

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КАЧАН Олексій Анатолійович

УДК 373.5:796.071.5:316.6.

ДИСЕРТАЦІЯ
СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
ЗАСОБАМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНО-
МАСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Галузь знань 23 – Соціальна робота

Спеціальність 231 – Соціальна робота

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О.А. Качан

Науковий керівник: **Отравенко Олена Вікторівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Лубни – 2026

АНОТАЦІЯ

Качан О.А. Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 23 – Соціальна робота, спеціальність 231 – Соціальна робота. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Лубни, 2026.

Дисертація присвячена актуальній проблемі соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. Актуальність дослідження зумовлена потребою сучасного суспільства у формуванні соціально активної, відповідальної, комунікативно компетентної особистості, здатної до ефективної взаємодії та самореалізації в різних сферах життєдіяльності. Важливим ресурсом розв'язання зазначеної проблеми є фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність, яка сприяє засвоєнню учнями соціальних норм і цінностей, розвитку навичок співпраці, лідерства, відповідальності, толерантності та соціальної мобільності. Водночас недостатня розробленість теоретичних і методичних засад соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності в умовах сучасної загальної середньої освіти зумовлює необхідність комплексного наукового дослідження цієї проблеми, що визначає її наукову актуальність і практичну значущість.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання; представлено гіпотезу, методи дослідження; розкрито теоретичні засади, висвітлено наукову новизну й практичне значення дисертації; подано відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

Доцільність розв'язання зазначеної проблеми пов'язана з необхідністю подолання *суперечностей* на суспільному, державному та локальному рівнях. На суспільному рівні спостерігається суперечність між зростаючою потребою суспільства у соціально активній, комунікативно компетентній,

емоційно стійкій та фізично здоровій особистості й посиленням тенденцій до соціальної ізоляції, зниження рухової активності дітей, дефіциту живого спілкування та поширення проявів дезадаптації в учнівському середовищі. На державному рівні існує суперечність між стратегічними орієнтирами сучасної освітньої політики України, спрямованими на формування ключових компетентностей, громадянської відповідальності та здорового способу життя учнівської молоді, і недостатнім науково-методичним забезпеченням процесу соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності у практиці закладів загальної середньої освіти. На локальному рівні виявлено суперечність між значним потенціалом фізичної культури, спортивно-масової та проектної діяльності у формуванні соціально-комунікативних умінь учнів та недостатньою розробленістю й упровадженням ефективних соціально-педагогічних умов, моделей, форм і методів організації цього процесу в освітньому середовищі ЗЗСО.

Об'єктом дослідження є процес соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти.

Предметом дослідження визначено соціально-педагогічні умови соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності соціально-педагогічних умов, що сприятимуть соціалізації учнів ЗЗСО засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

На основі теоретичного аналізу проблеми соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності уточнено сутність і структуру соціалізації особистості в умовах сучасного освітнього середовища, а також визначено потенціал фізичної культури як ефективного соціально-педагогічного інструменту формування ключових життєвих і соціальних навичок.

Узагальнення наукових підходів дозволило конкретизувати понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема уточнити зміст понять: соціалізація учнів, соціально-комунікативні уміння, фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність у контексті їх взаємозв'язку та взаємовпливу.

Поняття «соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти» у сучасному науковому дискурсі представлено як процес засвоєння учнями соціальних норм, цінностей і моделей поведінки, необхідних для успішної взаємодії в суспільстві, участь у спільній діяльності та соціально значущих проєктах. Соціально-комунікативні вміння розглядаємо як здатність учнів ефективно спілкуватися, співпрацювати, узаємодіяти в колективі, вирішувати конфлікти та дотримуватися соціальних норм поведінки через розвиток «м'яких навичок» (soft skills). Фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову діяльність визначено як організовану рухову діяльність, спрямовану на зміцнення здоров'я, фізичний розвиток, соціальну взаємодію та формування особистості учня через фізичну активність, командну роботу й участь в спортивних заходах, змаганнях, іграх і соціальних проєктах.

Обґрунтовано роль рухової активності як середовища соціальної взаємодії, у якому формуються ціннісні орієнтації, поведінкові моделі та соціальний досвід учнів.

Визначено й теоретично обґрунтовано соціально-педагогічні умови соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи: 1) формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності учнів та розвитку соціально-комунікативних умінь втілюючи ідеї концепції «Спорт заради розвитку» у заклади загальної середньої освіти; 2) організація командно-орієнтованої фізкультурно-оздоровчої діяльності, спрямованої на розвиток соціальної взаємодії, лідерських якостей і «м'яких навичок»; 3) залучення учнів до проєктної діяльності шляхом участі у різних соціальних проєктах через співпрацю ЗЗСО з громадськими організаціями. Доведено, що їх комплексна реалізація сприяє підвищенню рівня соціальної адаптації,

розвитку комунікативних умінь і формуванню відповідальної поведінки.

Розроблено структурно-функціональну модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, яка інтегрує мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий та соціально-комунікативний компоненти, визначає критерії, показники та рівні сформованості відповідних умінь і якостей.

З урахуванням теоретичних засад дослідження, функцій та особливостей соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, було визначено такі критерії: емоційно-мотиваційний, поведінковий та соціально-комунікативний. Відповідно встановлено рівні соціалізованості учнів: низький, середній, високий.

Експериментально перевірено ефективність запропонованих соціально-педагогічних умов, що підтверджується позитивною динамікою змін за визначеними критеріями.

Отримані результати розширюють наукові уявлення про можливості фізичної культури як засобу соціалізації учнів та створюють підґрунтя для подальшого розвитку інноваційних підходів у системі фізичного виховання в умовах трансформації сучасної освіти.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що уперше визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, які базуються на інтеграції ідей концепції «Спорт заради розвитку» в освітній процес. Розроблено й теоретично обґрунтовано модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів, що передбачає трирівневу інтеграцію мотиваційно-ціннісного, діяльнісно-поведінкового та соціально-комунікативного компонентів розвитку особистості в процесі рухової активності. Визначено критерії, показники та рівні соціально-комунікативних умінь учнів у фізкультурно-оздоровчому середовищі, що дозволяють

комплексно оцінювати ефективність соціалізованості учнів у ЗЗСО. Уточнено категорію «фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність», подальшого розвитку набули наукові уявлення щодо феноменів соціалізації учнів у ЗЗСО, сутності та структури; удосконалено діагностичний інструментарій для визначення рівнів соціалізованості учнів у ЗЗСО; зміст, технології, форми й методи формування соціальних навичок учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Практичне значення дослідження визначено вдосконаленням освітнього процесу з фізичної культури та соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти шляхом впровадження авторських проєктів: Всеукраїнський проєкт «Цікава фізкультура, Всеукраїнський проєкт «Єдина Україна», Національний проєкт «Цікава фізкультура 2.0 – Перезавантаження», Всеукраїнський освітньо-руховий челендж «Крила впевненості», Всеукраїнський відкритий освітній проєкт «Відкритий університет: Скарбничка фахівця». Реалізація запропонованої авторської моделі забезпечує підвищення рівня соціально-комунікативних умінь, розвиток емоційно-мотиваційної сфери, формування ціннісних орієнтацій і соціальної відповідальності учнів у процесі рухової активності. Результати реалізації соціальних проєктів з різних видів фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності можна побачити на каналі Української федерації «Спорт заради розвитку» Олексія Качана (URL: <https://www.youtube.com/@alexdrimmer>).

Практична цінність полягає у розробленні та впровадженні комплексу ефективних форм і методів організації фізкультурно-оздоровчої діяльності, зокрема командно-орієнтованих вправ, інтерактивних технологій, елементів гейміфікації, тренінгових методик і проєктної діяльності, що сприяють активному залученню учнів до освітнього процесу та формуванню позитивного соціального досвіду.

Ключові слова: соціалізація учнів, адаптація в освіті, фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча діяльність, спортивно-масова робота,

заклад загальної середньої освіти, соціальна інтеграція, інклюзивне середовище, емоційна безпека, мотивація, педагогічна взаємодія, соціальні компетентності, цінності та норми, освітні трансформації, громадянська активність, міжособистісна комунікація.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Качан О. А. Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти як соціально-педагогічна проблема. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. №4. С. 36–42. DOI: 10.12958/1817-3764-2024-4-36-42. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12413/5.%20Качан.pdf?sequence=1>

2. Качан О. Соціально-педагогічні умови та їх впровадження у процес соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2025. № 1 (107) С. 166–176. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(107\)2025.327073](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(107)2025.327073)

3. Качан О. Психолого-педагогічні особливості розвитку та діагностика ступеню соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти у контексті формування фізичної культури особистості. *Науковий вісник вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»* Випуск №7, 2025. С. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.12>

4. Качан О.А., Отравенко О.В. Проектна діяльність у фізичному вихованні: реалізація концепції «Цікава фізкультура» як важливого інструменту соціалізації особистості. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». (2), 2025. 37–48. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-2-37-48> URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12630>

5. Качан О. Соціалізація учнів у шкільному фізкультурному середовищі: теоретичні засади та умови реалізації. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. № 1 (109). 2026. 290–300. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(109\)2026.354039](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(109)2026.354039)

Стаття в періодичному виданні зарубіжних країн:

6. Качан О.А., Otravenko O. V. Transformation of health-oriented physical education in the context of students' socialization: the «sport for development» model in the Ukrainian education practice. *SWorldJournal*. Issue 36 / Part 5. 2026. 66–76. DOI: 10.30888/2663-5712.2026-36-05-062. ISSN 2663-5712. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2026-36>

Навчально-методичні посібники, монографії:

7. Качан О. А. Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність закладів освіти: навчально-методичний посібник / О. А. Качан. Слов'янськ: Витоки, 2017. 138 с. URL: <https://surl.li/kjqzna>

8. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні технології фізкультурно-спортивної спрямованості в соціалізації учнівської молоді : навчально-методичний посібник / за ред. О. А. Качана, В. М. Пристинського. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. 160 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/228>

9. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні та рухливо-пізнавальні технології у фізичному вихованні дітей і підлітків : навчально-метод. посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. А. Маторіна, 2019. 260 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/855>

10. Качан О. А., Пристинський В. М., Коломoeць Г. А., Онішкевич О. М. Цікава фізкультура у закладах загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2022. 188 с. URL: <https://surl.i.cc/jsyymm>

11. Качан О. Концепція «Спорт заради розвитку» в національному проєкті «Єдина Україна». Особливості організації фізкультурно-оздоровчих

заходів під час воєнного стану. Монографія. О.А. Качан, Пристинський В.М. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2024. 208 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/856>

12. Качан О. А. Цікава фізкультура як бренд Нової Української Школи: навч.-метод. посіб. / О.А. Качан, О.В. Отравенко. Полтава: вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. 154 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11180>

13. Качан О. А. Цікава фізкультура: унікальна модель соціалізації учнів у процесі фізичного виховання в Україні : навч.-метод. посіб. / О. А. Качан, О.В. Отравенко, С. О. Омельченко. Полтава : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. 240 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11492>

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

14. Качан О. Ігрові технології в розвитку мотивації школярів до занять фізичною культурою і спортом/ Качан О.А. Пристинський В. М. Філатова А.С. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Збірник статей за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ Краматорськ, 25-26 березня 2021 р.); за ред. проф. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ, 2021. 308–321 с. 50 електрон. опт. дисків (CD-R). URL: <https://surli.cc/jsyymm>

15. Качан О. Соціальні функції фізичної культури і спорту у формуванні гармонійно розвиненої особистості учнів закладів загальної середньої освіти. Освітні практики та технології у фізичній культурі і спорті в умовах сучасних викликів. Монографія; за ред. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2025. 38–47 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/939>

16. Качан О. А., Кудрявец Д. С., Вольвак М. О. Методичний путівник учителя НУШ: фізична культура. Краматорськ : Витоки, 2021. 82 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3141>

17. Качан О. Фізкультурна анімація як педагогічний інструмент соціалізації учнів у сучасному освітньому середовищі / Качан О. Устенко О., / Фізична культура, освіта і здоров'язбереження в контексті сучасних змін: монографія / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; редкол.: О. Холодний, О. Качан, Ю. Мусхаріна. Слов'янськ; Дніпро, 2026. 313–323 с. URL : <https://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1416>

18. Качан О. Соціальна адаптація учнівської молоді засобами фізичної культури. *Актуальні питання фізичного виховання, спорту, здорового способу та якості життя різних верств населення: збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (електронне видання), 21 березня 2025 року.* Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2025. 354–359 с. URL: <https://surl.lu/gpifhz>

19. Качан О. Особливості організації фізкультурно-оздоровчих заходів під час воєнного стану. *Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти: матеріали VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 26–31 березня 2025 року).* / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. 634–643 с. URL: <https://surl.li/ufdvou>

20. Качан О. Соціалізація учнів у закладах загальної середньої освіти: виклики та шляхи їх подолання. *Science and technology: challenges, prospects and innovations. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference.* CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2024. Pp. 301–307. URL: <https://surli.cc/zotzsb>

21. Качан О. Теоретичні основи соціалізації учнівської молоді в процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. European

congress of scientific discovery. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. *Barca Academy Publishing*. Madrid, Spain. 2024. Pp. 357–363. URL: <https://surl.li/rcbeco>

22. Качан О. Педагогічна модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. *Scientific achievements of contemporary society*. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2025. Pp. 475–483. URL: <https://surl.li/obshjb>

23. Качан О. Модель педагогічного забезпечення соціалізації учнів засобами оздоровчо-рухової та спортивно-організованої діяльності. *Current trends in scientific research development*. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2025. Pp. 547–556. URL: <https://surl.li/kdegoh>

24. Качан О. Соціалізація, інтеграція та адаптація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи. *Scientific research: modern challenges and future prospects*. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2025. Pp. 310–317. URL: <https://surl.li/chdogl>

25. Качан О. Соціальна адаптація учнівської молоді в процесі фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах загальної середньої освіти. *Science in the modern world: innovations and challenges. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2025. Pp. 431–442. URL: <https://surl.li/tpvcgo>

26. Качан О. Роль фізичного виховання у формуванні соціальних навичок учнівської молоді. *Future of science: innovations and perspectives*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2025. Pp. 311–317. URL: <https://surl.li/cmhslq>

ABSTRACT

Kachan O.A. Socialization of Students of General Secondary Education Institutions by Means of Physical Culture, Health-Enhancing, and Sports-Mass Activities. Qualifying Scientific Work Submitted as a Manuscript.

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 23 – Social Work, specialty 231 – Social Work. Taras Shevchenko Luhansk National University, Lubny, 2026.

The dissertation is devoted to the topical issue of the socialization of students in general secondary education institutions through health-enhancing physical activity and mass sports activities. The relevance of the study is determined by the contemporary societal need to develop socially active, responsible, and communicatively competent individuals who are capable of effective interaction and self-realization in various spheres of life. An important resource for addressing this issue is health-enhancing physical activity and mass sports activities, which facilitate students' acquisition of social norms and values, as well as the development of cooperation skills, leadership, responsibility, tolerance, and social mobility. At the same time, the insufficient development of the theoretical and methodological foundations of student socialization through health-enhancing physical activity and mass sports activities within the contemporary general secondary education system necessitates a comprehensive scientific investigation of this problem, thereby determining its scientific relevance and practical significance.

The introduction substantiates the relevance of the research topic and defines the aim, object, subject, and objectives of the study. It presents the research hypothesis and methodology, outlines the theoretical foundations, highlights the scientific novelty and practical significance of the dissertation, and provides information on the approbation and implementation of the research findings.

The relevance of addressing the stated problem is associated with the need to overcome contradictions at the societal, national, and local levels. At the societal

level, there is a contradiction between the growing demand for socially active, communicatively competent, emotionally resilient, and physically healthy individuals and the increasing trends of social isolation, declining levels of physical activity among children, a lack of direct interpersonal communication, and the spread of maladaptive behaviors within the student environment. At the national level, a contradiction exists between the strategic priorities of contemporary Ukrainian educational policy, aimed at developing key competencies, civic responsibility, and healthy lifestyles among young people, and the insufficient scientific and methodological support for the socialization of students through health-enhancing physical activity and mass sports activities in the practice of general secondary education institutions. At the local level, a contradiction has been identified between the considerable potential of physical culture, mass sports, and project-based activities in fostering students' social and communicative skills and the insufficient development and implementation of effective socio-pedagogical conditions, models, forms, and methods for organizing this process within the educational environment of general secondary education institutions. The need to overcome these contradictions determined the choice of the dissertation topic.

The object of the study is the process of socialization of students in general secondary education institutions.

The subject of the study is the socio-pedagogical conditions for the socialization of students in general secondary education institutions through health-enhancing physical activity and mass sports activities.

The aim of the study is to identify, theoretically substantiate, and experimentally verify the effectiveness of socio-pedagogical conditions that facilitate the socialization of students in general secondary education institutions through health-enhancing physical activity and mass sports activities.

Based on a theoretical analysis of the problem of socialization of students in general secondary education institutions through health-enhancing physical activity and mass sports activities, the essence and structure of personality socialization

within the contemporary educational environment have been clarified. In addition, the potential of physical culture has been identified as an effective socio-pedagogical instrument for developing key life competencies and social skills.

The generalization of scientific approaches made it possible to specify the conceptual and categorical framework of the study, in particular to clarify the content of the concepts of students' socialization, social and communicative skills, physical culture, health-improving, and sports-mass activities in the context of their interrelation and mutual influence.

The concept of «socialization of students of general secondary education institutions» in contemporary scientific discourse is presented as a process through which students assimilate social norms, values, and patterns of behavior necessary for successful interaction in society, participation in collective activities, and socially significant projects. Social and communicative skills are defined as the ability of students to communicate effectively, cooperate, interact within a group, resolve conflicts, and adhere to social norms of behavior through the development of soft skills. Physical culture, health-improving, and sports-mass activities are defined as organized motor activities aimed at strengthening health, physical development, social interaction, and personality formation of students through physical activity, teamwork, and participation in sports events, competitions, games, and social projects.

The role of motor activity as an environment of social interaction in which students' value orientations, behavioral models, and social experience are formed has been substantiated.

The socio-pedagogical conditions for the socialization of students of general secondary education institutions by means of physical culture, health-improving, and sports-mass work have been identified and theoretically substantiated: 1) the formation of a positive emotional and motivational attitude toward students' physical activity and the development of social and communicative skills through the implementation of the ideas of the «Sport for Development» concept in general secondary education institutions; 2) the organization of team-oriented physical

culture and health-improving activities aimed at developing social interaction, leadership qualities, and soft skills; 3) the involvement of students in project activities through participation in various social projects by means of cooperation between general secondary education institutions and public organizations. It has been proven that their comprehensive implementation contributes to increasing the level of social adaptation, developing communicative skills, and forming responsible behavior.

A structural-functional model for implementing socio-pedagogical conditions of students' socialization by means of physical culture, health-improving, and sports-mass activities has been developed. The model integrates motivational-value, activity-behavioral, and social-communicative components and determines the criteria, indicators, and levels of formation of the relevant skills and qualities.

Taking into account the theoretical foundations of the study, the functions and peculiarities of socialization of students of general secondary education institutions by means of physical culture, health-improving, and sports-mass activities, the following criteria were identified: emotional-motivational, behavioral, and social-communicative. Accordingly, the following levels of students' socialization were established: low, medium, and high.

The effectiveness of the proposed socio-pedagogical conditions was experimentally verified, as evidenced by positive dynamics of changes according to the defined criteria.

The obtained results expand scientific understanding of the possibilities of physical culture as a means of students' socialization and create a foundation for the further development of innovative approaches within the system of physical education under conditions of transformation in contemporary education.

The scientific novelty of the research lies in the fact that, for the first time, the effectiveness of socio-pedagogical conditions for the socialization of students of general secondary education institutions by means of physical culture, health-improving, and sports-mass activities based on the integration of the ideas of the

«Sport for Development» concept into the educational process has been identified, theoretically substantiated, and experimentally verified. A model for implementing socio-pedagogical conditions of students' socialization has been developed and theoretically substantiated, providing a three-level integration of motivational-value, activity-behavioral, and social-communicative components of personality development in the process of motor activity. Criteria, indicators, and levels of students' social and communicative skills within the physical culture and health-improving environment have been determined, enabling a comprehensive assessment of socialization effectiveness. The category of «physical culture, health-improving, and sports-mass activities» has been clarified. Scientific understanding of the phenomena of students' socialization in general secondary education institutions, their essence and structure, has been further developed. Diagnostic tools for determining students' levels of socialization in general secondary education institutions have been improved, as well as the content, technologies, forms, and methods of developing students' social skills in the process of physical culture, health-improving, and sports-mass activities.

The practical significance of the study is determined by the improvement of the educational process in physical culture and students' socialization in general secondary education institutions through the implementation of the author's projects: the All-Ukrainian project «Interesting Physical Education», the All-Ukrainian project «United Ukraine», the National project «Interesting Physical Education 2.0 – Reloading», the All-Ukrainian educational and motor challenge «Wings of Confidence», and the All-Ukrainian open educational project «Open University: Specialist's Treasure Chest». The implementation of the proposed author's model ensures an increase in the level of social and communicative skills, the development of the emotional and motivational sphere, and the formation of students' value orientations and social responsibility in the process of motor activity. The results of the implementation of social projects in various types of physical culture, health-improving, and sports-mass activities can be viewed on the

YouTube channel of the Ukrainian Federation «Sport for Development» by Oleksii Kachan (URL: <https://www.youtube.com/@alexdrimmer>).

The practical value lies in the development and implementation of a complex of effective forms and methods for organizing physical culture and health-improving activities, in particular team-oriented exercises, interactive technologies, elements of gamification, training methodologies, and project-based activities, which contribute to the active involvement of students in the educational process and the formation of positive social experience.

Keywords: students' socialization, adaptation in education, physical education, physical culture and health-improving activities, sports-mass work, general secondary education institution, social integration, inclusive environment, emotional safety, pedagogical interaction, social competencies, values and norms, educational transformations, civic engagement, interpersonal communication.

Articles in Ukrainian Professional Scientific Journals

1. **Kachan O. A.** Socialization of Students of General Secondary Education Institutions as a Socio-Pedagogical Problem. *Social Pedagogy: Theory and Practice*. 2024. No. 4. P. 36–42. DOI: 10.12958/1817-3764-2024-4-36-42. URL:

<https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12413/5.%20Kachan.pdf?sequence=1>

2. **Kachan O.** Socio-Pedagogical Conditions and Their Implementation in the Process of Socialization of Students of General Secondary Education Institutions by Means of Physical Culture, Health-Improving and Sports Activities. *Humanization of the Educational Process*. 2025. No. 1 (107). P. 166–176. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(107\)2025.327073](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(107)2025.327073)

3. **Kachan O.** Psychological and Pedagogical Features of Development and Diagnosis of the Degree of Socialization of Students of General Secondary Education Institutions in the Context of Forming the Physical Culture of Personality. *Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuing Education*.

Series «Pedagogy. Psychology». Issue No. 7, 2025. P. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.12>

4. **Kachan O.A.**, Otravenko O.V. Project Activities in Physical Education: Implementation of the Concept «Interesting Physical Education» as an Important Tool for Personality Socialization. *Social Pedagogy: Theory and Practice*, Publishing House of the State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University». (2), 2025. P. 37–48. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-2-37-48> URL:

<https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12630>

5. **Kachan O.** Socialization of Students in the School Physical Education Environment: Theoretical Foundations and Conditions for Implementation. *Humanization of the Educational Process*. No. 1 (109). 2026. P. 290–300. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(109\)2026.354039](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(109)2026.354039)

Articles in Foreign Periodicals

6. **Kachan O.A.**, Otravenko O.V. Transformation of health-oriented physical education in the context of students' socialization: the «sport for development» model in the Ukrainian education practice. *SWorldJournal*. Issue 36 / Part 5. 2026. P. 66–76. DOI: 10.30888/2663-5712.2026-36-05-062. ISSN 2663-5712. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2026-36>

Educational and Methodological Manuals, Monographs

7. **Kachan O. A.** Implementation of Innovative Technologies in Physical Culture, Health-Improving and Sports Activities of Educational Institutions: Educational and Methodological Manual / O. A. Kachan. Sloviansk: Vytoky, 2017. 138 p. URL: <https://surl.li/kjqzna>

8. **Kachan O. A.**, Prystynskyi V. M. Information and Communication Technologies of Physical Culture and Sports Orientation in the Socialization of Student Youth: Educational and Methodological Manual / edited by O. A. Kachan, V. M. Prystynskyi. Sloviansk: Publishing House of B. I. Matorin, 2017. 160 p. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/228>

9. **Kachan O. A.**, Prystynskyi V. M. Information and Communication and Motor-Cognitive Technologies in Physical Education of Children and Adolescents: Educational and Methodological Manual. Sloviansk: Publishing House of B. A. Matorin, 2019. 260 p. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/855>

10. **Kachan O. A.**, Prystynskyi V. M., Kolomoiets H. A., Onishkevych O. M. Interesting Physical Education in General Secondary Education Institutions: Educational and Methodological Manual. Sloviansk: Publishing House of B. I. Matorin, 2022. 188 p. URL: <https://surli.cc/jsyymm>

11. **Kachan O.** The Concept of «Sport for Development» in the National Project «United Ukraine». Peculiarities of Organizing Physical Culture and Health-Improving Activities under Martial Law. Monograph. O.A. Kachan, V.M. Prystynskyi. Sloviansk: Donbas State Pedagogical University, 2024. 208 p. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/856>

12. **Kachan O. A.** Interesting Physical Education as a Brand of the New Ukrainian School: Educational and Methodological Manual / O.A. Kachan, O.V. Otravenko. Poltava: Publishing House of the State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», 2025. 154 p. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11180>

13. **Kachan O. A.** Interesting Physical Education: A Unique Model of Students' Socialization in the Process of Physical Education in Ukraine: Educational and Methodological Manual / O. A. Kachan, O. V. Otravenko, S. O. Omelchenko. Poltava: Publishing House of the State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», 2025. 240 p. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11492>

Articles in Other Publications, Conference Proceedings

14. **Kachan O.** Game Technologies in the Development of Schoolchildren's Motivation for Physical Culture and Sports / Kachan O.A., Prystynskyi V.M., Filatova A.S. *Interaction of Spiritual and Physical Education in the Formation of a Harmoniously Developed Personality*. Collection of Articles

Based on the Materials of the VIII International Scientific and Practical Online Conference (Sloviansk-Kramatorsk, March 25–26, 2021); edited by Prof. V.M. Prystynskyi, T.M. Prystynska. Sloviansk, 2021. P. 308–321. 50 electronic optical discs (CD-R). URL: <https://surli.cc/jsyymm>

15. **Kachan O.** Social Functions of Physical Culture and Sports in the Formation of a Harmoniously Developed Personality of Students of General Secondary Education Institutions. Educational Practices and Technologies in Physical Culture and Sports under Contemporary Challenges. Monograph; edited by V.M. Prystynskyi, T.M. Prystynska. Sloviansk: Donbas State Pedagogical University, 2025. P. 38–47. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/939>

16. **Kachan O. A.,** Kudriavets D. S., Volvak M. O. Methodological Guide for NUS Teachers: Physical Education. Kramatorsk: Vytoky, 2021. 82 p. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3141>

17. **Kachan O.** Physical Education Animation as a Pedagogical Tool for Students' Socialization in the Modern Educational Environment / Kachan O., Ustenko O. / Physical Culture, Education and Health Preservation in the Context of Contemporary Changes: Monograph / Donbas State Pedagogical University; editorial board: O. Kholodnyi, O. Kachan, Yu. Muskharina. Sloviansk; Dnipro, 2026. P. 313–323. URL : <https://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1416>

18. **Kachan O.** Social Adaptation of Student Youth by Means of Physical Culture. *Current Issues of Physical Education, Sports, Healthy Lifestyle and Quality of Life of Various Population Groups: Collection of Abstracts of the III All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation* (electronic edition), March 21, 2025. Kharkiv: National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy, 2025. P. 354–359. URL: <https://surl.lu/gpifhz>

19. **Kachan O.** Peculiarities of Organizing Physical Culture and Health-Improving Activities under Martial Law. *Ukrainian Society in the Prospects of*

Development: Historical, Socio-Political, Educational and Pedagogical Aspects: Materials of the VI All-Ukrainian Interdisciplinary Scientific and Practical Online Conference (Kyiv, March 26-31, 2025). Compiled by L. I. Tkachenko, V. M. Shulha. Kyiv: Institute of Gifted Child of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2025. P. 634–643. URL: <https://surl.li/ufdvuo>

20. **Kachan O.** Socialization of Students in General Secondary Education Institutions: Challenges and Ways to Overcome Them. *Science and Technology: Challenges, Prospects and Innovations*. Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2024. Pp. 301–307. URL: <https://surli.cc/zotzsb>

21. **Kachan O.** Theoretical Foundations of Socialization of Student Youth in the Process of Physical Culture, Health-Enhancing and Sports-for-All Activities. European Congress of Scientific Discovery. Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. *Barca Academy Publishing*. Madrid, Spain. 2024. Pp. 357–363. URL: <https://surl.li/rcbeco>

22. **Kachan O.** Pedagogical Model for the Implementation of Socio-Pedagogical Conditions of Socialization of Students of General Secondary Education Institutions by Means of Physical Culture, Health-Improving and Sports Activities. *Scientific Achievements of Contemporary Society*. Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2025. Pp. 475–483. URL: <https://surl.li/obshjb>

23. **Kachan O.** Model of Pedagogical Support for Students' Socialization by Means of Health-Improving Motor and Sports-Organized Activities. *Current Trends in Scientific Research Development*. Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2025. Pp. 547–556. URL: <https://surl.li/kdegoh>

24. **Kachan O.** Socialization, Integration and Adaptation of Students of General Secondary Education Institutions by Means of Physical Culture, Health-Improving and Sports Activities. *Scientific Research: Modern Challenges and*

Future Prospects. Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2025. Pp. 310–317. URL: <https://surl.li/chdogl>

25. **Kachan O.** Social Adaptation of Student Youth in the Process of Physical Culture and Health-Improving Activities in General Secondary Education Institutions. *Science in the Modern World: Innovations and Challenges. Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2025. Pp. 431–442. URL: <https://surl.li/tpvcgo>

26. **Kachan O.** The Role of Physical Education in the Formation of Social Skills of Student Youth. *Future of Science: Innovations and Perspectives*. Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2025. Pp. 311–317. URL: <https://surl.li/cmhslq>

ЗМІСТ

ВСТУП.....	25
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	39
1.1. Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти як соціально-педагогічна проблема.....	39
1.2. Соціально-педагогічний потенціал фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності щодо соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти	52
1.3. Діагностика первинного рівня соціалізованості учнів закладів загальної середньої освіти у контексті формування фізичної культури особистості.....	66
Висновки до першого розділу.....	102
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНО- МАСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	104
2.1. Визначення та обґрунтування соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, розробити модель їх реалізації.....	104
2.2. Упровадження соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.....	131
2.3. Експериментальна перевірка ефективності соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-	

оздоровчої та спортивно-масової роботи.	163
Висновки до другого розділу.....	231
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	234
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	238
ДОДАТКИ.....	271

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціалізація особистості є одним із основоположних соціальних процесів, що забезпечує існування людини в суспільстві та передбачає процес засвоєння певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють їй функціонувати як повноцінному членові суспільства.

Особливої актуальності цей процес набуває по відношенню до учнівської молоді, яка навчається в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), так як в Україні останнім часом спостерігається не лише значне погіршення стану здоров'я, а й знецінення здоров'язберезувальної поведінки, поширення серед підлітків соціально небезпечних і негативних явищ. Але одні тільки досягнення в галузі медицини, генетики, екології не здатні зробити людину здоровою. Вирішення цієї проблеми неможливе без підвищення соціальної значущості фізичної культури і спорту, без досягнення розуміння важливості фізичної активності, без формування погляду на фізичну культуру і спорт, як на чинники здоров'я і здорового способу життя.

Соціально-виховна значущість фізкультурно-спортивної діяльності полягає в досягненні розуміння важливості фізичної активності; у формуванні погляду на фізичну культуру і спорт, як на чинники здоров'я та здорового способу життя; у зміни мотивації до занять (від мотиву досягнення успіху та самоствердження – до мотиву отримання задоволення, зміцнення здоров'я тощо); у розумінні ролі спільних занять для вирішення проблем порозуміння в сім'ї, відволікання молоді від наркотиків, алкоголю, згубного впливу злочинного світу. Але, на жаль, цінність фізичної культури і спорту в сучасному українському суспільстві ще не є пріоритетною. Практика показує, що в учнівської молоді поняття «здоровий спосіб життя», «здоров'я» майже не асоціюється з поняттями «фізична культура», «культура здоров'я», а відповідно й соціально-виховні можливості фізичної культури і спорту не використовуються в належній мірі. Здоров'я, як соціальний феномен, що в

інтегрованому вигляді відображає якісну сторону включеності особистості в природну і соціальну сфери, є однією з важливих передумов загальної активності людини, її активної життєвої позиції [13; 33; 35; 100; 129; 130; 131; 132; 133; 158, 159].

Цілеспрямоване створення умов, адекватних гуманістичному способу життя, вимагає сьогодні глибокої світоглядної переорієнтації суспільства щодо здоров'я підростаючого покоління як найважливішої соціальної цінності.

Методологічні підходи щодо соціалізації учнівської молоді засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності ґрунтуються на ключових положеннях Законів України «Про фізичну культуру і спорт», «Основи законодавства України про охорону здоров'я»; Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація»; Національної доктрини та державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні [132].

Аналізуючи сутність фізичної культури і спорту, необхідно зазначити, що вона є соціальним феноменом, який на рівні особистості, соціальних груп і спільнот проявляє себе в системі знань, норм і цінностей; є соціальною практикою (фізичне виховання і фізкультурно-спортивна діяльність), якій притаманні властивості виховувати цінності здоров'я, цінності тілесності, духовності людини. Фізична культура і спорт все більше проникають в повсякденну життєдіяльність людини, а, отже, з'являється нагальна необхідність в проведенні наукових досліджень з вивчення ефективності впливу фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності на процес соціалізації особистості, на формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій учнівської молоді.

Доцільність подальшого дослідження даної проблеми визначається необхідністю наукового пошуку найбільш універсальних засобів, методів і форм фізкультурно-спортивної діяльності, які сприяють підвищенню ефективності процесу соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти.

Фізична культура і спорт, як специфічний вид людської діяльності, має стати потужним фактором соціалізації. Особливо важливо підкреслити, що в системі культурних загальнолюдських цінностей високий рівень здоров'я та фізичної підготовленості багато в чому визначає можливості засвоєння інших цінностей, і в цьому сенсі є основою, без якої процес соціалізації малоефективний.

Виявлення ролі фізичної культури у формуванні цінностей здоров'я і здорового способу життя, як чинників соціалізації особистості, є предметом дослідження вчених в галузі філософії, педагогіки, соціальної педагогіки, психології, теорії і методики фізичного виховання, валеології, медицини. Відзначимо цінність для розробки даної проблеми наукових досліджень і праць соціальних педагогів (І. Зверева, А. Капська, Л. Караман, М. Козирев, Я. Юрків та ін.) [41; 43; 45; 77; 159; 195; 196], в яких закладено концептуальні основи соціалізації та соціального виховання молоді; основи валеологічного виховання особистості та вплив рухової діяльності на здоров'я людини (Т. Бойченко, Ю.Бойчук, Г. Грибан, Н. Зімівець, О. Опарін, О. Отравенко та ін.) [13; 23; 33; 34; 104; 181]; формування здорового способу життя в контексті соціального виховання та взаємодії соціальних інститутів суспільства (О. Безпалько, В. Григоренко, С. Омельченко, В. Пристинський, Т. Пристинська, О. Школа та ін.) [8; 9; 24; 102; 123; 126; 190; 193]. При цьому зазначимо, що питання соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, залишаються ще недостатньо дослідженими у соціальній педагогіці.

Необхідно визнати, що в сучасному суспільстві місце фізичної культури і спорту в системі культурних цінностей поки що не відповідає її призначенню, як одного з важливих факторів соціалізації особистості. Усвідомлення фізичної культури і спорту у контексті суспільної й індивідуальної цінності, як одного із засобів соціалізації, має стати імпульсом для виявлення й мобілізації перспектив розвитку фізичної культури і спорту, появи нових тенденцій у формуванні громадської

свідомості та особистісних мотивацій, які сприяють активному засвоєнню цінностей фізичної культури і спорту суспільством і особистістю [30; 92; 98].

Необхідність дослідження проблеми соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності зумовлена наявністю низки *суперечностей* на суспільному, державному та локальному рівнях. На суспільному рівні спостерігається суперечність між зростаючою потребою суспільства у соціально активній, комунікативно компетентній, емоційно стійкій та фізично здоровій особистості й посиленням тенденцій до соціальної ізоляції, зниження рухової активності дітей, дефіциту живого спілкування та поширення проявів дезадаптації в учнівському середовищі. На державному рівні існує суперечність між стратегічними орієнтирами сучасної освітньої політики України, спрямованими на формування ключових компетентностей, громадянської відповідальності та здорового способу життя учнівської молоді і недостатнім науково-методичним забезпеченням процесу соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності у практиці закладів загальної середньої освіти. На локальному рівні виявлено суперечність між значним потенціалом фізичної культури, спортивно-масової та проектної діяльності у формуванні соціально-комунікативних умінь учнів та недостатньою розробленістю й упровадженням ефективних соціально-педагогічних умов, моделей, форм і методів організації цього процесу в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти. Саме необхідність подолання зазначених суперечностей зумовила вибір теми дисертаційної роботи.

Для будь-якого суспільства проблема виховання та соціалізації підростаючого покоління є однією з найважливіших. Процес соціалізації, як відомо, передбачає як контрольовані, усвідомлені і спрямовані впливи на людину через систему різноманітних соціальних інститутів, так і спонтанні, стихійні впливи соціального середовища. У зв'язку з цим, учнівській молоді, яка отримує професійну підготовку і виховання в системі початкової

професійної освіти, належить включитися в нові, часом незвичні і нестандартні виробничі відносини в умовах якісного перетворення як у сфері технологічних систем, так і в умовах управління виробництвом.

Незворотний процес поступального розвитку суспільства до загальнолюдських цінностей, нового технологічного рівня виробництва і виробничих відносин, незважаючи на всі складності і протиріччя вимагає зміни ролі людського фактора в системі цих відносин і виробництва. Рішення складних соціальних завдань в сучасних умовах можливо лише при глибокому осмисленні кожною молодою людиною цілей і суті соціально-економічних перетворень, критичному засвоєнню вже накопиченого досвіду й усвідомленій готовності до творчої перетворювальної діяльності. Соціально-виховний потенціал фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності у цьому контексті є надзвичайно важливим.

Репрезентоване дослідження є спробою наукового пошуку та обґрунтування властивостей і функцій фізичної культури, завдяки яким вона може розглядатися як дієвий фактор соціалізації особистості.

Актуальність проблеми соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізичної культури і спорту, її очевидне соціально-педагогічне значення на тлі недостатньої теоретичної і практичної розробленості, необхідність удосконалення педагогічної практики соціалізації учнів в процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності слугували підставою для вибору теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах комплексної наукової теми: «Теоретико-методологічні основи організації соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями клієнтів» (номер державної реєстрації 0110U000753) та науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання: «Перспективні напрямки підвищення якості професійної підготовки фахівців фізичної

культури і спорту» (державний реєстраційний номер 0117U005556). Тему затверджено вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 4 від 28 листопада 2022 р.).

Об'єктом дослідження є процес соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – соціально-педагогічні умови соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності соціально-педагогічних умов, що сприятимуть соціалізації учнів ЗЗСО засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що процес соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності набуде ефективності, якщо відбуватиметься з урахуванням теоретично обґрунтованих та розроблених соціально-педагогічних умов:

1) формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності учнів та розвитку соціально-комунікативних умінь, втілюючи ідеї концепції «Спорт заради розвитку» у заклади загальної середньої освіти;

2) організація командно-орієнтованої фізкультурно-оздоровчої діяльності, спрямованої на розвиток соціальної взаємодії, лідерських якостей і «м'яких навичок»;

3) залучення учнів до проєктної діяльності шляхом участі у різних соціальних проєктах через співпрацю ЗЗСО з громадськими організаціями.

Завдання дослідження:

1. Дослідити стан розробленої проблеми соціалізації учнів ЗЗСО як психолого-педагогічної проблеми.

2. Визначити соціально-педагогічний потенціал фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності щодо соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти.

3. Діагностувати первинний рівень соціалізованості учнів закладів загальної середньої освіти у контексті формування фізичної культури особистості.

4. Визначити й обґрунтувати соціально-педагогічні умови соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності і розробити модель їх реалізації.

5. Експериментально перевірити ефективність розроблених соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять наукові положення основ соціалізації особистості (О. Авраменко, Т. Алексеєнко, Л. Вікторова, Т. Герасимів, Р. Зозуляк-Случик, Л. Калмикова) [1; 2; 3; 15; 18; 19; 35; 137], положення теорії і методики фізичного виховання учнів Нової української школи (Т. Круцевич, Н. Москаленко, Н. Пангелова, Н. Сороколів [81; 96; 153; 155], результати досліджень фізкультурно-оздоровчої діяльності як засобу соціального виховання (О. Даниско, Н. Довгань, Г. Коломоєць, Л. Рибалко) [26; 27; 31; 78; 79; 136], теоретичні основи соціальної педагогіки та впровадження соціально-педагогічних технологій (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, М. Козирєв, Я. Юрків [8; 9; 41; 77; 159; 174; 195]), соціально-педагогічні підходи до формування цінностей здоров'я і здорового способу життя, оптимальної рухової активності підростаючого покоління як чинника соціального виховання учнів (В. Григоренко, С. Омельченко, В. Пристинський, Т. Пристинська, О. Опарін) та ін. [102; 103; 104; 121, 122].

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз наукової літератури з філософії, соціології, педагогіки, фізичної культури і спорту; синтез, порівняння, узагальнення для вивчення процесу соціалізації підлітків, визначення критеріїв і показників ступеню соціалізації учнів в умовах

фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності; *емпіричні* – моделювання, педагогічне спостереження, опитування, анкетування учнів, батьків, педагогів для перевірки ефективності процесу соціалізації учнів в умовах фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності; *статистичні* – математичні методи статистичної обробки експериментальних даних для опрацювання та інтерпретації отриманих результатів дослідження за допомогою t-критерію Стьюдента. Перевірка достовірності результатів експерименту здійснювалась за допомогою F^* -кутового перетворення Фішера (для виявлення достовірності розбіжностей між відсотковими долями залежних вибірок до та після експерименту).

Експериментальна база дослідження. Соціально-педагогічний експеримент проводився в шести закладах загальної середньої освіти Харківської, Запорізької, Одеської, Вінницької областей та міста Київ (Одеська гімназія №46 Одеської міської ради, Комунальний заклад «Харківський ліцей № 85» Харківської міської ради, Криворізька гімназія №4 Криворізької міської ради, Комунальний заклад «Харківський ліцей № 181 «Дьонсурі» Харківської міської ради, ТОВ «Європейський ліцей місто Київ», Комунальний заклад «Жмеринський ліцей № 3»).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено соціально-педагогічні умови соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності; *розроблено й упроваджено* модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, яка ґрунтується на ціннісно-мотиваційному, діяльнісно-поведінковому та соціально-комунікативному компонентах; *визначено та охарактеризовано критерії, показники й рівні* сформованості соціалізації учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності; *розроблено* сучасний інформаційно-комунікаційний інструментарій реалізації ідей концепції «Спорт заради розвитку» в освітньому середовищі закладів

загальної середньої освіти; визначено вплив соціальних функцій фізичної культури і спорту на формування соціально-комунікативних умінь, емоційної взаємодії, лідерських якостей та соціальної активності учнів. *Уточнено* сутність поняття «фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність», «соціалізація учнів засобами фізичної культури», «соціально-комунікативні уміння учнів у процесі рухової діяльності»; *удосконалено* науково-методичні підходи до організації командно-орієнтованої фізкультурно-оздоровчої діяльності в контексті концепції «Sport for Development»; *набули подальшого розвитку* соціально-педагогічні уявлення про соціалізуючий потенціал фізичної культури і спорту, можливості інтеграції інноваційних фізкультурно-оздоровчих технологій, командотворення, проєктної діяльності та громадянських практик у процес соціального становлення особистості учня.

Практичне значення дослідження визначено вдосконаленням освітнього процесу з фізичної культури та соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти шляхом впровадження авторських проєктів: Всеукраїнський проєкт «Цікава фізкультура, Всеукраїнський проєкт «Єдина Україна», Національний проєкт «Цікава фізкультура 2.0 – Перезавантаження», Всеукраїнський освітньо-руховий челендж «Крила впевненості», Всеукраїнський відкритий освітній проєкт «Відкритий університет: Скарбничка фахівця». Реалізація запропонованої авторської моделі забезпечує підвищення рівня соціально-комунікативних умінь, розвиток емоційно-мотиваційної сфери, формування ціннісних орієнтацій і соціальної відповідальності учнів у процесі рухової активності. Результати реалізації соціальних проєктів з різних видів фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності можна побачити на каналі Української федерації «Спорт заради розвитку» Олексія Качана (URL: <https://www.youtube.com/@alexdrimmer>).

Практична цінність полягає у розробленні та впровадженні комплексу ефективних форм і методів організації фізкультурно-оздоровчої діяльності,

зокрема командно-орієнтованих вправ, інтерактивних технологій, елементів гейміфікації, тренінгових методик і проєктної діяльності, що сприяють активному залученню учнів до освітнього процесу та формуванню позитивного соціального досвіду.

Теоретичні висновки та емпіричні результати дослідження можуть бути використані у роботі вчителів фізичної культури, соціальних педагогів, психологів, класних керівників, педагогів-організаторів у закладах загальної освіти, керівників гуртків, культорганізаторів позашкільних закладів освіти. Матеріали дослідження можуть скласти теоретико-методичну базу для вдосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Педагогіка і методика середньої освіти «Фізична культура» у закладах вищої освіти.

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертаційній роботі наукові положення отримані автором самостійно. Особистим внеском в опублікованих у співавторстві працях є висвітлення: у статтях та навчально-методичних посібниках, опублікованих у співавторстві з О. Отравенко (праці 4; 6; 12; 13), здобувачеві належать: розроблення та обґрунтування концепції «Цікава фізкультура» як інноваційної моделі соціалізації учнів у процесі фізичного виховання; визначення соціалізуючого потенціалу фізкультурно-оздоровчої діяльності; аналіз сучасних трансформацій здоров'язберезувального фізичного виховання в умовах української освітньої практики; систематизація форм, методів і технологій організації соціально-комунікативної взаємодії учнів у процесі фізичної активності; підготовка практичних матеріалів щодо впровадження моделі «Sport for Development» у діяльність закладів загальної середньої освіти; у працях, виконаних у співавторстві з В. Пристинським [8; 9; 10; 11; 14], здобувачеві належать: узагальнення теоретичних засад використання інформаційно-комунікаційних технологій фізкультурно-спортивної спрямованості у процесі соціалізації учнівської молоді; обґрунтування ролі рухливо-пізнавальних та ігрових технологій у формуванні мотивації до занять фізичною культурою;

розроблення методичних підходів до реалізації концепції «Цікава фізкультура»; визначення соціально-виховних функцій фізичної культури і спорту у формуванні гармонійно розвиненої особистості; аналіз особливостей організації фізкультурно-оздоровчої діяльності в умовах воєнного стану та використання концепції «Спорт заради розвитку» у сучасному освітньому просторі; у праці, підготовленій у співавторстві з Д. Кудрявцем та М. Вольваком [16], здобувачеві належать: розроблення змістового наповнення методичного забезпечення уроків фізичної культури в умовах Нової української школи; адаптація сучасних форм і методів фізичного виховання до компетентнісного підходу; систематизація практичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та розвитку соціально-комунікативних умінь учнів засобами фізичної культури.

У співавторстві з О. Устенко [17], здобувачеві належить обґрунтування сутності фізкультурної анімації як педагогічного інструменту соціалізації учнів, визначення її соціально-виховного потенціалу в сучасному освітньому середовищі, а також розкриття особливостей використання анімаційних технологій у процесі фізичного виховання.

У співавторстві з О. Устенко [24], здобувачеві належить обґрунтування сутності фізкультурної анімації як педагогічного інструменту соціалізації учнів, визначення її соціально-виховного потенціалу в сучасному освітньому середовищі, а також розкриття особливостей використання анімаційних технологій у процесі фізичного виховання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати виконаної роботи обговорено і позитивно оцінено на засіданнях, теоретичних і методичних семінарах кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (упродовж 2022 – 2026 рр.), на наукових, науково-теоретичних і науково-практичних конференціях, форумах, семінарах, круглих столах: *міжнародних* – Міжнародна науково-практична конференція «Прикладне значення фізичної та військової підготовки у майбутній професії» (Київ, 2022), II Міжнародна науково-

практична інтернет-конференція «Шляхи удосконалення професійних компетентностей в фахівців в умовах сьогодення (Київ, 2022), III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення» (Київ, 2023), III Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Шляхи удосконалення професійних компетентностей в умовах сьогодення (Київ, 2023), III Міжнародна науково-практична конференція «Прикладне значення фізичної та військової підготовки у майбутній професії» (Київ, 2024), III Міжнародна науково-практична конференція «Вища технічна освіта XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Івано-Франківськ, 2024), XI Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції «Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвинутої особистості» (Дніпро - Слов'янськ, 2024), VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти» (Полтава-Лубни-Вінниця, 2024), VII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку якісної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти» (Полтава-Лубни 2025), XII Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвинутої особистості» (Дніпро-Слов'янськ, 2025), XVII Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2025); Міжнародна науково-практична конференція «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії» (Дніпро, 2025); *усеукраїнських* – II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасний освітній простір – досвід, пошук, результат» (Суми, 2023), XXIX Всеукраїнська науково-практична конференція «Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрями та перспективи розвитку» (Кропивницький, 2024), VIII Всеукраїнська науково-практична

інтернет-конференція «Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти (Суми, 2024), VIII Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту: погляд молоді» (Полтава-Лубни-Вінниця, 2024), IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Фізична культура і спорт, виклики сучасності» (Харків, 2024), III Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Актуальні питання фізичного виховання, спорту, здорового способу життя та якості різних верст населення» (Харків, 2025), VI Всеукраїнська міжгалузева науково-практична онлайн-конференція «Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти» (Київ, 2025), Обласна науково-практична онлайн-конференція «Дистанційна освіта: ефективність, технології, майбутнє» (Сєверодонецьк, 2025).

Упродовж дослідження здобуто сертифікат про навчання у школі молодого науковця 3.0 від Молодіжної ради при Міністерстві освіти та науки України в співпраці з БО «BRITISH COUNCIL» (Україна, 2025); взято участь у Форумі академічної доброчесності (Вінниця, 2026).

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Одеської гімназії №46 Одеської міської ради (довідка № 01-12/120 від 02.04.2026 р.), КЗ «Харківський ліцей № 85» Харківської міської ради (довідка № 01-27/92 від 02.04.2026 р.), Криворізької гімназії №4 Криворізької міської ради (довідка № 15 від 02.04.2026 р.), КЗ «Харківський ліцей № 181 «Дьонсурі» Харківської міської ради (довідка № 76 від 02.04.2026 р.), ТОВ «Європейський ліцей місто Київ» (довідка № 13 від 01.04.2026 р.), КЗ «Жмеринський ліцей № 3» (довідка № 146 від 08.04.2026 р.), ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка №1/254-1 від 12.03.2026 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 01-10-804 від 11.05.2026 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-

15/1080 від 12.05.2026 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (довідка № 10 від 12.05.2026 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи відображено в 26 публікаціях автора (з них 15 – одноосібних), зокрема: 5 статей в наукових фахових виданнях України; 1 – стаття в зарубіжному науковому журналі, 6 навчально-методичних посібників, 1 монографія у співавторстві, 13 публікацій апробаційного характеру (матеріали конференцій та інші видання).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (244 найменувань, зокрема 47 іноземними мовами), 23 додатка на 69 сторінках. Загальний обсяг дисертації 340 сторінок, основний текст – 237 сторінки. Робота містить 27 таблиць, 49 рисунків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

1.1. Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти як соціально-педагогічна проблема

Соціалізація учнів у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) є важливим аспектом розвитку особистості, який охоплює процеси адаптації до соціального середовища, формування соціальних навичок та цінностей. В умовах сучасного світу, що швидко змінюється, питання соціалізації стає дедалі більш актуальним. Проблеми, пов'язані з соціалізацією учнів, потребують системного підходу та активної участі педагогів, батьків та суспільства [2; 56; 73; 82; 180].

Соціалізація є одним із фундаментальних процесів людського розвитку, що визначає формування особистості як соціальної істоти. Цей багатогранний феномен охоплює засвоєння індивідом норм, цінностей, установок, моделей поведінки та соціальних ролей, необхідних для успішного функціонування в суспільстві. Процес соціалізації є неперервним і тривалим, починаючись з моменту народження людини та продовжуючись протягом усього життя [64; 65; 86; 87; 120; 226].

У науковій літературі поняття соціалізації розглядається як складний і багатовимірний процес поступового засвоєння індивідом соціального досвіду, традицій та культурних настанов, що дозволяють йому стати повноцінним суб'єктом суспільного життя. Вона є базовою умовою формування соціальної ідентичності особистості та ключовим чинником її інтеграції у структурі соціуму. Соціалізація охоплює не лише передачу знань і норм, а й активне включення особистості у процес соціальної взаємодії, що

відбувається через різні соціальні інститути: сім'ю, школу, однолітків, професійне середовище, засоби масової інформації тощо [43, с. 26; 140, с. 289-293; 154, с.64-68; 166].

У сучасному освітньому дискурсі соціалізація розглядається не лише як процес засвоєння цінностей чи норм, а як складна, багатовимірна взаємодія між особистістю та суспільством. У межах цього процесу адаптація перестає бути пасивним пристосуванням і трансформується на динамічний, рефлексивний акт входження в соціальне середовище зі збереженням власної суб'єктності й формуванням здатності критично осмислювати свою роль та впливати на соціум. Через механізми соціалізації людина не лише пристосовується до норм і вимог соціального середовища, а й водночас бере активну участь у його трансформації, відтворюючи або змінюючи соціальні практики у відповідь на нові виклики [32; 116; 179; 218; 220].

У ресурсах, присвячених дослідженню соціалізації учнів в умовах цифровізації й війни, вказується на появу нових контекстів розвитку – соціально-емоційного, цифрового, комунікаційного й компетентнісного. Зокрема, Т. Алексєєнко виявила десять ліній соціалізації учнів, включно з цифровою ідентифікацією, соціально-емоційним розвитком, активністю й компетентністю [2; 3; 4]. Ці контексти формуються як інтегративні реакції на виклики цифрового освітнього простору, війни та зміни умов життя [124; 152; 192; 195; 232].

Соціалізація як ключовий процес розвитку особистості залишається одним із найактуальніших предметів міждисциплінарного дослідження. Еволюція наукових підходів до вивчення цього феномену відображає складність та багатогранність процесів формування людської особистості в соціальному контексті. Сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією, глобалізацією та трансформаціями соціальних інститутів, вимагають подальшого розвитку теоретичних моделей та практичних стратегій оптимізації процесів соціалізації [45; 109; 119; 220, с. 66-76].

У сучасному контексті, позначеному стрімкими соціальними

трансформаціями, цифровізацією та зростанням глобальної нестабільності, особливої актуальності набуває необхідність подальших досліджень у сфері соціалізації. Зокрема, це стосується вивчення нових форм взаємодії в цифровому середовищі, осмислення впливу глобальних викликів на традиційні механізми соціального становлення особистості, а також розробки інноваційних педагогічних підходів, які забезпечать ефективну соціалізацію в умовах соціальної невизначеності та прискорених змін. Ці завдання неможливо розв'язати без чіткого теоретичного розуміння самого феномена соціалізації, її змістових характеристик, структурної побудови та провідних механізмів функціонування.

З метою поглиблення теоретичного аналізу феномену соціалізації доцільно звернутися до наукових підходів щодо трактування сутності цього поняття, представлених у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників (табл. 1.1.1).

Таблиця 1.1.1.

Визначення сутності поняття «соціалізація»

№/п	Автор	Змістова характеристика поняття «соціалізація»
1	Ф. Гідінгс	Розвиток соціальної природи або характеру індивіда, підготовка людського матеріалу до соціального життя.
2	Еміль Дюркгейм і Талкот Парсонс	Процес адаптації до суспільства, яке формує кожного свого члена відповідно до притаманної йому культури.
3	Чарльз Кулі і Джордж Герберт Мід	Людина активно бере участь у процесі соціалізації і не лише адаптується до суспільства, а й впливає на життя, що її оточує, виявляє творчу ініціативу.
4	З. Фрейд	Соціалізація полягає у приборканні вроджених пристрасних і агресивних інстинктів за допомогою вироблених суспільством норм.
5	Дж. Уотсон, Б. Скіннер, Дж. Доллард	Формування соціально прийнятних характеристик людини з використанням заохочень і покарань; ідея «соціального научіння».
6	А. Бандура	Засвоєння особистістю паттернів поведінки; концепція когнітивної відповідності.
7	У. Найссер, Л. Фестінгер	Створення у свідомості зразків когнітивних схем, які індивід адаптує до нового досвіду; «когнітивна» модель.
8	Ж. Піаже, Л. Кольберг	Розвиток свідомості й самосвідомості дитини в процесі формування мислення та «Я-концепції».
9	К. Роджерс, А. Маслоу	Реалізація потреб самоактуалізації; інтеракціоністська модель міжособового спілкування.

10	Е. Еріксон	Подолання індивідом критичних ситуацій на життєвому шляху.
11	Т. Парсонс	Структура особистості формується в процесі соціалізації на основі соціальних систем та інституційованих культурних цінностей і норм.
12	Ф. Боас, В. Малиновський	Передача культурної спадщини.

Теоретичним підґрунтям дослідження виступають напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених у галузі психології та педагогіки, що окреслюють ключові підходи до розуміння соціалізації, поведінкових відхилень та виховної взаємодії. Значущим орієнтиром стали психологічні концепції, присвячені природі агресивної поведінки, які висвітлюють її когнітивні, емоційні та соціальні механізми (Т. Ковальчук, О. Шевченко) [75, с.96-101; 185, с.81-84]. Соціалізація особистості вивчається крізь призму праць, що трактують її як складний міжособистісний і культурно зумовлений процес формування соціальних якостей (А. Капська, С. Савченко, Т. Семигіна) [41; 142, с. 83-89; 144; 147, с.110-114]. У дослідженні також ураховано підходи до розуміння вікових та особистісних аспектів розвитку індивіда, представлених у праці Т. Яблонської [197, с. 28-39]. Практичні аспекти організації роботи з різними категоріями дітей та молоді окреслені в соціально-педагогічних теоріях (О. Безпалько, І. Зверева, О. Караман, С. Омельченко) [8; 9; 42; 44; 102; 103, 159], а також у концепціях реабілітаційної діяльності, що розкривають специфіку супроводу осіб у складних життєвих обставинах [172; 173]. Окрему увагу приділено ідейно-методологічним орієнтирам, серед яких провідними є діяльнісний, особистісно-зорієнтований, гуманістичний та системний підходи до побудови виховного середовища (І. Бех, А. Мудрик) [10; 11; 97].

Таким чином, соціалізація постає як багатогранне та міждисциплінарне явище, що розкривається на перетині соціології, педагогіки, психології та суміжних галузей знань. Вона не лише об'єднує у собі механізми інтеграції особистості у соціальне середовище, а й виступає ключовим чинником її розвитку, формування світогляду, поведінкових орієнтацій і здатності до

взаємодії в умовах сучасного світу.

У статті Д. Мамаєва здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз трансформації поняття «соціалізація» та механізмів її реалізації в історичному й міждисциплінарному контексті [92, с. 413-422]. Автор розглядає соціалізацію як складний, багатовимірний і двобічний процес, у якому поєднуються адаптація особистості до соціального середовища та її індивідуалізація, що зумовлює активну суб'єктну позицію людини у власному розвитку. У роботі простежено еволюцію наукових підходів до розуміння соціалізації – від трактування її як процесу соціального тиску з боку суспільства, характерного для концепцій Е. Дюркгейма та Т. Парсонса, до суб'єкт-суб'єктного підходу, представленого у праці Дж. Г. Міда [224; 233]. У межах цього підходу соціалізація розглядається як результат активної взаємодії особистості з соціальним середовищем, у процесі якої індивід не лише засвоює соціальні норми, а й трансформує соціальну реальність. Особливу увагу автор приділяє аналізу механізмів соціалізації, серед яких виокремлює психологічні, соціально-психологічні та соціально-педагогічні. До ключових механізмів віднесено ідентифікацію, наслідування, рефлексію, імпринтинг, а також інституціональний, міжособистісний і стилізований механізми, що по-різному проявляються залежно від віку, соціального контексту та індивідуальних особливостей особистості. Важливим положенням є твердження про те, що людина в процесі соціалізації виступає не лише об'єктом соціальних впливів, а й суб'єктом і навіть потенційною «жертвою» соціалізаційних процесів, що зумовлює феномен самозміни особистості й різновекторність розвитку [69; 84; 160; 170; 210].

Процес входження індивіда у соціум, який визначається терміном «соціалізація», є динамічним, поетапним і розгортається протягом усього життя людини. Його зміст наповнюється новими сенсами залежно від віку, соціальних викликів та змін у середовищі, в якому особистість існує. Соціалізація розглядається як багаторівнева структура, що включає різні фази онтогенетичного розвитку та характеризується різними джерелами

впливу, формами соціального навчання, ступенем активності суб'єкта та змістовими орієнтирами.

Поняття етапності соціалізації активно розроблялося у працях П. Бергера та Т. Лукмана, які виокремлювали первинну та вторинну соціалізацію як якісно відмінні фази формування особистості. Первинна соціалізація відбувається у ранньому дитинстві, коли закладаються фундаментальні моделі поведінки, формуються базові уявлення про світ, норми взаємодії та емоційні реакції. Цей етап відбувається у межах родинного середовища та найближчого соціального оточення, де домінує емоційний, ірраціональний та безумовний характер впливу. Засвоєння цінностей на цій фазі (Berger & Luckmann, 1966), має високий ступінь інтеграції у структуру особистості і часто зберігається впродовж життя [201].

У межах цієї фази особистість формується насамперед через наслідування, ідентифікацію з батьками, навчання мовленнєвим паттернам, ритуалам взаємодії, культурним кодам. Дж. Г. Мід вважав, що саме в цей період у дитини формується «соціальне Я», тобто здатність усвідомлювати себе як суб'єкта, який взаємодіє з іншими, приймає соціальні ролі та оцінює власну поведінку з позиції «значущого іншого» (Mead, 1934) [41; 224].

Із включенням дитини у шкільне середовище посилюється вторинна соціалізація, яка є менш емоційно забарвленою, але більш раціональною, структурованою та інституціалізованою. У цей період відбувається засвоєння нових соціальних ролей – учня, однокласника, члена групи чи команди, що передбачає формування здатності до самоорганізації, дотримання правил, прийняття відповідальності за спільну діяльність. Отже, саме у шкільному віці відбувається розвиток моральної свідомості, здатності до рефлексії та критичного осмислення норм, що сприяє активному включенню у систему суспільних взаємин [83; 94; 148; 164].

Подальший розвиток особистості у дорослому житті пов'язаний із третинною соціалізацією, яка включає професійну самореалізацію, створення сім'ї, громадянську активність та адаптацію до нових соціальних ролей.

Е. Гідденс, 1991 розглядає цей етап як рефлексивну соціалізацію, що передбачає здатність особистості не лише діяти відповідно до норм, а й осмислено обирати власну соціальну траєкторію [212]. З. Вауман, 2000 підкреслює, що соціалізація в умовах «плинної сучасності» вимагає постійного переосмислення ідентичності та готовності до швидких змін ролей і статусів [199].

Таким чином, етапи соціалізації – первинний, вторинний і третинний – постають як узаємопов'язані фази багатогранного процесу становлення особистості, у межах якого індивід, узаємодіючи з різними середовищами, поступово формує здатність до рефлексії, відповідальності, кооперації та самореалізації у соціальному просторі [83; 163; 198].

У цьому континуумі особливу роль відіграють механізми соціалізації як функціональні канали трансляції суспільного досвіду в індивідуальний світ особистості. Соціалізація відбувається через систему впливів, що спрямовані на інтеграцію людини у структури культури, комунікації та соціального устрою, проявляючись через психосоціальні механізми, які забезпечують засвоєння норм, правил, соціальних ролей, моделей поведінки, а також символічних кодів і цінностей [36; 149; 165; 168].

У свою чергу Дж. Г. Мід підкреслив, що поступово формується механізм рефлексії й самосвідомості, який забезпечує соціальну відповідальність та стійку ідентичність [224].

Соціалізація не розгортається у вакуумі, а залежить від чинників, що формують її динаміку, зміст і наслідки. Соціальне оточення, насамперед родинне, освітнє та мікросоціальне, визначає первинні уявлення про норми, межі та цінності. Економічні чинники впливають на доступ до ресурсів, що розширює або звужує горизонти соціального досвіду. Культурний контекст задає систему координат для формування ціннісного поля особистості. Освіта виступає стратегічним чинником соціалізації, адже формує громадянську свідомість, комунікацію, здатність адаптуватися до змін. Особливого значення у сучасних умовах набуває цифрове середовище, яке

одночасно розширює можливості соціального навчання й створює ризики маніпуляцій, втрати офлайн-комунікації та емоційної саморегуляції [76; 146; 169].

У контексті зазначених викликів школа, як соціальний інститут, набуває нової глибини. Вона не лише готує учня до дорослого життя, а й формує здатність бути включеним у суспільство, взаємодіяти конструктивно, відповідально та гуманістично. Освіта виконує функцію передачі культурних цінностей і норм, необхідних для інтеграції індивіда в соціум. Отже, школа є мікромоделлю суспільства, у якій дитина набуває соціального досвіду шляхом проживання реальних ситуацій взаємодії [165; 203; 225; 242].

Процес соціалізації учнів супроводжується ризиками й викликами, серед яких поширення булінгу, соціальної ізоляції, вплив дисфункційного мікросередовища, зростання ролі цифрових загроз і кібербулінгу. Для подолання зазначених викликів необхідні системні міждисциплінарні заходи, включно з розвитком емоційного інтелекту, тьюторським супроводом, груповою рефлексією та активним залученням до командної діяльності. Високий потенціал у цьому сенсі має фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність як простір соціальної згуртованості, довіри й спільної мети.

Таким чином, соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти постає як складна соціально-педагогічна проблема, що загострюється під впливом сучасних трансформацій суспільства, цифровізації, воєнного досвіду та зростання соціальних ризиків у дитячому середовищі. У шкільному просторі вона проявляється не лише як необхідність засвоєння норм і цінностей, а як потреба формування здатності до взаємодії, відповідальності, саморегуляції, конструктивного розв'язання конфліктів і збереження суб'єктності в ситуаціях соціального тиску. Водночас реалії освітньої практики засвідчують, що без спеціально організованих, діяльнісних і емоційно насичених форм взаємодії соціалізаційний процес може бути фрагментарним, нерівномірним і вразливим до негативних впливів середовища [5; 91; 145; 216].

Завершуючи теоретичний аналіз, слід зазначити, що соціалізація постає як багатогранне та міждисциплінарне явище, що розкривається на перетині соціології, педагогіки, психології та суміжних галузей знань. Вона об'єднує механізми інтеграції особистості у соціальне середовище та виступає ключовим чинником розвитку, формування світогляду, поведінкових орієнтацій і здатності до взаємодії в умовах сучасного світу. З огляду на це, подальший теоретичний аналіз доцільно спрямувати на узагальнення досвіду соціалізації учнів у вітчизняній і зарубіжній практиці та на обґрунтування впливу фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової діяльності як цілісного соціально-педагогічного ресурсу.

Психолого-педагогічні аспекти соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти визначаються віковими особливостями розвитку особистості, характером міжособистісної взаємодії та впливом освітнього середовища на формування соціального досвіду дитини. Молодший шкільний та підлітковий вік є сенситивними періодами соціального становлення, оскільки саме в цей час активно формуються самооцінка, соціальна ідентичність, емоційна сфера, навички комунікації та здатність до прийняття соціальних ролей. Учень поступово переходить від переважно емоційно залежної моделі поведінки до більш усвідомленої взаємодії з оточенням, що супроводжується розвитком рефлексії, самоконтролю та відповідальності за власні вчинки. У цей період особливої ваги набуває потреба у визнанні, прийнятті з боку однолітків та відчутті належності до групи, що безпосередньо впливає на характер соціалізаційних процесів [197].

Психологічною особливістю соціалізації учнівського віку є висока емоційна чутливість до оцінки з боку соціального оточення. Для дітей і підлітків значущими стають не лише академічні досягнення, а й статус у колективі, міжособистісні взаємини, рівень підтримки та прийняття у групі однолітків. Саме тому несприятливе соціальне середовище, конфлікти, булінг або соціальна ізоляція можуть негативно впливати на формування особистості, спричиняти тривожність, агресивність, замкнутість або

труднощі соціальної адаптації. Водночас позитивний соціальний досвід, атмосфера співпраці, підтримки та взаєморозуміння сприяють розвитку емпатії, емоційного інтелекту, комунікативної компетентності та соціальної впевненості учнів.

Серед провідних психологічних механізмів соціалізації у шкільному віці домінують наслідування, ідентифікація, рефлексія та соціальне наuczіння. Через наслідування учні переймають моделі поведінки значущих дорослих і ровесників, засвоюють норми взаємодії та правила поведінки. Механізм ідентифікації забезпечує емоційне ототожнення з групою, учителем або лідером колективу, що впливає на формування ціннісних орієнтацій та поведінкових установок. Важливу роль відіграє також механізм рефлексії, який забезпечує усвідомлення власних дій, оцінку поведінки та розвиток здатності до саморегуляції. Через механізми соціального наuczіння, учні засвоюють соціально прийнятні форми поведінки на основі спостереження, підтримки, схвалення або осуду з боку соціального середовища [95; 161].

У структурі чинників соціалізації учнів домінують мікросоціальні фактори, оскільки саме найближче оточення дитини має найбільш інтенсивний вплив на її розвиток. Провідними агентами соціалізації виступають сім'я, шкільний колектив, учителі, група однолітків та позашкільне середовище. Особливе значення у сучасних умовах має цифрове середовище, яке формує нові моделі комунікації, впливає на самоідентифікацію та трансформує способи соціальної взаємодії. Поряд із позитивними можливостями цифровізації зростають ризики соціальної ізоляції, інформаційної залежності, кібербулінгу та зниження рівня емоційної взаємодії у реальному середовищі. У зв'язку з цим школа дедалі більше виконує не лише освітню, а й соціально-підтримувальну функцію, створюючи умови для розвитку безпечного комунікативного простору та конструктивної взаємодії між учнями [117; 138].

Важливим психолого-педагогічним чинником ефективної соціалізації є організація діяльнісного середовища, у якому учень може реалізувати себе

через співпрацю, командну взаємодію, рольову активність та спільне досягнення мети. Саме тому фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність має значний потенціал соціалізуючого впливу, оскільки створює природні умови для розвитку комунікації, довіри, лідерства, взаємопідтримки та емоційної стійкості [105; 109; 110; 112; 113; 137]. У процесі командних ігор, естафет, спортивних проєктів та колективних рухових практик учні навчаються взаємодіяти, приймати правила, розподіляти ролі, конструктивно вирішувати конфлікти й відчувати відповідальність не лише за власний результат, а й за успіх команди. Саме через такі форми діяльності соціалізація набуває не декларативного, а практичного й емоційно пережитого характеру, перетворюючись на реальний досвід соціального життя [139; 178].

Далі розглянемо досвід соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти в Україні та за кордоном.

У зарубіжній педагогічній та соціально-педагогічній науці соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти розглядається як стратегічний напрям розвитку освіти, безпосередньо пов'язаний із формуванням соціально зрілої, відповідальної та психологічно стійкої особистості. Сучасні дослідження дедалі частіше відходять від трактування соціалізації як пасивного засвоєння норм і цінностей та інтерпретують її як активний, діяльнісний і рефлексивний процес взаємодії учня з освітнім, соціальним і культурним середовищем (OECD, 2015; OECD, 2021). У такому розумінні соціалізація постає не як допоміжний ефект навчання, а як одна з його провідних цілей [227; 228].

Одним із найпоширеніших концептуальних підходів у зарубіжній практиці є соціально-емоційне навчання (Social and Emotional Learning, SEL), яке розглядається як цілісна модель соціалізації учнів у межах шкільного середовища. Згідно з підходом CASEL, соціально-емоційне навчання спрямоване на розвиток п'яти ключових компетентностей, що безпосередньо пов'язані з процесом соціалізації: усвідомлення себе, саморегуляції,

соціальної обізнаності, навичок міжособистісної взаємодії та відповідального прийняття рішень. Ці компетентності формують основу соціально прийнятної поведінки, здатності до співпраці та активної участі в житті спільноти [204; 213; 237].

Емпіричні дослідження, проведені J. Durlak, R. Weissberg та їхніми колегами, переконливо доводять, що впровадження програм соціально-емоційного навчання в освітній процес сприяє підвищенню рівня соціальної компетентності учнів, зниженню проявів агресивної та девіантної поведінки, покращенню міжособистісних відносин і водночас позитивно впливає на академічні результати (Durlak et al., 2011; Weissberg et al., 2015). Таким чином, SEL у зарубіжній науці розглядається як ефективний механізм поєднання навчального та соціально-виховного впливу [208; 243].

Європейські дослідники трактують соціально-емоційне навчання не лише як окремий освітній напрям, а як інструмент формування безпечного, інклюзивного та підтримувального шкільного середовища. У звітах Організації економічного співробітництва та розвитку наголошується, що соціально-емоційні навички є важливими чинниками довгострокового благополуччя особистості, її здатності до соціальної адаптації, громадянської активності та професійної реалізації (OECD, 2015). Аналітичні матеріали OECD, 2021 підтверджують, що учні з розвиненими соціально-емоційними компетентностями демонструють вищий рівень життєстійкості, відповідальності, саморегуляції та готовності до співпраці в колективі [227; 228].

У контексті системного підходу до соціалізації значного поширення набув так званий *whole-school approach*, який передбачає інтеграцію соціального, емоційного та громадянського розвитку в усі компоненти шкільного життя. За висновками A. Darling-Hammond, M. Oakes та інших дослідників, соціалізація є найбільш ефективною тоді, коли вона не обмежується окремими програмами або навчальними курсами, а реалізується через узгоджену систему навчальної, виховної, фізкультурної та позакласної

діяльності (Darling-Hammond et al., 2020). Такий підхід формує у школярів стійке відчуття приналежності до спільноти, соціальної відповідальності та здатності діяти в інтересах групи [205, с. 97-140].

В англо-американській традиції соціалізація учнів часто аналізується через призму міжособистісної взаємодії в класі та шкільному середовищі. Дослідження N. Eisenberg, T. Spinrad та інших учених засвідчують, що емоційна підтримка з боку вчителя, позитивний соціально-психологічний клімат у класі та можливості для спільної діяльності суттєво впливають на розвиток емпатії, саморегуляції та соціально прийнятної поведінки учнів (Eisenberg, Spinrad, 2014). У цих працях соціалізація постає як динамічний процес, що реалізується в реальних ситуаціях співпраці, взаємодії та колективної діяльності [209].

Скандинавські моделі соціалізації учнів ґрунтуються на принципах демократичності, рівності та активної участі дітей у шкільному житті. Дослідники підкреслюють (Biesta, 2011), що залучення учнів до прийняття рішень, командної роботи та спільної відповідальності сприяє формуванню громадянської ідентичності та соціальної зрілості. У цих країнах фізична активність і шкільний спорт розглядаються як органічна складова соціалізаційного процесу, оскільки створюють природні умови для розвитку співпраці, взаємоповаги та дотримання соціальних норм [202; 241].

Особливе місце в зарубіжних дослідженнях посідає аналіз соціалізаційного потенціалу фізичної культури та спорту. Як зазначає J. Coakley, участь дітей і підлітків у спортивній діяльності сприяє формуванню соціальних навичок, лідерства, відповідальності та здатності працювати в команді за умов наявності педагогічного супроводу та чітко визначених виховних цілей. Подібні висновки містяться у працях, присвячених інклюзивному фізичному вихованню, де спорт розглядається як ефективний інструмент соціальної інтеграції дітей з різним соціальним досвідом і рівнем підготовки [204; 244].

Порівняльний аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду,

представлений у наукових і аналітичних матеріалах українських дослідницьких установ, зокрема Національного інституту стратегічних досліджень, дозволяє констатувати, що в освітніх системах провідних країн світу соціалізація учнів має системний, нормативно закріплений характер і розглядається як пріоритетна складова якості освіти. Водночас в українській освітній практиці соціалізаційні можливості школи, зокрема фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, часто реалізуються фрагментарно, що зумовлює потребу в науково обґрунтованих моделях їх інтеграції в цілісний процес соціального розвитку учнів (НІСД, 2020).

Таким чином, зарубіжний досвід переконливо свідчить, що соціалізація учнів є найбільш ефективною за умови системного поєднання освітнього, соціального та діяльнісного компонентів. Особливе місце в цьому процесі посідають фізкультурно-оздоровчі та спортивні практики, які виступають універсальним середовищем формування соціальних компетентностей, що створює наукове підґрунтя для подальшого аналізу їх впливу на соціалізацію учнів закладів загальної середньої освіти у межах наступного підрозділу.

1.2. Соціально-педагогічний потенціал фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності щодо соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти

Фізичне виховання є одним із небагатьох освітніх предметів, який втілює соціалізацію не лише на когнітивному рівні, а й через тілесну взаємодію. Спільна рухова діяльність, рольові ігри, командні естафети створюють автентичне середовище взаємодії, де тіло виступає не пасивним об'єктом тренування, а активним суб'єктом, що через рухові практики формує емпатію, групову довіру, розуміння темпу та ритму спільної роботи.

Саме фізкультурне середовище органічно поєднує кілька рівнів соціалізації. Тут первинна ідентифікація з групою проявляється у спільних вправах, а інтеріоризація соціальних норм відбувається через емоційні

переживання: радість перемоги, підтримку після помилки, прийняття у команді. Через ці практики діти засвоюють важливі суспільні цінності – чесність, повагу, відповідальність і переносять їх у повсякденне життя поза межі уроку.

Фізична культура також реалізує рольове навчання через тіло – згідно з підходами Дж. Міда, де «Я» формується через взаємодію зі «значущими іншими», а розвиток соціальної ідентичності відбувається в процесі «тіла-до-тіла» взаємодії [224].

Ключову роль у цьому відіграє теорія досвідного навчання, відповідно до якої кожна фізична активність стає уроком життя. Спортивні вправи – це не лише дозоване навантаження для тіла, а реальна ситуація вибору, партнерської взаємодії, прийняття рішення й відповідальності за себе і за інших. У такому підході людина через рух проживає досвід – радість, співпереживання, помилки, і саме через цей емоційний досвід відбувається ефективне соціальне навчання [80; 122].

Ці практики набувають особливої значущості для учнів, що мають соціальні виклики – внутрішньо переміщених осіб, дітей з особливими освітніми потребами або травматичним досвідом. Відзначено, що у цьому середовищі вони можуть відчувати себе рівними, включеними в колектив, без потреби досконалого володіння мовою або глибоких академічних знань – достатньо невербального контакту, руху, підтримки в команді [37; 72; 96; 141; 172; 173; 196].

Інтеграція м'яких навичок: комунікації, емоційної регуляції, самоменеджменту, креативу у рухові практики робить фізичну культуру потужним компонентом компетентнісного розвитку. Урок, збудований як сюжетно-рольова гра або командний челендж, стимулює вироблення лідерства, відповідальності й навичок співпраці. Втілення цих підходів особливо важливе для вразливих категорій учнів, де фізична культура стає багатомірним середовищем розвитку й соціальної реабілітації [29; 38].

Таким чином, фізична культура в сучасній школі – це не суто урок

руху, а соціальне середовище, де дитина через тіло навчається бути частиною команди, взаємодіяти, виражати себе, справлятися з невдачами та будувати стійкі зв'язки. Це середовище формування соціально зрілої особистості, здатної адаптуватися до постійних змін, зберігаючи свою ідентичність і вміння співжити в суспільстві.

У роботах Н. Завидівської та І. Ополонця розкрито теоретичні засади соціалізації у контексті фізкультурно-оздоровчої освіти, здійснено аналіз факторів соціалізації та обґрунтовано їх вплив на формування фізичної культури особистості. Автори розглядають соціалізацію як міждисциплінарне поняття, що відображає складний двосторонній процес взаємодії особистості з соціально-культурним середовищем. Наголошується, що в процесі фізичного виховання молода людина не лише засвоює соціально зумовлені цінності фізичної культури і спорту, а й активно трансформує їх відповідно до власного досвіду, умов життєдіяльності та історичного контексту. Суттєвим науковим положенням є твердження про діалектичну єдність адаптації, інтеграції та самореалізації, перетин яких автори визначають як сутність соціалізації у фізкультурно-оздоровчій освіті. У роботі детально проаналізовано фактори соціалізації, які класифіковано на макрофактори, мезофактори та мікрофактори. Доведено, що вони не є рівнозначними за силою впливу на особистість, а провідну роль у формуванні фізичної культури відіграють мікрофактори, які реалізуються через безпосередню взаємодію з агентами соціалізації, зокрема викладачами фізичного виховання. Особливу увагу приділено інтеракційним механізмам соціалізації, підкреслюючи значення характеру взаємодії між агентом-вихователем та агентом-вихованцем [32].

У цьому контексті фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність може розглядатися як важливий соціально-педагогічний ресурс, здатний посилювати соціалізацію особистості через досвід колективної дії, прийняття правил, рольову взаємодію, переживання успіху й поразки, а також через формування підтримувального середовища «ми-почуття». Саме

тілесно-рухова взаємодія створює умови для природного розвитку комунікації, емпатії, довіри, відповідальності та включення в групу, що має особливе значення для учнів із соціальними труднощами, травматичним досвідом або обмеженими можливостями комунікації. Отже, використання потенціалу фізичної культури й спорту в освітньому процесі відкриває перспективи для цілеспрямованого підсилення соціальної компетентності школярів і формування соціально зрілої, адаптивної та психологічно стійкої особистості [125; 187; 200; 206; 234].

Аналіз теорії соціалізації особистості, здійснений у підрозділі 1.1, та узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти, дозволяють перейти до системного осмислення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності як специфічного соціально-педагогічного ресурсу. У сучасному науковому дискурсі (Coakley, 2017; OECD, 2021) фізична культура і спорт дедалі частіше розглядаються не лише як сфера фізичного розвитку, а як соціальний простір, у межах якого формуються ключові механізми соціалізації особистості [228; 239].

У результаті аналізу праць українських і зарубіжних учених було встановлено, що фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність реалізує комплекс соціально-педагогічних функцій, які забезпечують активне входження учня в систему соціальних відносин. Передусім ідеться про інтеграційну функцію, що виявляється у включенні учнів у різні форми спільної діяльності, командної взаємодії та групової відповідальності. Дослідження J. Coakley, 2017, а також аналітичні матеріали OECD свідчать, що саме колективні спортивні практики створюють умови для формування почуття приналежності до спільноти, прийняття соціальних ролей і норм взаємодії [204; 227].

Ефективність використання потенціалу фізичної культури в процесі соціалізації залежить від чіткого усвідомлення механізмів її впливу на особистість учня. Перехід від теоретичного осмислення феномена соціалізації до практичної площини вимагає детального аналізу конкретних

інструментів, за допомогою яких реалізується цей вплив. У цьому контексті ключового значення набуває визначення та характеристика соціально-виховних функцій фізкультурно-спортивної діяльності, які виступають фундаментом для побудови цілісної системи формування соціально компетентної особистості.

Реалізація соціального потенціалу фізичної культури здійснюється через систему специфічних функцій, які забезпечують включення учнів у суспільні відносини та формування їхньої особистісної зрілості. Аналіз наукової літератури дозволяє виокремити низку ключових соціально-виховних функцій, що притаманні фізкультурно-спортивній діяльності в умовах закладу освіти.

Інтеграційна функція фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності полягає у включенні учнів у систему групових і міжгрупових соціальних взаємодій. Колективні рухові завдання, командні ігри, змагання та спільні спортивні заходи формують умови для прийняття соціальних ролей, розвитку почуття приналежності та відповідальності за спільний результат. Як зазначає J. Coakley, спорт виступає соціальним простором, у якому індивід навчається діяти відповідно до групових норм, узгоджувати власні інтереси з інтересами інших та інтегруватися в соціальну спільноту (Coakley, 2017). Аналогічні положення містяться в аналітичних звітах (OECD, 2015) де підкреслюється значення спільної діяльності для формування соціального капіталу учнів [204; 228].

Однією з провідних функцій є соціально-інтегративна. Вона полягає у здатності спортивної діяльності об'єднувати учнів у стійкі спільноти на основі спільних інтересів, мети та колективної взаємодії. У процесі занять фізичними вправами долаються бар'єри відчуженості, формується почуття приналежності до групи («ми-почуття»), що є фундаментом для соціальної згуртованості. Особливого значення ця функція набуває в роботі з дітьми, які мають труднощі в адаптації, або учнями з числа внутрішньо переміщених осіб, оскільки спільна рухова діяльність створює простір рівних можливостей

і сприяє швидкому входженню в колектив [93; 221; 231; 232].

Важливою є регулятивна функція фізичної культури, яка пов'язана з формуванням умінь самоконтролю, управління емоційними станами та дотримання соціально прийнятних правил поведінки. У процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності учні набувають досвіду підпорядкування власних дій установленим нормам, що відповідає розумінню соціалізації як процесу інтеріоризації соціальних вимог і очікувань. Цей аспект особливо значущий у підлітковому віці, коли регуляція поведінки ще перебуває на стадії становлення [209, с. 2119-2126; 229, с. 40-45].

Регулятивна функція фізкультурно-оздоровчої діяльності також пов'язана з управлінням власною поведінкою в умовах групової взаємодії. У процесі фізичної активності учні постійно стикаються з необхідністю регулювати емоційні реакції, приймати правила гри, дотримуватися встановлених обмежень і нести відповідальність за власні дії. Фізкультурно-спортивне середовище, на відміну від суто академічного, забезпечує природну і ненасильницьку регуляцію поведінки через досвід, а не через декларативні вимоги [25; 37; 189; 217; 229; 230].

Не менш значущою є комунікативна функція фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, яка проявляється у створенні умов для розвитку вербальної й невербальної взаємодії між учнями. Спільні справи, ігрові та змагальні форми створюють природні ситуації соціальної взаємодії, у межах яких учні розвивають уміння домовлятися, координувати дії, вирішувати конфлікти та підтримувати інших членів групи. Отже, спільне виконання рухових дій, командна координація, підтримка партнерів сприяють формуванню навичок ефективного спілкування, співпраці та розв'язання конфліктів. Дослідження N. Eisenberg та T. Spinrad підтверджують [209], що саме діяльнісна взаємодія є важливим чинником розвитку емпатії, соціальної чутливості та здатності розуміти емоційний стан інших. У цьому сенсі фізична культура виступає унікальним простором соціального навчання, де комунікація має практичний та особистісно

значущий характер [209, 231; 232; 236].

Комунікативна функція фізичної культури розкривається через створення специфічного середовища для невербального та вербального спілкування. У командних видах спорту успіх залежить від уміння домовлятися, розуміти наміри партнера без слів, швидко реагувати на зміни ситуації та координувати спільні дії. Це сприяє розвитку емпатії, здатності до конструктивного діалогу та вирішення конфліктів. Як зазначають дослідники, саме в процесі рухової взаємодії формуються навички «зчитування» емоційного стану іншого, що є необхідною умовою розвитку емоційного інтелекту [71; 78; 114; 145; 155; 156; 235].

Окрему увагу в сучасних дослідженнях приділено ціннісно-орієнтаційній функції фізичної культури і спорту. Ціннісно-орієнтаційна функція фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності проявляється у формуванні соціально значущих цінностей та установок, пов'язаних із співпрацею, відповідальністю, узаємоповагою та дотриманням принципів справедливості. Через регулярну участь у спортивно-масових заходах учні засвоюють соціально значущі цінності співпраці, відповідальності, узаємоповаги та справедливості, що корелює з положеннями концепції соціально-емоційного навчання (SEL), розробленої CASEL, 2020. Згідно з цією концепцією, розвиток соціальної обізнаності та навичок взаємодії є невід'ємною складовою успішної соціалізації особистості в освітньому середовищі (Durlak et al., 2011) [203; 208].

У межах концепції соціально-емоційного навчання (SEL), наголошується, що саме діяльнісні практики сприяють усвідомленню учнями соціальних наслідків власних дій та формуванню відповідального прийняття рішень (CASEL, 2020). Фізкультурно-спортивна діяльність, поєднуючи емоційне переживання та соціальну взаємодію, забезпечує стійке засвоєння цих цінностей [203; 215; 240].

Узагальнюючи результати аналізу теорії та практики, можна стверджувати, що фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність у

зкладах загальної середньої освіти реалізує інтеграційну, регулятивну, комунікативну, адаптаційну та ціннісно-орієнтаційну соціально-педагогічні функції. Саме їх системна реалізація створює підґрунтя для формування соціально зрілої особистості учня, що логічно зумовлює необхідність подальшого обґрунтування соціально-педагогічних умов їх ефективного впровадження, представлених у розділі 2.

Вивчення та аналіз наукових праць з проблем соціалізації особистості, здійснених у межах підрозділу 1.1, а також узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду соціалізації учнів, дозволили розглянути фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову діяльність як багатофункціональний соціально-педагогічний механізм. У сучасних дослідженнях наголошується, що саме діяльнісні форми взаємодії створюють найбільш сприятливі умови для активної соціалізації, оскільки поєднують тілесний, емоційний та соціальний досвід учнів [208, с. 405-432; 230, с. 40-48].

Фізична культура в умовах школи виконує також адаптаційну функцію, сприяючи соціальному включенню учнів з різним рівнем підготовки, станом здоров'я та соціальним досвідом. Аналіз праць українських дослідників, зокрема А. Капської, О. Караман свідчить про те, що формування позитивної самооцінки особливо необхідно у дітей з вразливих категорій [42; 44; 174].

Участь у фізкультурно-оздоровчих заходах та спортивно-масових заходах знижує ризик соціальної ізоляції та соціальної напруги, створює ситуації успіху та підтримує позитивну соціальну ідентичність учня [9; 19; 30; 34; 238].

Отже, адаптаційна функція фізкультурно-оздоровчої діяльності полягає у створенні умов для соціального включення учнів з різним рівнем фізичної підготовки, соціального досвіду та життєвих обставин.

Фізична активність у цьому контексті виступає універсальною мовою взаємодії, яка не потребує високого рівня академічної успішності, але дозволяє кожному учневі відчути себе повноцінним учасником групи [27; 78; 236].

Фізична культура виховує цілеспрямованість, наполегливість, волю до перемоги, вміння гідно програвати та не зупинятися перед труднощами. Через подолання фізичного навантаження та втоми відбувається загартування характеру. Крім того, ця функція забезпечує формування ціннісного ставлення до власного здоров'я як ресурсу для успішного життя, що є критично важливим в умовах сучасних екологічних та соціальних викликів [39; 167; 182; 219], менш значущою є ціннісно-орієнтаційна функція, спрямована на формування особистісних якостей та життєвих пріоритетів.

Таким чином, узагальнення результатів аналізу теорії та практики дозволяє дійти висновку, що фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність у закладах загальної середньої освіти виконує інтеграційну, регулятивну, комунікативну, адаптаційну та ціннісно-орієнтаційну соціально-педагогічні функції. Їх системна реалізація створює підґрунтя для цілеспрямованої соціалізації учнів і зумовлює необхідність подальшого аналізу форм організації цієї діяльності та соціально-педагогічних умов її ефективного впровадження.

Узагальнення результатів аналізу ігрових, командних, спортивно-масових, інклюзивних, змагальних і рекреаційних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності дозволяє розглядати їх не як окремі організаційні заходи, а як узаємопов'язану систему соціалізаційних практик, що реалізують інтеграційну, регулятивну, комунікативну, адаптаційну та ціннісно-орієнтаційну соціально-педагогічні функції. Саме системність і цілеспрямованість використання цих форм забезпечують їх соціалізаційний ефект у межах освітнього середовища закладу загальної середньої освіти.

Важливе місце посідає нормативно-регулююча функція, яка забезпечує засвоєння учнями соціальних норм, правил поведінки та етичних стандартів [130; 131; 162]. Спорт і фізична культура за своєю природою є діяльністю, що суворо регламентується правилами (правила гри, техніка безпеки, принципи

«Fair Play»). Дотримуючись їх у грі, дитина вчиться законослухняності, дисциплінованості та повазі до регламенту, що згодом екстраполюється на широкі суспільні відносини. Усвідомлення того, що порушення правил призводить до санкцій (видалення, штраф, поразка команди), формує відповідальне ставлення до власних вчинків [106; 127; 136; 183; 190; 223].

Статусно-позиційна функція дозволяє учням реалізувати потребу в самоствердженні та визнанні. Спортивні досягнення або просто успішне виконання рухових завдань підвищують самооцінку дитини, формують віру у власні сили та сприяють здобуттю авторитету серед однолітків. Для багатьох учнів, які можуть не мати високих успіхів у навчанні, саме спорт стає сферою, де вони відчують свою компетентність і значущість. Це дозволяє компенсувати невдачі в інших сферах життя та знизити рівень соціальної тривожності [99; 186, с. 53-59].

Також слід виділити рекреаційно-компенсаторну функцію, яка набуває особливої актуальності в умовах високого психоемоційного напруження, спричиненого війною та соціальною нестабільністю. Фізична активність виступає природним механізмом зняття стресу, агресії та емоційного перевантаження. Вона дозволяє переключити увагу, отримати емоційну розрядку та відновити внутрішній ресурс. Для дітей, які пережили травматичні події, рухова діяльність стає безпечним способом відреагування накопичених емоцій та повернення відчуття контролю над власним тілом [30; 156; 157; 188, с.192-198].

Таким чином, соціально-виховні функції фізичної культури реалізуються в тісній єдності, доповнюючи одна одну. Їх системне впровадження в освітній процес дозволяє перетворити урок фізичної культури з простого тренування тіла на потужний інструмент соціалізації, що готує учня до активного та відповідального життя в суспільстві.

Аналіз теорії соціалізації особистості та узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду переконливо свідчать, що ефективність соціалізації учнів засобами фізичної культури та спорту не є автоматичним наслідком

участі в руховій діяльності. Вона зумовлюється наявністю певних соціально-педагогічних умов, які забезпечують перехід від спонтанного соціального впливу до цілеспрямованого формування соціальної компетентності особистості. До таких умов належить, зокрема, організація фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності як соціально значущої взаємодії, що передбачає включення учнів у колективні форми роботи, прийняття соціальних ролей, дотримання правил і відповідальність за спільний результат.

Важливим чинником виступає також педагогічно виважене поєднання різних форм фізичної активності відповідно до вікових, індивідуальних та соціальних особливостей учнів [27; 46]. Саме різноманіття форм – від ігрових до рекреаційних – створює умови для соціального включення всіх учасників освітнього процесу, незалежно від рівня фізичної підготовки чи соціального досвіду. У такому контексті фізична культура постає як універсальний соціально-педагогічний простір, здатний забезпечити адаптацію, інтеграцію та самореалізацію особистості.

Не менш значущою є наявність ціннісно орієнтованого змісту фізкультурно-оздоровчої діяльності, що сприяє усвідомленню учнями соціального сенсу спільної рухової активності. Засвоєння норм співпраці, взаємоповаги, справедливості та саморегуляції відбувається не декларативно, а через проживання конкретних соціальних ситуацій у процесі фізичної діяльності. Саме це забезпечує стійкість соціалізаційних результатів і їх перенесення за межі уроку фізичної культури в ширший соціальний простір.

Фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність розглядається нами як важливий складник соціалізації учнів, однак кожен із цих видів діяльності має власну специфіку, зміст і соціально-педагогічний потенціал. Для більш ґрунтовного розуміння їх ролі доцільним є визначення сутності зазначених понять, виявлення спільних і відмінних характеристик, а також окреслення їх можливостей щодо формування соціально зрілої особистості.

Фізкультурно-оздоровча діяльність є системою рухової активності, спрямованої на зміцнення здоров'я, гармонійний фізичний розвиток, підтримання психоемоційного благополуччя та формування ціннісного ставлення до здорового способу життя. Вона охоплює уроки фізичної культури, рухливі ігри, рекреаційні вправи, фітнес-програми, оздоровчі заходи, активний відпочинок і різноманітні форми рухової активності, доступні для всіх учнів незалежно від рівня фізичної підготовленості. Основною особливістю фізкультурно-оздоровчої діяльності є її орієнтація на масовість, інклюзивність, емоційний комфорт та створення сприятливого середовища для розвитку особистості.

Спортивно-масова діяльність, своєю чергою, характеризується організацією колективних спортивних заходів, змагань, турнірів, спортивних свят, шкільних ліг, секцій та інших форм активності, у яких важливу роль відіграють елементи суперництва, досягнення результату, командної взаємодії та дотримання правил. На відміну від фізкультурно-оздоровчої діяльності, спортивно-масова діяльність більшою мірою спрямована на розвиток вольових якостей, лідерства, відповідальності, стресостійкості та здатності діяти в умовах конкуренції.

Спільними рисами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності є їх діяльнісний характер, використання рухової активності як засобу розвитку особистості, соціальна спрямованість та включення учнів у різні форми колективної взаємодії. Обидва види діяльності створюють умови для формування комунікативних навичок, розвитку співпраці, прийняття соціальних ролей, дотримання норм поведінки та засвоєння суспільно значущих цінностей. Водночас фізкультурно-оздоровча діяльність більше орієнтована на адаптацію, емоційне благополуччя та соціальне включення учнів, тоді як спортивно-масова діяльність акцентує увагу на змагальності, досягненні результату, самоствердженні та розвитку соціальної активності.

Соціально-педагогічний потенціал фізкультурно-оздоровчої діяльності полягає у створенні безпечного та підтримувального середовища, у якому

учні набувають позитивного досвіду взаємодії, комунікації та співпраці. Через спільну рухову діяльність формуються навички саморегуляції, емоційного контролю, взаємодопомоги та толерантності. Особливо важливим є те, що фізкультурно-оздоровча діяльність сприяє соціальній адаптації учнів із різним рівнем фізичної підготовленості, особливими освітніми потребами або труднощами соціальної взаємодії, забезпечуючи відчуття прийняття та приналежності до колективу.

Соціально-педагогічний потенціал спортивно-масової діяльності проявляється у формуванні відповідальності, дисциплінованості, лідерських якостей, вміння працювати в команді та приймати рішення в умовах змагальної взаємодії. Участь у спортивних заходах сприяє розвитку навичок соціальної відповідальності, здатності до конструктивного розв'язання конфліктів, дотримання принципів чесної гри та прийняття соціальних норм. Саме в умовах командних ігор і спортивних змагань учні отримують досвід колективної взаємодії, переживання успіху й невдачі, що є важливим чинником формування соціальної зрілості та психологічної стійкості особистості.

З метою узагальнення спільних і відмінних характеристик фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності доцільно подати їх порівняльну характеристику у вигляді таблиці 1.2.1.

Таблиця 1.2.1

Порівняльна характеристика фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності

Критерій	Фізкультурно-оздоровча діяльність	Спортивно-масова діяльність
Основна мета	Зміцнення здоров'я, гармонійний розвиток, емоційне благополуччя	Досягнення результату, розвиток спортивних і соціальних якостей
Характер діяльності	Оздоровчий, рекреаційний, інклюзивний	Змагальний, командний, результативний
Основний акцент	Адаптація, саморегуляція, комфорт	Лідерство, відповідальність, конкуренція

Форми реалізації	Рухливі ігри, оздоровчі вправи, фітнес, активний відпочинок	Змагання, турніри, спартакіади, спортивні секції
Соціалізаційний потенціал	Формування комунікації, підтримки, емпатії, включення в колектив	Розвиток командної взаємодії, дисципліни, соціальної активності та стресостійкості

Водночас результати аналізу дозволяють стверджувати, що реалізація соціально-педагогічного потенціалу фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності потребує не лише створення відповідних умов, а й об'єктивного оцінювання вихідного та поточного стану соціалізованості учнів. Без науково обґрунтованої діагностики неможливе ні планування соціально-педагогічного впливу, ні оцінювання його ефективності. Саме тому проблема визначення рівня соціалізації учнів у контексті формування фізичної культури особистості набуває особливої актуальності.

З огляду на це, логічним продовженням теоретичного аналізу є звернення до питань діагностики вихідного рівня ступеня соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти. Вивчення показників соціальної взаємодії, саморегуляції, комунікативних умінь, ціннісних орієнтацій та адаптаційних можливостей учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності дозволяє не лише зафіксувати наявний стан соціального розвитку, а й створити підґрунтя для подальшого експериментального обґрунтування соціально-педагогічних умов соціалізації. Саме цим зумовлюється перехід до підрозділу 1.3, присвяченого діагностиці вихідного рівня ступеня соціалізації учнів у контексті формування фізичної культури особистості.

1.3. Діагностика первинного рівня соціалізованості учнів закладів загальної середньої освіти у контексті формування фізичної культури особистості

Логіка попередніх підрозділів дозволяє перейти від теоретичного визначення соціалізації, як соціально-педагогічної проблеми та аналізу вітчизняного й зарубіжного досвіду, до методично виваженого питання, критичного для будь-якого емпіричного дослідження – фіксації вихідного рівня соціалізації учнів. Якщо раніше було показано, що соціалізація формується як у межах освітнього середовища, так і у діяльнісних практиках (зокрема, у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій діяльності), то на цьому етапі необхідно коректно виміряти стартові позиції учнів, аби подальші зміни могли бути обґрунтовано віднесені саме до впливу запропонованих соціально-педагогічних умов, а не до випадкових чинників чи природного вікового розвитку [20; 54, с. 89-95; 107; 197].

Відповідно на констатувальному (діагностичному) етапі нашого дослідження проведено оцінювання вихідного рівня соціалізації учнів у контексті формування фізичної культури особистості. Діагностичне обстеження охопило 6 закладів загальної середньої освіти різних регіонів України, всього 960 учнів 3-6 класів, контрольна група 480 та експериментальна 480 учнів. Такий обсяг вибірки забезпечує надійність і представництво даних для фіксації вихідного стану явища.

Дослідно-експериментальна робота щодо перевірки ефективності психолого-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності здійснювалася протягом декількох навчальних років та реалізовувалася поетапно, відповідно до логіки наукового дослідження. У структурі експерименту було виокремлено три взаємопов'язані етапи, а саме констатувальний, формувальний та контрольний, що забезпечило цілісність і наукову обґрунтованість отриманих результатів.

На констатувальному етапі основна увага зосереджувалася на теоретико-методологічному обґрунтуванні дослідження та визначенні вихідного стану сформованості соціалізації учнів. У межах цього етапу було уточнено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідно-експериментальної роботи; здійснено системний аналіз наукових джерел з проблеми соціалізації особистості в умовах освітнього середовища та фізкультурно-оздоровчої діяльності; розкрито сутність і структуру соціалізації учнів у контексті концепції «Спорт заради розвитку». Особливу увагу приділено обґрунтуванню *компонентів соціалізації, які у дослідженні представлені мотиваційно-ціннісним, діяльнісно-поведінковим та соціально-комунікативними вимірами розвитку особистості.* Відповідно до визначених компонентів було сформовано критеріальний апарат, розроблено показники та визначено рівні соціалізованості учнів, формування соціально-комунікативних умінь і ставлень учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Констатувальний етап передбачав діагностику вихідного рівня соціалізації учнів та виявлення особливостей їхньої участі у фізкультурно-оздоровчій і спортивно-масовій діяльності. Для цього було використано комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження, серед яких – педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, аналіз результатів діяльності учнів, а також авторські діагностичні методики, розроблені з урахуванням специфіки дослідження. Діагностичний інструментарій був спрямований на визначення рівня сформованості мотивації до фізичної активності, розвитку навичок командної взаємодії, комунікативної компетентності, соціальної відповідальності та здатності до участі в колективних формах діяльності.

При цьому оцінювання здійснювалося на основі визначених критеріїв. *Емоційно-мотиваційний критерій* характеризував ставлення учнів до фізичної активності, рівень зацікавленості, внутрішньої мотивації та емоційної включеності у фізкультурно-оздоровчу діяльність. *Поведінковий*

критерій відображав здатність учнів до ефективної взаємодії у процесі виконання колективних рухових завдань, рівень прояву лідерських якостей, ініціативності та відповідальності. *Соціально-комунікативний критерій* визначав рівень сформованості навичок спілкування, здатність до співпраці, ведення діалогу, розв'язання конфліктних ситуацій та участі у спільних соціально значущих ініціативах.

Отримані на констатувальному етапі результати засвідчили наявність різнорівневої сформованості соціалізації учнів, що проявлялося у недостатньому рівні мотивації до систематичної фізичної активності, фрагментарності соціально-комунікативних умінь та обмеженій участі у колективних формах діяльності. Це підтвердило необхідність цілеспрямованого впровадження психолого-педагогічних умов, орієнтованих на розвиток емоційно-мотиваційної сфери, активізацію командної взаємодії та розширення соціальної активності учнів.

Формувальний етап був спрямований на практичну реалізацію розробленої моделі психолого-педагогічних умов соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. У процесі цього етапу здійснювалося впровадження першої педагогічної умови, що передбачала формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності через використання інтерактивних, ігрових та тренінгових технологій у межах концепції «Спорт заради розвитку». Друга педагогічна умова реалізовувалася через організацію командно-орієнтованої діяльності, що включала застосування технологій тимбілдингу, сюжетно-рольових ігор, колективних вправ і змагань, спрямованих на розвиток лідерських якостей і навичок співпраці. Третя педагогічна умова забезпечувала розширення соціальної активності учнів шляхом їх залучення до проектної діяльності, участі у спортивно-соціальних ініціативах, челенджах, марафонах та взаємодії з громадськими організаціями.

Особливістю формувального етапу стало інтегрування урочної та позаурочної діяльності, що дозволило створити цілісне освітнє середовище,

орієнтоване на розвиток особистості учня. Важливу роль у цьому процесі відігравала активна позиція педагога як фасилітатора, який організовує взаємодію, стимулює комунікацію, підтримує ініціативність і забезпечує психологічно безпечне середовище для розвитку учнів.

Контрольний етап дослідження передбачав повторну діагностику рівнів сформованості соціалізації учнів з використанням того самого діагностичного інструментарію, що і на констатувальному етапі, з метою забезпечення об'єктивності та порівнюваності результатів. На цьому етапі здійснювався аналіз динаміки змін за визначеними критеріями, узагальнення отриманих даних та оцінка ефективності впроваджених психолого-педагогічних умов.

Для дослідження показників соціалізації учнів були використані такі опитувальники та методики (додатки А-І):

- ✓ опитувальник PABSS (Prosocial and Antisocial Behaviour in Sport Scale). Автори: Kavussanu & Boardley;
- ✓ опитувальник Social Support & Peer Norms Scales for Physical Activity;
- ✓ опитувальник Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES);
- ✓ анкета Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity;
- ✓ стандартизований опитувальник Social Skills Improvement System (Gresham & Elliott);
- ✓ авторська шкала соціалізаційного впливу спортивних заходів;
- ✓ методика «Вивчення ціннісно-мотиваційного комплексу» К. Замфір (модифікація О. Реана);
- ✓ опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла;
- ✓ метод соціометрії Дж. Морено.

З метою виявлення статистично значущих відмінностей між результатами, отриманими на констатувальному та контрольному етапах експериментального дослідження соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, було застосовано методи математичної статистики. Для

оптимізації обробки емпіричних даних використано пакет прикладних програм статистичного аналізу SPSS Statistics 18.0. Важливо підкреслити, що досліджувані вибірки є залежними, оскільки вимірювання здійснювалися в одних і тих самих учнів на різних етапах експерименту, а саме до впровадження психолого-педагогічних умов та після їх реалізації.

У зв'язку з цим для аналізу отриманих результатів було використано параметричний t-критерій Ст'юдента для залежних вибірок, що дозволяє встановити наявність статистично значущих змін у показниках соціалізації учнів, а також F^* -кутове перетворення Фішера для визначення достовірності розбіжностей між відсотковими значеннями рівнів сформованості соціально-комунікативних умінь, емоційно-мотиваційного ставлення та поведінкових проявів до і після експериментального впливу.

Формувальний етап експерименту передбачав перевірку висунутої гіпотези дослідження та полягав у впровадженні визначених психолого-педагогічних умов соціалізації учнів, зокрема формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності, організації командно-орієнтованої діяльності та забезпечення умов для розширення соціальної активності через проектну взаємодію. У межах цього етапу було описано логіку реалізації моделі, зміст, форми та методи фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової діяльності, спрямованої на розвиток соціальних і комунікативних умінь учнів.

Контрольний етап експерименту передбачав проведення повторної діагностики з метою визначення ефективності впроваджених психолого-педагогічних умов. Отримані результати дали змогу здійснити порівняльний аналіз динаміки показників соціалізації учнів та підтвердити результативність запропонованої моделі в умовах освітнього процесу закладу загальної середньої освіти.

Дослідно-експериментальною базою дослідження стали: Одеська гімназія №46 Одеської міської ради (160 осіб); КЗ «Харківський ліцей № 85» Харківської міської ради (160 осіб); Криворізька гімназія №4 Криворізької

міської ради (160 осіб); КЗ «Харківський лицей № 181 «Дьонсурі» Харківської міської ради (160 осіб); ТОВ «Європейський лицей місто Київ» (160 осіб); КЗ «Жмеринський лицей № 3» (160 осіб). Усього в дослідженні взяли участь 960 учнів 3-6 класів. Такий обсяг вибірки забезпечує статистичну надійність і репрезентативність результатів дослідження, що уможливорює об'єктивне визначення вихідного стану соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Діагностика вихідного рівня соціалізації учнів у зазначеному контексті ґрунтується на поєднанні соціально-педагогічного та психодіагностичного підходів. Соціально-педагогічний підхід дозволяє розглядати соціалізацію як процес включення дитини в систему соціальних відносин, норм і ролей, спираючись на агентів соціалізації та середовища взаємодії, а також фіксувати її прояви у шкільному житті та діяльності [26; 28]. Психодіагностичний підхід, своєю чергою, надає інструментарій для вимірювання рівня соціальної адаптації, розвитку соціально-емоційних компетентностей, особливостей комунікації та саморегуляції, а також для виявлення потенційних ризиків соціальної дезадаптації [93; 95]. У межах сучасної освітньої парадигми важливо враховувати і компетентнісну рамку соціально-емоційного розвитку: міжнародні дослідження показують, що соціальні та емоційні навички пов'язані не лише з поведінковими проявами і благополуччям, а й з навчальною успішністю та довгостроковими життєвими траєкторіями учнів [112; 144; 220].

У сучасних умовах трансформації освітнього простору фізична культура розглядається не лише як засіб розвитку фізичних якостей, але і як ефективний інструмент соціалізації особистості. У процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності відбувається активна взаємодія учнів, що створює умови для формування соціально значущих форм поведінки, зокрема просоціальних і антисоціальних проявів.

Просоціальна поведінка виявляється у здатності до співпраці, взаємодопомоги, дотримання норм і правил, поваги до партнерів по

діяльності. Водночас антисоціальні прояви можуть характеризуватися агресивністю, конфліктністю, порушенням правил взаємодії та зниженням рівня соціальної відповідальності. Саме тому вивчення цих аспектів є важливим для обґрунтування ефективних психолого-педагогічних умов соціалізації учнів.

Для комплексної діагностики морально-етичного розвитку та особливостей міжособистісної взаємодії учнів у процесі фізичного виховання нами було використано шкалу просоціальної та антисоціальної поведінки в спорті (*PABSS – Prosocial and Antisocial Behaviour in Sport Scale*), розроблену М. Kavussanu та І. Boardley. Ця методика є відповідною для учнів закладів загальної середньої освіти, оскільки дозволяє кількісно та якісно оцінити етичні установки особистості в специфічних умовах змагальної та ігрової діяльності. Адаптація методики для шкільного середовища дозволила охопити широку сферу життєдіяльності учнівського колективу: уроки фізичної культури, ігрову діяльність на перервах та позашкільні фізкультурно-оздоровчі заходи.

Адаптований варіант опитувальника містить твердження, які дозволяють диференціювати спрямованість дій учня стосовно різних учасників взаємодії: *просоціальна поведінка стосовно товаришів по команді* (підтримка однокласників, надання допомоги при виконанні вправ, підбадьорювання) та *суперників* (визнання успіхів іншої команди, повага до опонентів, дотримання етичних норм гри). *Антисоціальна поведінка: стосовно товаришів по команді* (вираження роздратування через помилки друзів, ігнорування потреб колективу) та *суперників* (навмисне порушення правил задля перемоги, насмішки у разі програшу опонентів). Оцінювання відповідей учнів здійснювалося за 4-бальною шкалою: 1 бал – ніколи; 2 бали – іноді; 3 бали – часто; 4 бали – завжди.

Для якісної оцінки результатів на констатувальному етапі експерименту нами було визначено наступні рівні вираженості показників: *Низький рівень (1,0–2,0 бала)* – свідчить про слабку вираженість відповідної

стратегії поведінки. *Середній рівень (2,1–3,0 бала)* – вказує на ситуативність поведінкових виявів залежно від зовнішніх обставин. *Високий рівень (від 3,1 до 4,0 бала)* характеризується стійкою сформованістю відповідних установок особистості. Аналіз вихідних даних, отриманих за результатами констатувального тестування, наведено на *рисунку 1.3.1.*

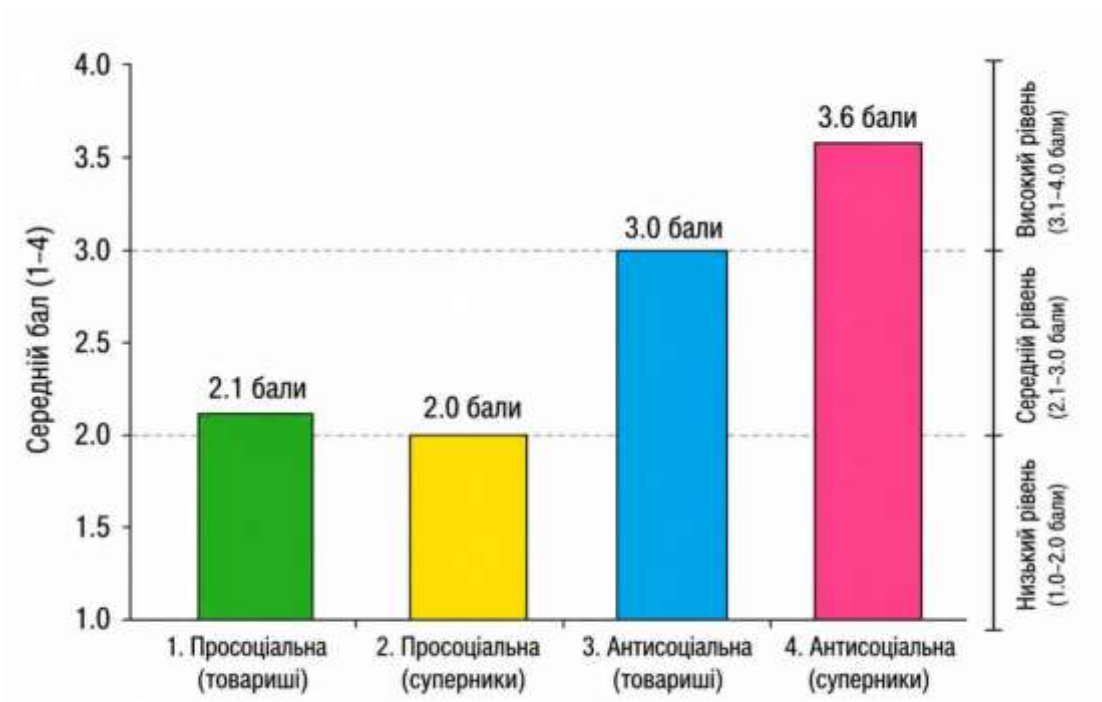

Рис. 1.3.1. Показники соціальної поведінки учнів до початку експерименту

Результати опитування до початку експерименту свідчать про наявність певного дисбалансу в етичних установках учнівської молоді до впровадження експериментальної методики. Так, *показники просоціальної поведінки знаходяться на межі низького та середнього рівнів.* Зокрема, ставлення до товаришів по команді оцінено у 2,1 бала, що вказує на лише ситуативну готовність учнів підтримувати один одного. Ще критичнішою є ситуація зі ставленням до суперників (2,0 бала), що відповідає низькому рівню та свідчить про слабку сформованість культури чесної гри.

Особливої уваги потребує *аналіз антисоціальної поведінки*, де зафіксовані кількісно високі показники, що є негативним індикатором

соціального розвитку учнів. Так, рівень деструктивної взаємодії з товаришами по команді становить 3,0 бала, що відповідає межі середнього та високого рівнів і вказує на часті прояви дратівливості та ігнорування інтересів колективу. Найбільш *критичним виявився показник антисоціальної поведінки стосовно суперників, який сягає 3,6 бала*. Таке високе значення в межах даної шкали демонструє стійку та переважаючу орієнтацію учнів на агресивні методи досягнення перемоги, готовність до порушення правил та відсутність етичних бар'єрів у ситуаціях суперництва.

Отже, до початку експерименту в учнівському середовищі спостерігається домінування деструктивних стратегій поведінки над конструктивними, що підкреслює актуальність розробки та впровадження цілеспрямованих заходів соціально-педагогічної підтримки; отримані дані підтверджують необхідність реалізації психолого-педагогічних умов, спрямованих на розвиток просоціальної поведінки, формування навичок ефективної комунікації та співпраці, а також зниження рівня антисоціальних проявів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Поряд із методикою PABSS, у дослідженні було використано адаптований варіант методики *Social Support & Peer Norms Scales for Physical Activity*, спрямований на визначення рівня соціальної підтримки фізичної активності учнів. Методика ґрунтується на положеннях соціальної психології та теорії соціального впливу, відповідно до яких поведінка учнів значною мірою залежить від підтримки оточення та особливостей соціального мікросередовища. Адаптована анкета спрямована на виявлення суб'єктивного сприйняття учнями підтримки під час занять фізичною культурою та спортивною діяльністю. Зміст опитувальника охоплює наступні компоненти: *підтримка з боку друзів та однокласників* (заохочення, спільна діяльність, емоційна підтримка); *підтримка з боку вчителя фізичної культури* (похвала, віра в учня); *підтримка з боку батьків* (позитивне ставлення до занять спортом); *особисте ставлення учня до фізичної активності* (інтерес, впевненість, бажання брати участь); *загальна атмосфера у класі щодо*

фізичної культури (поширення активності, прийняття норм поведінки). Оцінювання здійснюється за 4-бальною шкалою: 1 бал – ніколи; 2 бали – іноді; 3 бали – часто; 4 бали – завжди, що дозволяє визначити рівень вираженості кожного з показників.

Метою використання даної методики є комплексне визначення рівня соціальної підтримки фізичної активності учнів, оцінка впливу референтної групи (друзів, учителя та батьків) на залученість до рухової діяльності, а також виявлення вихідного рівня сформованості мотивації до занять спортом.

На основі первинної діагностики було проаналізовано вихідний рівень соціальної підтримки та командної взаємодії учнів (n=480). Отримані результати візуалізовано на *рисунку 1.3.2*.

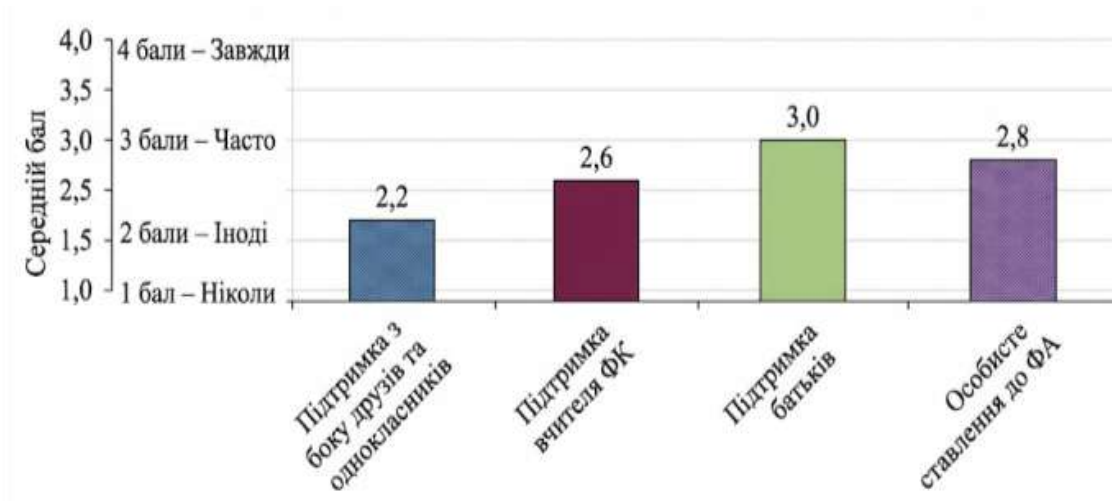

Рис. 1.3.2. Показники соціальної підтримки та ставлення учнів до фізичної активності до початку експерименту

Аналіз отриманих даних дозволяє зробити наступні висновки щодо вихідного стану соціальної підтримки учнів. Для якісної оцінки результатів нами було визначено такі рівні: *низький (1,0–2,0 бала), середній (2,1–3,0 бала) та високий (3,1–4,0 бала)*.

Загальний профіль соціальної підтримки до початку експерименту характеризується перебуванням усіх показників у межах середнього рівня. Незважаючи на відсутність критично низьких значень (менше 2,0 бала),

жоден із компонентів не досяг зони впевненого високого рівня, що вказує на наявність значного потенціалу для педагогічної корекції. *Показник підтримки друзів (2,2 бала)* знаходиться на нижній межі середнього рівня. Це свідчить про те, що хоча повна соціальна ізоляція учнів відсутня, у колективах спостерігається дефіцит активної взаємодопомоги та спільного інтересу до занять спортом. Спортивна діяльність для дитини на даному етапі має скоріше формальний характер і не сприймається як засіб зміцнення дружніх зв'язків. *Мотивація з боку вчителя (2,6 бала)* також відповідає середньому рівню. Такий бал вказує на те, що педагогічний вплив має переважно інструктивний характер: увага зосереджена на виконанні нормативів, тоді як стимулювання емоційного комфорту та віри в успіх кожного учня реалізується не повною мірою. *Особисте ставлення учнів до активності (2,8 бала)* взаємопов'язане із загальною атмосферою: за відсутності високої зовнішньої підтримки школярі демонструють помірний, але ще не стійкий інтерес до фізичного вдосконалення. *Підтримка батьків (3,0 бала)* є найвищим показником, досягаючи верхньої межі середнього рівня. Сім'я залишається найбільш стабільним джерелом позитивного ставлення до спорту. Проте, оскільки цей показник не перетинає межю високого рівня (3,1 бала), він не може повністю компенсувати брак інтенсивної підтримки всередині шкільного середовища.

Аналізуючи профіль графіка до початку експерименту, ми бачимо однорідну картину середніх значень із вираженим тяжінням до нижньої межі у сфері міжособистісної взаємодії (підтримка однокласників та вчителя). Це підтверджує необхідність впровадження експериментальної методики, яка дозволить перевести ці показники з пасивного середнього рівня до стабільно високих значень, що є необхідним для успішної соціалізації учнів.

Поряд із вивченням соціальної поведінки та рівня соціальної підтримки важливим компонентом дослідження є оцінка внутрішнього ставлення учнів до себе, що безпосередньо впливає на їхню активність у навчальній та фізкультурно-спортивній діяльності. Самооцінка визначає рівень

впевненості, мотивації до участі в командній роботі та здатність долати труднощі. З огляду на це, у дослідженні було застосовано *методику М. Розенберга (Rosenberg Self-Esteem Scale, RSES)*. У межах нашого дослідження вона була адаптована відповідно до поставлених завдань у формі «Шкали самооцінки та соціалізаційного впливу». Такий підхід відповідає віковим особливостям учнів та дозволяє оцінити не лише загальний рівень самоповаги, а й міру впливу соціального середовища на самосприйняття дитини. Зокрема, аналіз окремих блоків запитань дає змогу виявити, як зовнішні оцінки та соціальна взаємодія інтегруються у внутрішню структуру особистості, формуючи її стійкість або вразливість.

Для обробки результатів використовується 4-бальна шкала: *1 бал – ніколи; 2 бали – іноді; 3 бали – часто; 4 бали – завжди*. Отримані результати інтерпретуються за середнім арифметичним значенням. Для якісної оцінки вихідних даних нами було визначено такі рівні: низький (1,0-2,0 бала), середній (2,1-3,0 бала) та високий (3,1-4,0 бала). При цьому показники, що відповідають низькому рівню за пунктами, які стосуються відчуття власної корисності та визнання іншими, розглядалися нами як індикатор недостатнього позитивного впливу соціального середовища на формування особистості учня.

З метою об'єктивної оцінки вихідного стану досліджуваних параметрів нами було проведено зріз показників на констатувальному етапі експерименту. Це дозволило зафіксувати первинний рівень самооцінки та соціалізаційного впливу, який слугуватиме базою для подальшого порівняння після впровадження експериментальної програми. Узагальнені результати проведеної діагностики представлено на рисунку 1.3.3.

Аналіз представлених результатів дозволяє констатувати неоднорідність сформованості досліджуваних параметрів. Зокрема, середній показник самооцінки (пункти 1-4) становить 2,8 бала, що відповідає середньому рівню.

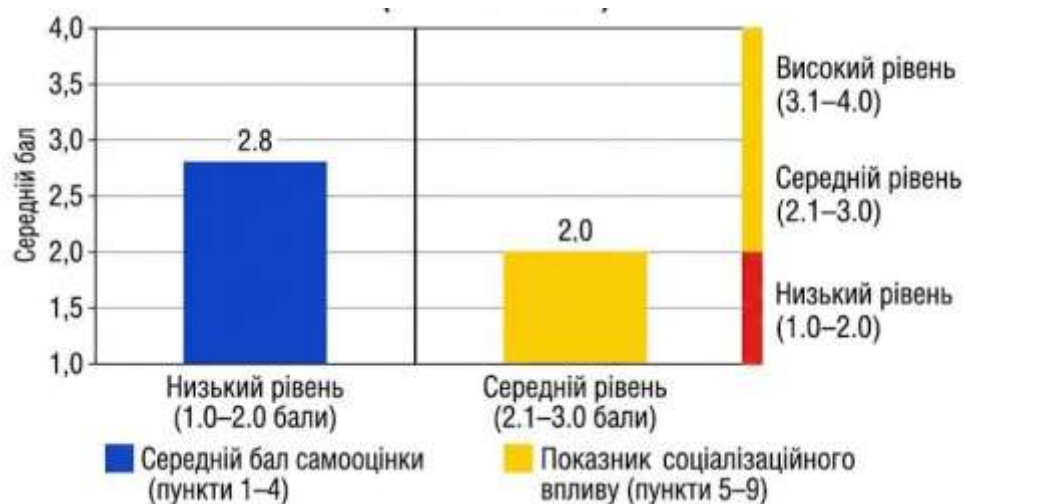

Рис. 1.3.3. Показники самооцінки та соціалізаційного впливу за шкалою Розенберга (RSES) до початку експерименту в балах

Це свідчить про те, що більшість учнів мають базове позитивне ставлення до себе, проте їхня впевненість у власних силах значною мірою залежить від зовнішніх обставин і не є цілком стійкою особистісною характеристикою. Таке значення вказує на наявність внутрішнього потенціалу особистості, який потребує педагогічного стимулювання для переходу на вищий рівень. Найбільш критична ситуація зафіксована за показником соціалізаційного впливу (пункти 5–9), середнє значення якого становить 2,0 бала. Згідно з нашою класифікацією, цей результат перебуває на межі низького рівня. Оцінка у 2,0 бала («іноді») вказує на те, що учні відчувають гострий дефіцит соціального визнання та підтримки в освітньому середовищі.

Отриманий результат свідчить про наявність значного невикористаного резерву в організації фізкультурно-оздоровчої роботи, який може бути спрямований на посилення соціальних зв'язків та розширення можливостей для самореалізації учнів у межах колективної діяльності. Виявлений розрив між рівнем самооцінки та показником соціалізації обґрунтовує необхідність упровадження експериментальної методики, спрямованої на гармонізацію цих параметрів через створення умов для успішної командної взаємодії в процесі занять.

Після аналізу соціальної підтримки та міжособистісних взаємодій учнів доцільним є дослідження їхнього внутрішнього ставлення до фізичної активності. У зв'язку з цим наступним етапом стало вивчення мотиваційно-ціннісних установок щодо занять фізичною культурою. У дослідженні використано адаптований варіант опитувальника Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity. Методика застосовувалась у формі анкетування за такими напрямками: інтерес до занять фізичною культурою; рівень внутрішньої мотивації; усвідомлення значущості фізичної активності; емоційне ставлення до рухової діяльності; прагнення до саморозвитку у сфері фізичної культури.

Для оцінювання відповідей респондентів використовувалася 4-бальна шкала: 1 бал – зовсім не згоден; 2 бали – скоріше не згоден; 3 бали – частково згоден; 4 бали – повністю згоден.

Обробка результатів проводилась шляхом визначення середнього значення за трьома ключовими компонентами: *емоційно-ціннісним* (інтерес та задоволення), *когнітивно-смісловим* (знання та усвідомлення) та *поведінково-вольовим* (активність та зусилля).

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження (n=480) показав, що *середній рівень* мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної активності учнів до початку експерименту становить 2,7 бала за 4-бальною шкалою. Якісна інтерпретація отриманих даних дозволяє констатувати наступне (рис. 1.3.4):

Емоційно-ціннісний компонент (3,0 бала) відповідає рівню «частково згоден». Зафіксовано виражений позитивний інтерес школярів до ігрових та командних форм активності. Учні отримують задоволення від рухливої діяльності та відчують емоційне піднесення від ігрової взаємодії, що свідчить про наявність емоційного фундаменту для подальшого залучення їх до систематичних занять.

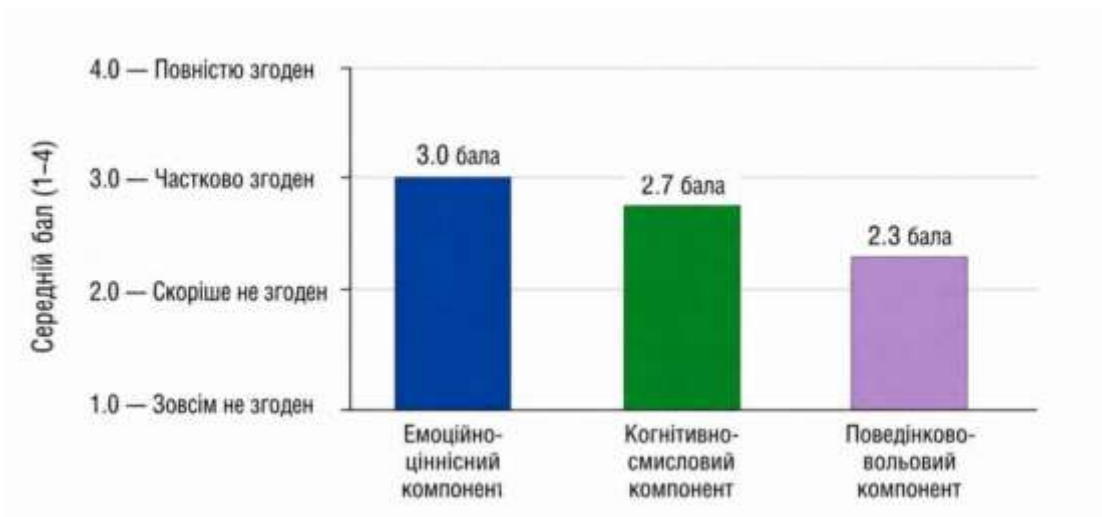

Рис. 1.3.4. Показники психосоціальних впливів на фізичну активність учнів до початку експерименту

Когнітивно-смісловий компонент (2,7 бала) свідчить про наявність сформованого інформаційного підґрунтя щодо питань здоров'я. Учні демонструють усвідомлення соціальної та особистісної важливості фізичної активності, проте ці знання ще не повною мірою сприймаються як необхідний інструмент для власного саморозвитку. Поведінково-вольовий компонент (2,3 бала) є найнижчим і вказує на певний розрив між ідеалізованим прагненням бути сильним і впевненим та реальною готовністю до щоденних вольових зусиль. Показник наближається до позначки «скоріше не згоден», що підтверджує: самостійна активність поза школою та систематична старанність залишаються найменш сформованими ланками в структурі мотивації.

Отже, зафіксовані результати вказують на значний потенціал для переходу від формального схвалення цінностей рухової активності до її усвідомленої реалізації у повсякденній діяльності учнів, що обґрунтовує необхідність упровадження відповідних педагогічних впливів.

Для глибокого вивчення трансформації міжособистісних відносин та оцінки ефективності взаємодії учнів у колективі нами було застосовано методику «Social Skills Improvement System» (SSIS). Дана діагностична

система є багатовимірним інструментом, що дозволяє не лише оцінити окремі навички спілкування, а й виявити цілісний рівень соціальної адаптованості учнів через призму їхніх поведінкових та психологічних реакцій.

Застосування методики здійснювалось у формі анкетування, де учні здійснювали самооцінку проявів соціальних навичок відповідно до змісту анкети за 4-бальною шкалою: 1 – зовсім не згоден; 2 – скоріше не згоден; 3 – частково згоден; 4 – повністю згоден. Адаптація елементів цієї системи дозволила нам сформувати шкалу оцінки командної взаємодії, яка найбільш повно розкриває рівень сформованості соціальних компетентностей учнів у процесі фізичного виховання.

Отримані на констатувальному етапі дані (рис. 1.3.5) дозволяють охарактеризувати вихідний стан респондентів (n=480) за трьома ключовими векторами.

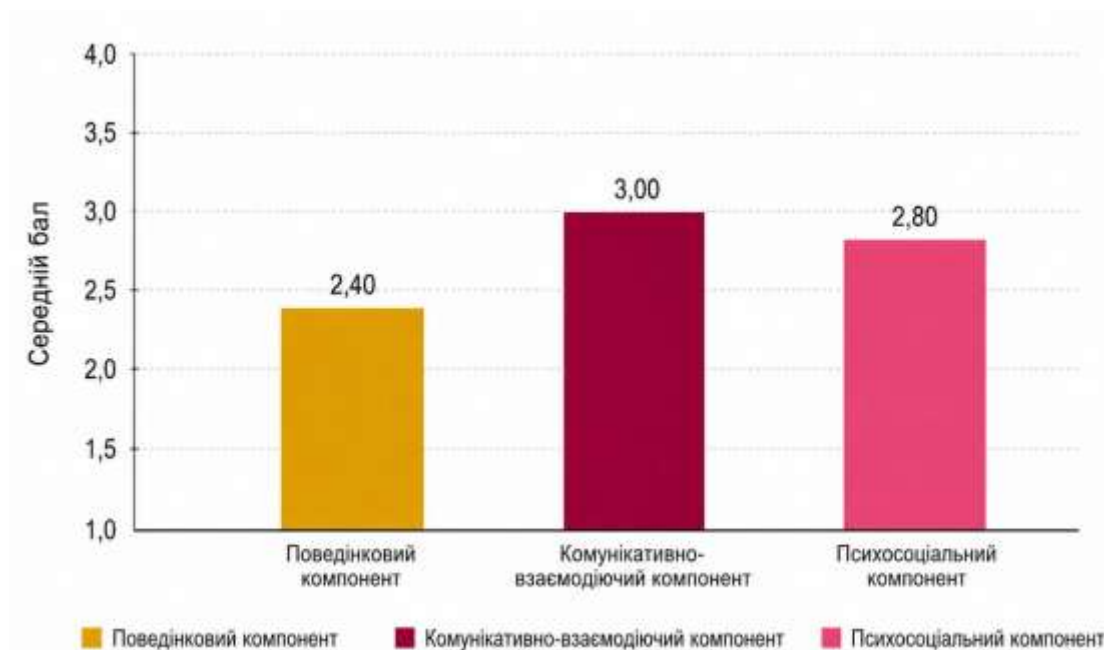

Рис. 1.3.5. Вихідні показники соціальних навичок учнів за методикою SSIS (бали)

Поведінковий компонент (2,40 бала) знаходиться в діапазоні між рівнями «скоріше не згоден» та «частково згоден». Це свідчить про те, що на

початку дослідження учні переважно не демонстрували стійких навичок просоціальної поведінки. На практиці це виражалось у слабкому дотриманні групових норм, недостатньому рівні самоконтролю та схильності до імпульсивних реакцій у ситуаціях спортивного суперництва. Комунікативно-взаємодіючий компонент (3,00 бала) відповідає рівню «частково згоден». Такий результат вказує на те, що школярі мають базові комунікативні навички, однак ефективна командна взаємодія, заснована на співпраці, взаємодопомозі та спільній відповідальності за результат діяльності, потребує подальшого розвитку, ще не стала для них звичною формою діяльності, а взаємодія мала переважно ситуативний характер. Психосоціальний компонент (2,80 бала) перебуває в межах оцінки «частково згоден». Це відображає помірний рівень соціальної впевненості та нестабільну самооцінку учнів, що часто стає перешкодою для їх повної самореалізації в колективних формах рухової діяльності та нівелює лідерські прояви особистості.

Підсумкові показники вихідного діагностування за методикою SSIS вказують на те, що рівень соціалізації учнів на початку експерименту характеризувався певною розрізненістю та низькою готовністю до командної співпраці. Концентрування результатів у межах середніх значень вказує на переважно стихійний характер формування соціальних навичок, що свідчить про об'єктивну потребу у впровадженні спеціально організованих педагогічних умов та доводить необхідність застосування нашої експериментальної методики для досягнення якісно вищих показників.

Дослідження соціальних навичок учнів у процесі командної взаємодії потребує подальшого узагальнення з позиції впливу фізкультурно-спортивної діяльності на їхній соціальний розвиток у цілому. З цією метою було застосовано методику «Авторська шкала соціалізаційного впливу спортивних заходів», розроблену з урахуванням сучасних підходів до розуміння соціалізації особистості в умовах освітнього середовища. Теоретичною основою шкали є положення соціально-педагогічного та діяльнісного

підходів, де фізична культура і спорт виступають важливими чинниками формування соціальних компетентностей. Особливістю методики є її спрямованість на суб'єктивне сприйняття учнями змін, що відбуваються під впливом спортивної діяльності. Це дозволяє виявити не лише зовнішні прояви поведінки, але й внутрішні особистісні трансформації: підвищення впевненості, відчуття приналежності до колективу, позитивне ставлення до взаємодії та розвиток самоконтролю.

Оцінювання здійснювалося за допомогою анкети «Що дають мені спортивні заходи у школі?», яка включає 14 тверджень. Для вимірювання ступеня згоди респондентів використано 4-бальну шкалу: від 1 («зовсім не згоден») до 4 («повністю згоден»). Узагальнені результати констатувального етапу за основними компонентами представлені на рисунку 1.3.6.

Рис. 1.3.6. Показники соціалізаційного впливу спортивних заходів до початку експерименту в балах

Аналіз отриманих даних (рис. 1.4.6) свідчить про те, що на початковому етапі рівень усвідомлення учнями соціалізаційного потенціалу спорту є недостатнім і коливається в межах 2,3–2,7 бала.

Когнітивний компонент (2,4 бала) фіксує слабе розуміння підлітками зв'язку між спортивною активністю та формуванням таких якостей, як відповідальність чи лідерство. На цьому етапі спортивна діяльність

сприймається респондентами переважно як форма фізичного навантаження, а не як простір для розвитку особистісних навичок. Мотиваційно-ціннісний компонент (2,6 бала) демонструє помірний інтерес до змагань та командної приналежності. Цінності чесної гри та ідентифікація себе з колективом не мають статусу стійких внутрішніх установок, що потребує подальшої корекції в межах експерименту. Емоційно-вольовий компонент (2,7 бала) отримав порівняно вищу оцінку. Це вказує на те, що учні переважно асоціюють спорт із покращенням самопочуття та впевненістю, проте ці відчуття мають здебільшого стихійний, ніж усвідомлений характер. Комунікативно-поведінковий компонент (2,3 бала) виявився найменш сформованим. Даний результат є критичним показником, який підтверджує, що в умовах традиційного підходу спортивні заходи не стають для учнів дієвим інструментом налагодження конструктивної комунікації, поваги до суперника та вмінню слухати інших.

Отримані результати констатувального етапу підтверджують гіпотезу про те, що без упровадження спеціально розробленої методики виховний і соціалізаційний потенціал спортивних заходів реалізується лише частково. Це актуалізує необхідність цілеспрямованого формування всіх компонентів соціальної компетентності в межах нашого експерименту.

З метою вивчення особливостей ціннісно-мотиваційної сфери учнів у контексті їхньої участі у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій діяльності було використано методику «Вивчення ціннісно-мотиваційного комплексу» К. Замфір у модифікації О. Реана. Зазначена методика дозволяє визначити співвідношення внутрішньої, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації, що є важливим для розуміння характеру залучення учнів до фізичної активності та соціальної взаємодії.

Оцінювання мотивів проводилося за допомогою шкали суб'єктивної значущості, де кожному балу відповідає певний рівень важливості: 1 бал – зовсім не важливо (мотив не має значення); 2 бали – мало важливо; 3 бали –

середньо (мотив має помірне значення); 4 бали – важливо (досить високе значення); 5 балів – дуже важливо (мотив є пріоритетним).

На основі отриманих відповідей розраховувалися середні показники для кожного виду мотивації. Результати діагностики учнів до початку експерименту представлені на рисунку 1.3.7.

Діаграма відображає співвідношення трьох типів мотивації за методикою К. Замфір у модифікації О. Реана.

За результатами констатувального етапу встановлено, що внутрішня мотивація до участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності перебуває на середньому рівні та становить у середньому 3,1 бала за п'ятибальною шкалою. Це свідчить про наявність інтересу до рухової активності, проте він ще не є достатньо стійким і значною мірою залежить від зовнішніх умов організації занять, емоційної насиченості уроків та особистості педагога.

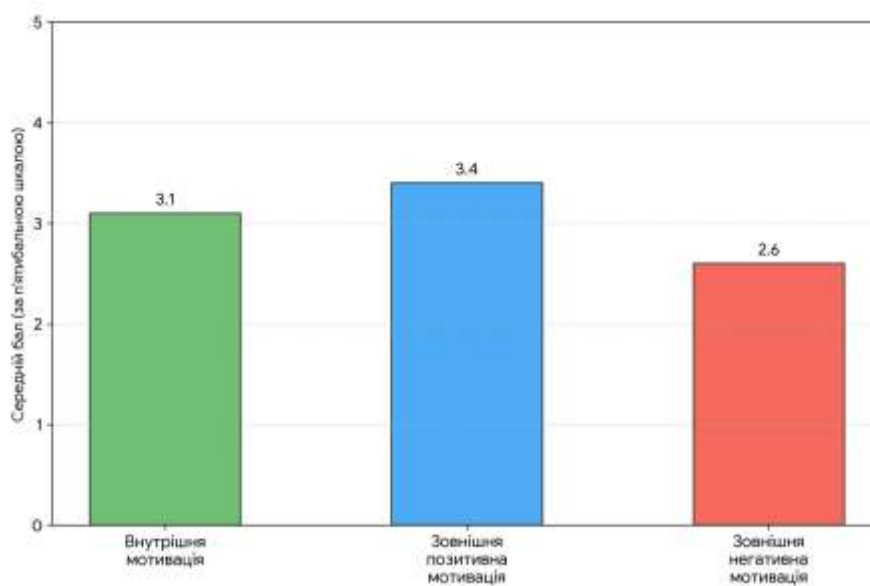

Рис.1.3.7. Показники ціннісно-мотиваційного комплексу учнів до експерименту

Зовнішня позитивна мотивація, яка пов'язана з прагненням отримати схвалення, заохочення або соціальне визнання, виявилася дещо вищою та склала в середньому 3,4 бала. Такий результат вказує на те, що для значної частини учнів важливим стимулом до участі у фізкультурній діяльності є

підтримка з боку однолітків, учителів та батьків, а також можливість самоствердитися у колективі.

Водночас рівень зовнішньої негативної мотивації, яка проявляється у виконанні діяльності під тиском або через уникнення покарання, становить у середньому 2,6 бала. Це свідчить про наявність певної частки учнів, які залучаються до фізичної активності не з власного бажання, а під впливом зовнішніх вимог або обставин.

Узагальнення отриманих результатів дозволяє констатувати, що на початковому етапі дослідження у структурі мотивації учнів переважає зовнішня позитивна мотивація при недостатньо сформованій внутрішній мотиваційній основі. Така ситуація вказує на необхідність створення педагогічних умов, спрямованих на підвищення внутрішньої зацікавленості учнів у фізкультурно-оздоровчій діяльності, формування усвідомленого ставлення до фізичної активності як цінності та засобу особистісного і соціального розвитку.

Продовжуючи аналіз мотиваційної сфери учнів, доцільним є звернення до вивчення емоційного компонента соціалізації, оскільки саме емоційний інтелект виступає важливим регулятором міжособистісної взаємодії, поведінкових реакцій та ефективності включення учнів у колективну фізкультурно-оздоровчу діяльність. У цьому контексті наступним етапом дослідження стало визначення рівня сформованості емоційного інтелекту учнів. З цією метою було використано опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла, який дозволяє оцінити основні складові емоційної сфери особистості, зокрема емоційну обізнаність, уміння керувати власними емоціями, самомотивацію, емпатію та здатність розпізнавати емоції інших людей.

З урахуванням вікових особливостей учнів опитувальник було адаптовано у спрощеній формі, що забезпечило доступність розуміння запитань та об'єктивність отриманих результатів. Зокрема, для оцінювання було застосовано п'ятибальну систему, де відповіді респондентів

розподілялися таким чином: 1 бал – повністю не згоден; 2 бали – переважно не згоден; 3 бали – важко відповісти / нейтрально; 4 бали – переважно згоден; 5 балів – повністю згоден. Така модифікація дозволила отримати середні значення за кожним компонентом емоційного інтелекту на початковому етапі дослідження (див. рис. 1.3.8).

Результати констатувального етапу свідчать про те, що загальний рівень емоційного інтелекту учнів перебуває переважно на середньому та нижче середнього рівнях. Найбільш сформованим компонентом є емоційна обізнаність, показники якої становлять у середньому близько 3,0 бала, що свідчить про здатність учнів частково усвідомлювати власні емоційні стани.

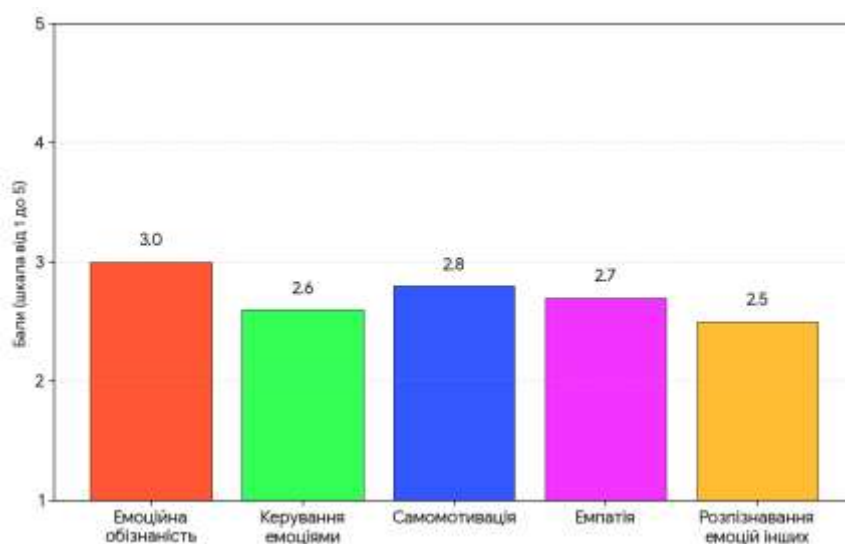

Рис. 1.3.8. Показники рівнів сформованості компонентів емоційного інтелекту учнів до початка експерименту

Водночас уміння керувати власними емоціями знаходиться на нижчому рівні і становить у середньому близько 2,6 бала, що вказує на труднощі у саморегуляції, особливо в умовах змагальної або стресової діяльності. Показники самомотивації також залишаються недостатньо сформованими (приблизно 2,8 бала), що корелює з результатами попередньої методики щодо домінування зовнішньої мотивації.

Рівень емпатії, тобто здатності розуміти емоційний стан інших, становить у середньому близько 2,7 бала, що свідчить про часткову сформованість цієї якості, однак недостатню для ефективної соціальної взаємодії. Найнижчі показники зафіксовано за шкалою розпізнавання емоцій інших людей (близько 2,5 бала), що може зумовлювати труднощі у налагодженні комунікації та взаєморозуміння в колективі.

Узагальнюючи отримані результати, можна зазначити, що на початковому етапі дослідження емоційний інтелект учнів характеризується недостатнім рівнем розвитку, що проявляється у складнощах емоційної саморегуляції, обмеженій емпатії та недостатній здатності до розуміння емоцій інших. Такий стан може негативно впливати на якість міжособистісної взаємодії, підсилювати конфліктність та знижувати ефективність командної діяльності у процесі фізкультурно-оздоровчої роботи.

Отримані дані підтверджують необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу, спрямованого на розвиток емоційного інтелекту учнів, зокрема через упровадження інтерактивних, командних та ігрових технологій у фізичному вихованні, що відповідає ідеям концепції «Спорт заради розвитку» та сприяє гармонійній соціалізації особистості.

Логічним продовженням дослідження емоційно-комунікативної сфери учнів є аналіз їхнього соціального статусу в колективі, оскільки саме характер міжособистісних відносин визначає ефективність соціалізації та рівень включеності дитини у спільну діяльність. У цьому контексті важливим є виявлення позиції кожного учня у системі міжособистісних зв'язків класного колективу.

З цією метою у дослідженні було використано метод соціометрії Дж. Морено, який дозволяє визначити структуру міжособистісних взаємин, рівень прийняття чи відторгнення учнів у групі, а також їх соціальний статус. Застосування цієї методики дає можливість виявити лідерів, прийнятих, ізольованих та відторгнутих учасників колективу, що є важливим для

подальшого аналізу впливу фізкультурно-оздоровчої діяльності на процес соціалізації.

Соціометричне опитування було адаптоване до вікових особливостей учнів і передбачало вибір партнерів для спільної діяльності, зокрема для участі у фізкультурно-спортивних вправах, іграх або командних завданнях.

Ефективність упроваджених психолого-педагогічних умов не обмежується лише змінами в індивідуальній емоційній сфері учнів; вона знаходить своє відображення, перш за все, у трансформації міжособистісних взаємин усередині колективу. Оскільки емоційний інтелект є фундаментом соціальної поведінки, його розвиток безпосередньо впливає на те, наскільки успішно дитина інтегрується в групу та який статус вона там здобуває.

На початковому етапі нашого дослідження, до впровадження експериментальної методики, було проведено соціометричне опитування з метою виявлення реального стану міжособистісних стосунків у класних колективах. Результати констатувального зрізу засвідчили наявність певної напруженості та неоднорідності в структурі учнівських груп. Розподіл соціометричних статусів учнів на початку дослідження представлено на рисунку 1.3.9.

Рис. 1.3.9. Розподіл соціометричних статусів учнів до початку експерименту

Аналіз отриманих даних (рис. 1.3.9) свідчить, що на констатувальному етапі дослідження структура міжособистісних стосунків була неоднорідною.

Значна частина учнів (15,0 %) належала до категорії «відторгнутих», що вказує на наявність певних бар'єрів у спілкуванні та ризики соціальної ізоляції окремих школярів.

Кількість «ізольованих» учнів становила 23,8 %, що в поєднанні з показником «відторгнутих» підтвердило необхідність цілеспрямованої корекції групового клімату. Водночас домінуюча група «прийнятих» (42,5 %) та «лідерів» (18,7 %) сформуvala потенційну основу для подальшої трансформації колективу.

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити висновок, що на початковому етапі дослідження у значної частини учнів спостерігаються труднощі у встановленні ефективних міжособистісних взаємин, що проявляється у наявності ізольованих та відторгнутих позицій у колективі. Така ситуація може негативно впливати на рівень соціалізації, емоційний стан учнів та їх мотивацію до участі у спільній діяльності.

Отримані дані підтверджують необхідність цілеспрямованого впровадження педагогічних умов, спрямованих на розвиток командної взаємодії, формування позитивного соціального досвіду та підвищення рівня включеності кожного учня у колективну фізкультурно-оздоровчу діяльність. Особливого значення у цьому контексті набуває використання командно-орієнтованих вправ, ігор та проєктної діяльності, які сприяють зміні соціального статусу учнів, зокрема переходу від ізольованих позицій до прийнятих у структурі колективу.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту було здійснено первинну діагностику вихідного рівня соціалізації учнів 3–4 класів шести закладів загальної середньої освіти Харківської, Запорізької, Одеської, Вінницької областей та міста Київ. З метою забезпечення достовірності та порівнюваності результатів усіх 960 учасників було поділено на дві рівноцінні групи: контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) по 480 учнів кожна. Формування груп здійснювалося з урахуванням віку, статі та рівня фізичної підготовленості таким чином, щоб вихідні показники соціалізації в

обох групах були

Як свідчать отримані дані, до дослідження було залучено 960 учнів 3–6 класів, з яких 480 осіб увійшли до експериментальної групи, а 480 осіб – до контрольної. Вікова категорія учасників 8-11 років – відповідає молодшому підлітковому віку, для якого характерна висока сензитивність до педагогічного впливу у сфері соціальних навичок. На цьому етапі в учнів активно формуються базові поведінкові моделі, способи взаємодії з однолітками та ставлення до колективної діяльності, що робить молодший шкільний вік оптимальним для реалізації потенціалу соціалізації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Первинне діагностування обох груп здійснювалося із застосуванням комплексу стандартизованих психодіагностичних методик: PABSS, Social Support & Peer Norms Scales for Physical Activity, RSES, Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity, SSIS, авторської шкали соціалізаційного впливу спортивних заходів, методики К. Замфір (модифікація О. Реана), опитувальника «Емоційний інтелект» Н. Холла та соціометрії Дж. Морено. Отримані дані дозволили зафіксувати вихідний стан соціалізованості учнів за трьома ключовими критеріями: емоційно-мотиваційним поведінковим та соціально-комунікативним. Статистично значущих відмінностей між ЕГ та КГ за жодним із показників не виявлено ($p > 0,05$).

Розподіл учнів ЕГ та КГ за рівнями сформованості соціалізації на констатувальному етапі представлено в таблиці 1.3.1.

Дані таблиці 1.3.1 підтверджують, що на початку експерименту розподіл учнів за рівнями сформованості соціалізаційних показників у ЕГ та КГ є практично ідентичним.

В обох групах домінує середній рівень за поведінковим критерієм (92,1% у ЕГ та 92,5% у КГ), а частка учнів з високим рівнем є незначною (7,9% та 7,5% відповідно).

Розподіл учнів ЕГ та КГ за рівнями сформованості соціалізації на констатувальному етапі (%)

Критерій / Компонент	Високий рівень (%)		Середній рівень (%)		Низький рівень (%)	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Емоційно-мотиваційний	22,9	23,3	77,1	76,7	0	0
Поведінковий	7,9	7,5	92,1	92,5	0	0
Соціально-комунікативний	45,8	46,2	54,2	53,8	0	0

Аналогічна картина спостерігається за емоційно-мотиваційним критерієм: більшість учнів, як в ЕГ (77,1%), так і в КГ (76,7%) перебуває на середньому рівні. Найкраще сформованим вихідним показником виступає соціально комунікативний компонент, де в обох групах майже половина учнів виявляє достатній або високий рівень розвитку соціальних навичок (ЕГ – 45,8%, КГ – 46,2%). Відмінності між групами не перевищують 0,5–0,8 відсоткового пункту за всіма показниками, що статистично є незначущим і підтверджує репрезентативність сформованих груп.

Таким чином, результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що ЕГ та КГ є статистично однорідними за всіма досліджуваними параметрами соціалізації. В обох групах зафіксовано переважання середнього рівня сформованості соціальних компетентностей, недостатній рівень внутрішньої мотивації до фізичної активності та наявність деструктивних тенденцій у поведінці. Домінування зовнішньої позитивної мотивації над внутрішньою, низькі показники просоціальної поведінки стосовно суперників, наявність 23,8% ізольованих та 15,0% відторгнутих учнів у соціометричному зрізі – все це підтверджує необхідність цілеспрямованого педагогічного втручання. Зафіксований вихідний стан

служує надійною базою для подальшого формувального впливу та об'єктивного порівняння результатів ЕГ та КГ після реалізації визначених соціально-педагогічних умов.

У контексті фізичного виховання діагностика соціалізації набуває додаткової методичної цінності, оскільки уроки фізичної культури та позакласні спортивні активності створюють природне середовище групової взаємодії. У таких умовах соціальні якості учнів проявляються швидше і виразніше, ніж у суто академічних ситуаціях. Командні ігри, естафети, змагання, колективні рухливі завдання наочно демонструють рівень прийняття учнями правил, готовність до співпраці, особливості лідерства, здатність до взаємопідтримки, ставлення до поразок та способи саморегуляції у стресі. Відповідно, діагностична модель нашого дослідження має фіксувати соціалізацію не абстрактно, а через конкретні поведінкові та ціннісні прояви в діяльності, що безпосередньо пов'язує даний підрозділ з наступними емпіричними етапами дослідження і логічно підводить до обґрунтування констатувального експерименту [118].

Методичною основою діагностики став принцип триангуляції, коли один і той самий феномен перевіряється кількома різними способами задля підвищення достовірності результатів. У педагогічній практиці виправданим є поєднання спостереження, анкетування та аналізу продуктів діяльності учнів, доповнене психодіагностичними методиками, адаптованими до шкільного віку [121].

Систематичне педагогічне спостереження за поведінкою учнів під час уроків фізкультури та спортивно-масових заходів. Воно дозволяє фіксувати реальні форми соціальної взаємодії у природних умовах. Щоб підвищити об'єктивність, спостереження проводилося за чітко визначеними показниками: спосіб включення в командну діяльність, дотримання правил гри, реакція на зауваження чи програш, здатність домовлятися про ролі, прояви взаємодопомоги, толерантність до слабших, готовність приймати колективні рішення, уміння регулювати емоції у ситуаціях суперництва

тощо [11]. Спостереження здійснювалося серійно, у різних видах активностей, щоб відстежити стійкі моделі поведінки учнів і уникнути впливу разових випадків. Для стандартизації цього процесу ми використали розроблену картку спостереження, що містила перелік описових маркерів поведінки для відзначення вчителем. Такий підхід забезпечив порівнянність результатів спостереження між різними класами і школами та створив базу для подальшого зіставлення з показниками після формувального впливу [14; 135].

Зробимо огляд участі учнів у колективних фізкультурно-спортивних заходах. Ми відстежували залученість школярів до різних форм спільної діяльності – шкільних турнірів, спортивних свят, командних челенджів, руханок тощо. Цей метод дав змогу оцінити відповідальність учнів, ініціативність, сталість їхньої мотивації, здатність приймати групові цілі. Важливо, що аналіз участі фокусувався не на спортивному результаті як такому, а на процесуальних показниках: регулярність і добровільність участі, характер узаємодії з однолітками під час командної роботи, особистий внесок у спільний результат, реакція на невдачі та готовність до повторних спроб [20]. Такий акцент на процесі (а не лише на перемогах) є педагогічно доцільним, оскільки соціалізаційний ефект проявляється саме у способах дії дитини в команді та дотриманні соціальних норм гри.

Для наукової інтерпретації отриманих даних важливо визначити систему критеріїв, показників і рівнів соціалізації. Критерій у нашому дослідженні – це узагальнена характеристика, що відображає суттєвий аспект соціалізації, показники – конкретні поведінкові чи ціннісні прояви, за якими можна виміряти критерій, а рівні – градації сформованості соціальних якостей, які дозволяють класифікувати учнів за ступенем соціальної зрілості. Виходячи зі специфіки фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, соціалізацію учнів доцільно оцінювати у кількох узаємопов'язаних площинах:

1. Комуникативно-взаємодійна площина – здатність учня вступати в контакт і ефективно співпрацювати з однолітками: працювати в команді, домовлятися про спільні дії, слухати партнерів, надавати та приймати підтримку, конструктивно вирішувати конфлікти. Цей аспект соціалізації особливо яскраво проявляється на уроках фізичної культури під час командних ігор та групових вправ, де успіх залежить від злагодженості дій і взаєморозуміння між учасниками.

2. Нормативно-ціннісна площина – прийняття соціальних норм і правил, усвідомлення цінностей чесної гри, почуття відповідальності та справедливості у взаємодії. Фізична культура і спорт забезпечують унікальний досвід дотримання правил у діяльності, формуючи в учнів повагу до встановлених норм не теоретично, а практично – через необхідність слідувати регламенту гри, визнавати суддівські рішення, шанувати суперників тощо [9].

3. Емоційно-вольова площина – саморегуляція, уміння керувати своїми емоціями та поведінкою в напружених ситуаціях, стійкість до фрустрації, здатність зберігати зосередженість і витримку під час змагань чи у разі невдач. Ця сфера відображає, наскільки учень володіє собою у стресових моментах суперництва, чи може стримувати імпульсивні реакції та продовжувати діяти конструктивно, що є важливим компонентом соціальної зрілості.

4. Діяльнісно-учасницька площина – реальна включеність учня в колективну діяльність, ініціативність і готовність брати на себе соціальні ролі в групі. Йдеться про те, наскільки активно школяр долучається до спільних справ, чи прагне він стати членом команди, чи пропонує власні ідеї, чи готовий взяти відповідальність за певний напрям роботи. Для нашої теми цей критерій є надзвичайно важливим, адже саме через практичну участь у діяльності, а не лише через засвоєння теорії, відбувається повноцінна соціалізація особистості.

5. Рефлексивно-самооцінна площина (додатково, за потреби) – здатність учня оцінювати власну соціальну поведінку, усвідомлювати свою роль у колективі, приймати зворотний зв'язок від інших і за необхідності коригувати свої дії. Включення цього критерію робить модель оцінювання більш сучасною, відповідаючи міжнародним підходам до соціально-емоційного розвитку, де рефлексія розглядається як одна з ключових навичок особистості XXI століття.

Для кожної з наведених площин визначено конкретні показники, прив'язані до ситуацій фізкультурно-оздоровчої діяльності. Так, для комунікативно-взаємодійної площини показниками виступають: частота ініціювання взаємодії з боку учня, вміння висловлювати власну думку і вислуховувати партнерів, випадки надання допомоги однокласникам, способи реагування на конфліктні ситуації (пошук компромісу vs. агресія чи уникання). Для нормативно-ціннісної – це дотримання правил гри навіть у напруженому змаганні, повага до рішень учителя чи судді, визнання своїх помилок (наприклад, фолів), відсутність проявів шахрайства заради виграшу. Для емоційно-вольової – вміння стримувати негативні емоції (не грубіянити партнеру після промаху), здатність опанувати себе після поразки, продовжувати зусилля попри втому чи невдачі, стабільність настрою протягом колективної діяльності. Для діяльнісно-учасницької – рівень активності учня (чи він є «двигуном» командної роботи чи пасивно осторонь), регулярність участі в позакласних заходах, готовність брати керівні функції (капітан команди, суддя, організатор) або виконувати будь-які спільні завдання, внесок у загальний результат (чи не ухиляється від відповідальності). Для рефлексивно-самооцінної – адекватність оцінки власної взаємодії (чи усвідомлює учень, як його поведінка впливає на інших), готовність дослухатися до критичних зауважень, вміння зробити висновки зі складних ситуацій та намітити шляхи поліпшення своєї поведінки [6]. Сукупність цих показників лягла в основу нашого діагностичного інструментарію і дозволила кількісно та якісно оцінити кожен із зазначених

аспектів соціалізації.

Відповідно до визначених критеріїв і показників, ми встановили три рівні сформованості соціалізації учнів – високий, середній та низький. Така багаторівнева шкала є оптимальною для розмежування якісних станів явища та відображає як наявність соціально зрілих проявів, так і наявність проблемних зон.

Високий рівень характеризується стійкою здатністю учня до продуктивної співпраці: він легко встановлює контакти, бере активну участь у командній роботі, свідомо дотримується правил та етичних норм, виявляє емпатію і підтримку до інших, уміє керувати емоціями та поведінкою навіть у стресових чи змагальних умовах.

Середній рівень характеризує фрагментарну або ситуаційно обумовлену соціалізацію: учень може поводитися соціально прийнятно в сприятливих умовах (наприклад, коли завдання йому цікаве або коли серед однолітків панує позитивна атмосфера), але ці навички нестабільні. Для таких школярів типова залежність від позиції лідера чи настрою групи, коливання мотивації, труднощі в саморегуляції під час конфліктів або невдач, а іноді й пасивність у колективній діяльності.

Низький рівень вказує на виражені проблеми у соціалізації: учень має суттєві труднощі в спілкуванні (уникає взаємодії або, навпаки, вступає в неї конфліктно), слабо приймає встановлені правила (або порушує їх відкрито, або пасивно ігнорує), виявляє імпульсивність, низьку терпимість до зауважень, може бути соціально ізольованим або часто ставати джерелом конфліктів у групі. Такі діти зазвичай неохоче беруть участь у командних формах роботи, уникають відповідальності та демонструють недостатній рівень самоконтролю [81].

Отримана картина вихідного стану засвідчує нагальну потребу у впровадженні спеціальних соціально-педагогічних умов, спрямованих на покращення ситуації. Домінування середнього рівня та наявність значної частки дітей з низьким рівнем соціалізації означає, що без додаткового

виховного впливу багато учнів можуть не реалізувати свій соціальний потенціал, а дехто – поглибити проблеми у поведінці та взаємодії. Водночас виявлено й позитивний ресурс: близько третини школярів (сукупно високий + достатній рівні) вже мають непоганий соціальний фундамент, що може бути підсилений і поширений на інших учасників через створення відповідного розвивального середовища. Ці висновки узгоджуються з науковими положеннями про необхідність раннього виявлення та адресної підтримки дітей із проявами соціальної дезадаптації і підтверджують актуальність застосування нами підходів та виховного потенціалу фізкультурно-спортивної діяльності. Адже, за даними мета-аналізів, цілеспрямоване формування соціально-емоційних навичок в умовах школи має відчутний позитивний ефект як на поведінку, так і на успішність учнів.

Таким чином, проведена діагностика вихідного рівня соціалізації учнів у контексті формування фізичної культури особистості виконала роль методологічного підґрунтя для всього подальшого дослідження. Констатувальний експеримент зафіксував стартовий стан досліджуваного феномену, включаючи підготовчий етап (добір і адаптацію методик, пілотування анкети, узгодження критеріїв оцінювання з віковими особливостями), основний етап (масове збирання даних у школах) та етап первинної обробки результатів. На підготовчому етапі нами було приділено особливу увагу етичним аспектам діагностики (добровільність участі учнів, конфіденційність відповідей), а також інструктажу педагогів щодо правильного використання інструментарію. Проведений попередній пробний запуск анкети на невеликій групі учнів підтвердив її зрозумілість і відповідність вікові, що дозволило внести останні корективи перед основним опитуванням. У ході основного етапу дані від спостережень, анкет, тестів і соціометрії були зібрані синхронно по всіх вибіркових школах. Первинна обробка охоплювала підрахунок балів за психодіагностичними методиками, визначення рівнів кожного учня за розробленими критеріями, а також узагальнення інформації в розрізі класів і вікових груп. Такий комплексний

підхід до аналізу результатів дозволив отримати цілісний профіль соціалізації учнів до впровадження формувального експерименту.

Важливо підкреслити, що інтерпретація результатів констатувального етапу здійснювалася через зіставлення даних із різних джерел. Якщо спостереження дало нам безпосередній «зріз» поведінки школярів у колективній діяльності, то анкетування висвітлило їхню внутрішню позицію і самооцінку, а психодіагностичні тести (SDQ, адаптація, емоційна компетентність) надали стандартизовані оцінки окремих параметрів, які не завжди очевидні ззовні. Поєднання цих трьох ліній інформації (поведінкової, рефлексивної та тестової) забезпечило більш точний і науково обґрунтований висновок про вихідний рівень соціалізації кожного учня та вибірки в цілому. На основі такого комплексного аналізу ми змогли чітко визначити, які саме компоненти соціалізації виявилися найменш розвиненими у наших учнів (наприклад, навички саморегуляції або толерантність до правил), які групи дітей потребують пріоритетної уваги (скажімо, учні з низьким рівнем і ті, хто має високі показники за шкалами труднощів SDQ), а також окреслити напрямки педагогічного впливу, найбільш доречні для даної ситуації. Іншими словами, результати констатувального етапу стали своєрідною «дорожньою мапою» для проєктування формувального експерименту. В подальших розділах, спираючись на ці дані, ми переходимо до обґрунтування і впровадження комплексу соціально-педагогічних умов, покликаних перевести учнів з нижчих рівнів соціалізації на вищі, використовуючи потенціал фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової діяльності як дієвого ресурсу розвитку соціально зрілої особистості.

Отримані дані свідчать про те, що на сьогодні визначення та експериментальна перевірка впровадження педагогічних умов формування соціальної компетентності учнів в процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи є актуальною, що потребує подальшого вивчення та впровадження в системі вищої освіти.

Узагальнений аналіз результатів констатувального етапу дослідження дозволяє сформувати цілісну картину стану соціалізації учнів через призму їхньої мотиваційної та емоційно-комунікативної сфер. Дослідження продемонструвало специфічну конфігурацію мотиваційних чинників, де провідне місце посідає прагнення до зовнішнього схвалення та соціального визнання, тоді як глибинний інтерес до фізичної активності як засобу самовдосконалення залишається на стадії формування. Така ситуація свідчить про те, що дитина залучається до спортивної діяльності переважно під впливом соціальних очікувань оточення, що робить її активність залежною від присутності вчителя чи підтримки батьків, а не від внутрішньої потреби в русі.

Емоційний профіль учнів характеризується певним розривом між теоретичним усвідомленням власних почуттів та практичною здатністю керувати ними в реальних умовах взаємодії. Особливо гостро це проявляється у ситуаціях спортивного суперництва, де дефіцит саморегуляції та обмежена здатність до емпатії стають бар'єрами для конструктивного спілкування. Низькі показники соціальної перцепції вказують на труднощі у розпізнаванні емоційних станів інших людей, що провокує виникнення міжособистісних конфліктів та знижує ефективність командної роботи.

Соціометричний зріз класних колективів виявив складну і подекуди тривожну структуру взаємин, у якій значна частина учнів опиняється у стані соціальної ізоляції або навіть відторгнення. Наявність великої групи дітей, які не включені в активне ядро колективу, підтверджує стихійний характер процесів соціалізації в умовах традиційного фізичного виховання. Це створює передумови для емоційного дискомфорту учнів та нівелює виховний потенціал спортивної діяльності.

Підсумкові результати констатувального етапу обґрунтовують гостру необхідність цілеспрямованого педагогічного втручання. Очевидною є потреба у впровадженні нових підходів, які дозволять змінити існуючу ієрархію статусів у групі, посилити внутрішню мотивацію та розвинути

навички емоційного інтелекту. Тільки через створення умов для усвідомленої командної взаємодії та формування позитивного соціального досвіду кожного учня стає можливим перехід до якісно нового рівня соціалізації особистості в освітньому середовищі. Це створює фундамент для подальшої розробки та апробації експериментальної методики, орієнтованої на гармонійний розвиток дитини засобами фізичної культури та спорту.

Висновки до першого розділу

На основі аналізу наукової літератури з проблеми соціалізації особистості у дисертації предсталена соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти як процес засвоєння учнями соціальних норм, цінностей і моделей поведінки, необхідних для успішної взаємодії в суспільстві, участь у спільній діяльності та соціально значущих проєктах. Соціально-комунікативні вміння – це здатність учнів ефективно спілкуватися, співпрацювати, взаємодіяти в колективі, вирішувати конфлікти та дотримуватися соціальних норм поведінки через розвиток «м'яких навичок» (soft skills). Фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність – це організована рухова діяльність, спрямована на зміцнення здоров'я, фізичний розвиток, соціальну взаємодію та формування особистості учня через фізичну активність, командну роботу й участь у змаганнях, іграх і соціальних проєктах. Встановлено, що провідними особливостями соціалізації учнів молодшого та підліткового шкільного віку є підвищена потреба у спілкуванні з однолітками, емоційна чутливість, розвиток самосвідомості, прагнення до визнання в колективі та поступове формування навичок самоконтролю й соціальної відповідальності. Водночас визначено, що ефективність соціалізації залежить від цілеспрямованого поєднання психологічних, педагогічних і соціальних чинників освітнього середовища.

У ході теоретичного аналізу встановлено, що фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність володіє значним соціально-педагогічним потенціалом щодо соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти. З'ясовано, що фізкультурно-оздоровча діяльність спрямована переважно на зміцнення здоров'я, формування позитивної мотивації до рухової активності, емоційного благополуччя та соціальної адаптації учнів, тоді як спортивно-масова діяльність орієнтована на командну взаємодію, досягнення спільного результату, розвиток лідерських якостей, відповідальності та соціальної активності. Визначено, що їх спільною ознакою є створення умов для активної соціальної взаємодії, засвоєння соціальних норм і цінностей,

формування комунікативних умінь та соціального досвіду. Установлено, що соціально-педагогічний потенціал фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності реалізується через інтеграційну, регулятивну, комунікативну, адаптаційну та ціннісно-орієнтаційну функції.

На основі узагальнення теоретичних положень і результатів аналізу сучасних наукових підходів було визначено критерії, показники та рівні соціалізованості учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. До основних критеріїв віднесено емоційно-мотиваційний, поведінковий та соціально-комунікативний. Емоційно-мотиваційний критерій характеризує рівень внутрішньої мотивації до фізичної активності, позитивне ставлення до командної взаємодії та здатність до емоційної саморегуляції. Поведінковий критерій відображає здатність учнів до дотримання правил, відповідальності, командної взаємодії та конструктивного вирішення конфліктів. Соціально-комунікативний критерій визначає рівень розвитку навичок спілкування, співпраці, соціальної адаптації та готовності до участі в соціально значущій діяльності. Відповідно до визначених критеріїв охарактеризовано рівні соціалізованості учнів: низький, середній та високий.

У результаті констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи встановлено, що переважна більшість учнів має середній і низький рівні соціалізованості, що свідчить про недостатню сформованість навичок соціальної взаємодії, саморегуляції та стійкої мотивації до колективної діяльності. Високий рівень соціалізованості продемонструвала незначна кількість учнів. Отримані результати підтвердили необхідність цілеспрямованого впровадження соціально-педагогічних умов соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, що забезпечують розвиток соціальної компетентності, активної взаємодії та позитивного соціального досвіду в освітньому середовищі.

РОЗДІЛ 2.

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗКУЛЬТУРО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Визначення та обґрунтування соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, розроблення моделі їх реалізації

Обґрунтування соціально-педагогічних умов формування соціальної компетентності учнів потребує передусім глибокого методологічного аналізу базової категорії «умова». У науковому обігу категорія «умова» традиційно розглядається як категорія відношення об'єкта до зовнішніх чинників, що забезпечують його існування [88].

Філософське осмислення цієї категорії, на якому акцентує увагу А. Литвин, визначає умову як те, від чого залежить предмет або явище, та характер їхньої взаємодії [88]. З цієї позиції наявність певної умови детермінує саму можливість існування, стабільного функціонування та подальшого розвитку об'єкта. Психологічний підхід дещо зміщує акценти, розглядаючи умови як сукупність причин, чинників та засобів, під безпосереднім впливом яких відбувається становлення та трансформація особистості. У цьому контексті умови виступають явищами зовнішнього та внутрішнього середовища, які цілеспрямовано впливають на розвиток конкретних психічних якостей [147; 148].

Наступним логічним кроком дослідження є перехід від загальнофілософського трактування до педагогічної площини, де категорія «педагогічні умови» набуває специфічних характеристик, спрямованих на трансформацію освітнього процесу. У науковому дискурсі цей феномен розглядається як одна зі сторін закономірності освітнього процесу, що

безпосередньо вдосконалює взаємодію його учасників.

Методологічне значення для нашого дослідження має також розуміння умови як відношення предмета до оточуючих факторів. Отже, умови виступають як об'єктивні можливості, які опосередковуються активністю особистості або групи людей у цілісному продуктивному процесі [40; 89].

Вихідною позицією нашого аналізу є розуміння умови як комплексної обставини, що створює простір для взаємодії суб'єктів освітнього процесу та забезпечує перехід потенційних можливостей учнів у реальні професійні та соціальні здобутки.

Т. Шмоніна та І. Глухов акцентують увагу на тому, що категорія «умова» є видовою щодо таких родових понять, як «середовище», «обставини» або «стан» [194, с. 65-69]. Таке ієрархічне бачення дозволяє розширити сукупність об'єктів, необхідних для виникнення та успішної зміни педагогічної системи. У межах освітньої практики науковці найчастіше розглядають такі групи умов: організаційно-педагогічні, що відображають особливості побудови навчального-виховного процесу та функціональну залежність його компонентів від комплексу зовнішніх взаємодій; дидактичні, які спрямовані на вдосконалення змісту освіти, вибір оптимальних методів та форм навчання для вирішення конкретних когнітивних завдань; психолого-педагогічні, що фокусуються на створенні сприятливого клімату, врахуванні індивідуальних здібностей здобувачів освіти та стимулюванні їхньої внутрішньої мотивації; соціально-педагогічні, які висвітлюють вплив зовнішніх соціальних чинників та інституцій на процес становлення особистості.

Особлива увага у нашому дослідженні приділяється використанню інтерактивних технологій в освітньому процесі в умовах соціалізації особистості та створенні соціально значущих ситуацій, що забезпечують соціально-особистісну самореалізацію майбутніх учителів [49; 80; 85].

К своєю чергу Л. Тюптя та ін. обґрунтовують умови через стимулювання соціальної активності та використання соціалізуючого

потенціалу соціокультурного середовища. Залучення здобувачів освіти до практико-орієнтованої діяльності з розв'язання життєвих соціальних проблем виступає тут ключовим фактором [175].

Аналіз науково-педагогічної літератури [7; 88; 137; 173; 176; 184], представленої у завантажених джерелах, дозволяє стверджувати, що дефініція «педагогічні умови» є фундаментальною категорією, яка забезпечує ефективність освітнього процесу. У науковому дискурсі спостерігається розмаїття підходів до трактування цього поняття, що зумовлено фокусом дослідників на різних аспектах педагогічної взаємодії. Водночас науковці М. Туленков, А. Лобанова, С. Яремчук та ін. акцентують увагу на системному характері явища, визначаючи умови як узаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик, що забезпечують високу результативність освітнього процесу [143; 171; 177].

У свою чергу М. Фіцула трактує цю категорію як окремий компонент педагогічного процесу, що інтегрує заходи, спрямовані на реалізацію освітніх завдань [182].

Отже, педагогічні умови трактуються як сукупність об'єктивних можливостей (змісту, форм, методів) та суб'єктивних факторів, що забезпечують організацію та регулювання об'єктів педагогічного процесу для досягнення поставленої мети. Вони виступають обов'язковим компонентом при побудові моделей освітнього процесу, оскільки саме через них реалізується практична перевірка запропонованих наукових інновацій.

У сучасному науковому дискурсі категорія «соціально-педагогічні умови» не має однозначного трактування, що зумовлено різними дослідницькими акцентами. Зокрема, науковці О. Караман та Я. Юрків стверджують, що вектор соціалізації молоді (просоціальний, асоціальний, антисоціальний, девіантний) залежить від особливостей взаємодії макро-, мезо-, мікрочинників впливу на особистість та психологічних особливостей особистості на певному віковому етапі [106, с. 68].

Своєю чергою Т. Колінченко трактує соціально-педагогічні умови як

сукупність певних обставин, які створюються в соціальному середовищі та сприяють позитивному пристосувальному процесу [77, с. 55].

У контексті фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності учнів закладів загальної середньої освіти поняття «соціально-педагогічні умови» доцільно розглядати не лише як сукупність зовнішніх організаційних обставин, а як цілісно сконструйований освітній простір, у межах якого рухова активність набуває змісту соціалізації. На відміну від традиційного трактування, що зосереджується переважно на ресурсному забезпеченні чи методичному супроводі, у шкільному середовищі педагогічні умови мають забезпечувати інтеграцію фізичного, соціального та ціннісного компонентів розвитку особистості. Саме через системну організацію спортивно-масової роботи створюються можливості для переходу від стихійної взаємодії до цілеспрямованого формування соціально значущих якостей учнів.

Принципово важливим для нашого дослідження є уточнення сутності поняття «соціально-педагогічні умови». У сучасній науковій літературі це поняття трактується по-різному, залежно від специфіки дослідження та наукових підходів. Так, Т. Лях розглядає соціально-педагогічні умови як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, що забезпечують результативність певного виду діяльності [90]. Н. Зимівець акцентує увагу на тому, що такі умови виступають основою виникнення, функціонування та розвитку педагогічного процесу, забезпечуючи взаємозв'язок і взаємоузгодженість його компонентів [34, с. 58-59].

У межах нашого дослідження ми спираємося на наукову позицію Л. Кальченко, відповідно до якої соціально-педагогічні умови розглядаються як спеціально створені обставини, ресурси та можливості, що забезпечують ефективність організації й реалізації певного педагогічного процесу [40, с. 152].

Специфіка фізкультурно-оздоровчої діяльності полягає в її колективному, емоційно насиченому та змагальному характері, що об'єктивно створює ситуації соціальної взаємодії, співпраці, відповідальності

та прийняття рішень. У цьому контексті педагогічні умови мають забезпечувати не лише рухову активність як таку, а й організацію командної взаємодії, підтримку позитивного психологічного клімату, розвиток лідерства та культури партнерства. Вони виступають механізмом спрямування природного соціального потенціалу спортивної діяльності в русло усвідомленого формування соціальної компетентності.

Важливим є врахування взаємодії зовнішніх і внутрішніх ресурсів освітнього процесу. З одного боку, йдеться про організаційні можливості закладу освіти: матеріально-технічну базу, систему гурткової та позакласної роботи, традиції спортивних заходів, залучення педагогічного колективу. З іншого – про особистісні характеристики учнів: мотивацію до участі, рівень комунікативних умінь, готовність до співпраці, здатність до саморегуляції. Ефективність формування соціальної компетентності досягається лише за умови гармонійного поєднання цих чинників та їх цілеспрямованого педагогічного конструювання.

Таким чином, у межах даного дослідження соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності визначаються як спеціально спроектована система взаємопов'язаних організаційних, змістових та соціально-виховних чинників, що забезпечують активну соціальну взаємодію учнів у процесі рухової діяльності та сприяють розвитку їхньої суб'єктності, відповідальності та комунікативної культури. Таке розуміння дозволяє розглядати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу не лише як засіб фізичного розвитку, а як потужний ресурс соціалізації сучасного закладу загальної середньої освіти.

З огляду на зазначене, у межах дослідження розроблено модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, яка відображає логіку взаємозв'язку мети, принципів, організаційно-педагогічних умов, змістового наповнення, критеріїв, показників та очікуваних результатів.

Запропонована модель має системний характер, ґрунтується на положеннях компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів і спрямована на забезпечення активної соціальної взаємодії учнів у процесі рухової діяльності.

Структурна модель реалізації соціально-педагогічних умов дослідження охоплює три взаємопов'язані умови і їх комплексна реалізація забезпечує поступове формування соціальної компетентності, що проявляється у здатності до ефективної взаємодії, відповідального ставлення до спільної діяльності, комунікативної культури та активної участі у житті шкільної спільноти.

Розроблено критерії, показники та рівні визначення ефективності соціально-педагогічних умов соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Оцінювання ефективності реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів здійснюється на основі системи взаємопов'язаних критеріїв, що відображають ключові аспекти розвитку особистості в процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. До таких критеріїв віднесено **емоційно-мотиваційний, поведінковий та соціально-комунікативний**, кожен із яких має відповідні показники та рівні сформованості (низький, середній та високий).

Емоційно-мотиваційний критерій характеризує рівень сформованості внутрішньої мотивації до фізичної активності, емоційного ставлення до участі у фізкультурно-оздоровчих заходах та значущості рухової діяльності як соціальної цінності. Він відображає, наскільки учень не просто бере участь, а «включається» у процес, переживає його як особистісно важливий.

Показниками є: рівень емоційної залученості у фізкультурно-спортивних заходах; наявність стійкого інтересу до рухової активності; позитивне ставлення до командної взаємодії; внутрішня мотивація до саморозвитку через фізичну культуру; прагнення до досягнення результату

та самовдосконалення; здатність переживати успіхи й невдачі як досвід розвитку.

Поведінковий критерій відображає ступінь сформованості практичних навичок соціальної взаємодії, відповідальної поведінки та здатності до участі у колективній діяльності в умовах фізкультурно-оздоровчого середовища. Він характеризує реальну поведінку учнів у ситуаціях командної взаємодії, їхню готовність діяти узгоджено, дотримуватися правил та брати відповідальність за спільний результат.

Показниками цього критерію є: сформованість умінь ефективної командної співпраці; здатність до виконання різних соціальних ролей у групі; прояви лідерських якостей у процесі рухової діяльності; готовність до взаємодопомоги та підтримки інших; здатність до креативного самовираження у колективних формах фізичної активності; уміння адаптуватися до змінних умов взаємодії.

Соціально-комунікативний критерій відображає рівень соціалізованості учнів, здатності до соціальної взаємодії, участі у проєктній діяльності та інтеграції в різні соціальні групи. Він є своєрідним «мостом» між фізичною активністю і реальним соціальним життям учня.

Показниками виступають: активність у підготовці та реалізації спортивно-соціальних проєктів; здатність до ефективного міжособистісного спілкування; уміння аргументувати власну позицію та враховувати думку інших; сформованість навичок співпраці у різних соціальних ситуаціях; прояви соціальної відповідальності; здатність до встановлення конструктивних взаємин у колективі та поза ним.

Рівні сформованості соціалізаційних умінь і ставлень учнів.

Визначення рівнів сформованості дозволяє простежити динаміку розвитку особистості учня в умовах реалізації моделі та оцінити ефективність педагогічного впливу.

Високий рівень характеризується стійкою внутрішньою мотивацією до участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності, сформованою потребою в

соціальної взаємодії та високим рівнем комунікативної культури. Учні активно беруть участь у колективних формах роботи, проявляють ініціативу, здатні до організації та координації спільної діяльності. Вони демонструють лідерські якості, відповідальність за результат команди, здатність до емпатії, взаємопідтримки та конструктивного вирішення конфліктів. Соціальна активність виходить за межі уроку, охоплюючи участь у проєктах, громадських ініціативах і спортивно-масових заходах.

Середній рівень характеризується нестійкою мотивацією до участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності, вибірковою соціальною активністю та обмеженим рівнем комунікативної відкритості. Учні здебільшого діють за зразком, уникають відповідальності за спільний результат, потребують постійного стимулювання та підтримки. Узаємодія з однолітками має ситуативний характер, прояви лідерства практично відсутні, а здатність до самостійного прийняття рішень обмежена.

Низький рівень відображає низький рівень сформованості соціально-комунікативних умінь і негативне або байдуже ставлення до фізичної активності. Учні уникають участі в колективних формах діяльності, мають труднощі у спілкуванні та взаємодії з однолітками, не проявляють ініціативи та відповідальності. Емоційна включеність у процес є мінімальною або відсутньою, що ускладнює процес соціалізації та потребує цілеспрямованого педагогічного впливу.

Розкриємо теоретичні засади та сутність кожної з умов та визначимо їх роль у процесі соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти.

Перша соціально-педагогічна умова спрямована на формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності учнів та розвитку соціально-комунікативних умінь, втілюючи ідеї концепції «Спорт заради розвитку» у заклади загальної середньої освіти. Ця умова ґрунтується на поєднанні компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. У сучасній педагогіці доведено, що стійке залучення учнів до будь-якої діяльності можливе лише за умови внутрішньої мотивації

[70]. Зовнішній контроль формує ситуативну активність, але не забезпечує довготривалої ціннісної орієнтації.

Концепція «Спорт заради розвитку» розглядає фізичну активність не як самоціль, а як інструмент розвитку життєвих навичок, емоційної стійкості, емпатії та соціальної відповідальності (Kachan & Prystynskyi, 2022; 2024). Тобто рух стає педагогічним медіатором соціалізації. Ця концепція орієнтує дітей не тільки на стійку мотивацію щодо збереження власного здоров'я, фізичного гарту, гармонійного розвитку природних здібностей та психічних якостей, а й на взаємодію в налагодженні довірливих взаємовідносин і взаєморозуміння, взаємодопомоги та співробітництва у своєму середовищі. [49; 50; 51; 53, с. 166-176; 55, с. 37-48; 150].

Теоретичними засадами обґрунтування зазначеної соціально-педагогічної умови визначено наукові положення щодо:

1) теорії соціалізації особистості як процесу входження дитини в систему соціальних відносин через засвоєння норм, цінностей і моделей поведінки;

2) концепції соціально-емоційного навчання, що розглядає емоційну регуляцію, емпатію та навички взаємодії як ключові чинники успішної соціальної адаптації;

3) теорії самодетермінації, відповідно до якої внутрішня мотивація формується за умов задоволення потреб в автономії, компетентності та соціальній приналежності;

4) діяльнісного підходу, що трактує розвиток особистості як результат активної участі у спільній діяльності;

5) компетентнісного підходу в освіті, згідно з яким фізична культура розглядається як засіб формування ключових і соціальних компетентностей;

6) гуманістичної педагогіки, яка акцентує на цінності особистості учня, підтримці його індивідуального досвіду та створенні безпечного освітнього середовища;

7) концепції «Спорт заради розвитку», що інтегрує фізичну активність із формуванням життєвих навичок, соціальної відповідальності, емпатії та

культури партнерської взаємодії.

В основу педагогічної діяльності з формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності покладено принцип особистісної значущості рухової діяльності, принцип добровільної активності та принцип емоційної підтримки, відповідно до яких фізкультурно-оздоровча діяльність організовується як простір позитивного переживання, співпраці та успіху, а не як інструмент контролю чи виключно нормативного оцінювання.

Розвиток соціально-комунікативних умінь у межах цієї педагогічної умови здійснюється через інтеграцію ідей концепції «Спорт заради розвитку» у зміст, форми та методи освітнього процесу. Фізична активність використовується як соціально-педагогічний ресурс формування здатності до партнерської взаємодії, конструктивного розв'язання конфліктів, прийняття ролей у команді, відповідальності за спільний результат та дотримання принципів чесної гри і взаємоповаги.

У ході досягнення поставлених цілей вирішуються такі завдання:

- формування психологічно безпечного та емоційно сприятливого освітнього середовища, що знижує рівень тривожності та сприяє відкритості у спілкуванні;
- створення умов для внутрішньої мотивації учнів до систематичної фізичної активності через варіативність змісту, ігрові та інтерактивні формати роботи;
- формування особистісних якостей і навичок ефективного спілкування, що дозволяють здійснювати успішну соціальну адаптацію в шкільному колективі та поза його межами;
- сприяння забезпеченню позитивної групової динаміки, розвитку довіри, взаємопідтримки та відповідального ставлення до партнерів по діяльності.

Для вирішення цього комплексу завдань проводяться такі заходи:

- систематичні дослідження й моніторинг освітнього процесу, зокрема оцінювання ефективності використовуваних методів навчання, рівня

навчальної мотивації, емоційного клімату та соціальної активності учнів;

- упровадження тренінгових та інтерактивних вправ, спрямованих на розвиток емпатії, довіри, командної взаємодії та культури спілкування;
- організація рефлексивних обговорень після виконання вправ і командних завдань з метою усвідомлення набутого соціального досвіду;
- залучення учнів до спільного планування окремих елементів занять, що підвищує рівень їх автономії та відповідальності;
- інтеграція фізкультурно-оздоровчих заходів із позаурочною діяльністю та соціальними ініціативами школи, що розширює простір соціальної взаємодії.

Заняття фізичною культурою і спортом позитивно впливають на розвиток інтелектуальної сфери людини. Рухова діяльність, що лежить в її основі, сприяє:

- формуванню уявлень щодо часових, просторових та просторово-часових характеристик рухової діяльності (темп, ритм, швидкість рухів тощо);
- розвитку спостережливості, оскільки спортивно-виконавча діяльність вимагає концентрації уваги на умовах, що сприяють рухам, а також миттєвого переключення уваги на різні подразники;
- розвитку координації рухів та швидкості орієнтації, так як підвищується гострота сприйняття, здібність до адекватної зміни поведінки залежно від умов, що постійно змінюються;
- розвитку мислення, оскільки необхідно аналізувати структуру рухів, оцінювати ситуацію, вести пошук раціонального вирішення рухових завдань [58, с. 357-363; 59, с. 475-486; 60, с. 547-556; 61, с. 310-317].

Не менш важливим чинником забезпечення реалізації ідей концепції «Спорт заради розвитку» є прояв емоційного інтелекту людини. Емоційний інтелект (англ. *emotional intelligence*) – це прояв ментальних здібностей, які забезпечують усвідомлення та розуміння власних емоцій, а також емоцій оточуючих. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють

свої емоції і почуття інших людей, можуть ефективно керувати емоційною сферою, і тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими. Уважається, що люди з розвиненим емоційним інтелектом стають ефективними командними гравцями, лідерами; уміють вести переговори і домагатися свого, залишаючи приємне враження про себе [71; 214].

Емоція – це широкий спектр спостережуваних форм поведінки, виражених почуттів та змін в стані душі і тіла. Почуття, емоції, симпатії й антипатії, надають людині сенс життя; змушують бути щасливим або нещасним, задоволеним або незадоволеним. Інтелект – це здатність людини набувати і застосовувати знання і навички. Відтак, емоційний інтелект – це своєрідна здатність успішно спілкуватися з іншими людьми. Розуміючи власні почуття, люди зможуть розуміти та оцінювати інших.

У зв'язку з цим, Деніель Гоулман виокремлює п'ять складових емоційного інтелекту. По-перше, це *самосвідомість* – здатність розпізнавати емоцію в тому вигляді, у якому вона «відбувається». Розвиток самосвідомості вимагає здатності прислухатися до ваших справжніх почуттів. Якщо ви адекватно оцінюєте власні емоції, то можете керувати ними. Самосвідомість визначається емоційним усвідомленням (здатність розпізнавати власні емоції та їх вплив) та самовпевненістю (впевненість у власній самооцінці та здібностях). По-друге, це *самоконтроль* – здатність контролювати те, як довго буде тривати емоція. Використовуючи низку технік для «пом'якшення» негативних емоцій, можна скоротити тривалість прояву гніву, тривоги, депресії. Самоконтроль передбачає прояв уміння управляти руйнівними імпульсами; підтримку стандартів чесності й цілісності; відповідальність за власні думки і дії; відкритість для нових ідей. По-третє, це *мотивація* – щоб мотивувати себе на будь-яке досягнення, потрібні чіткі цілі та позитивний настрій. І, навіть, якщо у вас є схильність до негативного ставлення, ви можете зусиллями і практикою навчитися мислити більш позитивно. Мотивація передбачає досягнення досконалості (прагнення

поліпшити себе або відповідати певним стандартам, у тому числі й фізичним); ініціативу (готовність діяти за обставинами); оптимізм (прагнення реалізувати поставлену ціль, попри перешкоди та невдачі). По-четверте, це *емпатія* – здатність розуміти настрої людей. Чим більш вдалим буде уміння розпізнавати почуття інших, тим краще зможете контролювати передані емоційні сигнали. По-п'яте, це *соціальні навички* – розвиток навичок міжособистісного спілкування рівносильно успіху у житті та кар'єрі. Серед найбільш корисних навичок є вплив (володіння ефективною тактикою переконання); зв'язок (зрозумілі та чіткі формулювання); лідерство (надихаючі та керівні групи і люди); варіативний каталізатор (ініціювання або управління змінами); управління конфліктами (розуміння, ведення переговорів, вирішення розбіжностей); колаборація та співробітництво (узаємодіяти з іншими для досягнення загальних цілей) [47; 214].

Розвиток емоційного інтелекту відбувається, як не банально це звучить, в емоційні моменти життя. Приділяючи увагу емоційному вихованню, батьки збільшують ступінь довіри в сім'ї, можуть вплинути на дітей в потрібній ситуації, виховати цілісну та впевнену в собі особистість.

З розвитком емоційного інтелекту з'являється таке поняття як соціальний інтелект (англ. *social intelligence*) – це сукупність здібностей, що визначає успішність соціальної взаємодії (здатність розуміти поведінку іншої людини та власну поведінку, здатність діяти відповідно до ситуації тощо). Соціальний інтелект є індивідуально-особистісною властивістю, що виявляється у здатності людини формувати ставлення до самої себе, прогнозувати результати діяльності, розуміти власну поведінку і поведінку оточуючих. Учений виокремлює такі функції соціального інтелекту [214]:

– пізнавально-оцінна – виражається у визначенні індивідуальних можливостей для досягнення результатів діяльності, реальної допомоги, у визначенні змісту міжособистісних взаємодій, зумовлених процесом соціалізації;

– комунікативно-ціннісна – пов'язана з потребою людини розуміти

оточуючих та бути зрозумілим ними (створення ідеально-змістовного плану щодо визначення ситуації соціальної дії; виявлення себе в іншій людині, що реалізується в здатності розуміти, сприймати особистісні й соціально-психологічні позиції);

– рефлексивно-корекційна – забезпечує зв'язок людини і соціального середовища та виявляється в усвідомленні того як вона сприймається іншими (дозволяє усвідомлювати власні переваги і недоліки та вносити певні зміни у процес взаємодії).

Ученими було розроблено модель соціального інтелекту, що містить пояснення (пророкування) та соціально прийнятні обґрунтування [214]. Учений вважає, що соціальний інтелект має низку характерних структурних рис, а саме:

- континуальний характер;
- використання невербальної репрезентації;
- втрата точності соціального оцінювання у процесі вербалізації;
- формування в процесі імпліцитного навчання;
- використання «внутрішнього» досвіду.

На думку вченого, соціальний інтелект – це своєрідна особистісна риса, яка визначає успішність соціальної взаємодії. Рівень соціального інтелекту залежить від потенціалу формування; особистісних, у першу чергу, емоційних, особливостей, більшою чи меншою привабливістю спілкування з іншими людьми та їх пізнання; від того, як склався життєвий шлях людини, чи довелося їй спрямувати свої сили на взаємодію з іншими людьми або на предметну роботу. Соціальний інтелект – це здатність до пізнання соціальних явищ, що становить лише один із компонентів соціальних умінь і компетентності, а не вичерпує їх [214].

Ряд науковці передбачають, що соціальний інтелект – це нова якість, результат розвитку, продукт формування, особистісного зростання. Людина в процесі життєдіяльності постійно співвідносить соціальні умови й власні цілі, прагне обирати найбільш адекватні механізми адаптації [101].

Не менш актуальними є наукові концепції і здобутки іноземних учених щодо поєднання емоційного й соціального інтелекту особистості, ми називаємо це «змішаним інтелектом». Прояв саме цих складових інтелектуальної сфери, на нашу думку, може стати в нагоді для обґрунтування реалізації ідей концепції «Спорт заради розвитку» в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з дітьми й учнівською молоддю.

Теоретичні концепції та моделі розвитку емоційного та соціального інтелекту (англ. *emotional and social intelligence*) особистості були предметом наукового пошуку та обґрунтування Джона Д. Майєра, Пітера Саловея, Девіда Р. Каруза, Данієла Големана, Реувена Бар-Она та інших [198; 214; 223].

Так, на думку Р. Бар-Она феномен емоційно-соціального інтелекту полягає у взаємодії емоційних та соціальних компетентностей особи, навичок та фасилітаторів, які й визначають розумну поведінку. Психолог визначає п'ять основних маркерів емоційного та соціального інтелекту (міжособистісне, прийняття рішень, самовираження, самоучасть, управління стресом) та п'ятнадцять їх представницьких складових [198]. Серед них учений визначає такі.

Самоповага – здатність розуміти і оцінювати себе, бачити свої можливості і обмеження, сильні і слабкі сторони, приймати себе разом зі своїми сильними і слабкими сторонами.

Емоційна усвідомленість – здатність розпізнавати у себе наявність емоції в конкретний момент, розрізняти свої емоції та розуміти причини їх виникнення.

Ассертивність (самовираження) – здатність зрозуміло і конструктивно висловлювати свої почуття і думки, мобілізувати емоційну енергію, проявляти, при необхідності, твердість переконань.

Незалежність – здатність покладатися на себе і емоційно не залежати від інших.

Емпатія – уміння розпізнавати, усвідомлювати і розуміти почуття інших людей.

Соціальна відповідальність – здатність ідентифікувати себе як учасника соціальної групи, конструктивно співпрацювати з іншими, проявляти турботу брати на себе відповідальність за дії інших людей.

Міжособистісні відносини – здатність конструктивного спілкування через вербальні та невербальні комунікації, встановлювати і підтримувати взаємовигідні стосунки, засновані на почутті емоційної близькості, відчувати себе вільно і комфортно в соціальних контактах.

Стресостійкість – здатність ефективно управляти своїми емоціями, швидко знаходити вихід із складної ситуації.

Контролювання імпульсів – здатність стримувати емоції, утримуватися від спокуси.

Оцінка дійсності – здатність порівнювати думки і почуття з об'єктивною зовнішньою реальністю.

Гнучкість – здатність швидко коригувати почуття, думки, уявлення і поведінку відповідно мінливим обставинам.

Рішення проблем – здатність встановлювати і формулювати проблему, знаходити потенційно ефективні шляхи її вирішення.

Самоактуалізація – здатність встановлювати цілі і прагнути до їх досягнення, реалізовувати свій потенціал.

Оптимізм – здатність зберігати надію і позитивне ставлення навіть в складних життєвих обставинах.

Щастя (благополуччя) – здатність відчувати задоволеність собою, іншими та життям в цілому.

Друга соціально-педагогічна умова передбачає організацію командно-орієнтованої фізкультурно-оздоровчої діяльності, спрямованої на розвиток соціальної взаємодії, лідерських якостей і «м'яких навичок». Її сутність полягає в переорієнтації фізкультурно-оздоровчої діяльності з індивідуально-результативної моделі на модель співпраці, партнерства і спільного

досягнення, що безпосередньо корелює з ідеями концепції «Спорт заради розвитку».

Теоретичними засадами її обґрунтування визначено наукові положення щодо соціальної взаємодії як механізму розвитку особистості; теорії групової динаміки; концепції лідерства в освітньому середовищі; діяльнісного підходу до формування соціального досвіду; положень соціально-емоційного навчання; концепції компетентнісної освіти; ідей «Sport for Development», що розглядають командну фізичну активність як інструмент формування соціального капіталу [67 с. 38-47; 68 с. 354-359].

Сучасний освітній простір акцентує увагу на розвитку здатності учнів до співпраці, відповідального лідерства, командної взаємодії та конструктивного розв'язання конфліктів. Освіта поступово відходить від моделі індивідуальної конкуренції до моделі кооперації, де ключовим ресурсом стає вміння працювати в команді та брати на себе відповідальність за спільний результат. Саме фізкультурно-оздоровча діяльність створює природні умови для формування такого досвіду, адже командна рухова активність потребує координації, довіри, взаємної підтримки та комунікації.

Дослідження показують, що результатами освоєння соціальної взаємодії у процесі командної діяльності є розвиток навичок співробітництва, підвищення рівня відповідальності, формування готовності до лідерства, розвиток емпатії та здатності до саморегуляції. В умовах командно-орієнтованої фізичної активності учні не лише виконують рухові дії, а й засвоюють соціальні ролі, вчаться приймати рішення в ситуації невизначеності, координувати власні дії з діями інших, прогнозувати наслідки колективних рішень [62, с. 431-442; 63, с. 311-317; 66, с. 68-77].

Заслуговують на увагу також ідеї концепції «М'яких навичок» («*soft skills*»). У багатьох контекстах її прирівнюють до таких термінів як «*employability skills*» (навички для працевлаштування), «*people skills*» (навички спілкування з людьми), «*non-professional skills*» (непрофесійні навички), «*key skills*» (основні навички), «*skills for social progress*» (навички

для соціального розвитку), «*life skills*» (життєві навички). Поняття «м'які» навички прийнято розглядати в доповненні до технічних, «жорстких» навичок (*hard, technical skills*), тобто професійних навичок, що забезпечують виконання фахових завдань [47; 48].

Країни Європейського Союзу прийняли низку документів, які дають змогу ввести уніфіковану класифікацію «soft skills» для Єдиного європейського економічного простору. Європейські ініціативи з розвитку навичок включали «Rethinking Education» – консультування щодо інвестування в розвиток навичок для отримання оптимальних соціально-економічних результатів. У 2018 році було прийнято 11 директив, які передбачають упровадження нових методів навчання і викладання для здобувачів освіти ЄС «soft skills», особливо пов'язаних з цифровою і технологічною діяльністю. Для функціонування нової політики у 2017 р. було офіційно прийнято класифікацію і пояснення до неї, що отримала назву «Європейські навички, компетенції, кваліфікації і види занять», яка включає навички, затребувані ринком праці (ESCO Handbook, 2017). Це навички, пов'язані з комунікацією, креативністю й управлінням, які визначають ефективність мислення. На відміну від «жорстких» навичок, які можна формувати і розвивати, «м'які» навички складніше освоювати та змінювати [227; 228]. Схожі тенденції в освітній і кадровій політиці мають місце в Північній Америці, Австралії, Китаї, Малайзії.

З одного боку, у визначенні «soft skills» дослідники акцентують здатність людини до міжособистісних взаємодій та її особистісні характеристики. Наприклад, «soft skills» – це соціологічний термін, що відноситься до коефіцієнта емоційного інтелекту людини; комплекс рис особистості, соціальні навички, комунікативні здібності, особисті звички, дружлюбність і оптимізм; з іншого – акцентується їх роль у розбудові професійної кар'єри. «М'які» навички – це своєрідні риси характеру, що поліпшують здатність людини взаємодіяти з іншими людьми, працездатність і перспективи кар'єрного зростання [211]. «М'які» навички – це й особисті

якості, особливості, таланти, рівень захоплення професійною діяльністю, які відрізняють певну особистість від інших людей зі схожими вміннями і компетентністю [70].

З іншого боку, «Soft Skills» – це збірний термін, що охоплює сукупність поведінкових характеристик і соціальних навичок, які сприяють ефективній професійній діяльності, зокрема командній роботі, успішній соціалізації та досягненню успіху незалежно від специфіки й напрямку професійної діяльності. У психології їх відносять до соціальних навичок: уміння переконувати, знаходити підхід до людей, лідирувати, міжособистісне спілкування, ведення переговорних процесів, робота в команді, особистісний розвиток, управління часом, ерудованість, креативність тощо.

Людина з розвиненими міжособистісними навичками здатна чітко формулювати власні потреби й очікування щодо команди, вести переговори таким чином, щоб кожен учасник відчував себе почутим і зрозумілим. Вона розуміє, коли доцільно брати на себе лідерську роль, а коли варто підтримати іншого; коли говорити, а коли слухати; коли запропонувати компроміс або консенсус. Важливою характеристикою є ситуаційна обізнаність, здатність аналізувати контекст, прогнозувати розвиток подій і обирати оптимальні способи реагування. Адаптивність мислення проявляється у здатності діяти ефективно в різних умовах, швидко переключатися між завданнями, не втрачаючи результативності. Дипломатичність і тактовність забезпечують збереження професійної поведінки навіть у складних емоційних ситуаціях.

«М'які» навички безпосередньо пов'язані з умінням розв'язувати проблеми та взаємодіяти з іншими людьми. Найефективніше вони формуються у групових форматах, зокрема в тренінгових групах, навчальних командах, коучингових програмах, де створюється безпечний простір для апробації нових моделей поведінки. Такий формат є менш ризикованим, ніж реальні професійні ситуації, і дозволяє учасникам впевненіше застосовувати набуті вміння у практичній діяльності.

Очевидно, що найближчим часом у суспільстві зростатиме попит на

«гнучкі» навички, зокрема здатність до лідерського і соціального впливу, оперативного прийняття рішень у складних ситуаціях, розвитку емоційного інтелекту. Учнівська молодь має розвиватися одночасно у кількох напрямках, постійно оновлювати знання і формувати мета-навички, серед яких командна робота, лідерство, критичне мислення, креативність, емпатія та комунікація. Саме фізкультурно-оздоровча діяльність у командному форматі створює природні умови для їх системного формування.

Здатність навчатися впродовж життя формується через приклад педагогів, які демонструють відкритість до нового та готовність до професійного зростання. Критичне мислення розвивається через аналіз і обговорення командних рішень. Креативність стимулюється варіативністю рухових завдань і можливістю експериментувати. Адаптивність формується у змінних ігрових ситуаціях, що потребують швидкої реакції та гнучкого мислення.

«М'які» навички є сукупністю продуктивних рис особистості, які характеризують її взаємодію у соціальному середовищі, зокрема комунікативні здібності, мовні навички, емоційний інтелект, управління часом, командну взаємодію та лідерські якості. Командно-орієнтована фізкультурно-оздоровча діяльність, побудована на засадах «Спорт заради розвитку», виступає ефективним педагогічним інструментом формування цих навичок.

Отже, нашу думку, соціалізація учнів в Україні має ґрунтуватися на цінностях, які проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН про те, що «здоровий спосіб життя, фізична та інтелектуальна активність є запорукою загального процвітання й добробуту». Як зазначається в резолюції, фізична культура і спорт є дієвими чинниками, які забезпечують якість освіти, сприяють розвитку і миру, зміцненню співробітництва, солідарності, терпимості, розумінню і соціальній інтеграції людини. Соціальні функції спорту, такі як командний дух, чесність, дисциплінованість, повага до суперника і правил гри тощо сприймаються в

уському світі і можуть застосовуватися для зміцнення солідарності, соціальної згуртованості та мирного співіснування. Спорт об'єднує нас навколо позитивних цінностей і сприяє зміцненню культури діалогу за межами національних кордонів. Історія спорту свідчить про те, що він здатен руйнувати стереотипи, ініціювати і посилювати рух за права і гідність кожної людини, привертаючи до них увагу всього світу.

Третя соціально-педагогічна умова передбачає залучення учнів до проєктної діяльності шляхом участі у різних соціальних проєктах через співпрацю ЗЗСО з громадськими організаціями. Її сутність полягає у виході освітнього процесу за межі класно-урочної системи та створенні простору, у якому учень виступає не лише учасником навчальної діяльності, а активним суб'єктом соціальних ініціатив, спільних рішень і громадянських практик [134; 151].

У межах цієї умови фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність набуває статусу соціального ресурсу, що об'єднує освітній заклад, громаду, громадські організації та міжнародних партнерів навколо спільних цінностей розвитку, солідарності та підтримки. Проєктна діяльність стає механізмом інтеграції учнів у соціальне середовище, формує досвід відповідальності, планування, командної взаємодії та реалізації суспільно значущих ініціатив. Саме через участь у соціальних проєктах відбувається трансформація знань і навичок у практичну громадянську активність.

Із метою інституційного забезпечення реалізації ідей концепції «Спорт заради розвитку» та розширення можливостей соціальної активності дітей і молоді було створено громадську організацію Українська федерація «Спорт заради розвитку». З метою подальшої популяризації цінностей фізичної культури і спорту у формуванні гармонійно розвиненої особистості 15 травня 2019 року в місті Краматорську Донецької області було засновано Українську федерацію «Спорт заради розвитку» (код ЄДРПОУ 43000192).

Метою створення Федерації є задоволення, реалізація та захист суспільних (соціальних, економічних, культурних, освітніх, творчих,

екологічних) інтересів суспільства, сприяння у здійсненні та захисті прав і свобод, співробітництво і партнерство, в тому числі міжнародне, у сфері розвитку та популяризації концепції «Спорт заради розвитку» для досягнення пріоритетних цілей сталого розвитку:

- 1) сприяння розвитку особистості через спорт;
- 2) сприяння здоров'ю населення через спорт;
- 3) сприяння досягненню цілей освіти через спорт;
- 4) сприяння гендерній рівності через спорт;
- 5) сприяння рівності та загальній інклюзивності через спорт;
- 6) сприяння миру та стабільності через спорт.

Основними напрямками діяльності Федерації є:

– використання концепції «Спорт заради розвитку» для підвищення ролі фізичної культури і спорту, покращення здоров'я громадян, формування здорового способу життя громадян, задоволення та захист спільних інтересів членів Федерації.

– співробітництво з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями різних форм власності, встановлення партнерських відносин з іншими громадськими організаціями, рухами, фондами, зареєстрованими в Україні чи за її межами, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, професійними спілками, їх об'єднаннями та забезпечення представництва та захисту законних прав та інтересів своїх членів у відносинах із ними;

– розвиток і здійснення зв'язків (включаючи укладення договорів про співробітництво й обмін досвідом роботи) зі спортивними закладами України, підтримка міжнародних зв'язків, участь у здійсненні заходів, що не суперечать міжнародним зобов'язанням України та чинному законодавству, заснування або вступ до міжнародних громадських організацій;

– організація та проведення просвітницьких конференцій, тренінгів, семінарів, пов'язаних з діяльністю Федерації;

– сприяння підвищенню професіоналізму членів Федерації, у тому

числі формування середовища професійного спілкування;

– проведення фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи серед дітей, підлітків та молоді, залучення їх до систематичних занять фізичною культурою і спортом.

Створення Федерації стало відповіддю на суспільний запит щодо інтеграції фізичної культури, освіти та соціальної роботи в єдину систему підтримки дітей та молоді. Організація визначила своєю місією впровадження підходу «Спорт заради розвитку» як інструменту формування життєвих навичок, соціальної відповідальності, культури партнерства та громадянської активності. Діяльність Федерації спрямована на розроблення та реалізацію освітніх, фізкультурно-оздоровчих і соціальних проєктів, що забезпечують участь дітей у безпечному, інклюзивному та ціннісно орієнтованому середовищі.

Участь учнів у проєктах, що реалізуються за підтримки Федерації, дозволяє їм отримати досвід узаємодії з представниками різних соціальних груп, долучитися до волонтерських ініціатив, брати участь у фестивалях, спортивно-освітніх заходах, тренінгах та громадських кампаніях. Така діяльність сприяє формуванню соціального капіталу, розвитку лідерських якостей, уміння працювати в команді, приймати рішення та нести відповідальність за їх наслідки.

Співпраця закладів загальної середньої освіти з громадськими організаціями розширює освітній простір і забезпечує міжсекторальну взаємодію, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти та принципам сталого розвитку. Вона дозволяє інтегрувати ресурси громади, міжнародних організацій, експертного середовища, створюючи умови для соціальної інтеграції учнів, зокрема дітей із числа внутрішньо переміщених осіб та дітей з особливими освітніми потребами.

На рис. 2.1.1. зображено модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

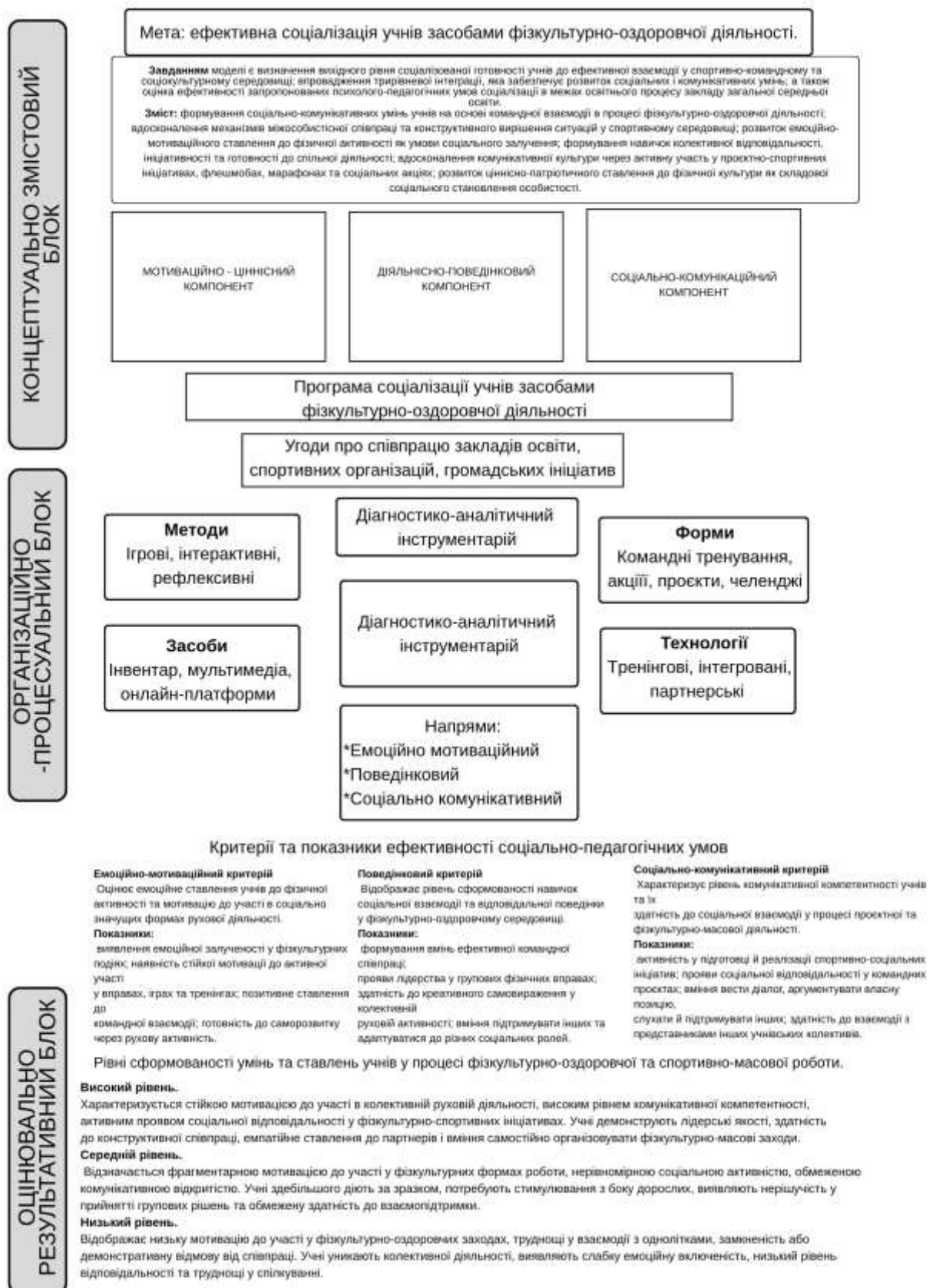

Рис. 2.1.1. Модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності

Згідно рис.2.1.1, третя соціально-педагогічна умова забезпечує перехід від внутрішньошкільної соціалізації до активної участі у житті громади. Вона сприяє формуванню у школярів усвідомлення власної ролі в суспільстві, розвитку громадянської ідентичності, здатності до соціального партнерства та відповідальної поведінки. Інституційна підтримка у вигляді діяльності Української федерації «Спорт заради розвитку» виступає організаційним механізмом реалізації цієї умови, забезпечуючи сталість, масштабованість і системність соціально орієнтованих ініціатив у сфері фізичної культури та освіти.

Здійснений теоретичний аналіз наукових джерел, узагальнення сучасних підходів до соціалізації особистості в освітньому середовищі, а також вивчення потенціалу фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності як соціалізуючого чинника дозволили констатувати необхідність системного проєктування соціально-педагогічних умов формування соціальної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти. Виявлено, що ефективність цього процесу забезпечується не окремими заходами, а цілісною структурованою моделлю, яка поєднує змістові, організаційні та соціально-виховні компоненти в єдину функціональну систему.

Аналіз практики функціонування фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в закладах освіти засвідчив потребу у переорієнтації її з переважно нормативно-результативної площини на соціально-компетентнісну. Це зумовлює необхідність інтеграції поведінкового, емоційно-мотиваційного та соціально-комунікаційного вимірів розвитку особистості учня в межах цілеспрямованої педагогічної стратегії.

Отже, соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності розглядається як цілеспрямований процес формування соціально-комунікативних умінь, ціннісних орієнтацій, моделей поведінки та досвіду соціальної взаємодії, що забезпечують успішну

інтеграцію особистості в сучасне суспільство. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від створення відповідних соціально-педагогічних умов, які забезпечують активне залучення учнів до колективної діяльності, розвитку навичок співпраці, відповідальності та соціальної активності. Результатом реалізації таких умов є підвищення рівня соціалізованості учнів, розвиток їх соціально-комунікативних умінь, здатності до взаємодії, самореалізації та участі в соціально значущих ініціативах.

Таким чином, результатом даного підрозділу дослідження стало теоретичне обґрунтування моделі реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності з метою її подальшої експериментальної перевірки.

Розроблену модель соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти представлено сукупністю концептуально-змістового, організаційно-процесуального та оцінювально-результативного блоків.

Концептуально-змістовий блок представлено метою, яка полягає в забезпеченні ефективної соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності. Відповідно до визначеної мети сформульовано завдання моделі, що передбачають упровадження трирівневої інтеграції, забезпечення розвитку соціально-комунікативних умінь, створення умов для активної участі учнів у соціально значущих ініціативах, а також оцінювання результативності реалізації соціально-педагогічних умов. Зміст моделі спрямовано на формування позитивної мотивації до фізичної активності, розвиток міжособистісної взаємодії, навичок командної роботи, відповідальності, емоційної саморегуляції, лідерських якостей та соціальної активності учнів. Концептуальну основу моделі становлять мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий та соціально-комунікативний компоненти, які відображають ключові напрями соціалізуючого впливу фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Організаційно-процесуальний блок запропонованої моделі охоплює програму соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності, що реалізується на основі співпраці закладів освіти, спортивних організацій та громадських ініціатив. Реалізація моделі забезпечується через упровадження визначених соціально-педагогічних умов: упровадження проєктної діяльності як засобу розвитку соціальної активності учнів; використання інтерактивних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності для формування соціально-комунікативних умінь; залучення учнів до спортивно-соціальних ініціатив, волонтерських програм і партнерських проєктів. До організаційного інструментарію моделі належать ігрові, інтерактивні та рефлексивні методи, сучасні засоби навчання (спортивний інвентар, мультимедійні ресурси, онлайн-платформи), а також форми роботи у вигляді командних тренувань, проєктів, челенджів, спортивно-масових заходів та соціальних акцій. Реалізація зазначених умов здійснюється за емоційно-мотиваційним, поведінковим і соціально-комунікативним напрямками.

Оцінювально-результативний блок складається з критеріїв, показників та рівнів сформованості соціалізованості учнів. Емоційно-мотиваційний критерій характеризується активністю участі учнів у фізичній активності, позитивним ставленням до рухової діяльності, командної взаємодії та готовністю до співпраці. Поведінковий критерій відображає рівень сформованості навичок соціально прийнятної поведінки, відповідальності, дотримання правил взаємодії, здатності працювати в команді та виконувати різні соціальні ролі. Соціально-комунікативний критерій визначає рівень розвитку навичок спілкування, співробітництва, участі у проєктній діяльності та готовності до взаємодії в різних соціальних середовищах. Відповідно до визначених критеріїв встановлено високий, середній та низький рівні соціалізованості учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Результатом реалізації моделі є підвищення рівня соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти, розвиток їх соціально-комунікативних

умінь, формування позитивної мотивації до фізичної активності, здатності до конструктивної взаємодії, участі в соціально значущих проєктах і громадських ініціативах.

Наступним кроком дослідження стане експериментальна перевірка ефективності розробленої моделі та визначених соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

2.2. Упровадження соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності

Розроблена у межах дослідження модель реалізації соціально-педагогічних умов формування соціальної компетентності учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності визначає системну взаємодію трьох соціально-педагогічних умов: командно-орієнтованої діяльності, формування позитивного емоційно-мотиваційного середовища та залучення до соціально значущої активності. Перша з них передбачає створення освітнього простору, у якому учень набуває досвіду співпраці, прийняття ролей, відповідальності за спільний результат та взаємної підтримки. Саме ця умова виступає поведінковим фундаментом соціалізації, оскільки забезпечує формування практичних моделей взаємодії у колективі.

З метою практичної реалізації першої соціально-педагогічної умови було розроблено і впроваджено авторський Національний проєкт «Цікава фізкультура 2.0 Перезавантаження», який став експериментальною платформою апробації моделі командної та сюжетно-рольової взаємодії в освітньому середовищі. Проєкт реалізовувався в два етапа: упродовж січня – грудня 2024 року та другий етап – упродовж січня – грудня 2025 року і був спрямований на інтеграцію та адаптацію дітей внутрішньо переміщених осіб і дітей з особливими освітніми потребами до місцевих громад засобами

фізичного виховання і спорту на основі концепції «Спорт заради розвитку».

Національний проєкт «Цікава фізкультура 2.0 Перезавантаження» передбачав демонстрацію та практичне впровадження інноваційних підходів до організації уроків фізичної культури. У межах проєкту використовувався модифікаційний інвентар (понад 200 одиниць), тілесна перкусія та перкусійні інструменти (понад 150), тренінгові та інтерактивні вправи (понад 200 активностей), оздоровчі та ігрові технології, засоби розвитку рухової компетентності з урахуванням різного ступеня підтримки учнів. Такий підхід забезпечував формування командної взаємодії, розвиток комунікації, емпатії та відповідального ставлення до власного здоров'я.

Завдання проєкту реалізовувалися через створення нової моделі проведення уроків фізичної культури, що поєднувала інноваційність, гнучкість і міждисциплінарність. Кожне заняття розглядалося як цілісна освітня подія, у межах якої інтегрувалися класичні тренінгові методики, сюжетно-рольові формати, елементи гейміфікації та технології віртуальної реальності. Упровадження VR-технологій, інтерактивних платформ і спортивних симуляторів розширювало можливості залучення учнів та підсилювало ефект соціальної взаємодії.

Особлива увага приділялася психо-соціальній підтримці дітей в умовах воєнного стану. До змісту уроків включалися вправи, спрямовані на підтримку ментального здоров'я, емоційне розвантаження, розвиток психологічної стійкості та довіри у міжособистісних відносинах. Такий підхід забезпечував не лише фізичний розвиток, а й зниження рівня тривожності, формування безпечного освітнього середовища та зміцнення соціальних зв'язків.

У межах експериментальної роботи було проведено 14 онлайн-уроків фізичної культури в режимі реального часу з учнями 3-4 класів Жмеринського ліцею №3 Вінницької області. Заняття трансливалися щотижнево з використанням цифрових платформ Zoom, YouTube, TikTok і Facebook, що сприяло розширенню освітнього простору та залученню інших

закладів освіти. До реалізації ініціативи долучалися педагоги з різних регіонів України, що забезпечувало формування єдиного професійного середовища та міжрегіональної співпраці.

Змістове наповнення занять включало п'ять основних блоків. Перший блок охоплював тренінгові, ментальні та інтерактивні вправи, спрямовані на формування довіри, емпатії, комунікативних навичок і командної згуртованості. Другий блок становили сюжетно-рольові уроки («Індіанці», «Пірати», «Ковбої», «Козаки»), що забезпечували моделювання соціальних ролей, розвиток відповідальності та співпраці. Третій блок передбачав використання модифікованого інвентарю для розвитку координації, взаємодії та колективної діяльності. Четвертий блок охоплював елементи гейміфікації та edutainment, які підвищували залученість і підтримували інтерес до занять. П'ятий блок включав оздоровчі та терапевтичні технології, спрямовані на емоційну стабілізацію та сенсорну регуляцію.

Практичну апробацію було здійснено також у межах другого етапу з лютого по грудень 2025 року, що впроваджувався та досліджувався в проєкті під назвою «FOLLOW-UP / ФОЛЛОУ-АП» та відбувалось продовження у проведенні серії відкритих Всеукраїнських сюжетно-рольових уроків.

Проєкт «ФОЛЛОУ-АП» представляє собою інноваційну концепцію, що містить сто п'ять компонентів і пропонує новий погляд на проведення занять, уроків та самостійних фізичних вправ. Основна мета ініціативи полягає в розробці креативних підходів до виконання завдань, які підвищують мотивацію учнів, інтегрують активність у їхнє повсякденне життя та формують стійкі звички до здорового способу життя. Сама назва концепції підкреслює ідею підтримки та продовження активності за межами звичайних уроків або спортивних секцій, що дозволяє учням самостійно працювати над власним розвитком в інтерактивному форматі.

Проєкт спрямований на створення інноваційного освітнього середовища, яке трансформує традиційні уроки фізичної культури у захопливий процес саморозвитку учнів. Він орієнтований на розширення меж

шкільного спортзалу, інтегруючи рухову активність у щоденне життя школярів через сучасні цифрові інструменти, гейміфікацію та креативні підходи, що відповідають інтересам сучасної молоді.

Основною метою є підвищення рівня внутрішньої мотивації дітей до регулярних занять фізичною активністю та формування у них стійкої звички до здорового способу життя. Проект прагне зробити фізичну культуру природною та приємною частиною дозвілля, де кожна дитина, незалежно від рівня фізичної підготовки, може відчути себе успішною, розвиваючи при цьому лідерські якості, дисципліну та вміння працювати в команді. Через поєднання фізичних вправ із творчістю, соціальними мережами та повсякденними справами, проект забезпечує безперервність освітнього процесу, зміцнює емоційне здоров'я школярів та сприяє їхній успішній соціалізації у сучасному динамічному світі.

Реалізація цієї стратегії базується на кількох ключових засадах, серед яких особливе місце посідає гейміфікація фізичних завдань для підвищення зацікавленості та індивідуалізація вправ з урахуванням віку й рівня підготовки кожного учня. Проект активно залучає сучасні технології, зокрема мобільні додатки та соціальні мережі, а також поєднує фізичну активність із творчими міждисциплінарними завданнями. Такий підхід не лише зміцнить командний дух серед школярів, а й зробить заняття спортом природною частиною їхнього дозвілля вдома чи на подвір'ї.

Практичні результати проекту «ФОЛЛЮУ-АП», що тривав з січня по грудень 2025 року, демонструють значне охоплення аудиторії. У реалізації програми взяли участь 375 закладів освіти різних типів, що дозволило безпосередньо залучити до навчального процесу 12 964 учня, чия активність фіксувалася через систему моніторингу та зворотного зв'язку.

Розроблена програма для початкової школи в межах проекту «FOLLOW-UP» є ретельно структурованим планом занять, що охоплює тринадцять тижнів активності. Кожен тиждень має унікальну тематичну спрямованість, яка поєднує фізичні вправи з елементами гри, творчості та

сучасних технологій.

Ці тринадцять тижнів розділені на впровадження на уроках фізичної культури та в позаурочних фізкультурно-оздоровчих завданнях. На уроках було запропоновано та розроблено завдання щоб перетворити звичайну фізичну активність на захоплюючу гру з елементами навчання та творчості.

Програма розпочиналась з блоку «Ритмуй та рухайся», де учні виконують віршовані розминки, що допомагає кращому запам'ятовуванню вправ. Наступний етап – «Супергеройський фітнес», який зосереджений на мотивації через історії успіху та натхнення відомих постатей. Третій тиждень пропонує «Спортивний алфавіт», де фізична активність поєднується з вивченням літер через гумористичні «Мемусікі», а четвертий – занурює у світ «Фітнес-казок», де вправи чергуються з творчими завданнями, як-от дудлінг та розмальовки.

П'ятий етап упроваджує цифрову взаємодію через «Спортивні Онлайн-стріми», за якими йде незвичайна тема «Фітнес-економіка», що вчить дітей взаємозв'язку між здоров'ям та ресурсами. Сьомий тиждень присвячений «Квест-подорожам» із елементами «лінивого фітнесу», а восьмий – «Мультяшному спорту», де заняття стилізовані під улюблені анімаційні фільми.

Дев'ятий блок, «Смайл-фітнес», акцентує увагу на емоційному стані та включає сімейні ігрові каруселі. Десятий тиждень пропонує розгадувати таємниці в межах «Загадкового руху». Одинадцятий етап відкриває перед учнями «Карткову мапу фізкультурного світу» з домашніми завданнями «на крилах». Передостанній тиждень знайомить із «Іграми народів світу» через святковий календар, а завершується курс футуристичним «Інопланетним двіжем», що використовує ідею спортивної телепортації для фінального яскравого підсумку.

Другий напрям концепції зосереджений на домашніх завданнях та рекомендаціях, які трансформують звичну позашкільну активність у цікаву щоденну практику. Кожен із тринадцяти тижнів пропонує дитині новий

формат взаємодії з фізичною культурою в домашніх умовах.

Система розпочинається із завдань у форматі Мультіспорту, які пропонують дітям спробувати себе в ролі атлетів-багатоборців, поєднуючи елементи різних видів спорту в одному щоденному тренуванні, та продовжується блоком активності у цифровому просторі через TikTok-тренди, де учні виконують популярні спортивні челенджі, перетворюючи фізичні вправи на сучасний відеоконтент. Третій тиждень використовує сучасну візуальну культуру у форматі спортивних коміксів, а четвертий пропонує творче розвантаження через розмальовки та дудлінг, що допомагають візуалізувати спортивні досягнення.

У середині курсу діти залучаються до нестандартного мислення у темі Фізкультура навпаки, де дитині пропонується виконувати звичні рухи у зворотному порядку або в незвичний спосіб, що перетворює зарядку на цікаву головоломку. Домашня рутинна доповнюється Кулінарним фітнесом, який інтегрує фізичну активність безпосередньо у процес приготування здорової їжі, навчаючи дитину бути активною навіть на кухні. Завершує цей блок тематика Погодного спорту, що дає рекомендації для занять за будь-яких природних умов, привчаючи школярів до того, що дощ чи сніг не є перешкодою для руху, а лише змінюють його формат.

Особлива увага приділяється сімейній взаємодії у блоці сімейної ігрової каруселі, після якої діти переходять до виконання загадкових вправ, що розвивають кмітливість. Одинадцятий етап пропонує формат «домашки на крилах», інтегрованої в дослідження спортивного світу, а дванадцятий - залучає до фізкультурного календаря свят, де кожен день має своє значення. Завершується цикл рекомендацій концепцією спортивної телепортації, яка підкреслює можливість залишатися активним у будь-якому місці та часі.

Наступною частиною було проведення серії відкритих Всеукраїнських сюжетно-рольових уроків, які стали яскравим прикладом поєднання фізичної активності з ігровою драматургією. Першим у цьому циклі став унікальний за своїм форматом відкритий урок «Піжамна вечірка», проведений 11 березня

2025 року. Головною особливістю уроку стала повна трансформація освітнього простору: відмова від традиційної спортивної форми на користь піжам, домашнього одягу та м'яких іграшок дозволила зняти психологічні бар'єри та створити атмосферу максимальної довіри між учителем та учнями. Використання побутових предметів – подушок, ліхтариків, зубних щіток та стаканчиків – як повноцінного спортивного інвентарю продемонструвало дітям, що для фізичної активності не обов'язково мати спеціалізоване обладнання, а тренуватися можна цікаво навіть у власній кімнаті.

Програма уроку була ретельно вибудована від динамічної розминки з подушками до складних координаційних завдань. Спеціальний комплекс вправ включав роботу на балансувальних платформах, подолання бар'єрів та м'яких блоків, що в ігровій формі розвивало спритність. Креативні вправи «Летюча подушка» та «Вогняна подушка» стимулювали вибухову силу та швидкість реакції, тоді як тренінгове завдання «Лунатик» та танцювальний батл із улюбленими іграшками сприяли емоційному розвантаженню та соціалізації учасників.

Особлива увага була приділена ментальному здоров'ю та дрібній моториці: використання ігрових парашутів («Сухий душ», «Дощик») та гірлянд створювало візуальну стимуляцію, а гімнастика для очей «Сонячний зайчик» стала важливим елементом турботи про зір в умовах цифрового навчання. Фінальна релаксація з «летучим пір'ям» дозволила дітям плавно перейти від збудження до спокійного стану. Такий комплексний підхід забезпечив феноменальний успіх заходу: до участі доєдналися 270 педагогів та 10 767 учнів із 298 закладів освіти, що перетворило звичайний урок на загальнонаціональну подію, яка об'єднала дітей з усіх куточків України в єдиному руховому просторі.

Продовженням ініціативи 02 травня 2025 року став наступний відкритий сюжетний урок за мотивами всесвіту «Гаррі Поттер і філософський камінь». Ця зустріч продемонструвала майстерність перетворення звичайного спортивного залу на магічну школу Гогвортс.

Головним інструментом залучення став метод повної візуальної ідентифікації: учитель у мантії викладача з чарівною паличкою та учні в імпровізованих мантіях-парашутах створили унікальне кінематографічне середовище. Навіть найпростіші речі, як-от паперові палички чи рюкзаки, стали частиною легенди, що дозволило дітям повністю зануритись у сюжет.

Методологія уроку базувалася на глибокій інтеграції фізичного навантаження у фентезійний квест. Замість стандартної розминки було впроваджено «руханку з мітлами», яка готувала дітей до ключової події – «Гри в Квідич». Використання складного інвентарю, як-от розподільчий капелюх, «філософський камінь», тринога з казанком та муляж вогню, дозволило організувати комплекс спеціальних вправ у форматі випробувань. Учні долали координаційні драбини та тунелі під час перетину «Темного лісу» на імпровізованих лижах, розвиваючи при цьому спритність та баланс.

Кульмінацією заняття стали тренінгові вправи «Дубль Гаррі Поттера» та естафети «Чарівні плащі» і «Зілля-варіння», де через гру діти відпрацьовували швидкість реакції та командну взаємодію. Завершився урок глибокою релаксацією «Філософський камінь – Мріємо», яка допомогла учасникам емоційно відновитися після інтенсивного «магічного навчання». Завдяки такому підходу до уроку доєдналися 4098 учнів із 123 закладів освіти з усіх куточків України. Цей урок став доказом того, що популярна література та кіно можуть стати потужним фундаментом для сучасної фізичної культури, роблячи кожен рух дитини осмисленим та емоційно забарвленим.

У жовтні 2025 року серію доповнив наймасштабніший за кількістю учасників захід – тематичний сюжетно-рольовий урок «Halloween party». Ця подія перетворила фізичну культуру на яскравий маскарад, де вчитель в образі Дракули став модератором містичного дійства, а діти отримали повну свободу самовираження, самостійно обираючи та створюючи образи монстрів та казкових персонажів. Використання атмосферного інвентарю – іграшкових кажанів, мініпроекторів, гарбузів Джека та навіть еластичних

бинтів – дозволило створити ефект повної казковості, де кожен учасник відчував себе частиною великої таємничої пригоди.

Сценарний план уроку був побудований на поєднанні інтенсивної кардіоактивності та командної стратегії. Все розпочалося з драйвової танцювальної руханки «Пробудження монстрів», яка задала високий енергетичний темп. Далі програма перейшла до спеціальних комплексів вправ, де звичайні гімнастичні мати та обручі перетворилися на «павутину» та «магічні тунелі». Особливий інтерес викликали вправи «Шабаш відьом» та «Гарбузова дуель», де через змагальний елемент діти розвивали координацію та швидкість. Тренінгова частина «Пазл Привида: Таємниця Закляття» вимагала від команд не лише фізичної витривалості, а й кмітливості та згуртованості.

Найбільш емоційними моментами уроку стали вправи «Операція Мумія» та «Пошук відьминого зілля», які стимулювали дрібну моторику та просторове мислення в ігровому контексті. Фінальна релаксація «Вогняний Джек» допомогла збалансувати емоційний стан учасників після активних випробувань. Показники залученості цього заходу стали рекордними: у святі взяли участь 15 941 учень та 511 закладів освіти різних типів з усієї України. Такий успіх підтвердив, що використання популярної святкової атрибутики та ігрових ролей є надзвичайно потужним інструментом, здатним об'єднати величезну кількість дітей навколо ідеї активного та здорового відпочинку.

Логічним та теплим завершенням річного циклу став грудневий сюжетно-рольовий урок «У пошуках чарівного посоха Святого Миколая», проведений 05 грудня 2025 року. Цей захід вийшов за рамки простого тренування, перетворившись на справжню виховну платформу, де фізичний розвиток тісно переплітався з формуванням моральних цінностей. Учитель у костюмі Миколая з чарівним посохом став провідником у світ зимової казки, а діти, одягнені спортивно та яскраво, перетворилися на помічників доброго чарівника. Використання метафоричних карток та «Рандомних коробок Миколая» з різноманітним спортивним інвентарем – від тенісних м'ячів до

помпонів для черлідінгу – дозволило зробити кожную вправу очікуваним сюрпризом.

Методика уроку була спрямована на подолання викликів через співпрацю. Під час проходження «Крижаного лабіринту», побудованого з тунелів, бар'єрів та м'яких блоків, учні відпрацьовували координацію та спритність. Вправа «Тренування північних оленів» та подорож через «Чарівне Коло Історій» залучали дітей до активного руху, водночас розвиваючи їхню уяву. Проте ключовим елементом стала «Соціальна естафета Чесноти Миколая», де кожна частина дистанції була присвячена фундаментальним цінностям: доброті, щедрості, взаємодопомозі, сміливості та вдячності. Таким чином, кожне успішно виконане фізичне завдання ставало символічним кроком до вчинення доброї справи.

Кульмінацією та емоційним підсумком заняття стала релаксація «Моя добра справа», яка спонукала дітей до рефлексії над власними вчинками та значенням свята. Урок об'єднав 3 430 учнів та 142 заклади освіти з усіх куточків України, створивши єдиний простір зимового дива. Цей захід став ідеальним фінальним акордом річної серії, продемонструвавши, що сучасна фізична культура здатна не лише зміцнювати тіло, а й виховувати чуйне, відповідальне та згуртоване покоління, наповнюючи процес навчання глибоким гуманістичним змістом.

Загалом до різних активностей проєкту було залучено 33 201 унікального учасника. При цьому сумарне охоплення за всіма етапами та заходами перевищило 47 000 залучень, що свідчить про високу системність та регулярність участі школярів у запропонованих формах активності протягом усього року. Такі результати підтверджують успішну соціалізацію школярів через інструменти фізкультурної анімації та доводять високу ефективність експериментальної моделі на загальнонаціональному рівні.

Таким чином, проєкт «Цікава фізкультура 2.0 Перезавантаження» виступив практичним механізмом упровадження першої соціально-педагогічної умови моделі та підтвердив її ефективність у формуванні

командної взаємодії, розвитку соціальних ролей, відповідальності та комунікативної культури учнів. Його реалізація продемонструвала можливість системного поєднання фізкультурно-оздоровчої діяльності з соціально-виховними завданнями, що забезпечує комплексний вплив на процес соціалізації школярів.

Реалізація першої соціально-педагогічної умови через модель командної та сюжетно-рольової взаємодії створила поведінкову основу соціалізації учнів, забезпечивши формування досвіду співпраці, розподілу ролей і відповідальності за спільний результат. Водночас ефективність соціалізації не може обмежуватися лише поведінковими механізмами. Не менш значущим є формування стійкої внутрішньої мотивації до участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності, створення позитивного емоційного фону та оновлення змісту уроку відповідно до сучасних освітніх викликів. Саме тому другою організаційно-педагогічною умовою визначено системне забезпечення процесу соціалізації через проєкт «Цікава фізкультура» як ресурс емоційної мотивації та інноваційного оновлення уроку фізичної культури.

Проєкт «Цікава фізкультура» Української федерації «Спорт заради розвитку» став концептуальною та методичною основою модернізації фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Сучасна освіта в умовах цифровізації та динамічних соціальних трансформацій потребує від педагогів постійного професійного зростання, пошуку нових підходів, технологій і практик. Урок фізичної культури перестає бути виключно нормативно-результативним і набуває ознак інтегрованого освітнього простору, у якому поєднуються рухова активність, емоційний розвиток, соціальна взаємодія та формування життєвих компетентностей.

У зв'язку з цим Українська федерація «Спорт заради розвитку» спільно з Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти (м. Краматорськ) ініціювала Всеукраїнський проєкт «Цікава фізкультура», спрямований на вдосконалення професійної компетентності фахівців сфери

фізичного виховання і спорту. Його метою стало оволодіння сучасним інструментарієм та оздоровчими технологіями, які забезпечують підвищення ефективності та привабливості занять для учнів. Проєкт передбачав демонстрацію і практичне впровадження модифікованого інвентарю (понад 200 одиниць), тілесної перкусії та перкусійних інструментів (понад 150 одиниць), тренінгових вправ та інтерактивних технологій (понад 200 позицій), що спрямовані на підвищення мотивації учнів до свідомого ставлення до власного здоров'я, релаксації, розвитку взаєморозуміння, комунікації та емпатії.

З метою забезпечення зворотного зв'язку та визначення очікувань педагогічної спільноти було проведено анкетування вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти. Аналіз результатів засвідчив, що поняття «цікава фізкультура» респонденти пов'язують із нововведеннями, різноманітними вправами та іграми незвичної форми подачі, упровадженням інтерактивних методів і сучасного інвентарю, позитивними емоціями та задоволенням потреби дітей у руховій активності. Значна частина опитаних наголошувала на важливості комплексного інноваційного підходу, який дозволяє поживити освітній процес та посилити мотивацію до здорового способу життя.

Пріоритетним напрямом реалізації проєкту стала імплементація концепції «Спорт заради розвитку», що передбачає використання фізичної активності як засобу формування позитивних цінностей і життєвих навичок. Учасники анкетування відзначали, що проєкт є ефективним інструментом залучення й об'єднання дітей, а також формування таких якостей, як дисципліна, справедливість, повага до інших, здатність працювати в команді та відповідальність за власні дії. Таким чином, емоційна мотивація поєднувалася з ціннісним наповненням освітнього процесу.

Аналіз відповідей на запитання щодо пріоритетності відеоматеріалів показав, що 60 % респондентів віддали перевагу тренінговим технологіям, 23 % – використанню модифікованого інвентарю, 8 % – гейміфікації та

віртуальній реальності, 6 % – тілесній перкусії, 3 % – едьютейнменту. Це свідчить про запит педагогів на практичні, доступні та варіативні інструменти, які відповідають сучасним освітнім стандартам і концепції Нової української школи. Тренінгові технології були визначені як найбільш перспективні завдяки універсальності, відсутності потреби у дорогому обладнанні та широкій спрямованості на розвиток соціальних і комунікативних умінь.

У межах проєкту фахівці з Чернівецької, Івано-Франківської, Львівської, Луганської, Дніпропетровської, Сумської, Полтавської та Донецької областей презентували понад 50 навчальних відеоматеріалів, об'єднаних у п'ять тематичних блоків. Перший блок охоплював тренінгові вправи та інтерактивні методики («Піца», «Будиночки і їхні мешканці», «Принцеса, дракон і самурай», «Дерево емоцій», «М'ячик побажань» та ін.), спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, взаємодії та згуртованості. Другий блок передбачав використання модифікованого спортивного й ігрового інвентарю, що підвищує зацікавленість учнів та стимулює їхню активність. Третій блок включав тілесну перкусію та музичні інструменти, які розвивають ритмічність, координацію, емоційну виразність і групову взаємодію. Четвертий блок був присвячений гейміфікації та едьютейнменту, що забезпечують навчання через гру. П'ятий блок охоплював сучасні навчальні технології, зокрема міжпредметну інтеграцію, арт-терапевтичні елементи, підходи «Навчаємося в русі», ігроритміку та сенсорні практики.

Таким чином, проєкт «Цікава фізкультура» виступає системним ресурсом реалізації другої організаційно-педагогічної умови, оскільки забезпечує формування позитивного емоційного середовища, підвищення внутрішньої мотивації учнів до фізичної активності та інноваційне оновлення змісту уроку фізичної культури. Його впровадження сприяє трансформації заняття з фізичного виховання у багатовимірний освітній простір, у якому поєднуються рух, емоції, цінності та сучасні педагогічні технології, що безпосередньо впливають на процес соціалізації школярів.

Логічним продовженням обґрунтованих соціально-педагогічних умов формування соціальної компетентності учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності є визначення третьої умови, яка забезпечує вихід моделі за межі локального освітнього середовища та переводить її у площину реальної соціальної практики. Якщо перша умова пов'язана зі створенням ціннісно-орієнтованого фізкультурно-освітнього середовища, друга – з емоційно-мотиваційним наповненням діяльності та розвитком суб'єктної позиції учнів, то третя умова відображає соціально-громадянську реалізацію набутого досвіду через включення дітей у масштабні суспільно значущі ініціативи. У цьому контексті такою платформою виступає національний проєкт «Єдина Україна», який інтегрує ідеї концепції «Спорт заради розвитку» в освітній та соціальний простір держави.

Соціально-громадянська реалізація через національний проєкт «Єдина Україна» як платформу соціальної інтеграції, відповідальності та суспільної активності передбачає створення умов, за яких фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність стає інструментом формування активної громадянської позиції, солідарності та ціннісного ставлення до суспільства. Ідеї концепції «Спорт заради розвитку» розглядаються як потужний інструмент реалізації соціальних стратегій, зокрема у сфері забезпечення гендерної рівності, захисту прав жінок і дівчат, розвитку комунікаційних навичок і надання підтримки дітям, які постраждали внаслідок війни в Україні. Спорт у цьому контексті виступає не лише як засіб фізичного вдосконалення, а й як механізм формування особистості, емоційної стійкості й моральних якостей (Качан, Пристинський, 2024). Для молоді спорт стає середовищем соціального становлення: він виховує силу волі, витривалість, характер, навчає подоланню труднощів, формує самодисципліну і стійкість до життєвих викликів [52, с. 36-42].

Водночас він забезпечує простір для правового та етичного виховання через дотримання принципів «чесної гри», взаємоповаги, партнерства і

відповідальності (Качан, Пристинський, 2017), [57, с. 301-307].

Особливого значення ця умова набуває в роботі з дітьми з числа внутрішньо переміщених осіб, які пережили травматичні події та адаптуються до нових соціальних умов. Участь у фізкультурно-оздоровчих заходах стає для них механізмом інтеграції у громаду, відновлення довіри до соціального середовища та формування почуття належності. Спорт у цьому випадку виконує терапевтичну, інтеграційну та соціалізуючу функції, сприяючи розвитку емпатії, взаємопідтримки та відповідальності за спільний результат. Важливим чинником позитивних змін є якість взаємин між педагогом, тренером або ментором і дитиною. Довіра, повага, підтримка, особистий приклад наставника створюють безпечний простір для розвитку громадянських якостей і соціальної активності (Качан, 2017). Саме через такі взаємини формуються передумови для переходу від індивідуальної участі до колективної відповідальності та усвідомленої громадянської позиції [49; 57].

За підтримки міжнародних партнерів, зокрема ЮНІСЕФ, в Україні реалізується національний проєкт «Єдина Україна», що втілює ідеї концепції «Спорт заради розвитку» (Качан, Пристинський, 2022). Проєкт розпочато у лютому 2023 року в межах виконання Угоди UKR/PCA2022113 «Про програмне співробітництво» між ГО «Українська федерація спорт заради розвитку» та Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. Його метою є створення умов для успішної адаптації та інтеграції дітей та їхніх батьків або опікунів, які мають статус ВПО чи належать до дітей з ООП, у нові громади через залучення до занять фізичною культурою і спортом. У реалізації проєкту використовується потенціал концепції «Спорт заради розвитку», що поєднує фізичну активність із формуванням соціальних навичок і громадянських компетентностей.

Проєкт має виражений освітній, соціальний і психоемоційний ефект. Упродовж 2023–2024 років його реалізовано у 20 областях України. Фізкультурно-оздоровчі заняття проводилися 1–2 рази на тиждень протягом 14 тижнів за затвердженим графіком. У літньо-осінній період у кожній

області відбулися фізкультурно-оздоровчі фестивалі «Назустріч успіху». Підсумкові результати реалізації проєкту відображено у ключових досягненнях (Качан, Пристинський, 2024): 120 освітніх закладів отримали комплекти інвентарю «Цікава фізкультура»; проведено понад 2000 занять за участю 579 450 дітей, зокрема ВПО та місцевих учнів; 4823 педагоги та студенти пройшли навчання з психосоціальної підтримки й інтерактивних методик та забезпечили заняття для понад 107 082 дітей; у 9 областях проведено 313 занять на спільних точках UNICEF для понад 3000 дітей; фестивалі «Назустріч успіху» охопили 7809 закладів освіти, 519 182 дітей і 9591 батьків або опікунів; у Міжнародний день дітей встановлено національний рекорд «Єднання» за участю 114 045 дітей із 2045 закладів освіти; у межах онлайн-марафону «Разом до перемоги» зафіксовано участь 200 дітей офлайн, 100 650 дітей онлайн та понад 3000 дорослих із 2034 закладів освіти. Загалом у проєкті взяли участь 1 407 592 дитини, з них 17 452 ВПО та 1178 дітей з ООП, а також 16 463 дорослих. Було вручено понад 30 000 відзнак педагогам, понад 10 000 медалей дітям, а понад 1400 закладів отримали Золоту відзнаку «Заклад партнер».

Таким чином, проєкт «Єдина Україна» продемонстрував, що фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність може виступати ефективним інструментом консолідації суспільства в умовах кризи, інтегруючи гуманітарні, освітні й оздоровчі цілі. Поєднання фізичної активності з інтерактивними методами, такими як гейміфікація, тимбілдинг, ритміка, сприяє розвитку мотивації до сталого самовдосконалення, здорового способу життя та соціальної відповідальності (Качан, Кудрявець & Вольвак, 2021; Отравенко, Ганчева & Довгань, 2022; Otravenko, Shkola, Shynkarova, Zhamardi, Iyvatskyi & Pelypas, 2021). У межах зазначеної психолого-педагогічної умови формується здатність учнів до громадянської активності, критичного мислення, партнерської взаємодії та усвідомлення принципів сталого розвитку. Освіта в цьому вимірі постає як механізм формування відповідального громадянина, здатного до соціально обґрунтованого вибору

та активної участі в розвитку громади і держави [108; 110; 111; 114; 115; 183; 191; 192; 193; 194].

Логічним продовженням реалізації третьої організаційно-педагогічної умови, що передбачає розширення соціальної активності учнів через участь у громадських та освітніх ініціативах, стало впровадження всеукраїнського освітньо-рухового челенджу «Крила впевненості» в період січень-березень 2026 року. Його концепція ґрунтується на ідеях соціалізації дітей через фізкультурно-оздоровчу діяльність та інтеграцію педагогічних, соціальних і сімейних ресурсів у єдиному просторі підтримки активного дитинства. Челендж виступає практичним інструментом реалізації концепції «Спорт заради розвитку», оскільки поєднує рухову активність, психоемоційну підтримку та формування соціальних компетентностей у доступному ігровому форматі.

Метою челенджу «Крила впевненості» є сприяння психоемоційній підтримці дітей, формуванню сталої мотивації до регулярної рухової активності, розвитку навичок взаємодії, саморегуляції та соціалізації через доступну ігрову модель фізкультурно-оздоровчої діяльності. Особливістю цієї моделі є поєднання освітнього, виховного та оздоровчого потенціалу фізичної культури, що забезпечує створення безпечного середовища для позитивної комунікації між учнями, педагогами та членами родини. Такий підхід узгоджується з сучасними науковими уявленнями щодо потенціалу соціалізації фізичної активності, який розглядається як важливий чинник розвитку соціальної компетентності та формування здорового способу життя.

Організаційна модель челенджу побудована на принципах ігровізації освітнього процесу, де кожна рухова активність представлена у вигляді місії або етапу спільної подорожі до особистого та командного успіху. Учасники виконують різноманітні фізичні завдання, що спрямовані на розвиток координації, витривалості, сили, швидкості та гнучкості, водночас набуваючи досвіду командної взаємодії, підтримки та відповідальності за спільний результат. Використання символічної ідеї «крил» відображає

метафору особистісного зростання та впевненості, коли кожна нова активність допомагає дитині відчувати власні можливості та подолати внутрішні бар'єри.

Важливим елементом челенджу є залучення широкого кола учасників освітнього процесу. До участі запрошуються діти різного віку, педагоги, батьки та представники освітніх і громадських спільнот. Такий формат створює умови для формування спільного соціального простору підтримки, де фізична активність стає засобом об'єднання та взаєморозуміння. Спільна участь у рухових завданнях, онлайн-активностях та тематичних подіях сприяє розвитку партнерських взаємин між школою, родиною та громадою, що відповідає сучасним підходам до соціально орієнтованої освіти.

Особливу увагу в межах челенджу приділено психоемоційній підтримці дітей. Рухова діяльність розглядається як ефективний інструмент зниження емоційної напруги, розвитку позитивного мислення та формування стійкості до стресових ситуацій. У процесі виконання завдань діти отримують можливість пережити досвід успіху, взаємної підтримки та командної взаємодії, що сприяє формуванню впевненості у власних силах і підвищенню рівня соціальної адаптації.

Методичне забезпечення челенджу передбачає створення доступних відеоінструкцій, інтерактивних матеріалів та рекомендацій для педагогів, які дозволяють легко інтегрувати запропоновані активності у шкільний та позашкільний освітній простір. Завдяки цьому учителі фізичної культури отримують готові інструменти для організації рухової активності учнів, а також можливість адаптувати завдання відповідно до вікових особливостей дітей та рівня їхньої фізичної підготовки.

Важливою складовою челенджу є використання ігрової системи балів, місій і досягнень, що дозволяє підтримувати інтерес учасників та відстежувати їхній особистий прогрес. Така система сприяє формуванню внутрішньої мотивації до занять фізичною культурою, оскільки кожне виконане завдання супроводжується позитивним підкріпленням, визнанням з

боку однолітків і педагогів. У результаті формується середовище, де фізична активність асоціюється з радістю, досягненням і соціальним схваленням.

Практична реалізація челенджу «Крила впевненості» засвідчила його значний освітній та соціалізуючий потенціал. У межах ініціативи до рухової активності було залучено 123 508 учнів із закладів загальної середньої освіти зі всієї України, а також понад 3000 педагогів і понад 100 батьків або представників родин, що долучилися до виконання спільних активностей. Протягом реалізації челенджу учасниками виконано 40 ігрових місій та рухових завдань, що сприяли формуванню навичок командної взаємодії, взаємопідтримки та відповідальності за спільний результат.

Педагогами проведено загально 6974 фізкультурно-оздоровчих активностей та інтерактивних занять, у яких використовувалися елементи гейміфікації, тимбілдингу та рухових ігор. У результаті реалізації челенджу було відзначено понад 3 000 учасників спеціальними сертифікатами та відзнаками, що сприяло підвищенню мотивації дітей до подальшої участі у фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходах.

Отримані результати зумовили необхідність наукового осмислення ефективності впровадженої моделі, що дозволило перейти від опису практичного досвіду до його аналітичного узагальнення та емпіричної перевірки.

Загальні параметри дослідження. Підсумковий аналіз базується на даних 548 респондентів, що представляють заклади освіти та родини учасників. Середня інтенсивність проходження програми становить 25,6 занять (64% від загального обсягу), медіанний показник залученості – 30 занять (75%).

Стабільна динаміка участі підтверджує високу життєздатність методики в умовах тривалого освітнього процесу.

Результати анкетування учнів подано на рис. 2.2.1 - 2.2.12.

Скільки ви провели занять, вкажіть кількість? В нас 30 днів літачки, 5 повітряних операцій, 5 додаткових завдань, всього 40 завдань

548 відповідей

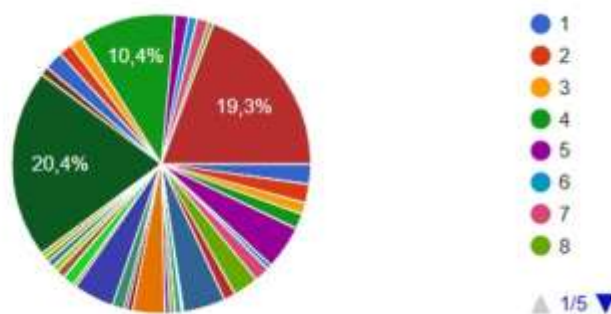

Рис. 2.2.1. Результати анкетування учнів, питання 1.

Оцінка організаційного та методичного рівня. Якість організації та методичного супроводу отримала позитивну оцінку від 93,2% опитаних. Зокрема, 48,4% респондентів оцінили рівень як «високий», а 44,9% – як «дуже високий». Мінімальний показник негативних оцінок (менше 1%) свідчить про високу професійну довіру до проєкту.

Як Ви оцінюєте загальний рівень організації членджу «Крила впевненості»?

548 відповідей

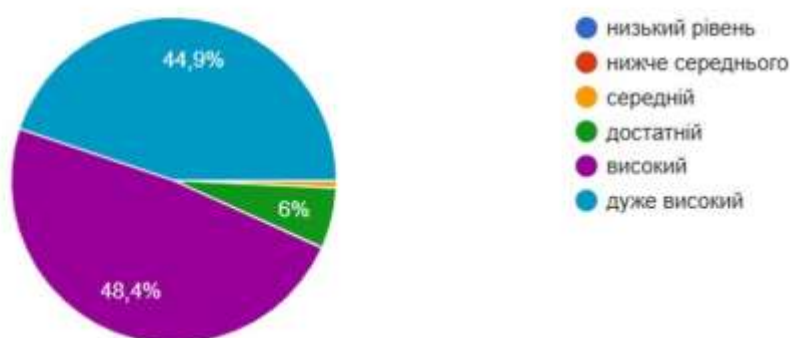

Рис. 2.2.2. Результати анкетування учнів, питання 2.

Динаміка рухової активності учасників. Вплив членджу на підвищення рухової активності підтверджено у 98,2% випадків. Із них 57,1% респондентів відзначили максимальне зростання активності, а 41,1% –

значне. Дані результати корелюють із завданнями щодо подолання малорухливого способу життя серед здобувачів освіти.

Чи сприяв челендж підвищенню рухової активності учнів?

548 відповідей

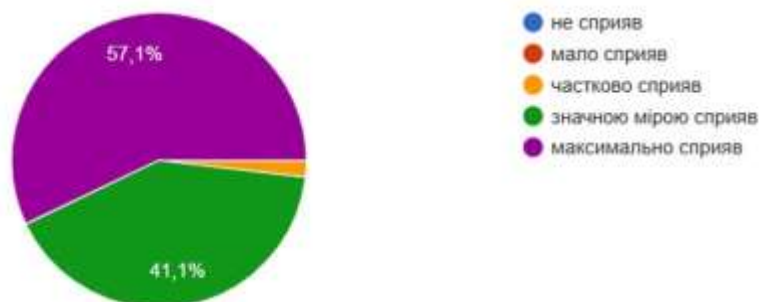

Рис. 2.2.3. Результати анкетування учнів, питання 3.

Розвиток навичок командної взаємодії та соціальної комунікації.

Зафіксовано суттєвий вплив на розвиток командної роботи: 52,6% опитаних вказали на «значний вплив», а 42,9% – на «дуже значний». Сумарний показник позитивної динаміки у 95,5% підтверджує ефективність гейміфікованих форм діяльності для згуртування дитячих колективів.

Якою мірою участь у челенджі вплинула на розвиток командної взаємодії?

548 відповідей

Рис. 2.2.4. Результати анкетування учнів, питання 4.

Трансформація самооцінки та впевненості у власних силах

Позитивні зміни у впевненості учнів зафіксували 93,4% респондентів (52,0% – помітні зміни, 41,4% – значні зміни). Реалізація послідовних ігрових місій

забезпечує психологічну підтримку особистості та розвиває віру у власний успіх.

Чи відчули Ви позитивні зміни у впевненості учнів у власних силах?

548 відповідей

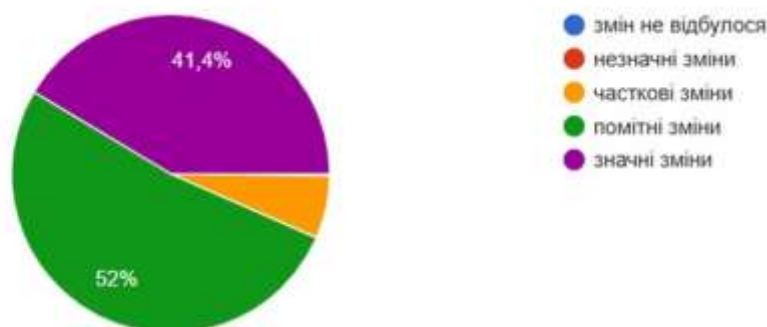

Рис. 2.2.5. Результати анкетування учнів, питання 5.

Мотиваційний потенціал та рівень зацікавленості. Загальний рівень зацікавленості проєктом становить 95,6%. Зокрема, 60,8% респондентів охарактеризували участь як «дуже цікаву», а 34,9% – як «цікаву». Висока мотивація є базовим чинником ефективної соціалізації та засвоєння нових навичок.

Наскільки участь у челенджі була для Вас цікавою та мотивуючою?

548 відповідей

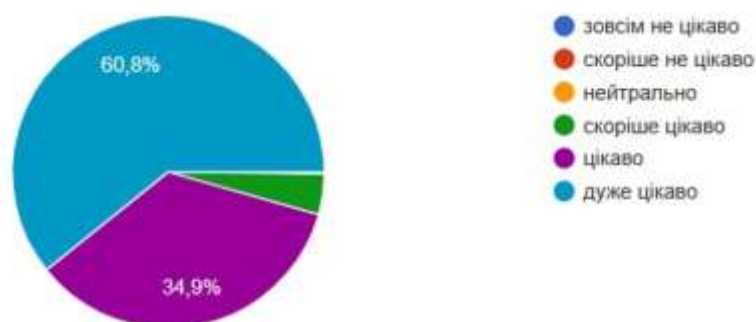

Рис. 2.2.6. Результати анкетування учнів, питання 6.

Вплив на емоційний стан та ментальне здоров'я. Покращення психоемоційного стану відзначено у 97,4% випадків (48,9% – значне

покращення, 48,5% – помітне). В умовах сучасних стресогенних чинників проєкт виконує важливу компенсаторну функцію, стабілізуючи ментальне здоров'я через рухову активність.

Якою мірою участь у челенджі вплинула на емоційний стан та ментальне здоров'я учнів?

548 відповідей

Рис. 2.2.7. Результати анкетування учнів, питання 7.

Формування ціннісних орієнтацій та соціальних якостей Виконання додаткових виховних місій сприяло розвитку відповідальності та емпатії у 92,0% учнів. Це свідчить про успішну інтеграцію фізичного виховання з процесом формування цілісної, соціально відповідальної особистості.

Наскільки виконання додаткових місій (добрі справи, взаємодопомога тощо) сприяло формуванню позитивних якостей учнів (відповідальність, емпатія, взаємопідтримка)?

548 відповідей

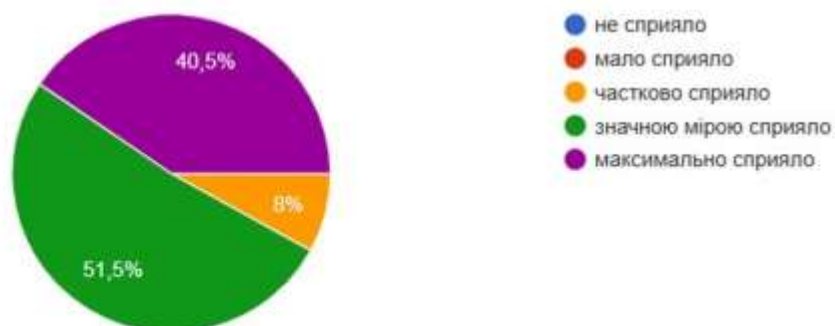

Рис. 2.2.8. Результати анкетування учнів, питання 8.

Інтегральний вплив на соціалізацію Рівень впливу на соціалізацію (комунікацію, активність, взаємодію) оцінено як високий та дуже високий 93,1% учасників опитування. Даний показник є ключовим підтвердженням гіпотези про доцільність використання цифрових челенджів як засобу соціалізації.

Оцініть загальний вплив челенджу на соціалізацію учнів
(комунікація, взаємодія, активність)

548 відповідей

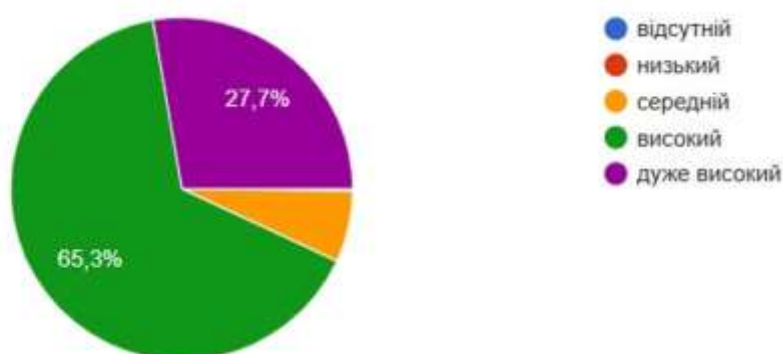

Рис. 2.2.9. Результати анкетування учнів, питання 9.

Аналіз емоційно-ціннісного ставлення учасників до проєкту «Крила впевненості». У ході дослідження було проаналізовано відгуки 548 респондентів щодо їхніх відчуттів та вражень учнів від участі у всеукраїнському челенджі, де результати опитування дозволяють констатувати високий рівень психоемоційного відгуку та позитивну динаміку мотивації до рухової активності. Найбільша кількість респондентів, а саме 71,2%, визначила атмосферу проєкту як «веселу», що свідчить про ефективність ігрових технологій у забезпеченні емоційної стабільності та подоланні стресових станів у школярів. Висока частота відповіді «активно», яка склала 70,3%, підтверджує що запропонований алгоритм челенджу став дієвим інструментом інтенсифікації рухового режиму учнів у позаурочний час. Показники пізнавального інтересу та залученості на рівні 62% та 60,2% (характеристики «цікаво» та «пізнавально») вказують на відповідність змісту

завдань віковим особливостям та інтелектуальним запитам дітей, що сприяло стійкій мотивації протягом усього періоду реалізації проєкту.

Особливої уваги заслуговує оцінка інноваційності формату, де 53,6% опитаних назвали досвід участі «крутим», підкреслюючи сучасність та актуальність запропонованих активностей для молодіжного середовища. Водночас 41% респондентів акцентували увагу на «незвичності» завдань, що вказує на успішну інтеграцію креативних підходів та нестандартних освітніх рішень у систему фізичного виховання.

Узагальнені результати свідчать, що челендж «Крила впевненості» забезпечив комплексну дію на особистість учня від стимулювання фізичної діяльності до формування позитивного емоційного фону та збагачення соціального досвіду через привабливі для учнівської молоді формати взаємодії. Це підтверджує гіпотезу про ефективність використання цифровізованих ігрових проєктів як засобу соціалізації та розвитку впевненості у власних силах у здобувачів загальної середньої освіти.

Опишіть свої відчуття та відгуки дітей від челенджу

548 відповідей

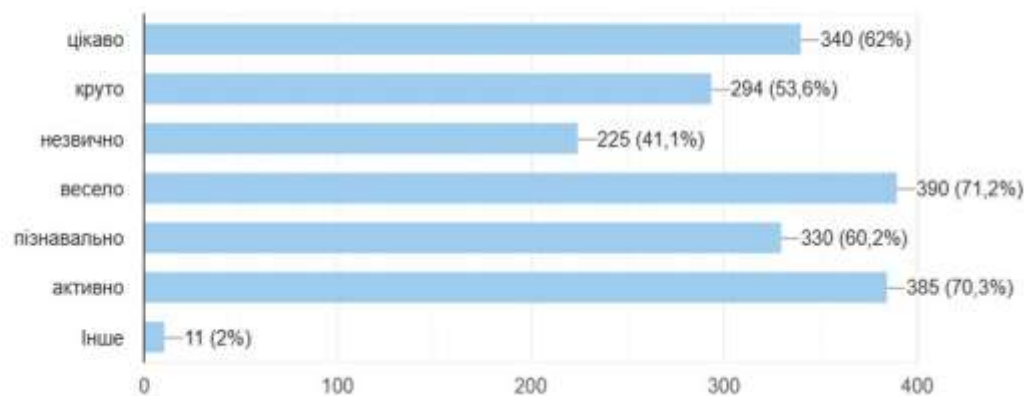

Рис. 2.2.10. Результати анкетування учнів, питання 10.

Перспективи масштабування та подальшої участі. Готовність до подальшої співпраці висловили 99,3% респондентів (69,3% – однозначне «Так», 16,2% – планують участь, 13,7% – скоріше так). Такий рівень

професійної лояльності свідчить про високу актуальність проекту для педагогічної спільноти України.

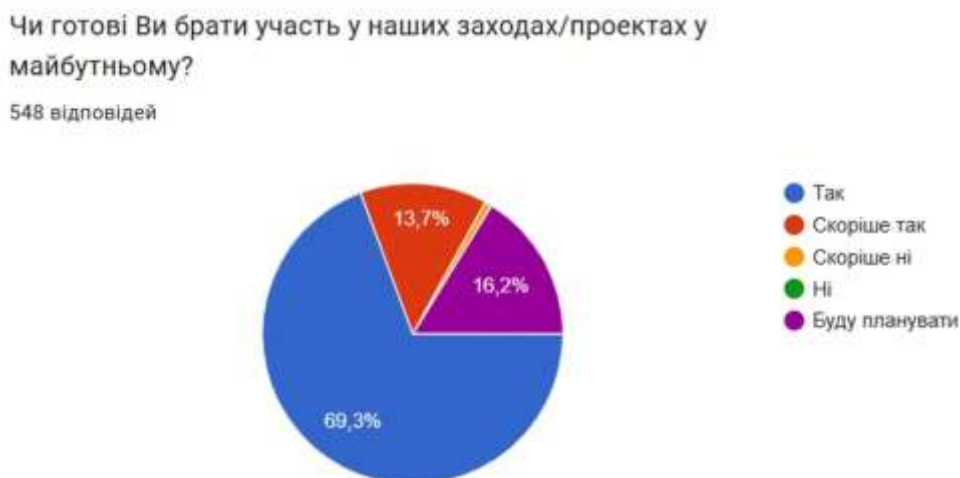

Рис. 2.2.11. Результати анкетування учнів, питання 11.

Результати проведеного комплексного аналізу свідчать про надвисоку ефективність проекту в освітньому та психофізичному аспектах розвитку школярів. Масив отриманих даних від 548 респондентів дозволяє стверджувати, що челендж став потужним інструментом позитивного впливу на учасників, де рівень задоволеності та підтверженого результату в усіх категоріях перевищує 91%.

Найвищий показник успішності зафіксовано у сфері рухової активності, де 98,2% респондентів підтвердили позитивний вплив завдань на інтенсифікацію фізичної діяльності учнів. Це свідчить про успішне подолання гіподинамії в умовах дистанційного та змішаного навчання. Питання ментального здоров'я та емоційного стану також отримало надзвичайно високу оцінку, адже 97,4% опитаних зауважили значне покращення психоемоційного фону дітей, що є критично важливим показником у сучасних умовах.

Показники розвитку командної взаємодії (95,4%) та підвищення рівня впевненості учнів у власних силах (93,4%) підтверджують ефективність соціально-психологічної складової проекту. Важливо зазначити, що високий

рівень зацікавленості та мотивації (95,6%) безпосередньо корелює з готовністю педагогів та батьків до подальшої участі у подібних ініціативах, яка складає рекордні 99,3%.

Вплив на формування ціннісних орієнтирів та позитивних якостей особистості (відповідальність, емпатія, взаємопідтримка) через виконання додаткових місій був підтверджений у 92% випадків, а успішна соціалізація та покращення комунікації між учасниками зафіксовані у 93,1% респондентів. Рівень організаційної підготовки проєкту оцінено як високий та дуже високий 93,2% опитаних, що вказує на методичну якість та доступність розробленого контенту.

Таким чином, челендж «Крила впевненості» довів свою життєздатність, як комплексна інноваційна методика фізичного виховання та соціально-емоційного навчання, яка забезпечує стабільно високі результати за всіма векторами розвитку особистості школяра. Він не просто спортивний захід, а важливий інструмент психосоціальної підтримки дітей у воєнний час.

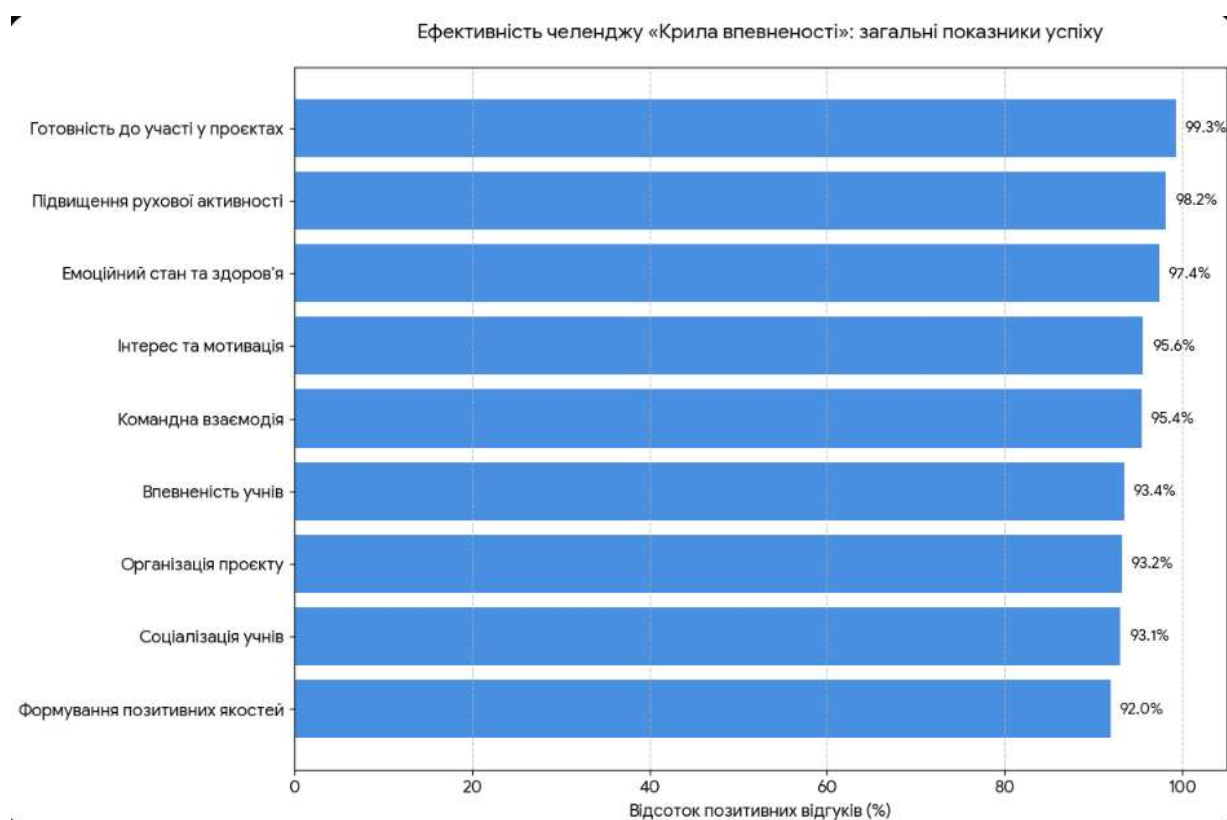

Рис. 2.2.12. Результати анкетування учнів, питання 12.

Отримані результати реалізації челенджу «Крила впевненості» підтверджують ефективність використання ігрових та соціально орієнтованих форм фізкультурно-оздоровчої діяльності у процесі соціалізації учнів. Участь дітей у спільних рухових місіях, командних завданнях та інтерактивних активностях сприяє формуванню позитивного соціального досвіду, розвитку комунікативних умінь, відповідальності та взаємної підтримки. Поєднання фізичної активності з елементами гейміфікації, колективної взаємодії та сімейної участі створює сприятливе освітнє середовище, у якому фізична культура сприймається не лише як навчальний предмет, а як простір для емоційної підтримки, самовираження та соціальної взаємодії. У такому контексті фізкультурно-оздоровча діяльність набуває додаткового соціально-педагогічного значення, сприяючи підвищенню рівня соціальної включеності дітей та формуванню стійкої мотивації до здорового способу життя.

Узагальнюючи результати впровадження челенджу, можна констатувати, що «Крила впевненості» виступає інноваційною формою організації фізкультурно-оздоровчої та соціально спрямованої діяльності в освітньому середовищі. Його реалізація поєднує оздоровчий, виховний та потенціал соціалізації фізичної культури, сприяючи формуванню активної життєвої позиції, розвитку комунікативних навичок, відповідальності та взаємопідтримки серед учнів. Водночас челендж створює передумови для розширення партнерської взаємодії між закладами освіти, громадськими організаціями та освітніми спільнотами, що дозволяє розглядати його як ефективний інструмент розвитку культури активного і здорового дитинства в умовах сучасного освітнього простору.

Водночас, реалізація челенджу «Крила впевненості» демонструє можливості інтеграції фізкультурно-оздоровчої діяльності у ширший соціально-освітній простір. Залучення педагогів, родин та громадських ініціатив створює умови для формування спільноти підтримки активного

дитинства, у межах якої фізична культура виступає інструментом соціальної взаємодії та громадянського виховання. Такий підхід сприяє розширенню партнерства між закладами освіти, громадськими організаціями та освітніми спільнотами, що забезпечує сталість подібних ініціатив і підсилює їхній виховний та потенціал соціалізації у розвитку сучасного освітнього середовища.

У межах дослідження особливу увагу було приділено практичній реалізації потенціалу соціалізації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності через організацію Всеукраїнського відкритого освітнього проєкту «Відкритий університет: Скарбничка фахівця». Актуальність створення такого проєкту зумовлена сучасними викликами розвитку освіти, необхідністю професійної підтримки педагогів, пошуком нових форм взаємодії між учасниками освітнього процесу та потребою впровадження інноваційних підходів у фізкультурно-оздоровчу діяльність. В умовах трансформації освітнього середовища особливого значення набуває створення відкритих професійних платформ, які забезпечують обмін досвідом, розвиток педагогічної майстерності, підтримку професійної мотивації та формування активної освітньої спільноти.

Проєкт «Відкритий університет: Скарбничка фахівця» став своєрідним інтерактивним освітнім середовищем, у межах якого об'єдналися педагоги, студенти, учителі фізичної культури, викладачі закладів вищої освіти, тренери та всі зацікавлені учасники освітнього процесу. Основною метою проєкту було створення умов для професійного розвитку педагогів, популяризації сучасних підходів до фізичного виховання, розвитку соціально-комунікативних умінь, формування культури здорового способу життя та поширення інноваційних ідей у сфері фізичної культури й освіти.

Серед основних завдань проєкту було визначено розвиток професійної компетентності педагогів; формування навичок творчого та критичного мислення; популяризацію сучасних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності; поширення практичного досвіду організації сучасного уроку

фізичної культури; підтримку ментального здоров'я учасників освітнього процесу; стимулювання соціальної активності педагогів і студентської молоді; розвиток цифрової компетентності та інтеграцію інноваційних технологій у фізичне виховання.

Важливою особливістю проєкту стала його відкритість, доступність та практична спрямованість. Кожна зустріч поєднувала теоретичні аспекти, практичні кейси, інтерактивну взаємодію та обговорення сучасних викликів освітньої галузі. Такий формат сприяв активному залученню учасників до професійної комунікації, розвитку навичок співпраці та створенню професійної спільноти однодумців. Участь великої кількості педагогів засвідчила високий рівень зацікавленості у впровадженні інноваційних підходів до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Перша зустріч на тему «Проєктна діяльність «Вектори збереження та відновлення фізичного і ментального здоров'я нації» була присвячена питанням формування культури здоров'я, ролі фізичної активності у збереженні психоемоційного стану учнів та педагогів, а також значенню проєктної діяльності у формуванні соціально активної особистості. Особливу увагу було приділено інтеграції фізичного та ментального здоров'я в сучасному освітньому просторі. Участь у заході взяли 842 учасники.

Друга зустріч «Проєктна активність та досвід участі у конкурсах фахової майстерності» була спрямована на розвиток професійної мобільності педагогів, мотивації до самореалізації та участі у професійних конкурсах. У межах зустрічі обговорювалися питання педагогічного лідерства, професійного зростання та формування позитивного іміджу сучасного педагога. Участь у заході взяли 954 учасники.

Третя зустріч «Дистанційна фізкультурно-освітня галузь: погляд у майбутнє» висвітлювала сучасні цифрові підходи до організації фізичного виховання, використання онлайн-платформ, інтерактивних технологій та дистанційних форм комунікації з учнями. Окрему увагу було приділено питанням підтримки мотивації до рухової активності в умовах дистанційного

навчання. Участь у заході взяли 1011 учасників.

Четверта зустріч «Сучасний урок фізичної культури: реалії та перспективи» була присвячена оновленню змісту фізичного виховання, використанню інтерактивних методів навчання, створенню безпечного та мотивувального освітнього середовища. Обговорювалися сучасні підходи до структури уроку, індивідуалізації навчання та розвитку ключових компетентностей учнів. Участь у заході взяли 1059 учасників.

П'ята зустріч «FOLLOW-UP: нові форми, методи та креативні підходи до уроків та домашніх вправ» стала платформою для обміну сучасними ідеями щодо організації рухової активності учнів. Учасники ознайомилися з креативними формами домашніх завдань, гейміфікацією, челенджами та інтерактивними вправами, які сприяють підвищенню мотивації учнів до фізичної активності. Участь у заході взяли 1738 учасників, що стало найвищим показником серед усіх зустрічей.

Шоста зустріч «FOLLOW-UP: нові форми, методи та креативні підходи до уроків та домашніх вправ» стала продовженням попередньої тематики та була орієнтована на практичні кейси впровадження сучасних підходів у фізичне виховання. Значну увагу приділено розвитку творчого потенціалу педагогів та використанню нестандартних форм організації уроку. Участь у заході взяли 1349 учасників.

Сьома зустріч «Цікава фізкультура в епоху штучного інтелекту: між традицією, трансформацією та фантастикою» була присвячена інтеграції технологій штучного інтелекту в освітній процес, цифровій трансформації фізичної культури та перспективам використання інноваційних платформ у професійній діяльності педагога. Обговорювалися можливості персоналізації навчання та створення нових цифрових освітніх продуктів. Участь у заході взяли 1226 учасників. Тут фізкультура вже нагадувала не спортивний зал, а маленьку лабораторію майбутнього, де свищик учителя зустрічається з алгоритмами.

Восьма зустріч «Сучасний, модифікаційний та стандартний інвентар як

складова сучасного уроку» була спрямована на ознайомлення педагогів із сучасними засобами організації рухової діяльності, адаптивним інвентарем, інноваційними підходами до використання обладнання та створення варіативного освітнього середовища. Участь у заході взяли 656 учасників.

Дев'ята зустріч «Інтерактивні підходи у викладанні фізичної культури та ключові аспекти підтримки ментального здоров'я учнів» була присвячена розвитку емоційного інтелекту, формуванню безпечного психологічного середовища та використанню інтерактивних методів підтримки психоемоційного стану учнів засобами рухової активності. Участь у заході взяли 1285 учасників.

Десята зустріч «Освіта, що надихає: челенджі для здорової громади» висвітлювала значення соціальних ініціатив, громадської активності та освітніх челенджів у формуванні культури здорового способу життя. Учасники обговорювали механізми залучення учнів, педагогів і громади до спільної фізкультурно-оздоровчої діяльності. Участь у заході взяли 1084 учасники.

Узагальнення результатів реалізації проєкту «Відкритий університет: Скарбничка фахівця» дозволяє стверджувати, що системна організація відкритих освітніх платформ сприяє професійному розвитку педагогів, формуванню інноваційного освітнього середовища, розвитку соціально-комунікативних умінь та популяризації фізкультурно-оздоровчої діяльності. Загальна кількість учасників проєкту становила понад 11 тисяч осіб, що свідчить про високий рівень актуальності та суспільного запиту на сучасні форми професійної взаємодії. Реалізація проєкту підтвердила ефективність інтеграції освітніх, соціальних та фізкультурно-оздоровчих практик у процесі професійного розвитку педагогів і соціалізації учасників освітнього середовища.

Отже, третя організаційно-педагогічна умова завершує логіку підрозділу 2.2, забезпечуючи цілісність моделі формування соціальної компетентності учнів: від створення освітнього середовища та емоційно-

мотиваційної підтримки до практичної соціально-громадянської реалізації через участь у національних ініціативах. Саме така структурна єдність забезпечує системність, результативність і відповідність моделі сучасним викликам розвитку українського суспільства.

2.3. Експериментальна перевірка ефективності соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи

На завершальній стадії дисертаційної праці було здійснено експериментальну апробацію системи педагогічних чинників, спрямованих на інтенсифікацію соціалізації школярів засобами масового спорту та оздоровчих заходів, що дозволило підтвердити дієвість запропонованої методики.

Ефективність запропонованих умов оцінювалась за змінами показників сформованості критеріїв розвитку соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти на констатувальному та контрольному етапі експерименту, тобто до експерименту та після. Дослідно-експериментальну базу дослідження склали учні закладів загальної середньої освіти: ТОВ «Європейський лицей місто Київ», КЗ «Харківський лицей № 85 Харківської міської ради», Криворізька гімназія 4 Криворізької міської ради, КЗ «Харківський лицей №181 «Дьонсурі» Харківської міської ради», Одеська гімназія №46 Одеської міської ради, Комунальний заклад «Жмеринський лицей № 3».

Ураховуючи той факт, що експеримент продовжувався протягом 2022-2026 років, на констатувальному етапі експерименту у дослідженні взяли участь 960 учнів, які були розподілені на контрольну (480 учнів) та експериментальну (480 учнів). Опишемо організацію та етапи педагогічного експерименту.

Педагогічний експеримент було організовано з метою перевірки ефективності психолого-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. Дослідження здійснювалося на базі закладів загальної середньої освіти та охоплювало учнів 3-6 класів загальною кількістю 960 учнів.

До участі в експерименті були залучені учні, які за результатами попереднього обстеження не мали медичних протипоказань до занять фізичною культурою та спортом. Вибірка дослідження була поділена на дві групи: контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ). Формування груп здійснювалося з урахуванням віку, статі, рівня фізичної підготовленості та початкового рівня соціалізації, що забезпечувало їх порівнюваність.

Педагогічний експеримент проводився упродовж трьох років та включав три взаємопов'язані етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

Метою констатувального етапу було визначення вихідного рівня сформованості компонентів соціалізації учнів контрольної та експериментальної груп. На цьому етапі здійснювалося первинне діагностування за допомогою комплексу психодіагностичних методик, що включали: опитувальник PABSS (Prosocial and Antisocial Behaviour in Sport Scale), автори: Kavussanu & Boardley; опитувальник Social Support & Peer Norms Scales for Physical Activity; опитувальник Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES); анкети Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity; стандартизований опитувальник Social Skills Improvement System (Gresham & Elliott); авторську шкалу соціалізаційного впливу спортивних заходів; методику «Вивчення ціннісно-мотиваційного комплексу» К. Замфір (модифікація О. Реана); опитувальник «Емоційний інтелект» Н. Холла; метод соціометрії Дж. Морено.

Отримані результати дали змогу визначити рівні сформованості змістовного, емоційно-ціннісного, поведінкового та рефлексивно-

діяльнісного компонентів соціалізації, а також встановити вихідні показники для подальшого порівняльного аналізу.

Формувальний етап експерименту був спрямований на впровадження розроблених психолого-педагогічних умов соціалізації учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

В експериментальній групі освітній процес було організовано з урахуванням таких основних напрямів:

- активне залучення учнів до командних форм рухової діяльності;
- використання інтерактивних та ігрових методів навчання;
- створення ситуацій успіху та позитивного емоційного підкріплення;
- стимулювання співпраці, взаємодопомоги та відповідального ставлення до спільної діяльності;
- розвиток рефлексивних умінь шляхом обговорення результатів діяльності та самооцінювання.

У контрольній групі навчально-виховний процес здійснювався за традиційною програмою фізичного виховання без цілеспрямованого впровадження спеціально розроблених педагогічних умов.

На контрольному етапі було проведено повторну діагностику рівня соціалізованості учнів контрольної та експериментальної груп із використанням того самого комплексу методик, що й на констатувальному етапі. Це забезпечило можливість об'єктивного порівняння отриманих результатів. Аналіз експериментальних даних передбачав визначення динаміки змін показників у кожній групі, порівняння результатів контрольної та експериментальної груп, а також статистичну перевірку достовірності виявлених відмінностей.

Для забезпечення валідності та надійності результатів експерименту було дотримано таких організаційно-методичних умов:

- єдність змісту навчальних програм з фізичної культури;
- однакові часові параметри проведення занять;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів;

- добровільна участь учнів у дослідженні;
- дотримання етичних норм педагогічного експерименту.

Таким чином, організація педагогічного експерименту забезпечила комплексний підхід до перевірки ефективності впроваджених соціально-педагогічних умов та створила науково обґрунтовану основу для аналізу результатів дослідження.

З метою аналізу різниці у показниках респондентів до та після впровадження експерименту застосовувався порівняльний метод.

Ми застосували сучасні психолого-педагогічні методики для оцінки ефективності створених умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти через фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову діяльність. Для всебічного дослідження процесів соціалізації доцільно використовувати мультиаспектний підхід, який інтегрує поведінкові, емоційно-психологічні та соціальні компоненти. Такий підхід дозволяє виявити не лише рівень фізичної активності та сформованість навичок співпраці, але й ступінь розвитку комунікативних здібностей, емоційної стабільності та соціальної відповідальності учнів. Використання комплексної методики забезпечує більш точну оцінку впливу фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів на формування соціально адаптованої особистості, а також дає змогу ідентифікувати оптимальні умови для розвитку соціальних компетентностей в освітньому процесі.

Упровадження розробленої нами експериментальної системи соціально-педагогічної підтримки та створення спеціальних мікросоціальних умов у межах шкільного середовища зумовило суттєву трансформацію поведінкових стратегій учнів.

Аналіз результатів, отриманих на підсумковому етапі дослідження, свідчить про якісну перебудову ціннісно-мотиваційної сфери школярів та утвердження конструктивних моделей взаємодії.

Отримані дані, що відображені *на рисунку 2.3.1*, демонструють переважання просоціальних тенденцій та суттєве нівелювання деструктивних

проявів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

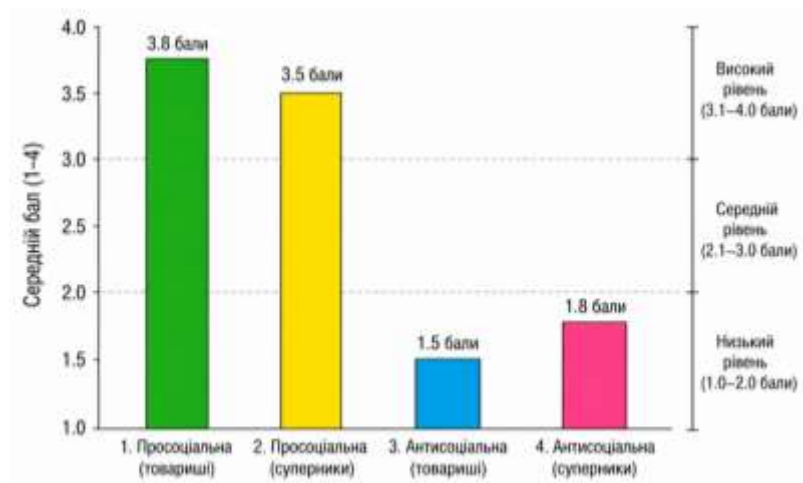

Рис. 2.3.1. Показники соціальної поведінки учнів після впровадження експериментальної методики

Згідно з результатами підсумкового діагностування, *показники просоціальної поведінки перейшли у зону стійкого високого рівня*. Зокрема, середня оцінка просоціальних дій стосовно товаришів по команді *становить 3,8 бала*, а стосовно суперників – *3,5 бала*. Такі значення вказують на сформованість у школярів усвідомленої потреби в наданні підтримки однокласникам, готовність до співпраці та неухильне дотримання етичних норм взаємодії навіть у ситуаціях гострого змагального суперництва. Водночас *показники антисоціальної поведінки після експерименту характеризуються низькими кількісними значеннями*, що за методикою PABSS відповідає позитивному вектору розвитку. Рівень негативних проявів стосовно товаришів по команді становить 1,5 бала, а стосовно суперників – 1,8 бала. У контексті нашого дослідження такі результати свідчать про мінімізацію агресивних реакцій, відмову від нечесних методів боротьби та загальне зниження конфліктності в учнівському середовищі.

Таким чином, сформовані в ході експерименту соціально-педагогічні умови сприяли трансформації поведінкових установок учнів, де просоціальна активність стала домінантною моделлю соціальної взаємодії.

Детальний аналіз цифрових показників, наведених у *таблиці 2.3.1*,

дозволяє кількісно підтвердити успішність упровадженої моделі та простежити характер змін за кожним із досліджуваних параметрів шляхом зіставлення даних, отриманих на констатувальному та підсумковому етапах експерименту.

Таблиця 2.3.1

Динаміка показників просоціальної та антисоціальної поведінки учнів до та після експерименту (експериментальна група, n=480)

Показники за компонентами	До експерименту (М)	Після експерименту (М)	Приріст (+/-)
Просоціальна поведінка стосовно товаришів по команді	2,1	3,8	+1,7
Просоціальна поведінка стосовно суперників	2,0	3,5	+1,5
Загальний показник просоціального компонента	2,05	3,65	+1,6
Антісоціальна поведінка стосовно товаришів по команді	3,0	1,5	-1,5
Антісоціальна поведінка стосовно суперників	3,6	1,8	-1,8
Загальний показник антісоціального компонента	3,3	1,65	-1,65

Порівняння результатів констатувального та підсумкового етапів дослідження засвідчує радикальну зміну векторів соціальної активності учнів. Аналіз отриманих даних підтверджує, що загальний показник просоціального компонента зріс з 2,05 до 3,65 бала (приріст +1,6), що свідчить про перехід групи до сталого високого рівня здатності до співпраці та взаємопідтримки. Зокрема, показники позитивної взаємодії з товаришами (3,8 бала) та суперниками (3,5 бала) указують на сформованість етичних установок поведінки в умовах змагальної діяльності. Водночас зафіксовано

суттєве зниження загального показника антисоціального компонента з 3,3 до 1,65 бала (від'ємний приріст – 1,65), що відображає ефективність деескалації конфліктності. Зменшення частоти антисоціальних дій стосовно суперників на 1,8 бала та стосовно товаришів на 1,5 бала підтверджує мінімізацію агресивних реакцій та відмову від неконструктивних стратегій суперництва. Загальний вектор змін та порівняльну характеристику рівнів сформованості соціальних компетентностей наочно представлено на лінійному графіку динаміки середніх показників (рис. 2.3.2).

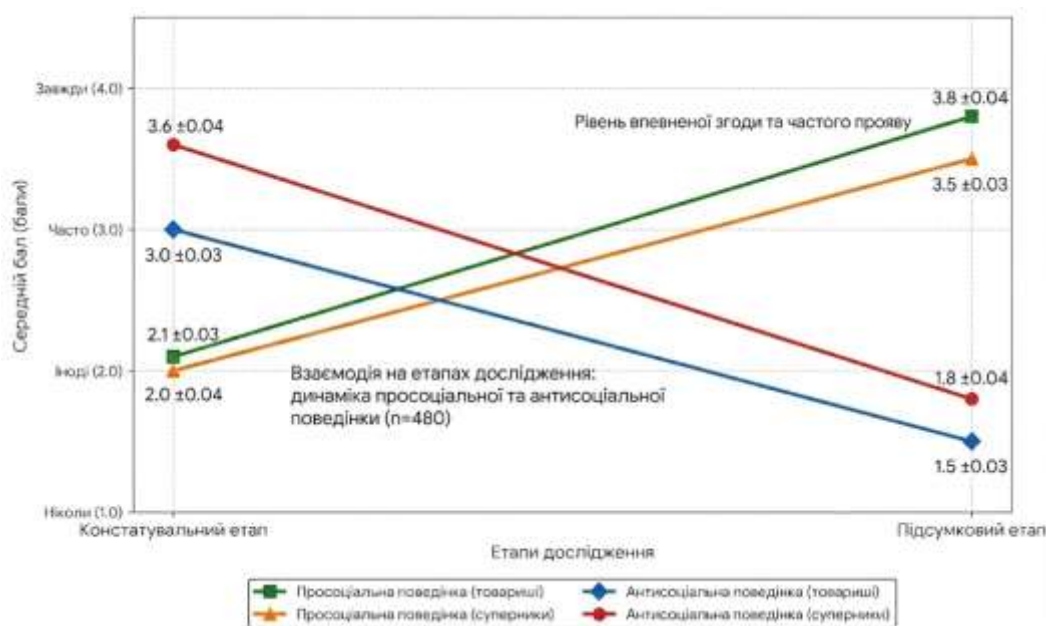

Рис. 2.3.2. Динаміка середніх показників просоціальної та антисоціальної поведінки учнів протягом експерименту (експериментальна група, n=480)

Графічне представлення результатів на *рисунку 2.3.2.* дозволяє простежити чітку закономірність: показники просоціальної поведінки демонструють стабільне зростання, поступово наближаючись до максимальних значень шкали. Це свідчить про те, що позитивні форми взаємодії, які на початку експерименту проявлялися лише «іноді», після впровадження методики стали регулярною нормою поведінки для більшості учнів.

Паралельно з цим спостерігається зворотний процес щодо деструктивних проявів: лінії антисоціальної поведінки стрімко знижуються, досягаючи рівня мінімальної частоти. Така протилежна спрямованість змін підтверджує системний вплив проведеної роботи – формування навичок співпраці супроводжується одночасним витісненням агресивних та конфліктних стратегій суперництва.

Таким чином, візуалізована динаміка математично доводить системність отриманих результатів. Характер ліній графіка підтверджує, що впроваджена методика забезпечила стійку трансформацію соціальної позиції 480 учасників експерименту, сформувавши в них надійний фундамент для подальшої позитивної соціалізації.

Для глибшого розуміння природи цих змін було проведено порівняльний аналіз розподілу учнів за рівнями сформованості досліджуваних якостей.

Кількісні та якісні показники динаміки рівнів просоціальної та антисоціальної поведінки представлено в *таблиці 2.3.2*.

Таблиця 2.3.2

Розподіл учнів за рівнями сформованості компонентів просоціальної та антисоціальної поведінки (експериментальна група, n=480)

Рівні	До експерименту (%)	Після експерименту (%)	Динаміка (+/-)
Просоціальний компонент			
Високий	6,5	81,3	+ 74,8
Середній	51,2	16,6	- 34,6
Низький	42,3	2,1	- 40,2
Антисоціальний компонент			
Високий (негативний)	49,6	1,5	- 48,1
Середній	41,2	14,3	- 26,9
Низький(позитивний тренд)	9,2	84,2	+ 75,0

Аналіз даних *таблиці 2.3.2* дозволяє констатувати радикальну зміну структури поведінкових проявів у вибірці. Найбільш показовим є кількісне зростання групи високого рівня просоціальності (на 74,8%), що свідчить про масовий перехід учнів від епізодичної підтримки оточуючих до стійкої та усвідомленої соціальної допомоги. Паралельно зафіксовано фактичне нівелювання високого рівня антисоціальних проявів (скорочення з 49,6% до 1,5%), що підтверджує витіснення агресивних стратегій поведінки конструктивними моделями взаємодії.

Суттєве скорочення частки середнього рівня в обох компонентах свідчить про подолання поведінкової ситуативності: позитивні навички взаємодії перестали бути вибірковими й набули статусу стійких особистісних якостей. Мінімальний залишковий відсоток респондентів на низькому рівні (близько 2%) наприкінці експерименту підтверджує високу ефективність соціально-педагогічного впливу для переважної більшості вибірки.

Зіставлення цих показників свідчить про системний характер отриманих результатів, де розвиток позитивних якостей став головним чинником витіснення деструктивних форм поведінки. Наочно масштаби перерозподілу учнів за рівнями сформованості досліджуваних компонентів та загальну спрямованість змін представлено на діаграмах порівняльної динаміки (*рис. 1.4-1.6*).

Першочергового аналізу потребує динаміка *низького рівня (рис. 2.3.3)*. Отримані дані свідчать про радикальне скорочення групи учнів із дефіцитом позитивних якостей: якщо до експерименту низький рівень просоціальності стосовно товаришів фіксувався у 81,3% вибірки, то після впровадження методики цей показник було мінімізовано до 1,5%. Водночас, аналіз антисоціального компонента на цьому ж рівні фіксує зміну поведінкових пріоритетів: частка дітей, які демонструють низьку (мінімальну) агресивність після експерименту, становить 2,1% та 1,7% відповідно. Це свідчить про те, що попередня модель поведінки була повністю дестабілізована, що зумовлює необхідність розгляду динаміки середнього рівня як етапу

якісної трансформації.

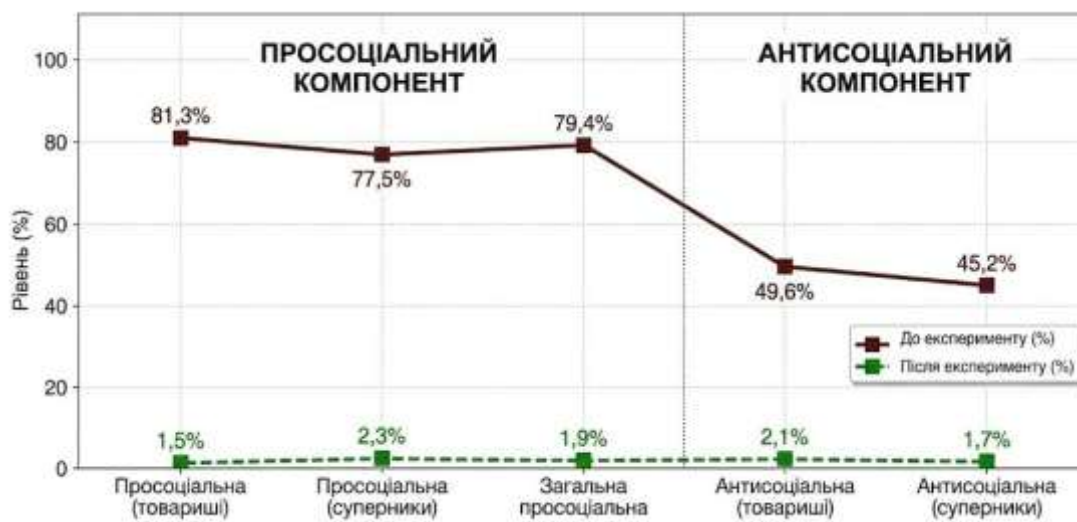

Рис. 2.3.3. Динаміка низького рівня сформованості компонентів поведінки учнів (експериментальна група, n=480)

Аналіз динаміки *середнього рівня* (рис.2.3.4), який у контексті нашої наукової роботи розглядається як етап якісної трансформації та подолання ситуативності поведінкових реакцій. Візуалізація даних свідчить про значне кількісне скорочення показників цього рівня за всіма критеріями.

Рис. 2.3.4. Динаміка середнього рівня сформованості компонентів поведінки учнів (експериментальна група, n=480)

Зокрема, у просоціальному компоненті зафіксовано суттєве зниження частки учнів із середнім рівнем: стосовно товаришів – із 51,2% до 16,6%, а стосовно суперників – із 48,5% до 14,9%. Загальний показник просоціальності на цьому рівні також продемонстрував стрімке падіння з 50,1% до 15,7%. Паралельно відбулося стабільне скорочення показників середнього рівня і в антисоціальному компоненті: з 41,2% до 14,3% (товариші) та з 39,8% до 13,1% (суперники). Така тенденція є надзвичайно важливою, оскільки вона доводить, що поведінка переважної більшості учнів (n=480) втратила ознаки невизначеності та перейшла з «зони перехідного стану» до фази стійкої стабілізації на вищому рівні соціальної зрілості. Саме це вивільнення «середньої зони» створило необхідний фундамент для досягнення кульмінаційних результатів експерименту, представлених при аналізі високого рівня.

Завершальним етапом статистичного опрацювання результатів стало дослідження динаміки *високого рівня* (рис. 2.3.5), показники якого є прямим підтвердженням ефективності розробленої методики. Саме на цьому рівні зафіксовано найбільш вагомні якісні та кількісні зміни у структурі поведінки учнів.

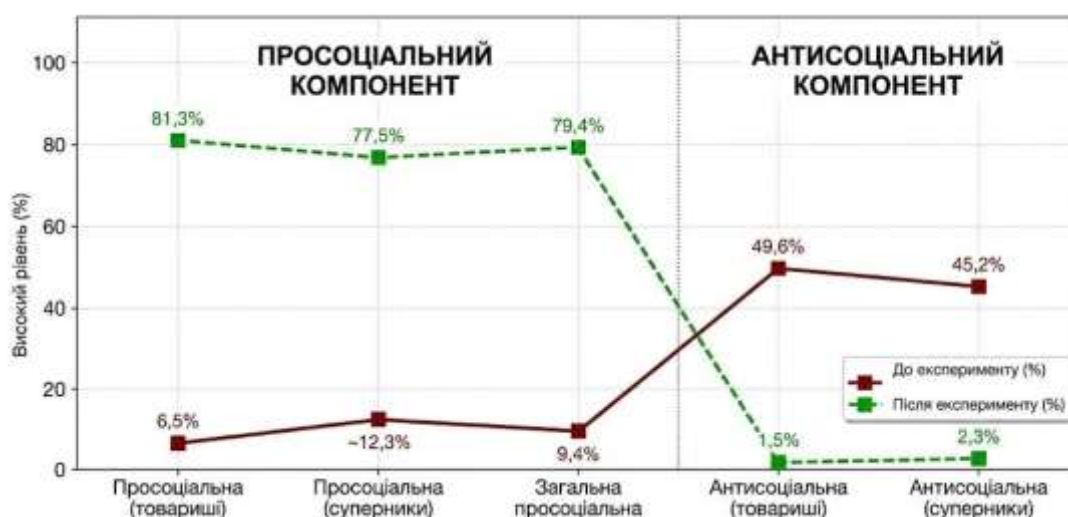

Рис. 2.3.5. Динаміка високого рівня сформованості компонентів поведінки учнів (експериментальна група, n=480)

Аналіз просоціального компонента виявив стрімке зростання високого рівня за всіма шкалами: стосовно товаришів – з 6,5% до 81,3%, а стосовно суперників – з 12,3% до 77,5%. Загальний показник просоціальності на високому рівні зріс з 9,4% до 79,4%. Це свідчить про те, що гуманістичні установки та стратегії конструктивної взаємодії стали домінантними для переважної більшості учасників дослідження (n=480). Паралельно з цим, в антисоціальному компоненті на високому рівні спостерігається дзеркальна позитивна тенденція: частка високих проявів агресії стосовно товаришів впала з 49,6% до 1,5%, а стосовно суперників – з 45,2% до 2,3%.

Таким чином, цілісне зіставлення динаміки за всіма рівнями підтверджує системний характер отриманих результатів, де розвиток позитивних якостей став головним чинником витіснення деструктивних форм поведінки.

Результати повторної діагностики за методикою Social Support & Peer Norms Scales for Physical Activity (рис. 2.3.6) свідчать про високу ефективність впровадженої експериментальної системи. Отримані дані підтверджують суттєве зростання всіх компонентів соціальної підтримки. Після завершення експерименту спостерігається підйом графіка до рівня 3,5–3,9 бала. Це вказує на якісну зміну: соціальна підтримка перейшла з розряду епізодичних явищ («іноді») до категорії стабільної поведінки, що характеризується відповідями «часто» та «завжди».

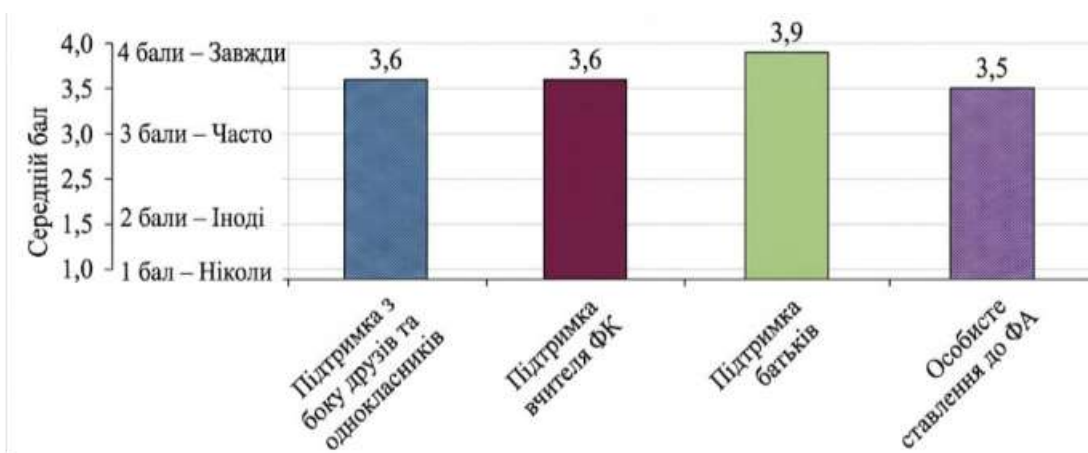

Рис. 2.3.6. Показники соціальної підтримки та ставлення учнів до фізичної активності після завершення експерименту

Детальний аналіз цифрових показників, наведених у *таблиці 2.3.3*, дозволяє кількісно підтвердити успішність запровадженої моделі:

Таблиця 2.3.3.

Динаміка показників соціальної підтримки учнів до та після впровадження експериментальної системи

Показники соціальної підтримки	До експерименту (бали)	Після експерименту (бали)	Приріст (+/-)
Підтримка друзів та однокласників	2,2	3,6	+1,4
Підтримка вчителя	2,6	3,6	+1,0
Підтримка батьків	3,0	3,9	+0,9
Особисте ставлення учнів	2,8	3,5	+0,7

Підтримка друзів та однокласників: зафіксовано найбільший приріст (+1,4 бала), середнє значення зросло з 2,2 до 3,6 бала. Це доводить, що завдяки акценту на командну взаємодію учні почали сприймати підтримку друзів не як випадкове явище, а як постійний фактор («завжди»), що супроводжує їхню фізичну активність.

Підтримка вчителя: показник зріс із 2,6 до 3,6 бала (приріст +1,0). Це свідчить про те, що нова стратегія педагогічної взаємодії (заохочення, віра в успіх) стала сприйматися дітьми як регулярна та очікувана.

Підтримка батьків: значення 3,9 бала є максимально наближеним до відповіді «завжди». Це підтверджує, що експеримент зміг активізувати потенціал родини, зробивши підтримку батьків базовою соціальною нормою.

Особисте ставлення учнів: зростання показника до позначки 3,5 бала (з вихідних 2,8) демонструє формування стійкої впевненості у власних силах під впливом стабільного позитивного підкріплення.

Візуалізація результатів дослідження у формі лінійного графіка (*рис. 2.3.7*) дозволяє наочно простежити якісну трансформацію соціального

середовища учнів. Соціальна підтримка сформувалася як цілісна система, де кожен компонент підсилює інший.

Вектор найбільшого зростання у точці «Підтримка друзів та однокласників» графічно доводить, що методика командної взаємодії змогла заповнити найбільшу лакуну в попередньому соціальному досвіді школярів. Концентрація точок графіка біля відмітки 3,9 вказує на формування високого рівня суб'єктивного благополуччя учнів та їхню впевненість у отриманні необхідної підтримки.

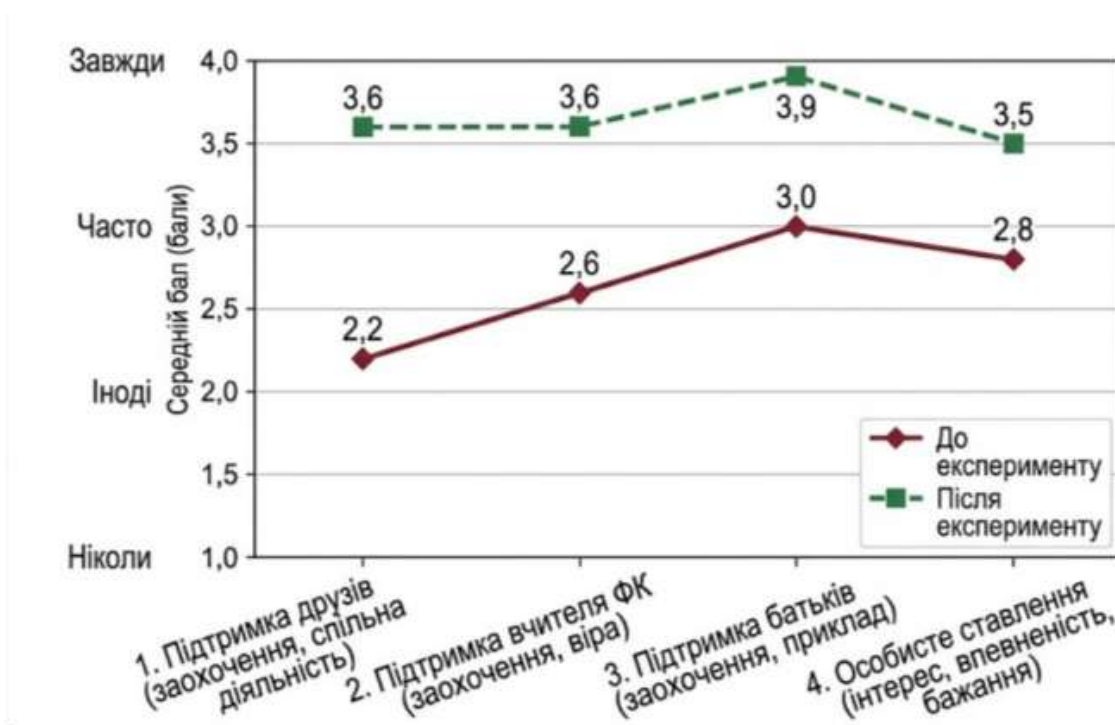

Рис. 2.3.7. Динаміка середніх балів компонентів соціальної підтримки учнів до та після впровадження експериментальної методики

Підтвердженням виявленої позитивної динаміки середніх значень є перерозподіл чисельності учнів за рівнями сформованості кожного компонента соціальної підтримки.

Якісні трансформації, що відбулися в структурі міжособистісної взаємодії та внутрішнього ставлення школярів до фізичної активності, відображено у таблиці 2.3.4.

Розподіл учнів за рівнями соціальної підтримки та ставлення до фізичної активності до та після експерименту

Компоненти соціальної підтримки	Рівні	До експерименту (%)	Після експерименту (%)	Динаміка (+/-)
Підтримка друзів та однокласників	Низький (1,0–2,0)	38,4	0,0	-38,4
	Середній (2,1–3,0)	51,2	22,5	-28,7
	Високий (3,1–4,0)	10,4	77,5	+67,1
Підтримка вчителя	Низький (1,0–2,0)	15,6	0,0	-15,6
	Середній (2,1–3,0)	64,8	24,2	-40,6
	Високий (3,1–4,0)	19,6	75,8	+56,2
Підтримка батьків	Низький (1,0–2,0)	8,2	0,0	-8,2
	Середній (2,1–3,0)	45,6	7,4	-38,2
	Високий (3,1–4,0)	46,2	92,6	+46,4
Особисте ставлення учнів	Низький (1,0–2,0)	12,0	0,0	-12,0
	Середній (2,1–3,0)	68,0	35,6	-32,4
	Високий (3,1–4,0)	20,0	64,4	+44,4

Детальний аналіз даних, наведених у таблиці 2.3.4, дозволяє констатувати суттєве покращення соціального клімату та особистісного ставлення учнів (n=480) до фізичної активності. Найбільш показовим результатом експериментального впливу є повне нівелювання низького рівня за всіма компонентами соціальної підтримки. Показник 0,0% після завершення експерименту свідчить про те, що методика дозволила вивести кожного школяра із зони соціальної ізоляції та сформувати в них відчуття захищеності та причетності до колективу. Найбільш динамічні зміни зафіксовано у категорії «Підтримка друзів та однокласників», де частка учнів із високим рівнем зросла на 67,1%. Такий стрибок із початкових 10,4% до

підсумкових 77,5% доводить, що акцент методики на командній взаємодії та взаємодопомозі виявився максимально ефективним саме для мікроклімату всередині учнівського колективу. Показник високого рівня професійної підтримки вчителя за цією шкалою зріс на 56,2%, охопивши три чверті вибірки (75,8%). Це свідчить про якісну зміну сприйняття педагога – з особи, що здійснює зовнішній контроль, на фахівця, який надає дієву допомогу та психологічне підкріплення. Домінування високого рівня підтримки батьків – даний компонент продемонстрував найвищий підсумковий результат – 92,6% учнів відчувають стабільну підтримку в родині. Незважаючи на те, що числовий приріст (+46,4%) є меншим порівняно з іншими шкалами, це пояснюється високим вихідним рівнем (46,2%) на етапі констатувального експерименту. Фактично, підтримка батьків стала для переважної більшості дітей абсолютним і постійним фактором. Частка учнів із високим рівнем впевненості у власних силах та мотивації зросла на 44,4%. Результат у 64,4% на високому рівні та 35,6% на середньому демонструє, що впроваджена система підтримки стала міцним фундаментом для стабільної самооцінки школярів.

Таким чином, перерозподіл відсоткових показників підтверджує перехід від ситуативної та фрагментарної підтримки до системної моделі соціальної взаємодії. Вектор змін від низького та середнього рівнів до високого доводить, що створене експериментальне середовище забезпечило кожному учню можливість отримувати необхідне соціальне підкріплення, що є критично важливим для успішної соціалізації та залучення до регулярної фізичної активності.

Для наочного представлення масштабів виявлених трансформацій та порівняння інтенсивності зростання високого рівня за кожним із досліджуваних компонентів нами було побудовано порівняльний лінійний графік (рис. 2.3.8). Візуалізація отриманих даних дозволяє чітко відстежити позитивну динаміку переходу учнів до групи з високим показником соціального благополуччя, що підтверджує системність впливу розробленої

методики на всі рівні соціального оточення дитини.

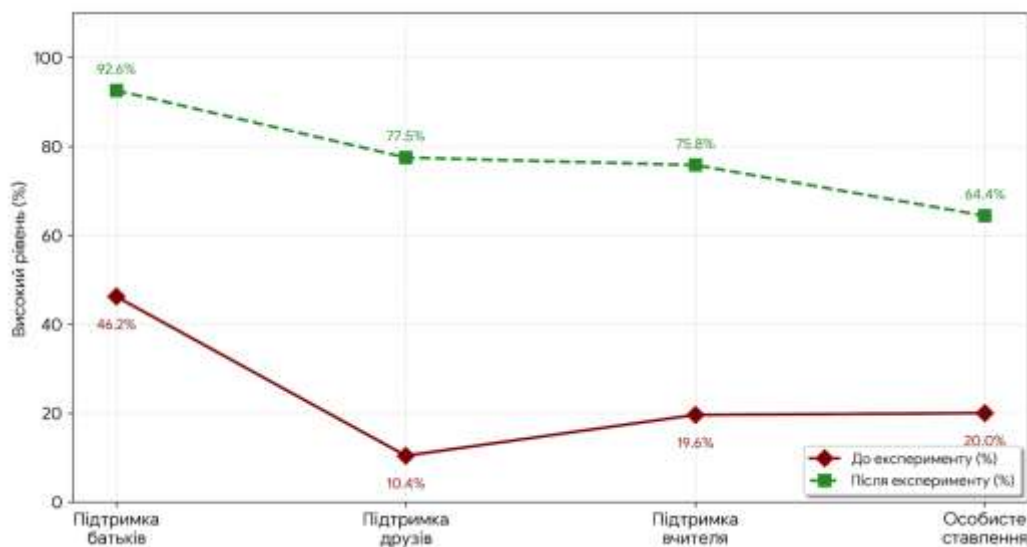

Рис. 2.3.8. Лінійний графік динаміки високого рівня показників соціальної підтримки учнів до та після експерименту

Графічне відображення результатів демонструє, що найбільший кут підйому характерний для показників підтримки з боку друзів та вчителя, що вказує на успішну перебудову мікросоціального середовища безпосередньо в освітньому просторі. Виявлена тенденція свідчить про те, що експериментальна методика активізувала внутрішні ресурси учнівського колективу, перетворивши його на дієвий фактор соціального підкріплення. Позитивна динаміка особистісного ставлення (ріст високого рівня на 44,4%) підтверджує перехід від зовнішнього стимулювання до внутрішньої вмотивованості школярів.

Таким чином, результати впровадження методики доводять системність впливу: покращення відбулося не за окремими показниками, а комплексно, охопивши всі рівні соціальної взаємодії дитини. Ефективність середовища: повне нівелювання низького рівня підтримки (0,0%) свідчить про створення інклюзивного та безпечного освітнього простору. Сформований високий рівень соціальної підтримки є стійким фундаментом для подальшої успішної соціалізації та залучення до регулярної фізичної активності у довгостроковій перспективі.

Отже, кількісні та якісні зміни, зафіксовані в ході експерименту (n=480), дозволяють стверджувати, що розроблена нами педагогічна стратегія є ефективним інструментом для корекції соціальних тенденцій та формування конструктивних моделей поведінки в учнівському середовищі.

Повторна діагностика, проведена після завершення формувального етапу експерименту, зафіксувала позитивну динаміку за всіма досліджуваними параметрами (рис. 2.3.9).

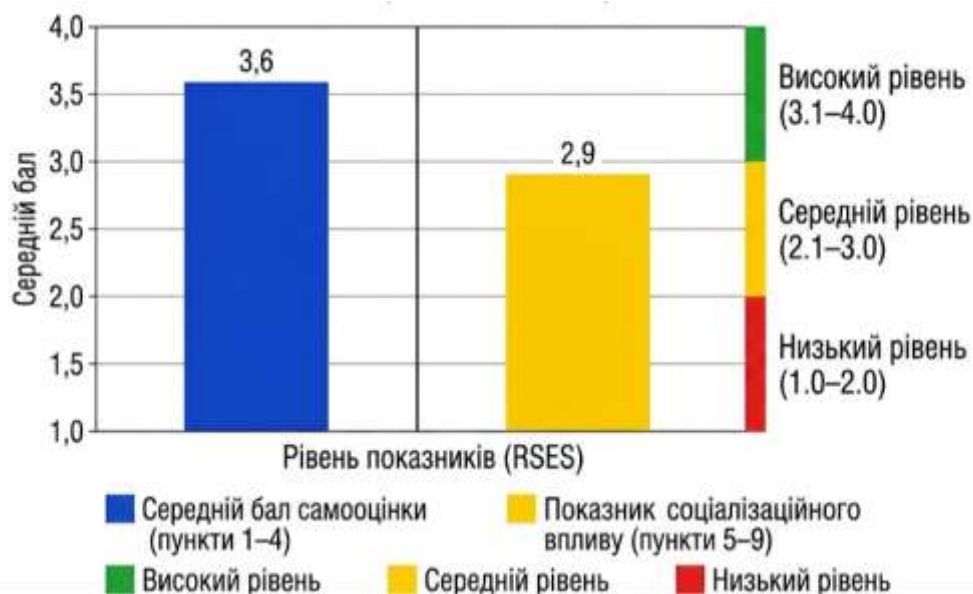

Рис. 2.3.9. Показники самооцінки та соціалізаційного впливу за шкалою Розенберга (RSES) після завершення експерименту в балах

Середній показник самооцінки на рівні 3,6 бала свідчить про виражене позитивне ставлення учнів щодо власної особистості. Такий результат вказує на те, що більшість респондентів відчувають впевненість у своїх силах, мають стабільне почуття самоповаги та адекватне сприйняття власних можливостей. У процесі фізичного виховання це проявляється у підвищеній активності на заняттях, готовності брати на себе відповідальність у командних іграх та здатності до самопрезентації. Показник соціалізаційного впливу, що становить 2,9 бала, наближається до високого рівня і свідчить про стабільне відчуття підтримки з боку соціального оточення. Значення 2,9 бала (за шкалою відповідає варіанту «часто») підтверджує, що: учні

ідентифікують себе як повноцінних та значущих учасників учнівського колективу; існуюча система взаємодії забезпечує стабільне відчуття власної цінності; соціальне середовище стає простором, що заохочує до успіху та визнає досягнення особистості. Варто зауважити, що отримані результати демонструють цілісність сформованої структури особистості. Показники самооцінки (3,6) та соціалізаційного впливу (2,9) знаходяться в одній позитивній площині, що свідчить про збалансованість внутрішнього самосприйняття та зовнішнього соціального визнання. Це створює сприятливі умови для подальшої успішної соціалізації учнів та їхнього гармонійного розвитку засобами фізичної культури.

Для більш детального аналізу ефективності впровадженої методики розглянемо порівняльні характеристики показників до та після експерименту (таблиця 2.3.5)

Таблиця 2.3.5.

Порівняння показників самооцінки та соціалізаційного впливу учнів до та після експерименту, бали (експериментальна група, n=480)

Компонент методики	До експерименту (бали)	Після експерименту (бали)	Приріст (бали)
Самооцінка особистості	2,8	3,6	+0,8
Соціалізаційний вплив	2,0	2,9	+0,9
Узагальнений показник	2,4	3,25	+0,85

Аналіз даних таблиці 2.3.5 дозволяє стверджувати, що за час експерименту відбулося статистично значуще зростання показників за обома досліджуваними компонентами. Найбільш динамічні зміни зафіксовано за шкалою соціалізаційного впливу, де абсолютний приріст склав +0,9 бала. Це свідчить про те, що розроблена методика дозволила ефективно трансформувати учнівське середовище: від пасивного спостереження учні

перейшли до активної взаємодії, відчувши реальне визнання своїх досягнень колективом. Якщо до початку експерименту рівень соціальної інтеграції був низьким (2,0 бала), то підсумковий показник (2,9 бала) відповідає високій межі середнього рівня та демонструє стабільну інтегрованість особистості в групу.

Позитивна динаміка самооцінки особистості (приріст +0,8 бала) вказує на суттєве зміцнення внутрішнього психологічного ресурсу учнів. Зростання середнього бала з 2,8 (середній рівень) до 3,6 бала (високий рівень) підтверджує, що впроваджені засоби фізичного виховання сприяли переходу від ситуативної впевненості до стійкого позитивного самосприйняття, яке вже не залежить від випадкових зовнішніх чинників.

Загальний вектор змін наочно представлено на лінійному графіку динаміки середніх показників (рис. 2.3.10).

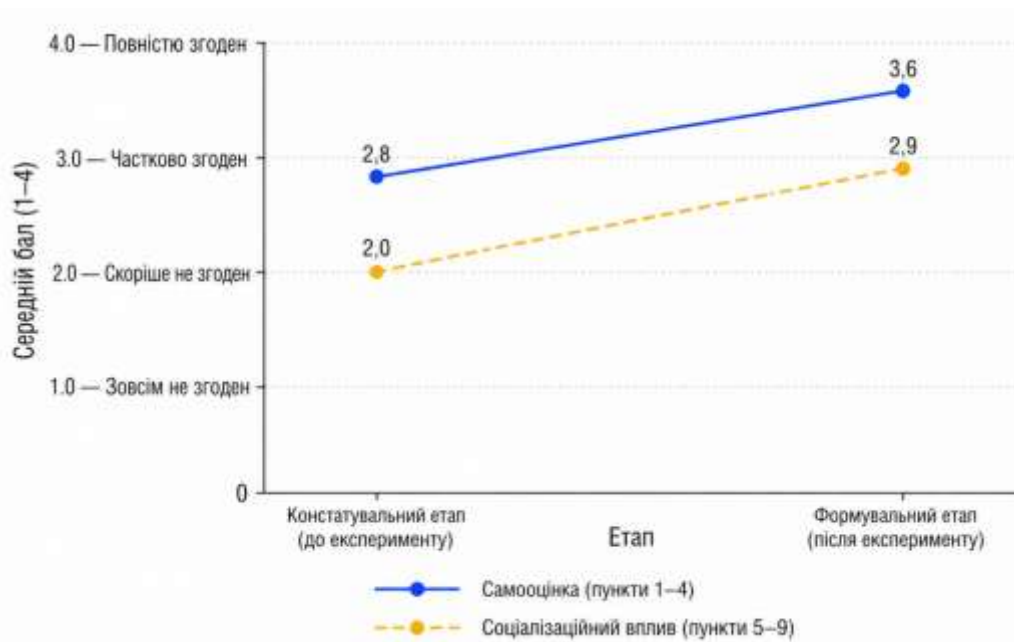

Рис. 2.3.10. Динаміка середніх показників самооцінки та соціалізаційного впливу учнів на констатувальному та формуальному етапах експерименту в балах

Візуалізація отриманих даних на рисунку 2.3.10 демонструє позитивний тренд за обома досліджуваними параметрами. Паралельне

зростання ліній графіка підтверджує комплексність та системність впливу експериментальної методики: покращення внутрішнього психологічного стану (самооцінки) відбувається кореляційно з підвищенням соціального статусу учнів у колективі та зміцненням їхніх комунікативних зв'язків з оточенням. Однак аналіз середніх балів дає лише узагальнене уявлення про результативність проведеної роботи. Для глибшого розуміння якісних трансформацій у структурі вибірки виникає необхідність проаналізувати динаміку розподілу учнів за рівнями сформованості самооцінки та соціалізаційного впливу (низький, середній, високий). Такий диференційований підхід дозволить оцінити ступінь ефективності методики щодо кожної групи респондентів, з особливим акцентом на тих учнях, які на початковому етапі дослідження мали низькі показники за досліджуваними компонентами.

Узагальнені результати цього розподілу та порівняльна характеристика часток учнів на різних етапах експерименту систематизовані в таблиці 2.3.6

Таблиця 2.3.6

Розподіл учнів за рівнями самооцінки та соціалізаційного впливу до та після експерименту (експериментальна група, n=480)

Компоненти соціалізації	Рівні	До експерименту (%)	Після експерименту (%)	Динаміка (+/-)
Самооцінка особистості	Низький (1,0–2,0)	12,5	0,0	-12,5
	Середній (2,1–3,0)	74,6	31,0	-43,6
	Високий (3,1–4,0)	12,9	69,0	+56,1
Соціалізаційний вплив	Низький (1,0–2,0)	25,0	0,0	-25,0
	Середній (2,1–3,0)	68,4	76,7	+8,3
	Високий (3,1–4,0)	6,6	23,3	+16,7

Детальний аналіз результатів, представлених у таблиці 2.3.6, дозволяє відстежити якісний перерозподіл учнів усередині вибірки. За особистісним компонентом спостерігається найбільш виражена позитивна трансформація: кількість учнів із високим рівнем самооцінки зросла на 56,1%, що свідчить про перехід від ситуативної впевненості до стійкого позитивного самосприйняття. Важливо підкреслити повне нівелювання низького рівня самооцінки (динаміка – 12,5%), що підтверджує ефективність обраних методів педагогічного впливу.

Суттєві зміни зафіксовано і за соціально-інтегративним компонентом, де група учнів, які на початку експерименту мали низький рівень залученості (25,0%), була повністю ліквідована за рахунок переходу респондентів до груп із середнім (приріст +8,3%) та високим (приріст +16,7%) показниками. Це вказує на успішну адаптацію учнів у колективі та зміцнення їхніх соціальних зв'язків через участь у спортивних заходах.

Отже, порівняльний аналіз підтверджує, що розроблена методика не лише покращує загальні статистичні показники, а й забезпечує реальний перехід учнів із групи «ризик» до стабільної соціальної інтегрованості та впевненості у власних силах. Динаміку цих перетворень наочно відображено на рисунках 2.3.7, 2.3.9, де представлено порівняльний графік змін відсоткових часток за кожним рівнем до та після завершення експерименту. Візуалізація результатів на рисунках 2.3.8. та 2.3.10 дозволяє констатувати наявність стійкої позитивної динаміки соціалізаційних процесів серед учнів під впливом експериментальної методики.

Порівняльний аналіз особистісного компонента (рис. 2.3.11) демонструє найбільш радикальну трансформацію. Стрімке зростання частки учнів із високим рівнем самооцінки (з 12,9% до 69,0%) свідчить про те, що впроваджені спортивні заходи сприяли переходу від внутрішньої невпевненості до формування адекватної, позитивної самооцінки.

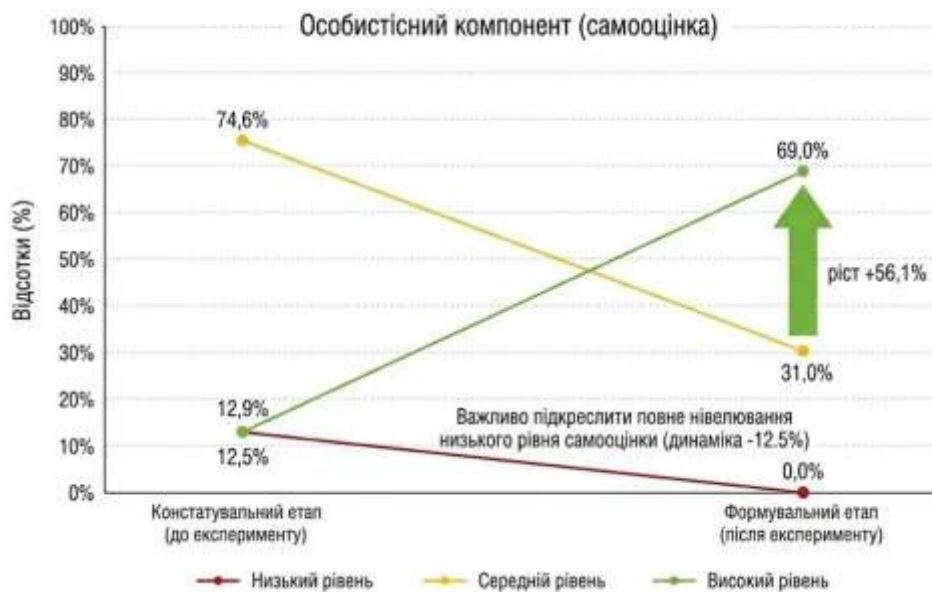

Рис. 2.3.11. Динаміка розподілу учнів за рівнями сформованості особистісного компонента соціалізації (самооцінки), % (експериментальна група, n=480)

Важливим є той факт, що за цим показником нам вдалося повністю нівелювати групу низького рівня, яка на початку дослідження охоплювала 12,5% респондентів. Це підтверджує гіпотезу про те, що цілеспрямований педагогічний вплив у спортивній діяльності є потужним чинником внутрішньої особистісної стабілізації дитини.

Рис. 2.3.12. Динаміка розподілу учнів за рівнями сформованості соціально-інтегративного компонента соціалізації, % (експериментальна група, n=480)

Аналіз соціально-інтегративного компонента (рис. 2.3.12) розкриває механізм покращення соціальної взаємодії в колективі. Основним результатом тут є повна ліквідація бар'єрів соціальної дезадаптації: частка учнів із низьким рівнем соціалізаційного впливу, яка до експерименту становила 25,0%, після впровадження методики скоротилася до 0,0%. Перерозподіл цих учнів відбувся переважно на користь середнього рівня (приріст +8,3%) та суттєвого зростання високого рівня (приріст +16,7%). Така тенденція вказує на те, що учні не лише подолали початкову ізоляцію, а й стали активними учасниками соціальної взаємодії всередині своїх груп. Таким чином, отримані дані доводять, що розроблена нами методика забезпечує комплексний вплив: вона одночасно зміцнює внутрішнє «Я» учня та інтегрує його в соціальне середовище, що є фундаментальною умовою успішної соціалізації в шкільному віці.

Повторна діагностика за методикою Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity, проведена після завершення формувального етапу експерименту, виявила не просто кількісне зростання балів, а фундаментальну зміну пріоритетів особистості, що наочно відображено в структурі отриманих показників (рис. 2.3.13)

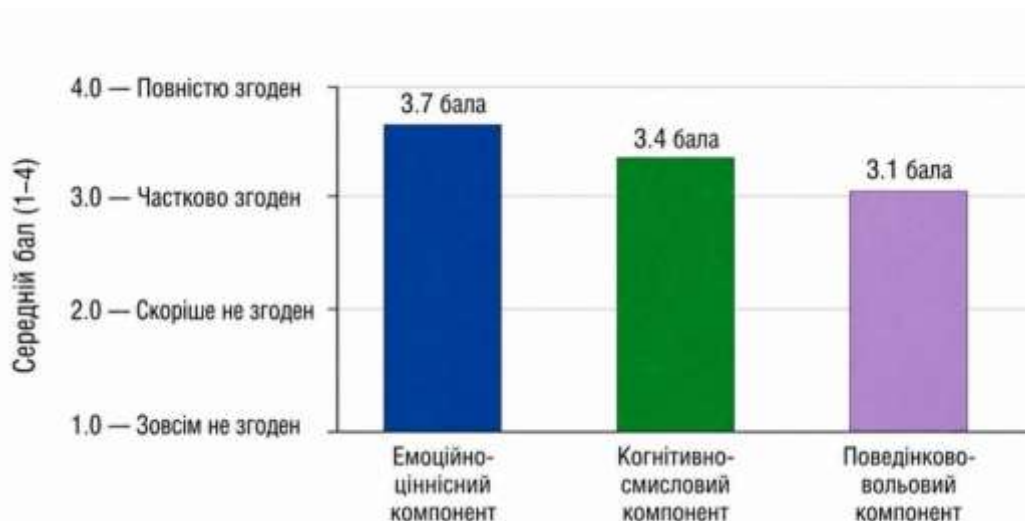

Рис. 2.3.13. Показники психосоціальних впливів на фізичну активність учнів після експерименту (експериментальна група, n=480)

Аналіз результатів підсумкового етапу дослідження дозволяє констатувати якісно новий стан сформованості мотиваційної сфери респондентів: емоційно-ціннісний компонент (3,7 бала) – свідчить про високий рівень внутрішньої зацікавленості та виражене позитивне ставлення до рухової діяльності. Показник, який впевнено фіксується в зоні «повністю згоден», підтверджує: рух перестав бути для підлітків зовнішнім обов'язком, натомість став внутрішньою потребою, що супроводжується відчуттям психологічного комфорту та емоційного піднесення. Це проявляється у щирому захопленні заняттями та бажанні брати активну участь у спортивних заходах. Когнітивно-смісловий компонент (3,4 бала) вказує на завершення процесу формування усвідомленої концепції здорового способу життя. Отримані дані демонструють, що учні перейшли від пасивного накопичення знань до їхнього активного застосування як інструмента саморозвитку та самовдосконалення. Тепер фізична активність сприймається ними як дієвий засіб зміцнення життєвих сил, завдяки чому кожен учень чітко бачить зв'язок між регулярними тренуваннями та своєю енергійністю і продуктивністю у навчанні та житті. Перехід поведінково-вольового компонента (3,1 бала) в зону позитивних значень (вище 3-х балів) є найважливішим маркером успішності експерименту. Це вказує на подолання розриву між знаннями та діями. Результат 3,1 бала підтверджує розвиток навичок самоорганізації: учні виявляють здатність до вольового зусилля та систематизації власних занять, що є фундаментом для тривалого збереження активного способу життя.

Для більш детального аналізу ефективності впровадженої методики розглянемо порівняльні характеристики показників мотиваційно-ціннісної сфери до та після експерименту (табл. 2.3.7).

Аналіз даних таблиці 2.3.7 дозволяє стверджувати, що за час експерименту відбулося статистично значуще зростання показників за всіма трьома компонентами. Найбільш динамічні зміни зафіксовано за поведінково-вольовою шкалою, де абсолютний приріст склав +0,8 бала.

Динаміка показників мотиваційно-ціннісного ставлення учнів до фізичної активності за методикою Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity (n=480)

Компоненти мотиваційно-ціннісної сфери	До експерименту (бали)	Після експерименту (бали)	Приріст (бали)
Емоційно-ціннісний	3,0	3,7	+0,7
Когнітивно-смісловий	2,7	3,4	+0,7
Поведінковий	2,3	3,1	+0,8
Середній показник	2,7	3,4	+0,7

Це свідчить про те, що розроблена методика ефективно трансформувала учнівське ставлення: від пасивного спостереження та теоретичного схвалення учні перейшли до активної самоорганізації, відчувши внутрішню готовність до реальних дій. Якщо до початку експерименту рівень вольової регуляції був помірним (2,3 бала), то підсумковий показник (3,1 бала) демонструє впевнений перехід у зону позитивних значень. Позитивна динаміка емоційно-ціннісного компонента (приріст +0,7 бала) вказує на зміцнення внутрішнього психологічного ресурсу учнів. Зростання з 3,0 до 3,7 бала підтверджує, що впроваджені засоби фізичного виховання сприяли переходу від ситуативного інтересу до стійкого позитивного сприйняття рухової активності як джерела емоційного комфорту. Суттєве підвищення когнітивно-сміслового показника (з 2,7 до 3,4 бала) доводить, що знання про здоровий спосіб життя трансформувалися у свідомі особистісні переконання, ставши інструментом саморозвитку учнів.

Загальний вектор змін наочно представлено на лінійному графіку динаміки середніх показників (рис. 2.3.14).

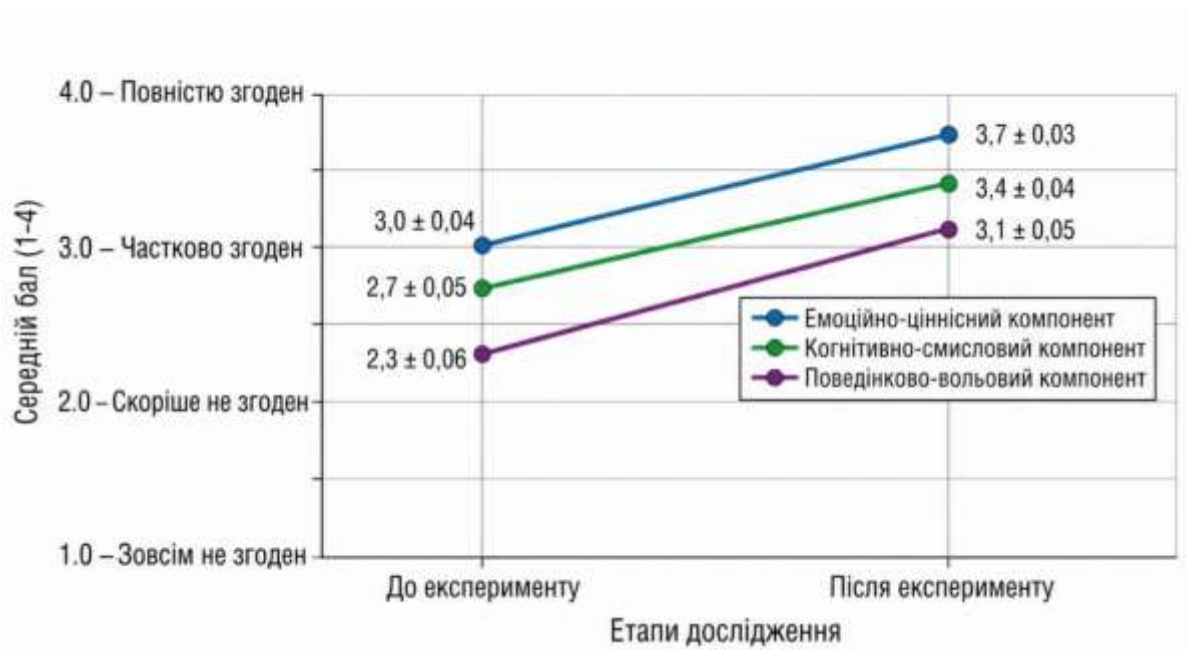

Рис. 2.3.14. Динаміка показників психосоціальних впливів на фізичну активність учнів у ході експерименту (n=480)

Паралельне зростання ліній графіка підтверджує комплексність та системність впливу експериментальної методики: покращення внутрішнього розуміння цінності здоров'я (когніція) відбувається одночасно з підвищенням емоційної залученості та зміцненням вольової сфери учня. Однак аналіз середніх балів дає лише загальне уявлення про результативність роботи. Для глибшого розуміння якісних змін у структурі вибірки необхідно проаналізувати динаміку розподілу учнів за рівнями сформованості мотивації (низький, середній, високий).

Аналіз даних таблиці 2.3.8 дозволяє детально розглянути перерозподіл рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної активності серед 480 респондентів, які брали участь в експерименті.

Отримані результати засвідчують фундаментальні якісні зміни в структурі мотивації учнів. Якщо на констатувальному етапі переважна більшість учнів (77,1%) виявляла лише середній рівень зацікавленості, то після завершення формувального етапу ситуація докорінно змінилася.

Динаміка рівнів мотиваційно-ціннісного ставлення учнів до фізичної активності за методикою «Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity» (n=480)

Рівні сформованості	До експерименту (кількість / %)	Після експерименту (кількість / %)	Динаміка (+/- %)
Низький (1,0–2,0)	0 / 0%	0 / 0%	0%
Середній (2,1–3,0)	370 / 77,1%	110 / 22,9%	- 54,2%
Високий (3,1–4,0)	110 / 22,9%	370 / 77,1%	+ 54,2%
Усього	480 / 100%	480 / 100%	-

Ключовим показником ефективності впровадженої методики є значне зростання групи з високим рівнем – з 22,9% до 77,1%. Такий приріст (на 54,2%) свідчить про те, що фізична активність перестала сприйматися підлітками як обов'язковий елемент шкільної програми, а набула статусу внутрішньої потреби та усвідомленої цінності. Водночас пропорційне скорочення частки середнього рівня до 22,9% та відсутність респондентів із низькими показниками підтверджують системність педагогічного впливу. Це дозволяє стверджувати, що запропоновані умови фізичного виховання забезпечили перехід від ситуативного інтересу до стійкої психосоціальної установки на ведення активного способу життя та самовдосконалення.

Проте, для виявлення цілісної тенденції та візуалізації загальної ефективності експериментальної роботи виникла необхідність узагальнення отриманих даних. З цією метою нами було розраховано середні відсоткові показники за кожним рівнем (низьким, середнім, високим) шляхом обчислення середнього арифметичного значення часток відповідних рівнів за всіма трьома компонентами методики (рис. 2.3.15).

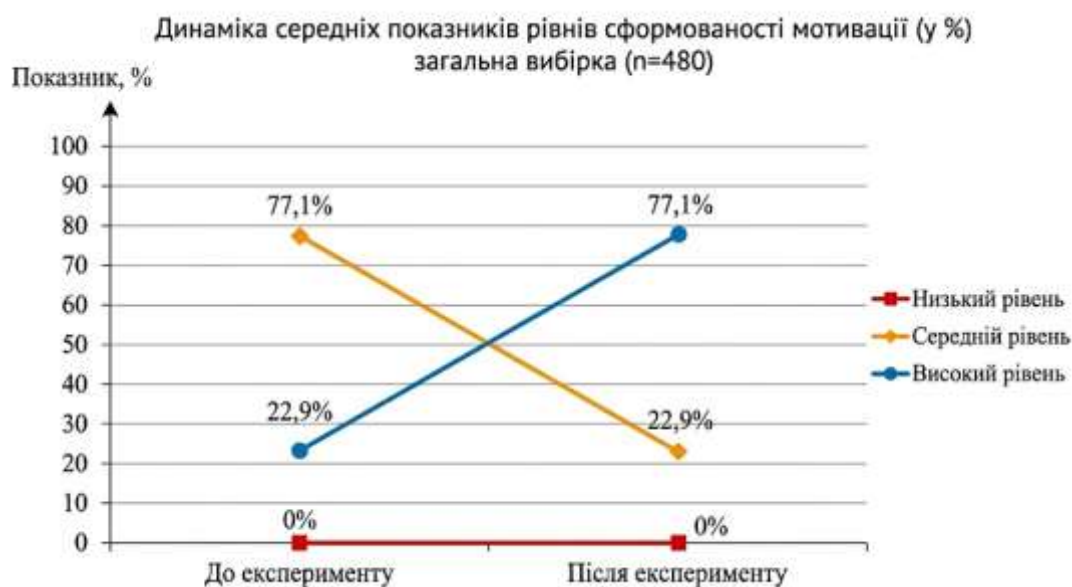

Рис. 2.3.15. Динаміка середніх показників рівнів сформованості мотивації учнів до фізичної активності, % (n=480)

Візуалізація узагальнених показників на рис. 2.3.15 дозволяє констатувати стійкий вектор позитивної трансформації мотиваційної сфери учнів. На відміну від аналізу окремих параметрів, представлена динаміка середніх значень демонструє цілісний характер змін: точки перетину ліній графіку вказують на момент якісного переходу, коли високий рівень став домінуючим для всієї вибірки респондентів. Лінійний характер представлених даних наочно підтверджує, що впроваджений комплекс педагогічних впливів забезпечив синергетичний ефект. Це виявляється у синхронному зростанні всіх складників мотивації – від емоційного сприйняття занять до глибокого усвідомлення їхньої соціальної значущості. Стрімкий підйом лінії високого рівня на тлі повної відсутності низьких показників свідчить про стабільність сформованих установок та їхню незалежність від ситуативних чинників.

Таким чином, узагальнена динаміка підтверджує, що під впливом експериментальної методики відбулася не просто корекція окремих реакцій, а формування стійкої ціннісної позиції особистості щодо регулярної фізичної активності як важливого компонента соціалізації.

Повторна діагностика за методикою Social Skills Improvement System, проведена після завершення формувального етапу експерименту, засвідчила суттєву трансформацію соціальних навичок учнів та перехід показників у якісно нову зону позитивних значень (рис. 2.3.16).

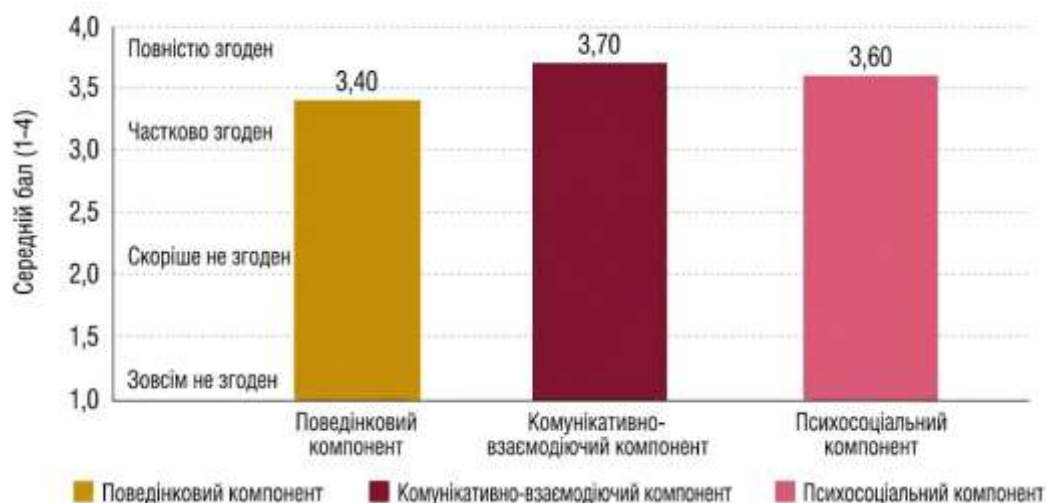

Рис. 2.3.16. Показники соціальних навичок учнів за методикою SSIS після завершення експерименту в балах

Поведінковий компонент (3,4 бала) – перехід цього показника до зони стійкого рівня «частково згоден» (з тенденцією до «повністю згоден») є ключовим індикатором успішності проведеної роботи. Це свідчить про ефективну корекцію поведінкових реакцій: учні продемонстрували високий рівень самоконтролю, свідоме дотримання етичних норм та правил гри, що дозволило мінімізувати прояви антисоціальної чи конфліктної поведінки. Комунікативно-взаємодіючий компонент (3,7 бала) – демонструє найбільш виражену позитивну динаміку. Показник, що впевнено закріпився в діапазоні між «частково згоден» та «повністю згоден», підтверджує, що командна робота стала для учнів природною формою діяльності. Це виявляється у здатності школярів до конструктивного діалогу, наданні взаємодопомоги без зовнішнього спонукання та високій злагодженості дій під час колективного розв'язання рухових завдань.

Психосоціальний компонент (3,6 бала) – вказує на зміцнення внутрішньої впевненості та стабілізацію самооцінки учнів. Отримані дані підтверджують, що завдяки участі в експериментальній програмі підлітки подолали соціальні бар'єри, стали більш відкритими до лідерських проявів та активного самовираження в колективі. На поточному етапі соціальна взаємодія сприймається ними як безпечне та емоційно комфортне середовище для саморозвитку. Для більш детального аналізу ефективності впровадженої методики розглянемо порівняльні характеристики показників соціальних компетентностей учнів до та після експерименту (табл. 2.3.9).

Аналіз даних таблиці 2.3.9. дозволяє стверджувати, що за час проведення експерименту відбулося суттєве та цілеспрямоване зростання показників за всіма векторами соціалізації. Найбільш динамічні зміни зафіксовано за поведінковим компонентом, де абсолютний приріст виявився максимальним і склав +1,00 бала.

Таблиця 2.3.9.

Динаміка показників соціальних компетентностей учнів за методикою SSIS (експериментальна група, n=480)

Компоненти соціалізації	До експерименту (бали)	Після експерименту (бали)	Приріст (бали)
Поведінковий компонент	2,40	3,40	+1,00
Комунікативно-взаємодіючий компонент	3,00	3,70	+0,70
Психосоціальний компонент	2,80	3,60	+0,80
Загальний показник	2,73	3,57	+0,84

Це свідчить про те, що розроблена нами експериментальна методика ефективно вплинула на найбільш проблемну зону: учні перейшли від ситуативних і часом конфліктних реакцій до усвідомленого самоконтролю та чіткого дотримання етичних норм колективної діяльності. Якщо до початку

експерименту цей показник був порівняно низьким (2,40 бала) і відповідав рівню «скоріше не згоден», то підсумковий результат (3,40 бала) демонструє впевнений перехід у зону позитивних значень. Суттєве підвищення показника комунікативно-взаємодіючого компонента (з 3,00 до 3,70 бала) доводить, що навички спілкування трансформувалися у стійку компетентність командної співпраці. Результат 3,70 бала, що тяжіє до рівня «повністю згоден», підтверджує, що взаємодопомога та відповідальність за колективний результат стали для респондентів пріоритетними цінностями в процесі рухової активності. Виражений поступ за психосоціальним компонентом (приріст +0,80 бала) вказує на якісне зміцнення внутрішнього соціального ресурсу підлітків. Зростання з 2,80 до 3,60 бала свідчить, що впроваджені засоби командної взаємодії сприяли нівелюванню психологічних бар'єрів, підвищенню самооцінки та формуванню готовності до активного самовираження в учнівському колективі.

Загальний вектор змін та порівняльну характеристику рівнів сформованості соціальних показників наочно представлено на лінійному графіку динаміки середніх показників (рис. 2.3.17).

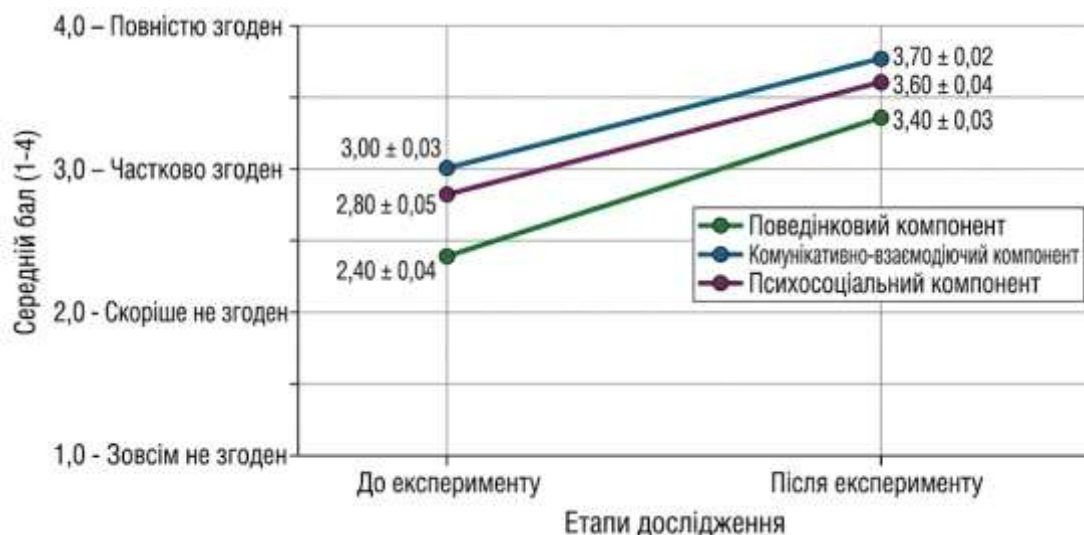

Рис. 2.3.17. Динаміка середніх показників соціалізованості учнів за час експерименту (n=480)

Візуалізація загального вектора змін на лінійному графіку (рис. 2.3.17) дозволяє глибше оцінити характер трансформації соціальних компетентностей учнів. Паралельне та впевнене зростання всіх ліній графіка підтверджує комплексність та системність впливу експериментальної методики: розвиток навичок командної взаємодії та психосоціальної впевненості відбувається не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку з якісною корекцією поведінкових проявів школярів. Синхронний підйом показників свідчить про те, що впроваджені засоби фізичного виховання зумовили фундаментальну якісну трансформацію свідомості підлітків: готовність до діалогу та співпраці (комунікація) підкріплюється внутрішньою вірою у власні сили (психосоціальний аспект) та реалізується через відповідальне ставлення до правил гри (поведінка).

Однак аналіз середніх балів дає лише загальне уявлення про результативність роботи. Для глибшого розуміння якісних змін у структурі вибірки необхідно проаналізувати динаміку розподілу учнів за рівнями сформованості соціальних компетентностей.

Аналіз даних таблиці 2.3.10 дозволяє детально розглянути перерозподіл рівнів сформованості соціальних навичок серед 480 респондентів, які брали участь в експерименті. Отримані результати свідчать про суттєві якісні зрушення у структурі учнівського колективу за всіма досліджуваними компонентами. Оцінка динаміки здійснювалася шляхом порівняння частотних розподілів респондентів за низьким, середнім та високим рівнями, де межі рівнів були детерміновані відповідно до прийнятої 4-бальної шкали оцінювання. Для диференціації результатів дослідження було виокремлено три рівні сформованості соціальних компетентностей: низький (1,0–2,0 бала), середній (2,1–3,0 бала) та високий (3,1–4,0 бала). Такий розподіл дозволив зафіксувати якісний перехід учнів від ситуативного засвоєння соціальних норм до їх свідомої реалізації у поведінці.

**Динаміка рівнів соціалізованості учнів за методикою SSIS
(експериментальна група, n=480)**

Компоненти соціалізації	Рівні	До експерименту (%)	Після експерименту (%)	Динаміка (+/-)
Поведінковий компонент	Низький (1.0-2.0)	0,0	0,0	0,0
	Середній (2.1-3.0)	92,1	38,5	-53,6
	Високий (3.1-4.0)	7,9	61,5	+53,6
Комунікативно-взаємодіючий компонент	Низький (1.0-2.0)	0,0	0,0	0,0
	Середній (2.1-3.0)	54,2	11,3	-42,9
	Високий (3.1-4.0)	45,8	88,7	+42,9
Психосоціальний компонент	Низький (1.0-2.0)	0,0	0,0	0,0
	Середній (2.1-3.0)	76,4	22,8	-53,6
	Високий (3.1-4.0)	23,6	77,2	+53,6

Основним показником ефективності впровадженої методики є не просто кількісне зростання балів, а масовий перехід учнів із зони «ситуативної відповідності» (середній рівень) до зони «стабільної соціальної компетентності» (високий рівень). У поведінковому компоненті показник високого рівня зріс із 7,9% до 61,5% (динаміка +53,6%). Це підтверджує, що фізичне виховання з акцентом на соціалізацію дозволило більшості учнів інтегрувати етичні норми у власну систему поведінки, перетворивши їх із зовнішніх вимог на внутрішні переконання.

Комунікативно-взаємодіючий компонент виявився найбільш динамічним у досягненні граничних значень. Домінування високого рівня (88,7%) наприкінці експерименту свідчить про повну адаптацію учнів до

командних форм роботи, де взаємодопомога та конструктивний діалог стали природними елементами діяльності.

За психосоціального компонента також зафіксовано суттєвий якісний стрибок – частка учнів з високим рівнем зростає на 53,6%. Це вказує на подолання внутрішніх соціальних бар'єрів та зміцнення впевненості підлітків у колективній взаємодії. Для цілісного сприйняття виявлених тенденцій та візуалізації темпів зростання за кожним із досліджуваних напрямів, доцільно розглянути графічну інтерпретацію динаміки середніх показників.

Візуалізація узагальнених показників соціалізації (рис. 2.3.18) дозволяє наочно продемонструвати високу ефективність розробленої методики через корінну зміну співвідношення рівнів, що проявилася у переході більшості респондентів із середнього діапазону до високого.

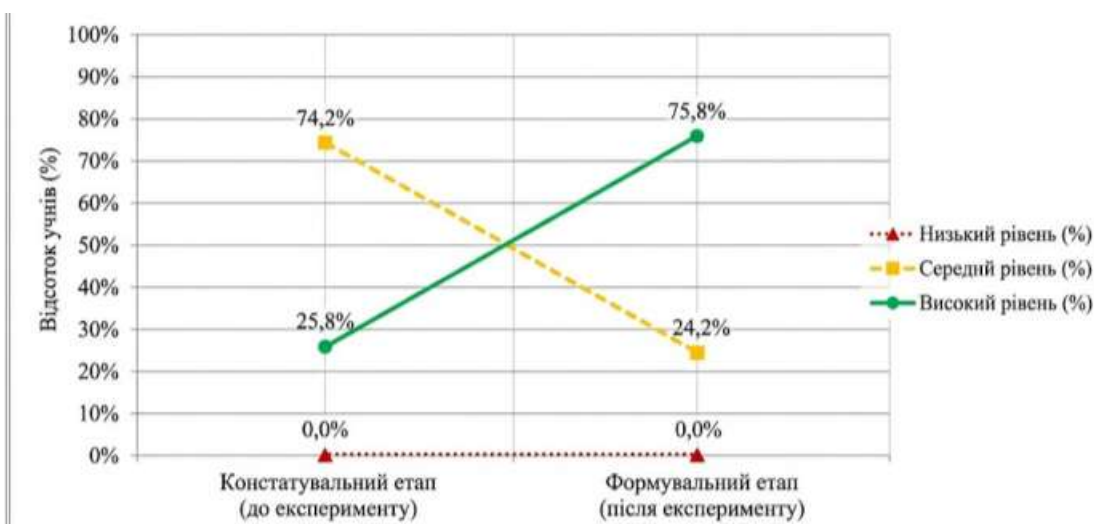

Рис. 2.3.18. Динаміка рівнів соціалізованості учнів (%) за результатами констатувального та формувального етапів експерименту (n=480)

Графічне представлення даних чітко фіксує «перехресну» динаміку, що є класичним підтвердженням дієвості педагогічного експерименту. На завершальному етапі дослідження частка респондентів із високим рівнем соціалізації зростає з 25,8% до 75,8%. Стрімкий підйом зеленої лінії на графіку свідчить про те, що три чверті учнівської вибірки успішно

інтегрували соціальні навички (комунікацію, самоконтроль, відповідальність) у свою повсякденну діяльність.

Спостерігається дзеркальне зниження показників середнього рівня – з 74,2% до 24,2%. Така негативна динаміка (жовта пунктирна лінія) у даному контексті є позитивним науковим результатом, оскільки вона відображає масовий перехід учнів із зони «ситуативної» соціалізації до зони «стабільної» компетентності.

Показники низького рівня залишилися на нульовій позначці (червона лінія), що підтверджує загальну сприятливу атмосферу в експериментальних групах та відсутність десоціалізуючих факторів під час впровадження методики.

Точка перетину ліній високого та середнього рівнів, що знаходиться в першій третині часового проміжку експерименту, вказує на інтенсивний темп позитивних змін. Отримані дані підтверджують гіпотезу дослідження: цілеспрямоване використання засобів фізичного виховання за методикою SSIS дозволяє не просто покращити окремі показники, а кардинально змінити структуру соціальної компетентності підлітків, переводячи її на якісно вищий рівень. Така стійка позитивна динаміка свідчить про те, що сформовані в процесі експерименту соціальні навички набули характеру свідомих поведінкових установок. Це дозволяє стверджувати, що запропоновані педагогічні умови забезпечили не лише кількісне зростання балів, а й якісну інтеграцію підлітків у соціальне середовище, де командна взаємодія та самоконтроль стали природною формою їхньої життєдіяльності.

Таким чином, позитивні зсуви за методикою SSIS виступають об'єктивним верифікатором дієвості розробленої системи фізичного виховання у забезпеченні успішної соціалізації учнівської молоді.

На завершальному етапі дослідження було проведено повторне оцінювання за «Авторською шкалою соціалізаційного впливу спортивних заходів». Отримані дані, представлені на рисунку 2.3.19, відображають високий рівень сформованості всіх компонентів соціалізації учнів.

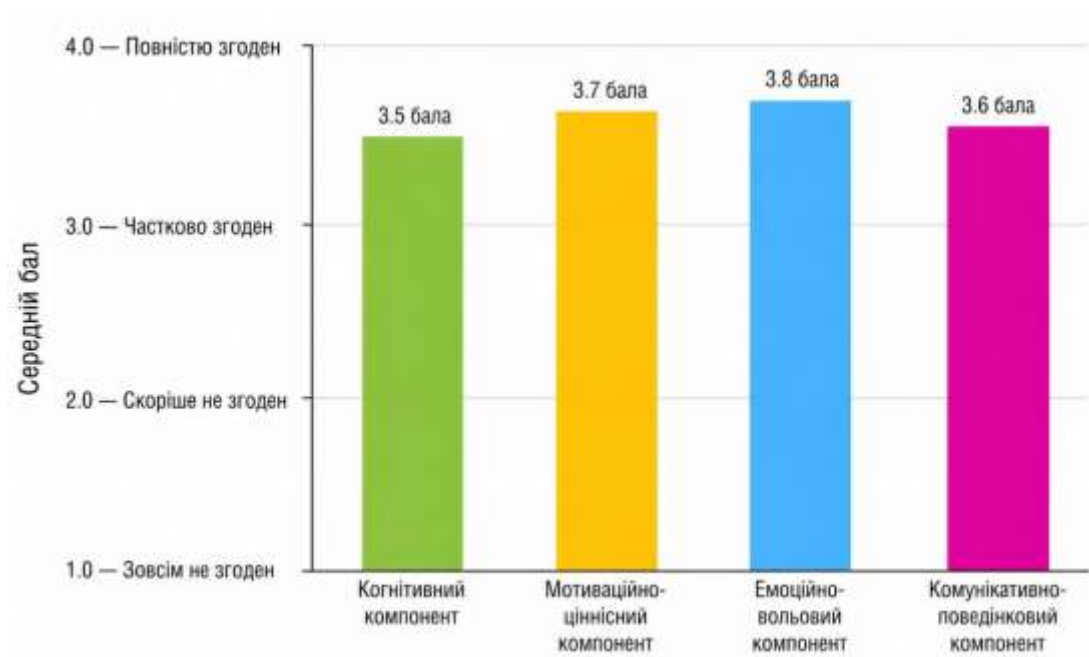

Рис. 2.3.19. Показники соціалізаційного впливу спортивних заходів після експерименту в балах

Когнітивний компонент (3,5 бала) свідчить про те, що учні почали чітко усвідомлювати виховне значення спорту. Високий бал підтверджує розуміння підлітками того, як участь у змаганнях сприяє розвитку їхньої відповідальності, лідерських якостей та вмінню приймати рішення. Мотиваційно-ціннісний компонент (3,7 бала) відображає наявність стійкого інтересу до командної взаємодії. Учні ідентифікують себе як частину колективу, прагнуть проявляти ініціативу та поділяють цінності чесної гри. Емоційно-вольовий компонент (3,8 бала) має найвищий показник серед усіх складових. Це вказує на те, що спортивні заходи стали для учнів потужним джерелом впевненості у собі та психоемоційного комфорту, а вміння гідно приймати перемогу й поразку стало внутрішньою установкою. Комунікативно-поведінковий компонент (3,6 бала) демонструє високий рівень реальної соціальної дії. Значення показника підтверджує, що учні суб'єктивно відчують значний прогрес у спілкуванні з однолітками, вмінні слухати інших та виявляти повагу до суперника в стресових ситуаціях гри.

Для узагальнення результатів проведеного дослідження та визначення

ефективності впровадженої методики було проведено порівняльний аналіз даних констатувального та формувального етапів експерименту. Результати представлено в таблиці 2.3.11.

Таблиця 2.3.11.

Динаміка показників соціалізаційного впливу за «Авторською шкалою соціалізаційного впливу» (n=480)

Компоненти соціалізації	До експерименту (бали)	Після експерименту (бали)	Приріст (бали)
Когнітивний компонент	2,40	3,50	+1,10
Мотиваційно - ціннісний компонент	2,60	3,70	+1,10
Емоційно-вольовий компонент	2,70	3,80	+1,10
Комунікативно-поведінковий компонент	2,30	3,60	+1,30
Загальний показник	2,50	3,65	+1,15

Дані таблиці 2.3.11 демонструють позитивну динаміку за всіма визначеними компонентами соціалізації. Найбільший приріст зафіксовано за комунікативно-поведінковим компонентом (+1,30 бала), що свідчить про те, що розроблена нами експериментальна методика ефективно вплинула на найбільш складну зону: учні перейшли від ситуативної, неузгодженої взаємодії до свідомого дотримання культури спілкування та поваги до суперника в умовах змагань. Якщо до початку експерименту цей показник знаходився на нижній межі середнього рівня (2,30 бала), що вказувало на певні труднощі в міжособистісних контактах, то підсумковий результат (3,60 бала) демонструє впевнений перехід у високий рівень соціальної компетентності.

Суттєве підвищення показників когнітивного та мотиваційно-ціннісного компонентів (приріст +1,10 бала за кожним) доводить, що розуміння соціального потенціалу спорту трансформувалося у стійку

внутрішню установку. Результати 3,50 та 3,70 бала відповідно, які максимально наближаються до рівня «повністю згоден», свідчать про те, що відповідальність за спільний результат та ціннісне ставлення до команди стали для респондентів пріоритетними орієнтирами в процесі спортивної діяльності. Виражений поступ за емоційно-вольовим компонентом (з 2,70 до 3,80 бала) вказує на якісне зміцнення внутрішнього психологічного ресурсу підлітків. Зростання з 2,70 до 3,80 бала підтверджує, що впроваджена методика сприяла нівелюванню емоційної напруги, підвищенню самооцінки та формуванню готовності до конструктивного самовираження в учнівському колективі.

Загальний вектор змін та порівняльну характеристику динаміки середніх показників соціалізаційного впливу наочно представлено на лінійному графіку (рис. 2.3.20).

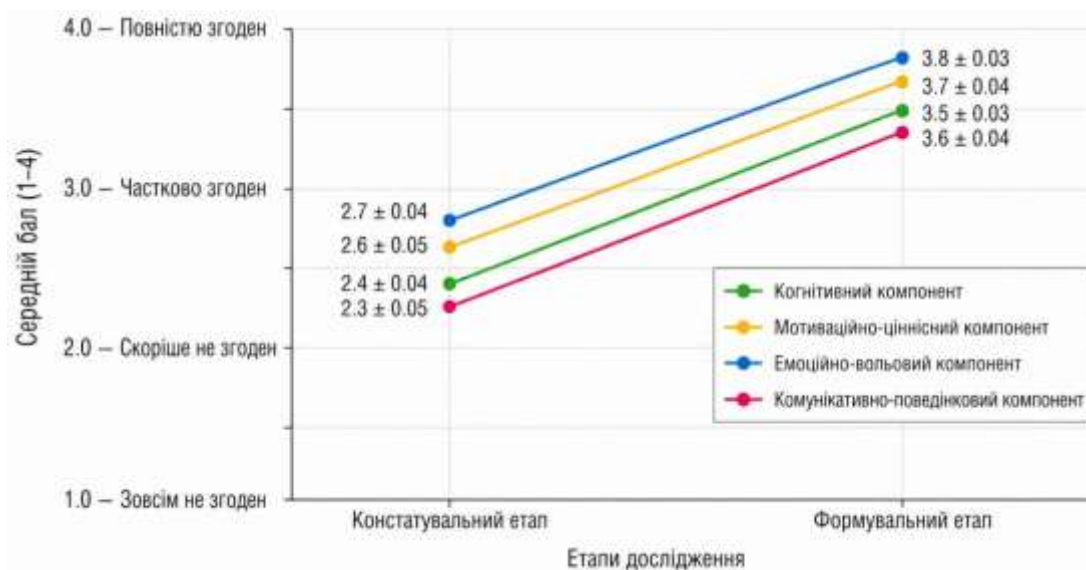

Рис. 2.3.20. Динаміка середніх показників соціалізаційного впливу за авторською шкалою в балах

Візуалізація отриманих даних у формі лінійного графіка (рис. 2.3.20) дозволяє чітко відстежити траєкторію соціального розвитку учнів упродовж експерименту. Дистанція між лініями констатувального та формувального етапів свідчить про суттєву трансформацію суб'єктивного досвіду підлітків за всіма вимірами авторської шкали. Найбільш стрімкий підйом графіка

спостерігається за комунікативно-поведінковою лінією. Такий «розрив» між показниками підтверджує, що командна взаємодія перестала бути для учнів лише формальним виконанням ігрових вправ, а набула ознак свідомого соціального партнерства, де повага та конструктивний діалог стали нормою. Паралельне зростання когнітивного та мотиваційно-ціннісного секторів вказує на подолання стихійності у сприйнятті спортивних заходів. Якщо раніше активність учнів була зумовлена переважно зовнішніми обставинами, то поточні результати демонструють перехід до внутрішньої, глибинної мотивації, де спорт виступає інструментом самоствердження та лідерства. Пікова точка графіка на рівні емоційно-вольового компонента (3,80 бала) відображає найбільш стійкий результат: набуття підлітками психологічної впевненості та емоційного комфорту в колективі. Однорідність високих показників на фінальній лінії графіка доводить цілісність впливу розробленої методики, яка забезпечила гармонійний розвиток особистості – від усвідомлення цінності спорту до реальних вчинків у процесі командної гри.

Поглиблений аналіз виявленої динаміки передбачав відстеження якісного переходу учнів між рівнями сформованості соціальних навичок. Оцінка здійснювалася шляхом порівняння частотних розподілів респондентів за низьким, середнім та високим рівнями, де межі були детерміновані відповідно до прийнятої 4-бальної шкали: низький (1,0–2,0 бала), середній (2,1–3,0 бала) та високий (3,1–4,0 бала). Зведені дані цього розподілу, що демонструють суттєве переформатування структури вибірки, представлено в таблиці 2.3.12.

Дані таблиці 2.3.12 наочно демонструють масштабний якісний перехід респондентів з одного рівня на інший. До початку експерименту переважна більшість учнів (80,0%) перебувала на середньому рівні, що підтверджувало наявність базового соціального досвіду, який, проте, потребував подальшої педагогічної корекції та систематизації.

**Динаміка рівнів сформованості соціальних навичок учнів за
«Авторською шкалою соціалізаційного впливу» (n=480)**

Рівні сформованості	До експерименту (кількість / %)	Після експерименту (кількість / %)	Динаміка (+/- %)
Низький (1,0–2,0)	0%	0%	0%
Середній (2,1–3,0)	384 / 80,0%	72 / 15,0%	- 65%
Високий (3,1–4,0)	96 / 20,0%	408 / 85,0%	+ 65,0%
Усього	480 / 100%	480 / 100%	-

Після впровадження експериментальної методики ситуація кардинально змінилася: частка учнів із високим рівнем соціалізаційного впливу зросла на 65,0% і склала абсолютну більшість вибірки – 85,0%. Такий перерозподіл свідчить про те, що запропонована система спортивних заходів дозволила перевести соціальні навички підлітків із площини ситуативних проявів у стан стійкої особистісної компетентності. Відсутність респондентів із низьким рівнем на обох етапах дослідження підкреслює загальну позитивну спрямованість освітнього середовища, проте саме експериментальний вплив забезпечив вихід на якісно нові, високі показники соціалізації.

Отримані результати підтверджують, що динаміка переходу учнів на високий рівень соціалізації не була спонтанною. Вона стала наслідком цілеспрямованої трансформації змісту спортивних заходів: від простого виконання фізичних вправ до створення ситуацій свідомого морального вибору та командної відповідальності. Таким чином, статистично значуще переважання високого рівня (85,0%) наприкінці експерименту дозволяє стверджувати, що авторська методика виступила ефективним каталізатором соціального дозрівання підлітків, забезпечивши стабільність їхніх комунікативних та емоційно-вольових якостей.

Для цілісного сприйняття виявлених тенденцій та візуалізації темпів переформатування структури вибірки, доцільно розглянути графічну інтерпретацію динаміки розподілу учнів за рівнями соціалізації (рис. 2.3.21).

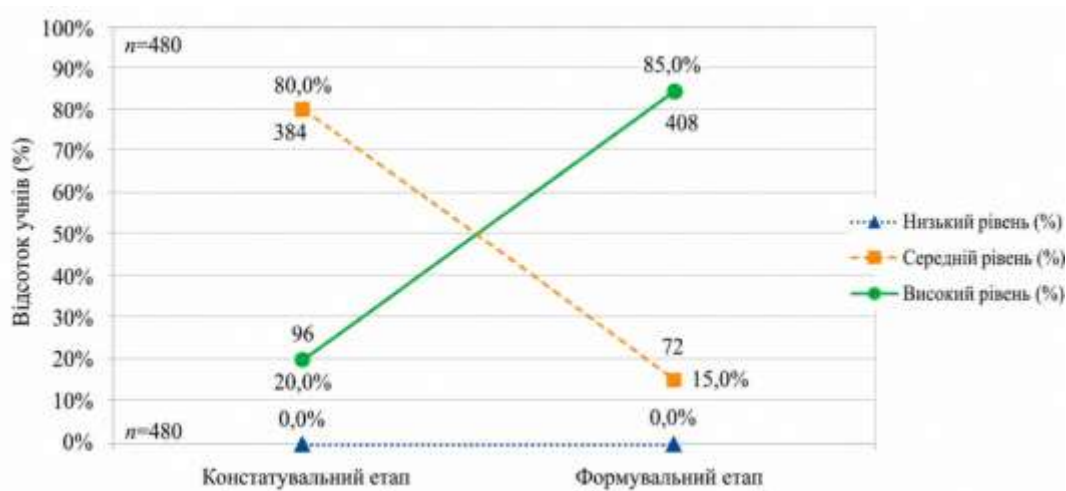

Рис. 2.3.21. Порівняльна динаміка рівнів соціалізації учнів (%)

Візуалізація даних на рисунку 2.3.21 демонструє виражений «ефект перехрещення» траєкторій середнього та високого рівнів. Якщо на констатувальному етапі домінуючим був середній рівень (80,0%), що відображало базовий, але недостатньо стійкий стан соціалізованості більшості підлітків, то на етапі контрольного зрізу ситуація кардинально змінилася.

Стрімкий підйом лінії високого рівня (з 20,0% до 85,0%) свідчить про те, що запропонована методика спрацювала не лише на кількісне покращення окремих навичок, а й на якісну трансформацію особистості учня. Стабільна позиція нульового показника низького рівня на обох етапах експерименту підтверджує сприятливий загальний фон дослідження, проте саме крутий вектор зростання високого рівня (приріст +65,0%) є прямим доказом високої ефективності авторської системи спортивних заходів.

Таким чином, графічна модель підтверджує, що впроваджена технологія забезпечила перехід переважної більшості респондентів (408 осіб) до свідомого та активного вияву соціальних компетентностей, що є ключовим індикатором успішності проведеної роботи.

З метою визначення ефективності впроваджених педагогічних умов та оцінки динаміки змін у ціннісно-мотиваційній сфері учнів на контрольному етапі дослідження було повторно застосовано методу «Вивчення ціннісно-мотиваційного комплексу» К. Замфір у модифікації О. Реана. Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів дозволив виявити суттєві позитивні зрушення у структурі мотивації учнів до участі у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій діяльності. Середні показники контрольного етапу дослідження представлено на *рисунку 2.3.22*.

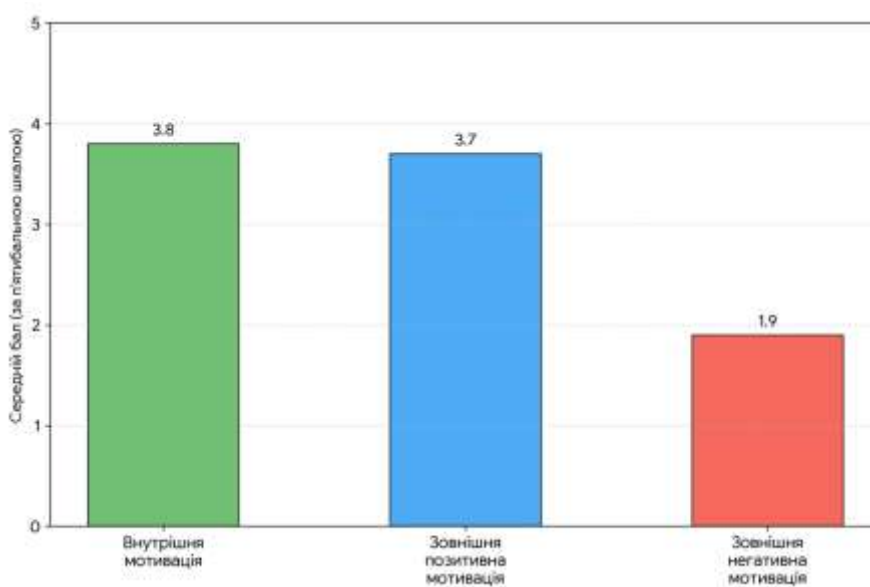

Рис. 2.3.22. Показники ціннісно-мотиваційного комплексу учнів після експерименту

Отримані дані свідчать про зростання рівня внутрішньої мотивації, яка після формувального впливу підвищилася з 3,1 до 3,8 бала. Це вказує на посилення усвідомленого інтересу учнів до рухової активності, формування стійкого позитивного ставлення до занять та їх сприйняття як особистісно значущої діяльності. Така динаміка є результатом створення емоційно насиченого освітнього середовища, впровадження інтерактивних форм роботи, ігрових технологій, командної взаємодії та реалізації ідей концепції «Спорт заради розвитку», що сприяло внутрішньому прийняттю фізичної активності як цінності.

Показник зовнішньої позитивної мотивації також зазнав позитивних змін, зростаючи з 3,4 до 3,7 бала. Це свідчить про збереження значущості соціального схвалення, підтримки з боку однолітків і педагогів, однак у поєднанні з підвищенням внутрішньої мотивації цей фактор набуває більш гармонійного характеру, доповнюючи, а не замінюючи внутрішні стимули діяльності.

Водночас зафіксовано зниження рівня зовнішньої негативної мотивації з 2,6 до 1,9 бала, що є важливим показником ефективності педагогічного впливу. Це означає, що значно зменшилася частка учнів, які залучаються до фізкультурно-оздоровчої діяльності під тиском або з метою уникнення негативних наслідків, а сама діяльність почала сприйматися як добровільна та приваблива.

Аналіз даних, представлених у таблиці 2.3.13, засвідчує виражений позитивний характер зафіксованих змін, що підтверджує ефективність упроваджених педагогічних умов.

Таблиця 2.3.13.

Динаміка динаміки змін у ціннісно-мотиваційній сфері учнів (n=480)

Компоненти соціалізації	До експерименту (бали)	Після експерименту (бали)	Приріст (бали)
Внутрішня мотивація	3,1	3,8	+0,7
Зовнішня мотивація	3,4	3,7	+0,3
Зовнішня негативна	2,6	1,9	-0,7
Загальний показник	3,03	3,13	+1,0

Отримані результати засвідчують, що рівень внутрішньої мотивації зріс на 0,7 бала, що у відносному вимірі становить приблизно 22,6 %, а показник зовнішньої позитивної мотивації підвищився на 0,3 бала, відповідаючи приросту близько 8,8 %. Такі зміни свідчать про посилення усвідомленого інтересу учнів до фізкультурно-оздоровчої діяльності та підвищення значущості соціально схвальних форм взаємодії.

Водночас найбільш показовою є динаміка зовнішньої негативної мотивації, рівень якої знизився на 0,7 бала, що становить приблизно 26,9 % зменшення. Це свідчить про істотне скорочення частки учнів, які беруть участь у діяльності під впливом примусу або з метою уникнення негативних наслідків, і вказує на формування більш добровільного та позитивно забарвленого ставлення до фізичної активності.

Узагальнений показник мотиваційної сфери також демонструє позитивну динаміку, зростаючи на 0,10 бала, що становить близько 3,3 %. Незважаючи на відносно помірний приріст інтегрального показника, отримані результати відображають глибинні якісні зміни у структурі мотивації, які проявляються у переорієнтації учнів з зовнішньо зумовлених форм активності на внутрішньо прийняті, що є ключовим індикатором ефективної соціалізації особистості в умовах сучасного освітнього середовища.

Для цілісного сприйняття виявлених тенденцій ми здійснили розподіл респондентів за рівнями сформованості ціннісно-мотиваційної сфери. Оцінка здійснювалася відповідно до прийнятої шкали: низький рівень (1,0-2,0 бала); середній рівень (2,1-3,0 бала); високий рівень (3,1-4,0 бала).

Графічну інтерпретацію динаміки розподілу цих рівнів на констатувальному та формувальному етапах дослідження представлено на *рисунок 2.3.23*.

Аналіз графічних даних свідчить про суттєве переформатування структури вибірки. На констатувальному етапі домінуючим був середній рівень, який охоплював 80,0 % учнів (384 особи), тоді як високий рівень становив лише 20,0 % (96 осіб), а низький рівень практично не був виражений або мав поодинокі прояви. Такий розподіл вказує на переважання нестійкої, ситуативної мотивації, яка залежить від зовнішніх факторів і не має достатнього внутрішнього підґрунтя.

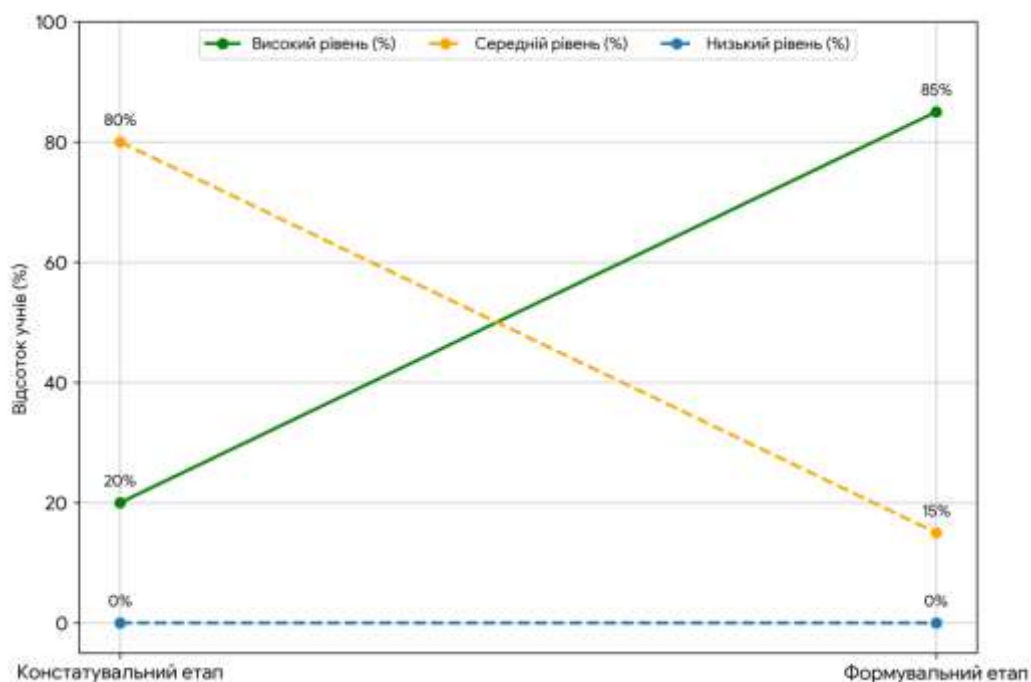

Рис. 2.3.23. Динаміка рівнів сформованості ціннісно-мотиваційної сфери учнів (до та після експерименту)

Після впровадження психолого-педагогічних умов спостерігається кардинальна зміна співвідношення рівнів. Частка учнів із високим рівнем зросла до 85,0 % (408 осіб), що свідчить про сформованість стійкої внутрішньої мотивації, позитивного ставлення до фізкультурно-оздоровчої діяльності та усвідомлення її соціальної значущості. Водночас частка середнього рівня зменшилася до 15,0 % (72 особи). Зведені дані цього розподілу представлено в таблиці 2.3.14.

Таблиця 2.3.14.

Розподіл учнів за рівнями сформованості ціннісно-мотиваційної сфери (n=480)

Рівні сформованості	До експерименту (кількість / %)	Після експерименту (кількість / %)	Динаміка (+/- %)
Низький (1,0–2,0)	0%	0%	0%
Середній (2,1–3,0)	384 / 80,0%	72 / 15,0%	- 65%

Високий (3,1–4,0)	96 / 20,0%	408 / 85,0%	+ 65,0%
Усього	480 / 100%	480 / 100%	-

Отримані результати демонструють виражену позитивну динаміку та підтверджують ефективність реалізованої моделі соціалізації. Перехід від домінування середнього рівня до переважання високого свідчить про глибинні якісні зміни у мотиваційній сфері учнів, що проявляються у зростанні внутрішньої зацікавленості, зниженні залежності від зовнішніх стимулів та формуванні готовності до активної соціальної взаємодії в умовах фізкультурно-спортивної діяльності. Це, у свою чергу, підтверджує результативність цілеспрямованого педагогічного впливу та обґрунтованість визначених умов дослідження.

Порівняння результатів до та після експерименту дозволяє констатувати якісну трансформацію мотиваційної структури учнів, що проявляється у зміщенні акценту від зовнішньо зумовленої до внутрішньо мотивованої активності. Така динаміка підтверджує високу ефективність впроваджених психолого-педагогічних умов, спрямованих на формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності, розвиток соціально-комунікативних умінь та підвищення рівня залученості учнів у процес фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Отримані результати свідчать, що системна організація освітнього процесу з урахуванням мотиваційних чинників, використання інноваційних підходів і створення сприятливого соціально-емоційного середовища забезпечують не лише підвищення інтересу до занять фізичною культурою, але й сприяють загальному соціальному розвитку особистості учнів.

Продовжуючи логіку попереднього аналізу, та спираючись на результати констатувального етапу, доцільно представити динаміку змін рівня сформованості емоційного інтелекту учнів після впровадження запропонованих психолого-педагогічних умов (див. рис. 2.3.24).

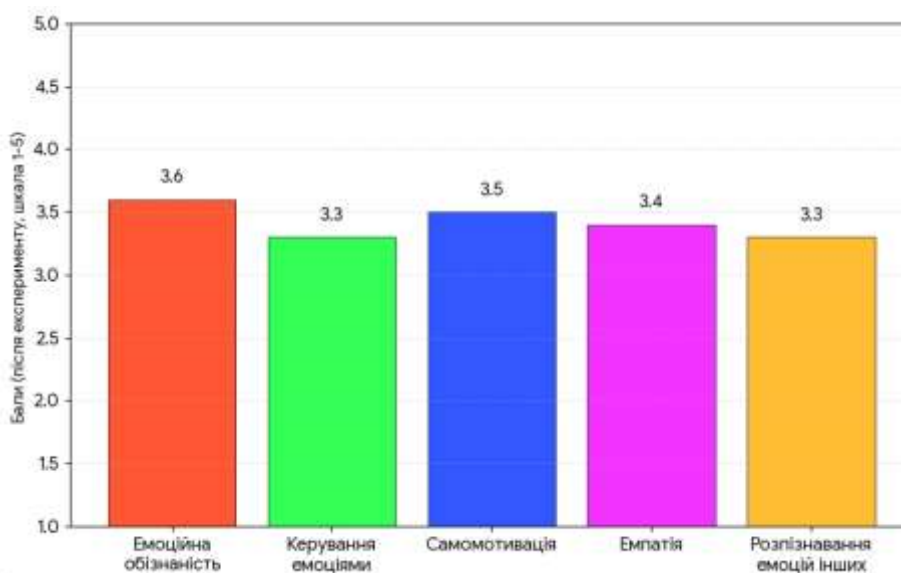

Рис. 2.3.24. Показники рівнів сформованості компонентів емоційного інтелекту учнів після експерименту

Аналіз результатів формувального етапу експерименту, представлених на рисунку 2.3.24, дозволяє констатувати позитивні якісні та кількісні зміни в усіх складниках емоційного інтелекту учнів. Зокрема, показник емоційної обізнаності після впровадження експериментальної методики досяг позначки 3,6 бала, що свідчить про розвиток здатності школярів до чіткої ідентифікації власних емоційних станів у процесі фізичного виховання. Суттєве зростання продемонстрували й навички саморегуляції: середній бал за шкалою керування власними емоціями піднявся до 3,3 бала, підкреслюючи підвищення рівня вольового контролю та зниження поведінкової імпульсивності учнів у ситуаціях спортивного суперництва.

Сформованість внутрішніх спонукальних механізмів підтверджується показником самотивації, який за результатами контрольного зрізу становить 3,5 бала, вказуючи на перехід від зовнішнього стимулювання до свідомого прагнення досягати результатів у командній роботі. Розвиток емпатійних здібностей та соціальної чутливості зафіксовано на рівні 3,4 та 3,3 бала відповідно, що характеризує покращення здатності учнів до адекватного розпізнавання емоційних реакцій оточуючих та конструктивної міжособистісної взаємодії. Узагальнені дані репрезентують перехід

емоційного інтелекту респондентів до стабільного середнього рівня, що безпосередньо підтверджує ефективність розроблених та впроваджених психолого-педагогічних умов.

Порівняльний аналіз результатів, отриманих до та після завершення формульованого етапу експерименту, дозволяє констатувати стійке зростання за всіма діагностичними показниками емоційного інтелекту учнів (табл. 2.3.15). Зокрема, кількісні значення приросту за кожним із визначених компонентів підтверджують позитивний вплив обраної методики на розвиток емоційної сфери школярів.

Таблиця 2.3.15

Динаміка показників емоційного інтелекту учнів за опитувальником Н. Холла (n=480)

Компоненти емоційного інтелекту	До експерименту (бали)	Після експерименту (бали)	Приріст (бали)
Емоційна обізнаність	3,00	3,60	+0,60
Керування власними емоціями	2,60	3,30	+0,70
Самомотивація	2,80	3,50	+0,70
Емпатія	2,70	3,40	+0,70
Розпізнавання емоцій інших людей	2,50	3,30	+0,80
Загальний показник	2,72	3,42	+0,70

Аналіз отриманих даних свідчить, що експериментальна методика забезпечила стабільний розвиток усіх складових емоційного інтелекту. Загальний бал емоційної компетентності підвищився на 0,70, що підтверджує суттєвий прогрес досліджуваних. Особливої уваги заслуговує ідентичний позитивний приріст (+0,70 бала) за компонентами «Керування власними емоціями», «Самомотивація» та «Емпатія», що доводить комплексний вплив запропонованих занять. Водночас максимальне зростання зафіксовано за шкалою «Розпізнавання емоцій інших людей» (+0,80 бала), що є результатом

ефективного впровадження технологій командної взаємодії та групової згуртованості. Поступ у сфері емоційної обізнаності (з 3,00 до 3,60 бала) засвідчує зміцнення здатності школярів усвідомлювати власні стани. Гармонійне покращення результатів за всіма критеріями сприяло зміцненню психологічної стійкості учнів та формуванню сприятливого мікроклімату в колективі. Підвищення загального рівня з 2,72 до 3,42 бала доводить, що впроваджена модель сприяла нівелюванню конфліктності та готовності до конструктивної соціалізації відповідно до концепції «Спорт заради розвитку». Для наочного порівняння динаміки кожного компонента доцільно звернутися до рисунка 2.3.25.

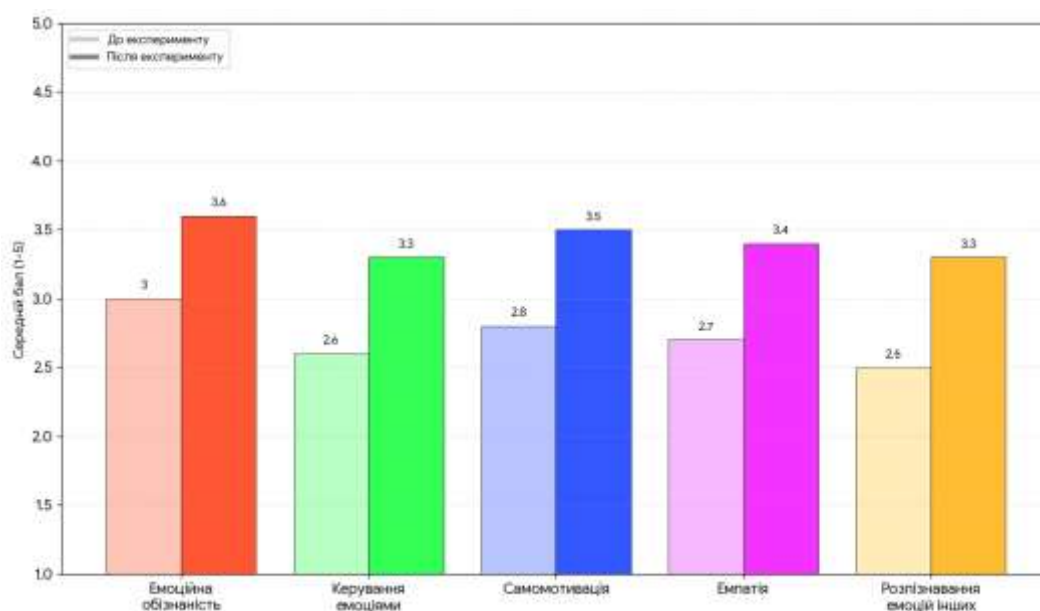

Рис. 2.3.25. Порівняльна характеристика показників емоційного інтелекту учнів до та після проведення експерименту

Представлена діаграма наочно ілюструє стійку тенденцію до зростання показників емоційного інтелекту школярів, де кожен компонент суттєво покращився порівняно з початковим етапом. Така позитивна динаміка підтверджує, що обрані методи фізичного виховання є дієвим інструментом розвитку емоційної компетентності особистості.

Поглиблений аналіз виявленої динаміки передбачав відстеження якісного переходу учнів між рівнями сформованості емоційного інтелекту.

Оцінка здійснювалася шляхом порівняння частотних розподілів респондентів за низьким, середнім та високим рівнями, межі яких детерміновані відповідно до прийнятої 5-бальної шкали: низький (1,0–2,5 бала), середній (2,6–3,5 бала) та високий (3,6–5,0 бала). Зведені результати, що демонструють суттєве переформатування структури вибірки, представлено в таблиці 2.3.16.

Таблиця 2.3.16

Динаміка рівнів сформованості емоційного інтелекту учнів за опитувальником Н. Холла (n=480)

Рівні сформованості	До експерименту (кількість / %)	Після експерименту (кількість / %)	Динаміка (+/- %)
Низький (1,0–2,5)	134 / 28,0%	0 / 0%	-28,0%
Середній (2,6–3,5)	346 / 72,0%	293 / 61,0%	-11,0%
Високий (3,6–5,0)	0 / 0%	187 / 39,0%	+39,0%
Усього	480 / 100%	480 / 100%	-

Дані таблиці 2.3.16 наочно демонструють масштабний якісний перехід респондентів між рівнями емоційної компетентності. До початку експерименту значна частина учнів (28,0%) перебувала на низькому рівні, а більшість (72,0%) – на середньому, що вказувало на недостатню сформованість навичок саморегуляції та емпатії. Після реалізації моделі педагогічних умов спостерігається повна ліквідація групи з низьким показником та формування потужного сегмента з високим рівнем емоційного інтелекту (39,0%), який раніше був відсутній у структурі вибірки. Таке переформатування підтверджує, що впроваджена методика стимулювала перехід учнів до більш усвідомленої та емоційно зрілої моделі поведінки в колективі. Узагальнення результатів дозволяє констатувати якісну трансформацію: відбувся перехід від низького та середнього рівнів до стабільного середнього та впевненого високого рівня сформованості

емоційного інтелекту. Це свідчить про високу ефективність педагогічних підходів, спрямованих на розвиток емоційної сфери особистості школярів. Таким чином, отримані дані підтверджують, що системне використання командно-орієнтованих, інтерактивних та ігрових технологій у фізкультурно-оздоровчій діяльності є важливим чинником соціалізації. Підвищення рівня емоційної обізнаності, саморегуляції та емпатії забезпечує покращення якості міжособистісної взаємодії, зниження конфліктності та зростання ефективності командної роботи, що повністю відповідає ідеям концепції «Спорт заради розвитку».

Разом з тим, досягнуті якісні зміни в емоційній компетентності кожного учня мали знайти своє відображення в об'єктивній перебудові групової ієрархії та характері соціальних зв'язків. Для підсумкової оцінки цих трансформацій на завершальному етапі дослідження було повторно застосовано метод соціометрії Дж. Морено.

Виявлені результати стали обґрунтуванням для впровадження експериментальної методики, спрямованої на подолання відчуження та згуртування класних колективів через розвиток емоційної компетентності учнів.

Реалізація цієї мети здійснювалася в межах формульованого етапу експерименту, основою якого стало впровадження системи спеціальних занять та авторського командного челенджу «Крила впевненості». Ця програма була розроблена для того, щоб кожен учень зміг відчути себе частиною команди, подолати бар'єри у спілкуванні та побудувати конструктивні стосунки з однокласниками.

Наступним кроком нашого дослідження став аналіз тих змін, що відбулися в учнівських колективах під час практичного втілення запропонованої програми. Для того, щоб оцінити вплив проведеної роботи на міжособистісну взаємодію, ми провели повторне соціометричне опитування. Отримані дані дозволяють наочно простежити позитивну трансформацію соціального статусу дітей та загальної атмосфери в групах. Оновлені

показники розподілу соціометричних статусів відображено на рисунку 2.3.26

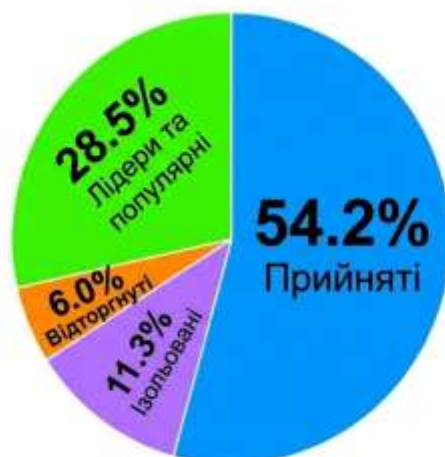

Рис. 2.3.26. Розподіл соціометричних статусів учнів після завершення експерименту (n=480)

Аналіз результатів, представлених на рисунку 2.3.26 свідчить про якісну перебудову структури міжособистісних стосунків учнів. Найбільш помітною тенденцією стало зростання чисельності групи «прийнятих» до 54,2 %, що підтверджує зміцнення емоційних зв'язків та формування позитивного психологічного клімату в колективах.

Важливим показником ефективності проведеної роботи є суттєве збільшення категорії «лідерів та популярних» (28,5 %), що вказує на зростання соціальної активності учнів та їхньої здатності брати на себе відповідальність у груповій взаємодії. Водночас спостерігається значне скорочення груп ризику: частка «ізольованих» зменшилася до 11,3 %, а «відторгнутих» – до 6,0 %. Такі зміни демонструють, що впроваджені соціально-педагогічні умови та командний челендж допомогли мінімізувати прояви соціального відчуження та сприяли успішній інтеграції більшості учнів у систему активної міжособистісної комунікації.

Проте для більш цілісного розуміння ефективності впроваджених психолого-педагогічних умов необхідно провести пряме зіставлення показників, отриманих на початку та наприкінці дослідження. Таке

порівняння дозволяє чітко простежити вектор змін у соціометричній структурі колективів.

Узагальнені результати динаміки соціометричних статусів учнів протягом експерименту представлені у таблиці 2.3.17

Таблиця 2.3.17.

Динаміка розподілу соціометричних статусів учнів (n=480)

Соціометричний статус	До експерименту (%)	Після експерименту (%)	Динаміка (+/-)
Лідери та популярні	18,7	28,5	+ 9,8
Прийняті	42,5	54,2	+ 11,7
Ізольовані	23,8	11,3	- 12,5
Відторгнуті	15,0	6,0	- 9,0

Зіставлення результатів констатувального та контрольного етапів дослідження дозволяє констатувати стійку позитивну динаміку в соціометричній структурі дитячих колективів. Зокрема, загальний показник соціального благополуччя груп суттєво зріс за рахунок переходу значної частини учнів з категорій ризику до позитивних статусних груп.

Найбільш значущим результатом стало скорочення групи «ізольованих» на 12,5 % та «відторгнутих» на 9,0 %. Такі зміни вказують на успішність заходів, спрямованих на подолання соціального відчуження та залучення «непопулярних» дітей до активної командної роботи в межах челенджу «Крила впевненості».

Водночас спостерігається інтенсивне розширення ядра групової згуртованості: частка «прийнятих» учнів збільшилася на 11,7 %, а «лідерів» – на 9,8 %. Це свідчить не лише про покращення загального емоційного клімату, а й про розвиток лідерського потенціалу школярів та їхньої здатності до конструктивної взаємодії.

Таким чином, отримані статистичні дані підтверджують ефективність запровадженої експериментальної методики та доцільність використання

обраних психолого-педагогічних умов для гармонізації міжособистісних взаємин.

Для того щоб наочно продемонструвати глибину та характер виявлених трансформацій, ми систематизували отримані результати у вигляді порівняльної діаграми. Візуалізація динаміки статусних змін до та після проведення експериментальної програми представлена на рисунку 2.3.27.

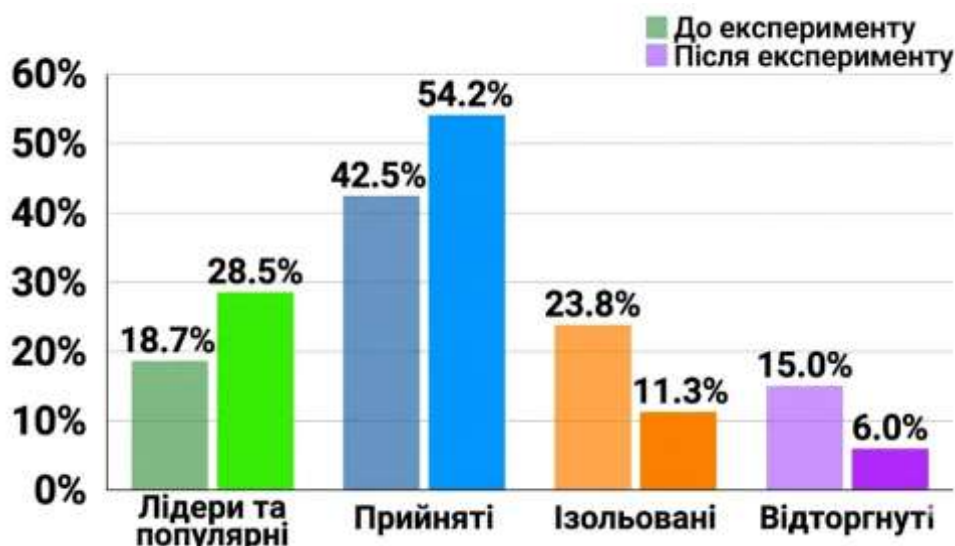

Рис. 2.3.27. Порівняльна динаміка розподілу соціометричних статусів учнів до та після впровадження експериментальної програми (n=480)

Графічне представлення результатів (рис. 2.3.27) наочно ілюструє вектор позитивних змін, що відбулися в колективі. Проте для повного розуміння якісних трансформацій недостатньо лише кількісного підрахунку статусів – необхідно проаналізувати, як ці цифри вплинули на загальний рівень благополуччя взаємин у групах.

Спираючись на методологічні засади соціометрії, нами було виділено наступні якісні рівні стану колективу:

Високий рівень: характеризується значним переважанням учнів із позитивним статусом («лідери», «популярні»). У групі панує атмосфера довіри, більшість дітей почуваються визнаними та мають високий авторитет серед однолітків.

Середній рівень: визначається домінуванням категорії «прийнятих». Спостерігається відносна стабільність колективу, діти мають друзів та стабільне коло спілкування, проте не проявляють вираженої лідерської активності.

Низький рівень: визначається концентрацією учнів у категоріях «ізолюваних» та «відторгнутих». Психологічний клімат у таких групах є напруженим, а рівень міжособистісної згуртованості – низьким.

Для порівняння динаміки цих рівнів до та після проведення експерименту ми систематизували дані у таблиці 2.3.18.

Таблиця 2.3.18.

Динаміка рівнів благополуччя взаємин учнів (n=480)

Рівні благополуччя	Статусні групи	До експерименту (%)	Після експерименту (%)	Динаміка (+/-)
Високий	Лідери, популярні	18,7	28,5	+ 9,8
Середній	Прийняті	42,5	54,2	+ 11,7
Низький	Ізолювані, відторгнуті	38,8	17,3	- 21,5

Аналіз результатів, представлених у таблиці 2.3.18, дозволяє констатувати якісну трансформацію соціального простору досліджуваних груп. Найбільш значущим показником ефективності експериментальної програми є суттєве скорочення частки учнів, які перебували на низькому рівні благополуччя взаємин: цей показник зменшився більш ніж у два рази (з 38,8% до 17,3%). Це свідчить про успішне подолання явищ соціальної ізоляції та відторгнення в дитячих колективах.

Водночас ми зафіксували сталий ріст показників високого рівня (на 9,8%) та середнього рівня (на 11,7%). Збільшення кількості учнів у зоні стабільного психологічного комфорту та розширення лідерського ядра групи підтверджує, що впроваджена методика сприяла не лише гармонізації стосунків, а й зростанню особистісної впевненості та авторитету вихованців.

Таким чином, отримані дані є переконливим доказом дієвості обраних психолого-педагогічних умов формування сприятливого мікроклімату в учнівському середовищі.

Оцінка ефективності реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності здійснювалася шляхом зіставлення показників констатувального та контрольного етапів педагогічного експерименту. Оцінювання проводилося за трьома взаємопов'язаними критеріями – поведінковим, емоційно-мотиваційним та соціально-комунікативним з використанням комплексу психодіагностичних методик: SSIS (Social Skills Improvement System), Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity, PABSS, авторської шкали соціалізаційного впливу спортивних заходів та соціометрії. Загальна вибірка становила 480 учнів 5-6 класів шести закладів загальної середньої освіти різних регіонів України.

Поведінковий критерій відображав здатність учнів до ефективної взаємодії у процесі виконання колективних рухових завдань, рівень прояву лідерських якостей, ініціативності та відповідальності. Емоційно-мотиваційний критерій характеризував ставлення учнів до фізичної активності, рівень зацікавленості, внутрішньої мотивації та емоційної включеності у фізкультурно-оздоровчу діяльність. Соціально-комунікативний критерій визначав рівень сформованості навичок спілкування, здатність до співпраці, ведення діалогу, розв'язання конфліктних ситуацій та участі у спільних соціально значущих ініціативах. Відповідно до визначених критеріїв було встановлено чотири рівні сформованості соціалізації учнів: початковий (низький), середній, достатній та високий.

Результати порівняльного аналізу динаміки рівнів соціалізованості учнів за всіма трьома критеріями представлено в таблиці 2.3.19.

Динаміка рівнів соціалізованості учнів ЗЗСО за критеріями до та після формувального експерименту (n=480)

Критерій	Рівень	До експерименту (%)	Після експерименту (%)	Динаміка (+/-)
Поведінковий	Низький (1,0–2,0)	0,0	0,0	0,0
	Середній (2,1–3,0)	92,1	38,5	– 53,6
	Високий (3,1–4,0)	7,9	61,5	+ 53,6
Емоційно-мотиваційний	Низький (1,0–2,0)	0,0	0,0	0,0
	Середній (2,1–3,0)	77,1	22,9	– 54,2
	Високий (3,1–4,0)	22,9	77,1	+ 54,2
Соціально-комунікативний	Низький (1,0–2,0)	0,0	0,0	0,0
	Середній (2,1–3,0)	54,2	11,3	– 42,9
	Високий (3,1–4,0)	45,8	88,7	+ 42,9

Як свідчать дані таблиці 2.3.19, після реалізації визначених педагогічних умов у всіх трьох критеріях зафіксовано суттєву позитивну динаміку – перерозподіл учнів від середнього рівня до високого. За поведінковим критерієм частка учнів з високим рівнем зросла з 7,9% до 61,5% (динаміка +53,6%), що є найбільш вираженим показником із-поміж усіх компонентів. Це підтверджує, що командно-орієнтована фізкультурно-оздоровча діяльність, реалізована в межах другої педагогічної умови, ефективно вплинула на здатність учнів до самоконтролю, дотримання правил та усвідомленої поведінки у колективі. Учні перейшли від імпульсивних, ситуативних реакцій до стабільного, етично вмотивованого ставлення до спільної рухової діяльності.

За емоційно-мотиваційним критерієм частка учнів з високим рівнем збільшилася з 22,9% до 77,1% (динаміка +54,2%). Упровадження першої педагогічної умови – формування позитивного емоційно-мотиваційного

ставлення через інтеграцію ідей концепції «Спорт заради розвитку» – забезпечило трансформацію зовнішньо зумовленої участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності в усвідомлену внутрішню потребу. Учні перейшли від ситуативного схвалення ідей здорового способу життя до активної позиції: фізична активність стала для них особистісно значущою цінністю, а не зовнішнім обов'язком.

За соціально-комунікативним критерієм частка учнів з високим рівнем зросла з 45,8% до 88,7% (динаміка +42,9%). Цей показник виявився найвищим у абсолютному значенні на початку експерименту, що пояснюється наявністю базових навичок спілкування в учнів. Однак після реалізації третьої педагогічної умови – залучення до проектної діяльності та співпраці з громадськими організаціями – відбулося якісне зміцнення комунікативних компетентностей: учні навчилися аргументувати власну позицію, урахувувати думки інших, конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації та брати відповідальність у соціально значущих ініціативах.

Для більш повної характеристики ефективності впроваджених умов представимо зведені середні показники за кожним критерієм до та після експерименту (таблиця 2.3.20.).

Таблиця 2.3.20.

**Динаміка середніх показників рівня соціалізованості учнів за
трьома критеріями (n=480)**

Критерій (методика)	До експерименту (M)	Після експерименту (M)	Приріст (бали)	Рівень значущості
Поведінковий (SSIS)	2,40	3,40	+1,00	$p \leq 0,01$
Емоційно- мотиваційний (Questionnaires)	2,70	3,40	+0,70	$p \leq 0,01$
Соціально- комунікативний (SSIS)	3,00	3,70	+0,70	$p \leq 0,01$
Загальний показник	2,73	3,57	+0,84	$p \leq 0,01$

Аналіз даних таблиці 2.3.20 засвідчує, що загальний середній показник рівня соціалізації учнів зріс з 2,73 до 3,57 бала (приріст +0,84 бала), що відповідає переходу від нижньої межі середнього рівня до стійкого високого рівня. Найбільший приріст зафіксовано за поведінковим критерієм (+1,00 бала), що пояснюється більш суттєвим стартовим відставанням цього компонента на констатувальному етапі. Показники емоційно-мотиваційного та соціально-комунікативного критеріїв також продемонстрували значущу позитивну динаміку (+0,70 бала кожен). Статистичну достовірність виявлених змін підтверджено за допомогою ϕ^* -кутового перетворення Фішера (ϕ^* емп від 15,02 до 21,98, що перевищує ϕ^* кр = 2,31 при $p \leq 0,01$) та параметричного t-критерію Стьюдента для залежних вибірок.

Особливо показовою є відсутність учнів на початковому (низькому) рівні за всіма трьома критеріями як до, так і після експерименту. Це свідчить про сприятливий соціально-педагогічний клімат у досліджуваних закладах освіти та про те, що запропоновані умови здійснювали позитивний вплив на всю без винятку вибірку учнів, забезпечуючи системне підвищення рівня їхньої соціалізації незалежно від стартових позицій.

Таким чином, порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів педагогічного експерименту підтверджує ефективність комплексної реалізації трьох соціально-педагогічних умов. Зафіксована позитивна динаміка за поведінковим, емоційно-мотиваційним та соціально-комунікативним критеріями свідчить про те, що фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність, організована відповідно до визначених педагогічних умов, є дієвим засобом цілеспрямованої соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти.

Перевірка достовірності результатів експерименту здійснювалась за допомогою ϕ^* -кутового перетворення Фішера (для виявлення достовірності розбіжностей між відсотковими долями залежних вибірок до та після експерименту). Критерій Фішера призначений для зіставлення двох вибірок по частоті досліджуваного ефекту. Суть кутового перетворення Фішера

полягає в перекладі процентних часток у величини центрального кута, який вимірюється в радіанах. При збільшенні розбіжності між кутами ϕ_1 і ϕ_2 та збільшенні чисельності вибірок значення критерію зростає. Чим більше величина ϕ^* , тим більш ймовірно, що відмінності достовірні. Гіпотези критерію Фішера: H_0 : Частка осіб, у яких проявляється досліджуваний ефект, після експерименту не більше, ніж до експерименту. H_1 : Частка осіб, у яких проявляється досліджуваний ефект, після експерименту більше, ніж до експерименту. На даному етапі ми здійснили перевірку значущих розбіжностей в отриманих результатах до та після експерименту відносно сформованості соціальних компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти за поведінковим компонентом.

Відповідно до математичних підрахунків максимальна різниця, виявлена між двома групами, накопичена на високому рівні сформованості соціальних компетентностей за поведінковим компонентом.

Використовуємо верхню межу цієї категорії як критерій для розподілу обох вибірок на підгрупи, де «є ефект» (високий рівень) та «ефекту немає» (середній та низький рівні). Формуємо таблицю для розрахунку ϕ^* -кутового перетворення Фішера з метою виявлення відмінностей між результатами дослідження до експерименту та після. Результати наведено в таблиці 2.3.21.

Таблиця 2.3.21

Розрахунок ϕ^* -кутового перетворення Фішера для зіставлення емпіричних розподілів соціальних навичок учнів за поведінковим компонентом до та після експерименту

Група	Є ефект		Ефекту немає		Усього досліджуваних
	Кількість досліджуваних	%	Кількість досліджуваних	%	
Після	295	61,50	185	38,50	480
До	38	7,90	442	92,10	480
Усього	333		627		

За результатами з таблиці визначаємо величини φ_1 та φ_2 , які відповідають відсотковим долям кожної групи:

$$\varphi = 2 * \arcsin(\sqrt{p})$$

$$\varphi_1 (61.5\%) = 1.8, \quad \varphi_2 (7.9\%) = 0.57.$$

З'ясовуємо емпіричне значення критерію φ^* :

$$\varphi^*_{емп} = (\varphi_1 - \varphi_2) * \sqrt{(n_1 \cdot n_2 / (n_1 + n_2))},$$

де φ_1 – кут, що відповідає більшій відсотковій долі; φ_2 – кут, що відповідає меншій відсотковій долі; n_1 – кількість досліджуваних у вибірці після експерименту; n_2 – кількість досліджуваних у вибірці до експерименту.

$$\varphi^*_{емп} = (1.8 - 0.57) * \sqrt{(480 \cdot 480 / (480 + 480))} = 19.10.$$

Критичні значення φ^* , які відповідають прийнятним у психолого-педагогічних дослідженнях рівням статистичної значущості:

$$\varphi^*_{кр} = 1,64 (p \leq 0,05)$$

$$2,31 (p \leq 0,01).$$

Отже, $\varphi^*_{емп} > \varphi^*_{кр}$. Розбіжності між відсотковими долями достовірні. H_0 відкидається. Таким чином, рівень розвитку соціальних компетентностей учнів за поведінковим компонентом в групі після проведення експерименту значно вищий, ніж до проведення експерименту, що статистично доведено.

Наступним кроком нашого дослідження було здійснення перевірки значущих розбіжностей в отриманих результатах до та після експерименту відносно сформованості соціальних компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти за комунікативно-взаємодіючим компонентом.

Відповідно до математичних підрахунків максимальна різниця, виявлена між двома групами, накопичена на високому рівні сформованості соціальних компетентностей за комунікативно-взаємодіючим компонентом.

Використовуємо верхню межу цієї категорії як критерій для розподілу обох вибірок на підгрупи, де «є ефект» (високий рівень) та «ефекту немає» (середній та низький рівні). Формуємо таблицю для розрахунку φ^* -кутового перетворення Фішера з метою виявлення відмінностей між результатами дослідження до експерименту та після. Результати наведено в таблиці 2.3.22.

**Розрахунок φ^* -кутового перетворення Фішера для зіставлення
емпіричних розподілів сформованості соціальних навичок учнів за
комунікативно-взаємодіючим компонентом до та після експерименту**

Група	Є ефект		Ефекту немає		Усього досліджуваних
	Кількість досліджуваних	%	Кількість досліджуваних	%	
Після	426	88,70	54	11,30	480
До	220	45,80	260	54,20	480
Усього	646		314		

За результатами з таблиці визначаємо величини φ_1 та φ_2 , які відповідають відсотковим долям кожної групи:

$$\varphi = 2 * \arcsin(\sqrt{p})$$

$$\varphi_1 (88.7\%) = 2.46, \quad \varphi_2 (45.8\%) = 1.49.$$

З'ясовуємо емпіричне значення критерію φ^* :

$$\varphi^*_{емп} = (\varphi_1 - \varphi_2) * \sqrt{(n_1 \cdot n_2 / (n_1 + n_2))},$$

де φ_1 – кут, що відповідає більшій відсотковій долі; φ_2 – кут, що відповідає меншій відсотковій долі; n_1 – кількість досліджуваних у вибірці після експерименту; n_2 – кількість досліджуваних у вибірці до експерименту.

$$\varphi^*_{емп} = (2.46 - 1.49) * \sqrt{(480 \cdot 480 / (480 + 480))} = 15.02.$$

Критичні значення φ^* , які відповідають прийнятим у психолого-педагогічних дослідженнях рівням статистичної значущості:

$$\varphi^*_{кр} = 1,64 (p \leq 0,05)$$

$$2,31 (p \leq 0,01).$$

Отже, $\varphi^*_{емп} > \varphi^*_{кр}$. Розбіжності між відсотковими долями достовірні. H_0 відкидається. Таким чином, рівень розвитку соціальних компетентностей учнів за комунікативно-взаємодіючим компонентом в групі після проведення експерименту значно вищий, ніж до проведення експерименту, що

статистично доведено.

Наступним кроком нашого дослідження було здійснення перевірки значущих розбіжностей в отриманих результатах до та після експерименту відносно сформованості соціальних компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти за психосоціальним компонентом.

Відповідно до математичних підрахунків максимальна різниця, виявлена між двома групами, накопичена на високому рівні сформованості соціальних компетентностей за психосоціальним компонентом.

Використовуємо верхню межу цієї категорії, як критерій для розподілу обох вибірок на підгрупи, де «є ефект» (високий рівень) та «ефекту немає» (середній та низький рівні). Формуємо таблицю для розрахунку ϕ^* -кутового перетворення Фішера з метою виявлення відмінностей між результатами дослідження до експерименту та після. Результати наведено в таблиці 2.3.23.

Таблиця 2.3.23

Розрахунок ϕ^* -кутового перетворення Фішера для зіставлення емпіричних розподілів сформованості соціальних навичок учнів за психосоціальним компонентом до та після експерименту

Група	Є ефект		Ефекту немає		Усього досліджуваних
	Кількість досліджуваних	%	Кількість досліджуваних	%	
Після	371	77,20	109	22,80	480
До	113	23,60	367	76,40	480
Усього	484		476		

За результатами з таблиці визначаємо величини ϕ_1 та ϕ_2 , які відповідають відсотковим долям кожної групи:

$$\phi = 2 * \arcsin(\sqrt{p})$$

$$\phi_1 (77.2\%) = 2.15, \quad \phi_2 (23.6\%) = 1.01.$$

З'ясовуємо емпіричне значення критерію ϕ^* :

$$\phi^*_{емп} = (\phi_1 - \phi_2) * \sqrt{(n_1 \cdot n_2 / (n_1 + n_2))},$$

де ϕ_1 – кут, що відповідає більшій відсотковій долі; ϕ_2 – кут, що відповідає меншій відсотковій долі; n_1 – кількість досліджуваних у вибірці після експерименту; n_2 – кількість досліджуваних у вибірці до експерименту.

$$\phi^*_{emp} = (2.15 - 1.01) * \sqrt{(480 \cdot 480 / (480 + 480))} = 17.53.$$

Критичні значення ϕ^* , які відповідають прийнятним у психолого-педагогічних дослідженнях рівням статистичної значущості:

$$\phi^*_{kp} = 1,64 (p \leq 0,05)$$

$$2,31 (p \leq 0,01).$$

Отже, $\phi^*_{emp} > \phi^*_{kp}$. Розбіжності між відсотковими долями достовірні. H_0 відкидається. Таким чином, рівень розвитку соціальних компетентностей учнів за психосоціальним компонентом в групі після проведення експерименту значно вищий, ніж до проведення експерименту, що статистично доведено.

Наступним кроком нашого дослідження було здійснення перевірки значущих розбіжностей в отриманих результатах до та після експерименту відносно загального рівня сформованості соціальних компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти.

Відповідно до математичних підрахунків максимальна різниця, виявлена між двома групами, накопичена на високому рівні сформованості соціальних компетентностей.

Використовуємо верхню межу цієї категорії як критерій для розподілу обох вибірок на підгрупи, де «є ефект» (високий рівень) та «ефекту немає» (середній та низький рівні).

Формуємо таблицю для розрахунку ϕ^* -кутового перетворення Фішера з метою виявлення відмінностей між результатами дослідження до експерименту та після.

Результати наведено в таблиці 2.3.24.

Розрахунок φ^* -кутового перетворення Фішера для зіставлення емпіричних розподілів загального рівня сформованості соціальних навичок учнів до та після експерименту

Група	Є ефект		Ефекту немає		Усього досліджуваних
	Кількість досліджуваних	%	Кількість досліджуваних	%	
Після	408	85,00	72	15,00	480
До	96	20,00	384	80,00	480
Усього	504		456		

За результатами з таблиці визначаємо величини φ_1 та φ_2 , які відповідають відсотковим долям кожної групи:

$$\varphi = 2 * \arcsin(\sqrt{p})$$

$$\varphi_1 (85\%) = 2.35, \quad \varphi_2 (20\%) = 0.93.$$

З'ясовуємо емпіричне значення критерію φ^* :

$$\varphi^*_{емп} = (\varphi_1 - \varphi_2) * \sqrt{(n_1 \cdot n_2 / (n_1 + n_2))},$$

де φ_1 – кут, що відповідає більшій відсотковій долі; φ_2 – кут, що відповідає меншій відсотковій долі; n_1 – кількість досліджуваних після експерименту; n_2 – кількість досліджуваних до експерименту.

$$\varphi^*_{емп} = (2.35 - 0.93) * \sqrt{(480 \cdot 480 / (480 + 480))} = 21.98.$$

Критичні значення φ^* , які відповідають прийнятим у психолого-педагогічних дослідженнях рівням статистичної значущості:

$$\varphi^*_{кр} = 1,64 (p \leq 0,05)$$

$$2,31 (p \leq 0,01).$$

Отже, $\varphi^*_{емп} > \varphi^*_{кр}$. Розбіжності між відсотковими долями достовірні. H_0 відкидається. Таким чином, загальний рівень розвитку соціальних компетентностей учнів після проведення експерименту значно вищий, ніж до проведення експерименту, що статистично доведено.

Таким чином, статистично доведено, що протягом формувального експерименту значно зросла кількість учнів закладів загальної середньої освіти з активною, усвідомлено-мотивованою участю у фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій діяльності; з розумінням значення соціалізації рухової активності та її залежності від власних вольових зусиль і ціннісних установок; зі стійкою потребою у дотриманні норм і правил соціального оточення, командній взаємодії та досягненні спільного результату; з пріоритетами здорового способу життя та соціальної відповідальності в ієрархії особистісних цінностей. Соціально-комунікативні вміння учнів щодо партнерської взаємодії та конструктивного спілкування стали чіткими, стійкими та усвідомленими; спостерігається виражена здатність до узагальнення і аналізу ситуацій групової взаємодії, прояв ініціативності, гнучкості в ухваленні рішень та грамотності у виборі оптимальних стратегій поведінки, зокрема в конфліктних ситуаціях, що виникають у процесі спортивно-масової діяльності.

У респондентів виявлено стійке дотримання норм і правил соціального оточення; усвідомлений прояв соціальної активності та відповідальності за колективний результат; сформованість культури міжособистісних взаємовідносин у фізкультурно-оздоровчому середовищі; здатність ефективно виконувати різні соціальні ролі в групі – від рядового учасника до лідера команди. Спостерігається підвищення показників здатності до рефлексії та емпатії у взаємодії з однолітками; прояву відповідальності й навичок самоаналізу, самомотивації та емоційно-вольової саморегуляції в процесі спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої діяльності; усвідомлення та зростання здатності до управління власними емоціями й психологічним станом команди під час спільних рухових практик.

Зіставлення даних, отриманих за результатами формувального етапу експерименту, з даними констатувального етапу показало, що реалізація визначених соціально-педагогічних умов у процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності дозволила підвищити рівень соціалізації

учнів закладів загальної середньої освіти і довела ефективність запропонованого підходу. Так, частка учнів з високим рівнем сформованості соціально-комунікативних умінь за поведінковим компонентом зростає з 7,9% до 61,5% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 19,10 > \varphi^*_{\text{кр}} = 2,31$; $p \leq 0,01$); за комунікативно-взаємодіючим компонентом – з 45,8% до 88,7% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 15,02 > \varphi^*_{\text{кр}} = 2,31$; $p \leq 0,01$); за психосоціальним компонентом – з 23,6% до 77,2% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 17,53 > \varphi^*_{\text{кр}} = 2,31$; $p \leq 0,01$). Загальний показник учнів з високим рівнем соціалізації зріс з 20,0% до 85,0% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 21,98 > \varphi^*_{\text{кр}} = 2,31$; $p \leq 0,01$). Всі отримані значення суттєво перевищують критичне значення на рівні $p \leq 0,01$, що підтверджує статистичну достовірність виявлених змін на найвищому рівні значущості.

Отже, систематизація й узагальнений аналіз даних експерименту свідчить про ефективність визначених соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. Упровадження розробленої структурно-функціональної моделі реалізації цих умов, що інтегрує емоційно-вольовий, поведінковий та психосоціальний компоненти соціалізації, забезпечило якісну трансформацію ціннісних орієнтацій учнів, їхньої соціальної активності та готовності до відповідальної взаємодії в колективі. Комплексна реалізація трьох соціально-педагогічних умов – формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності, організації командно-орієнтованої діяльності та залучення до проєктної роботи і співпраці з громадськими організаціями – забезпечила системний вплив на всі ключові складові соціалізації особистості учня.

Висновки до розділу 2

З урахуванням теоретико-методологічних засад дослідження та результатів констатувального етапу експерименту визначено й обґрунтовано три соціально-педагогічні умови соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності: формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення учнів до фізичної активності та розвитку соціально-комунікативних умінь через упровадження ідей концепції «Спорт заради розвитку»; організація командно-орієнтованої фізкультурно-оздоровчої діяльності, спрямованої на розвиток соціальної взаємодії, лідерських якостей і «м'яких навичок»; залучення учнів до проєктної діяльності шляхом участі у різних соціальних проєктах через співпрацю ЗЗСО з громадськими організаціями.

Теоретичне обґрунтування визначених соціально-педагогічних умов спирається на наукові положення щодо: теорії соціалізації особистості як процесу входження дитини в систему соціальних відносин через засвоєння норм, цінностей і моделей поведінки; концепції соціально-емоційного навчання (SEL), що розглядає емоційну регуляцію, емпатію та навички взаємодії як ключові чинники успішної соціальної адаптації; теорії самодетермінації, відповідно до якої стійка внутрішня мотивація формується за умов задоволення потреб в автономії, компетентності та соціальній приналежності; положень діяльнісного та компетентнісного підходів; концепції «Спорт заради розвитку», що розглядає фізичну активність як інструмент формування соціальної відповідальності, культури партнерської взаємодії та громадянської активності.

Реалізація визначених соціально-педагогічних умов здійснювалася на базі шести закладів загальної середньої освіти Харківської, Запорізької, Одеської, Вінницької областей та міста Київ. Загальна чисельність учасників дослідно-експериментальної роботи становила 960 учнів 3-6 класів, які були розподілені на контрольну (480 учнів) та експериментальну групи (480 осіб). Розроблено та впроваджено структурно-функціональну модель соціалізації

учнів, яка інтегрує емоційно-мотиваційний, діяльнісно-поведінковий та соціально-комунікативний компоненти, а також систему критеріїв, показників і рівнів сформованості соціально-комунікативних умінь учнів.

Реалізація першої соціально-педагогічної умови – формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності та розвитку соціально-комунікативних умінь – здійснювалася через упровадження авторського Всеукраїнського проєкту «Цікава фізкультура», ініційований Українською федерацією «Спорт заради розвитку» спільно з Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти. Проєкт передбачав системне оновлення змісту уроку фізичної культури засобами тренінгових методик, модифікованого інвентарю (понад 200 одиниць), тілесної перкусії (понад 150 інструментів), гейміфікації та едьютейнменту, що в комплексі забезпечувало формування позитивного емоційного фону, розвиток емоційного інтелекту, мотивацію до внутрішньо усвідомленої участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності. Понад 60% педагогів-учасників відзначили тренінгові технології як найбільш ефективний інструмент розвитку соціально-комунікативних умінь учнів.

Реалізація другої соціально-педагогічної умови – організації командно-орієнтованої фізкультурно-оздоровчої діяльності та розвитку лідерських якостей і «м'яких навичок» – здійснювалася через авторський Національний проєкт «Цікава фізкультура 2.0 Перезавантаження» та концепцію «FOLLOW-UP / ФОЛЛОУ-АП». Проєкт упроваджувався упродовж 2024–2025 років і передбачав застосування сюжетно-рольових уроків, технологій командотворення, інтерактивних та тренінгових вправ, елементів гейміфікації та VR-технологій. Проведено серію всеукраїнських відкритих сюжетно-рольових уроків («Піжамна вечірка», «Гаррі Поттер», «Halloween party», «Святий Миколай»), що охопили в сукупності понад 33 000 учасників та 511 закладів освіти. Програма «FOLLOW-UP» охопила 375 закладів освіти та 12 964 учні, формуючи стійку командну взаємодію, навички лідерства та відповідальності за спільний результат.

Реалізація третьої соціально-педагогічної умови – залучення учнів до проєктної діяльності шляхом участі у різних соціальних проєктах через співпрацю ЗЗСО з громадськими організаціями – здійснювалася через авторський Національний проєкт «Єдина Україна», що реалізується за підтримки ЮНІСЕФ в Україні з 2023 року. Проєкт охопив 20 областей України, у ньому взяли участь понад 1 407 592 дітей, зокрема 17 452 учні з числа внутрішньо переміщених осіб та 1 178 дітей з особливими освітніми потребами. Понад 4 800 педагогів пройшли підготовку з інтерактивних методик та психосоціальної підтримки, 120 закладів освіти отримали комплекти навчального інвентарю. Участь учнів у соціальних проєктах та заходах Федерації забезпечила формування громадянської ідентичності, соціальної відповідальності та досвіду реальної суспільної участі.

У результаті підсумкової діагностики встановлено очевидну перевагу в динаміці змін рівня сформованості соціальних навичок учнів після формувального впливу порівняно з вихідним станом. Частка учнів з високим рівнем за поведінковим компонентом зросла з 7,9% до 61,5% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 19,10$); за комунікативно-взаємодіючим компонентом – з 45,8% до 88,7% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 15,02$); за психосоціальним компонентом – з 23,6% до 77,2% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 17,53$); загальний показник учнів з високим рівнем соціалізації зріс з 20,0% до 85,0% ($\varphi^*_{\text{емп}} = 21,98$). Усі емпіричні значення суттєво перевищують критичне $\varphi^*_{\text{кр}} = 2,31$ при $p \leq 0,01$. За допомогою статистичного аналізу (φ^* -кутове перетворення Фішера та параметричний t-критерій Стьюдента для залежних вибірок) доведено достовірність отриманих даних, що підтверджує висунуту гіпотезу дослідження.

Отже, систематизація й узагальнений аналіз даних експерименту свідчить про ефективність визначених соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності і доводить результативність запропонованого підходу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та наукове вирішення проблеми соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

1. На підставі аналізу наукових джерел розкрито варіативність підходів до сутності та змісту соціалізації учнівської молоді в сучасному соціогуманітарному дискурсі. Соціалізація розглядається як фундаментальний процес людського розвитку, що охоплює засвоєння індивідом норм, цінностей, установок, моделей поведінки та соціальних ролей, необхідних для успішного функціонування в суспільстві. У дослідженні соціалізацію учнів ЗЗСО представлено як складну, багатовимірну взаємодію між особистістю та суспільством, у якій адаптація є не пасивним пристосуванням, а динамічним і рефлексивним актом входження в соціальне середовище зі збереженням суб'єктності. З'ясовано, що соціалізація реалізується через взаємопов'язані механізми наслідування, рольового навчання, міжособистісної взаємодії, рефлексії та самосвідомості, заохочень і санкцій, які проявляються з різною інтенсивністю залежно від віку, середовища та індивідуального досвіду учня. Виявлено, що зарубіжний досвід трактує соціалізацію учнів як стратегічний пріоритет освіти, реалізований через концепцію соціально-емоційного навчання (SEL), whole-school approach та командно-орієнтовані практики, тоді як в українській освітній практиці соціалізаційні можливості школи, зокрема засобами фізичної культури, часто реалізуються фрагментарно.

2. Визначено та теоретично обґрунтовано соціально-педагогічний потенціал фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності як багатофункціонального чинника соціалізації учнів ЗЗСО. Встановлено, що фізична культура реалізує комплекс соціально-виховних функцій: соціально-інтегративну (об'єднання учнів у стійкі спільноти, подолання соціальної ізоляції); нормативно-регулюючу (засвоєння норм, правил, принципів «Fair

Play»); комунікативну (розвиток вербальної та невербальної взаємодії, емпатії); ціннісно-орієнтаційну (формування цілеспрямованості, наполегливості, здоров'язбережувального ставлення); статусно-позиційну (самоствердження, підвищення самооцінки); рекреаційно-компенсаторну (психоемоційне відновлення, зниження тривожності в умовах воєнного стану). Доведено, що саме тілесно-рухова взаємодія створює природне середовище для розвитку соціальних компетентностей учнів, особливо для дітей з числа внутрішньо переміщених осіб та дітей з особливими освітніми потребами.

3. Визначено критерії, показники та рівні соціалізованості учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. Критеріальний апарат охоплює емоційно-мотиваційний критерій (рівень внутрішньої мотивації до фізичної активності, емоційна залученість, ставлення до командної взаємодії); поведінковий критерій (сформованість умінь командної співпраці, виконання соціальних ролей, лідерських якостей, готовності до взаємодопомоги); соціально-комунікативний критерій (здатність до міжособистісного спілкування, участі в проєктній діяльності, прояви соціальної відповідальності). Відповідно встановлено три рівні соціалізованості учнів: низький, середній та високий. Результати констатувального етапу засвідчили, що на початку дослідження переважали середній та початковий рівні: частка учнів з високим рівнем соціальних компетентностей за поведінковим компонентом становила лише 7,9%, за комунікативно-взаємодіючим – 45,8%, за психосоціальним – 23,6%, загальний показник – 20,0%. Виявлено дефіцит внутрішньої мотивації до рухової активності, нестійкість соціально-комунікативних умінь, значну частку ізольованих та відторгнутих учнів у класних колективах (відповідно 23,8% та 15,0%).

4. Визначено, теоретично обґрунтовано та впроваджено три соціально-педагогічні умови соціалізації учнів ЗЗСО засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, а також розроблено структурно-

функціональну модель їх реалізації. Перша умова – формування позитивного емоційно-мотиваційного ставлення учнів до фізичної активності та розвиток соціально-комунікативних умінь через упровадження ідей концепції «Спорт заради розвитку» – спирається на поєднання компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів і забезпечує перехід від зовнішньо зумовленої до внутрішньо мотивованої участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності. Друга умова – організація командно-орієнтованої фізкультурно-оздоровчої діяльності – передбачає переорієнтацію освітнього процесу з індивідуально-результативної моделі на модель співпраці, партнерства і спільного досягнення результату через технології командотворення, сюжетно-рольові формати та розвиток «м'яких навичок». Третя умова – залучення учнів до проєктної діяльності шляхом участі у різних соціальних проєктах через співпрацю ЗЗСО з громадськими організаціями – забезпечує вихід за межі класно-урочної системи та формує досвід реальної суспільної участі й громадянської відповідальності. Модель інтегрує емоційно-мотиваційний, поведінковий та соціально-комунікативний компоненти розвитку особистості і реалізується поетапно через констатувальний, формувальний та контрольний етапи дослідно-експериментальної роботи.

5. Доведено ефективність упровадження визначених соціально-педагогічних умов, реалізованих через три авторських масштабні проєкти. Першу педагогічну умову забезпечено через Всеукраїнський проєкт «Цікава фізкультура» (у співпраці з Донецьким обласним інститутом ПО) – системне оновлення змісту уроку засобами тренінгових методик, модифікованого інвентарю, тілесної перкусії та гейміфікації, спрямоване на розвиток емоційного інтелекту та мотивації до рухової активності. Другу педагогічну умову реалізовано через Національний проєкт «Цікава фізкультура 2.0 Перезавантаження» та концепцію «FOLLOW-UP»: проведено серію всеукраїнських сюжетно-рольових уроків, що охопили понад 33 000 учасників та 511 закладів освіти. Третю педагогічну умову впроваджено через Національний проєкт «Єдина Україна» (за підтримки ЮНІСЕФ), що

охопив 20 областей, понад 1 407 592 дітей, зокрема 17 452 дитини з числа ВПО та 1 178 – з ООП, а 4 823 педагоги пройшли підготовку з інтерактивних методик. Результати підсумкової діагностики засвідчили позитивну динаміку: частка учнів з високим рівнем соціалізації за поведінковим компонентом зростає з 7,9% до 61,5% ($\varphi^*_{емп} = 19,10$); за комунікативно-взаємодіючим – з 45,8% до 88,7% ($\varphi^*_{емп} = 15,02$); за психосоціальним – з 23,6% до 77,2% ($\varphi^*_{емп} = 17,53$); загальний показник – з 20,0% до 85,0% ($\varphi^*_{емп} = 21,98$). Усі значення перевищують $\varphi^*_{кр} = 2,31$ при $p \leq 0,01$, що статистично підтверджує достовірність виявлених змін та ефективність запропонованого підходу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання, пов'язані з розробкою цифрових інструментів моніторингу соціалізації учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності, упровадженням моделі соціалізації для різних вікових груп (5–11 класи), а також розширенням взаємодії закладів загальної середньої освіти з міжнародними організаціями в контексті реалізації концепції «Спорт заради розвитку» в умовах післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. О. Соціалізація особистості в контексті вітчизняних та зарубіжних науково-педагогічних досліджень. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки.* 2015. № 10(343). С. 7–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuP_2015_10_3
2. Алексеєнко Т. Ф., Бирик Д. Д., Гончар Л. В., Куниця Т. Ю. Соціально-педагогічний супровід дітей вимушених переселенців : посібник; за ред. Т.Ф. Алексеєнко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 208 с. ISBN 978-966-189-563-7.
3. Алексеєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики : наук.-метод. посіб. / Т. Ф. Алексеєнко. К. : Педагогічна думка, 2007. 152 с. ISBN 978-966-644-053-5.
4. Алексеєнко Т. Ф. та ін. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія / [Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. та ін.] / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. К. : ТОВ «Задруга», 2017. 168 с. ISBN 978-966-432-212-3.
5. Архипова С. П. Методи та технології роботи соціального педагога : навч. посіб. / С. П. Архипова, Г. Я. Майборода, О. В. Тютюнник. К. : Слово, 2011. 493 с. ISBN: 978-966-194-079-5.
6. Бадер С.О. Соціально-емоційне навчання як умова ефективного формування критичного мислення громадян. *Інноваційна педагогіка.* 2025. №81. Т. 1. С. 32–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.1.5> URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2025/81/part_1/8.pdf
7. Бадер С.О. Класифікація цінностей та ціннісно-сміслових орієнтацій особистості. *Інноваційна педагогіка.* 1(14). 2019 С.18–22. DOI: <https://doi.org/10.32843i2663-6085-2019-14-1-3>
8. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та

- молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи : моногр. / О. В. Безпалько. К. : Наук. світ, 2006. 363 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2562/2/O_Bezpalko_monograph_IL.pdf
9. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка у схемах і таблицях : навч. посібник / О. В. Безпалько. К. : Логос, 2003. 134 с. ISBN 966–581–398–6.
10. Бех В. П. Соціальна робота у дискурсі формування громадянського суспільства : монографія / В. П. Бех, М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 599 с. URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/e2aa9548-f08a-417c-861c-6dcdfd89d989>
11. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. К. : Либідь, 2008. 848 с. ISBN 978-966-06-0490-2.
12. Білик В. М. Фізична культура як інструмент соціалізації особистості: теоретичні аспекти та практичні рекомендації. Львів : ЛДУФК, 2017. 250 с.
13. Бойченко Т. Є. Здоров'я як категорія валеології, медицини і педагогіки / Т. Є. Бойченко. Вісник післядипломної освіти. 2011. Вип. 3. С. 25–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2011_3_6
14. Браун А. Супервізор у соціальній роботі: Супервізія догляду в громаді, денних та стаціонарних установах / А. Браун, А. Боурн ; пер. з англ. Т. Семигіної. К. : Пульсари, 2003. 240 с. ISBN: 966-7671-56-9.
15. Вікторова Л. В. Основи соціалізації особистості : навчальний посібник для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 6.010106 «Соціальна педагогіка» / Л. В. Вікторова, Н. Т. Тверезовська, М. В. Михайліченко. К. : ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 475 с. ISBN 978-966-929-701-3.
16. Вступ до соціальної роботи / ред. Т. В. Семигіна, І. І. Мигович. К. : Академвидав, 2005. 304 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/401967.pdf
17. Інтегрована програма з формування прихильності до АРТ у клієнтів ВІЛ-сервісних організацій та розвитку їхньої економічної самостійності. Ч. 3.

- Втручання з розвитку економічної самостійності «Майстерня можливостей»/ О. Гальчинська, Т. Семигіна. К.: Поліграф плюс, 2017. 224 с. URL: <https://respond.pactukraine.org.ua/file/5u.pdf>
18. Герасимів Т. З. Соціалізація особистості: до проблеми методологічних підходів / Т. З. Герасимів, Т. І. Іванишин // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 837. С. 231-235.
19. Герасимів Т.З., Іванишин Т.І. Соціалізація особистості: до проблем методологічних підходів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 837. С. 231–235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_39
20. Голоцван О.А, Зимівець Н.В, Сакович О.Т, Ющишин С.Ю. Спорт заради розвитку : методичний посібник з підготовки інструкторів програми/ О.А. Голоцван, Н.В. Зимівець, О.Т. Сакович, С.Ю. Ющишин : за заг. ред. Н. Зимівець. Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. 208 с. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/media/626/file/Sport%20for%20development.pdf>
21. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи в Україні / А. Г. Горілий. Тернопіль : ТАНГ, 2013. 68 с.
22. Грибан Г. П. Життєдіяльність та рухова активність студентів: монографія / Г. П. Грибан . Житомир : Рута, 2009. 594 с.
23. Грибан Г. П. Теорія і методика навчання фізичної культури: навч.-метод. посібн. / Г. П. Грибан, А. М. Лайчук, Є. І. Жуковський. Житомир : Вид-во «Рута», 2026. 244 с.
24. Даниско О.В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури : теорія і практика : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 360 с. ISBN 978-966-2538-77-9.
25. Даниско, О., Хлібкевич, С. (2026). Педагогічний потенціал варіативного модуля «Cool Games» як інноваційного засобу фізичного та соціального розвитку школярів на уроках фізичної культури. *Наука і освіта*, (1), 103–

108. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2026-1-13> URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2026-1-doc/2026-1-13>
26. Даниско, О. (2025). Педагогічні умови формування соціальної компетентності школярів засобами фізичної культури. *Естетика і етика педагогічної дії*, (32), 111–125. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2025.32.347854>
27. Danysko, O., Bondarenko, V., Synytsia, S., & Synytsia, T. (2023). Інноваційні моделі фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових програм у закладах загальної середньої освіти: досвід США. *Педагогічні науки*, (82), 11–20. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295046>
28. Даниско О. Особливості використання конструктивістського підходу у навчанні фізичної культури в умовах Нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2025, № 2 (142). С. 523–537. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2025.02/523-537>
29. Діти з особливими потребами в школі: психол.-пед. супровід / авт.-упоряд. О. М. Романова та ін. К. : Шкільний світ, 2016. 127 с. ISBN 978-966-451-000-1 (б-ка «Шк. Світу»). ISBN 978-966-451-658-4.
30. Діхтяренко З. М. Формування навичок здорового способу життя засобами фізкультурно-оздоровчої роботи на прикладі педагогічного досвіду роботи НВК № 24 (на засадах хортингу): метод. посіб. / З. М. Діхтяренко, І. С. Данилюк, Н. І. Скляр; за заг. ред. З. М. Діхтяренко. К.: Паливода А. В., 2015. 324 с.
31. Довгань Н. Ю. Передбачення і проєктування інноваційних технологій у сфері фізичної культури і спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2025. № 5 (145). С. 262–270. DOI:10.24139/2312-5993/2025.05/262-270.
32. Завидівська Н.Н., Ополонець І.В. Соціалізація у фізкультурно-оздоровчій освіті: трактування понять, проблеми, перспективи. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с. ISBN

978-966-97499-4-9.

33. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с. ISBN 978-966-97499-4-9.
34. Зімівець Н. В. Навчання здоров'я: просвітницька робота з підлітками щодо збереження, зміцнення та розвитку репродуктивного здоров'я : навч.-метод. посіб. / Зімівець Н. В., Петрович В. Н., Закусило О. Ю. ; за заг. ред. Н. В. Зімівець. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 347–357 с. ISBN 978-966-600-493-5 (серія). ISBN 978-966-600-526-0.
35. Зозуляк-Случик Р. В. Основи соціалізації особистості : навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти (освітньо-професійна програма «Соціальна робота»). 2-е вид., переробл. та доповн. Івано-Франківськ : НАІР, 2022. 206 с. ISBN 978-617-8011-45-1.
36. Зверико Н.В. Соціальна педагогіка [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. В. Зверико ; ДВНЗ «Запоріж. нац. ун-т» МОН України. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2011. С. 257–259. ISBN 978-966-599-335-3.
37. Іванов, К. & Отравенко, О. Вплив рухової активності на психічне здоров'я дітей з особливими потребами під час воєнного стану. Scientific Collection «InterConf», 2023.(149), С.155–161. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2903>
38. Ігровий метод у фізичному вихованні оздоровчої і реабілітаційної спрямованості : практ. посібник / В. М. Пристинський [та ін.]. Слов'янськ ; Донецьк : ДонІЗТ, 2006. 69 с.
39. Інноваційні технології фізичного виховання і спорту: навч. посіб. / Укладач: О. В. Юденко. К.: Національний університет оборони України, 2024. 360 с. ISBN 978-617-8368-08-1.
40. Кальченко Л. В. Педагогічні умови соціального захисту дітей у притулках для неповнолітніх: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 /

- Кальченко Лариса Володимирівна. Луганськ, 2009. 216 с.
41. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник / А. Й. Капська. К. : Центр навчальної літератури, 2011. 488 с. ISBN 978 966 364 915 3.
42. Караман О. Л. Методологічні засади проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України: філософський рівень. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2020. № 2 (333). Ч. 2. С. 157–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2020_2%282%29_19
43. Караман О. Л., Юрків Я. І. Індивідуально-психологічні чинники абераційної соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України. *Освіта та педагогічна наука*. 2018. № 1. С. 66–75.
44. Караман О. Л. Інформаційно-цифрова компетентність як засіб комунікації учнів закладів загальної середньої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 1 (2). 2024. С. 26–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2022_1%282%29_5
45. Караман О. Л. Технологія соціально-педагогічного супроводу процесу соціалізації дітей і молоді в умовах гібридної війни на сході України / О. Л. Караман, Я. І. Юрків . *Освіта та педагогічна наука*. 2019. № 1. С. 49–57. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/4526>
46. Качан О. А. Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-спортивну діяльність : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Моторіна, 2017. 187 с. URL: <https://surl.li/kjqzna>
47. Качан О. А., Кудрявець Д. С., Вольвак М. О. Методичний путівник учителя НУШ: фізична культура. Краматорськ : Витоки, 2021. 82 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3141>
48. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні та рухливо-пізнавальні технології у фізичному вихованні дітей і підлітків : навчально-метод. посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. А. Моторіна, 2019. 260 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/855>

49. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні технології фізкультурно-спортивної спрямованості в соціалізації учнівської молоді : навчально-методичний посібник / за ред. О. А. Качана, В. М. Пристинського. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. 160 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/228>
50. Качан О. А., Пристинський В. М. Концепція «Спорт заради розвитку» в національному проєкті «Єдина Україна». Особливості організації фізкультурно-оздоровчих заходів під час воєнного стану : монографія. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2024. 208 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/856>
51. Качан О. А., Пристинський В. М., Коломоєць Г. А., Онішкевич О. М. Цікава фізкультура у закладах загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2022. 188 с. URL: <https://surli.cc/jsyymm>
52. Качан О. А. Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти як соціально-педагогічна проблема. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. №4. С. 36–42. DOI: 10.12958/1817-3764-2024-4-36-42 URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12413/5.%20Kachan.pdf?sequence=1>
53. Качан О.А. Соціально-педагогічні умови та їх впровадження у процес соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2025. № 1 (107) С. 166–176. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(107\)2025.327073](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(107)2025.327073)
54. Качан О.А. Психолого-педагогічні особливості розвитку та діагностика ступеню соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти у контексті формування фізичної культури особистості. *Науковий вісник вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. Випуск №7, 2025. С. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psych-2025->

1.12

55. Качан О.А., Отравенко О.В. Проектна діяльність у фізичному вихованні: реалізація концепції «Цікава фізкультура» як важливого інструменту соціалізації особистості. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». (2), 2025. 37–48. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-2-37-48>. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12630>
56. Качан О.А. Соціалізація учнів у шкільному фізкультурному середовищі: теоретичні засади та умови реалізації. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. № 1 (109). 2026. 290–300. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(109\)2026.354039](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(109)2026.354039)
57. Качан О.А. Соціалізація учнів у закладах загальної середньої освіти: виклики та шляхи їх подолання// Science and technology: challenges, prospects and innovations. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2024. Pp. 301–307. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-technology-challenges-prospects-and-innovations-26-28-12-2024-osaka-yaponiya-arhiv/>
58. Качан О.А. Теоретичні основи соціалізації учнівської молоді в процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності // European congress of scientific discovery. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Madrid, Spain. 2024. Pp. 357–363. URL: <https://sci-conf.com.ua/i-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-congress-of-scientific-discovery-29-31-12-2024-madrid-ispaniya-arhiv/>
59. Качан О.А. Педагогічна модель реалізації соціально-педагогічних умов соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності // Scientific achievements of contemporary society. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United

- Kingdom. 2025. Pp. 475–483. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-achievements-of-contemporary-society-10-12-01-2025-london-velikobritaniya-arhiv/>
60. Качан О.А. Модель педагогічного забезпечення соціалізації учнів засобами оздоровчо-рухової та спортивно-організованої діяльності // Current trends in scientific research development. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2025. Pp. 547–556. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-trends-in-scientific-research-development-16-18-01-2025-boston-ssha-arhiv/>
61. Качан О.А. Соціалізація, інтеграція та адаптація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи // Scientific research: modern challenges and future prospects. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2025. Pp. 310–317. URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-modern-challenges-and-future-prospects-17-19-02-2025-myunhen-nimechchina-arhiv/>.
62. Качан О.А. Соціальна адаптація учнівської молоді в процесі фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах загальної середньої освіти // Science in the modern world: innovations and challenges. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2025. Pp. 431–442. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-in-the-modern-world-innovations-and-challenges-20-22-02-2025-toronto-kanada-arhiv/>.
63. Качан О. А. Роль фізичного виховання у формуванні соціальних навичок учнівської молоді // Future of science: innovations and perspectives. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2025. Pp. 311–317. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-future-of->

64. Качан О.А. Навчання, виховання й розвиток гармонійно розвиненої особистості в процесі занять фізичною культурою і спортом. Монографія; за ред. проф. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2023. 731 с. Колектив авторів.
65. Качан О.А. Пристинський В.М. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти. / Пристинський В. М., Пристинська Т.В. Качан О.А, // Зб. наук. статей / За заг. ред. Г. Л. Єфремової. Суми, 2024. 149–153 с.
66. Качан О. А. Соціально-виховні функції фізичної культури і спорту у формуванні особистості учнів закладів загальної середньої освіти. Вища технічна освіта ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи: колективна монографія / За заг. ред. В.В. Єфременко, Л.К. Лисак. Краматорськ-Івано-Франківськ : ДонНАБА, 2024. Вип. 3. 276 с. ISBN 978-617-599-060-5. -68-77с.
67. Качан О.А. Соціальні функції фізичної культури і спорту у формуванні гармонійно розвиненої особистості учнів закладів загальної середньої освіти. Освітні практики та технології у фізичній культурі і спорті в умовах сучасних викликів. Монографія; за ред. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2025. 38–47 с.
68. Качан О.А. Соціальна адаптація учнівської молоді засобами фізичної культури. Актуальні питання фізичного виховання, спорту, здорового способу та якості життя різних верств населення: збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (електронне видання), 21 березня 2025 року. Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський

авіаційний інститут», 2025. 354–359 с.

69. Качан О.А. Особливості організації фізкультурно-оздоровчих заходів під час воєнного стану. Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти: матеріали VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 26–31 березня 2025 року). / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. 634–643 с.
70. Качан О. Фізкультурна анімація як педагогічний інструмент соціалізації учнів у сучасному освітньому середовищі / Качан О. Устенко О., / Фізична культура, освіта і здоров'язбереження в контексті сучасних змін: монографія / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; редкол.: О. Холодний, О. Качан, Ю. Мусхаріна. Слов'янськ; Дніпро, 2026. 313–323 с. URL : <https://dspace.ddpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1416>
71. Качан О. А. Цікава фізкультура як бренд Нової Української Школи: навч.-метод. посіб. / О.А. Качан, О.В. Отравенко. Полтава: вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. 154 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11180>
72. Качан О. А. Цікава фізкультура: унікальна модель соціалізації учнів у процесі фізичного виховання в Україні : навч.-метод. посіб. / О. А. Качан, О. В. Отравенко, С. О. Омельченко. Полтава : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. 240 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11492>
73. Коваленко В. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : посібник / за наук. ред. М. П. Лещенко. К., 2017. 192 с. ISBN 978-966-929-732-7.
74. Ковальчук Т. І. Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки підлітків / Т. І. Ковальчук, А. А. Василяшко. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія.* 2017. Вип. 267. С. 96–101.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_267_19

75. Кожекіна Л. Ю. Особливості трактування поняття «соціалізація» у соціально-гуманітарних науках. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. С. 98–101. URL: https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/visn2010_1-2_98.pdf
76. Козирев М. П. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3617>
77. Коленіченко Т. І. Методологія дослідження адаптації особистості в нових умовах життєдіяльності. *Соціальна безпека і гуманітарний захист в Україні на початку XXI століття : проблеми теорії і практики : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф.* Чернігів, 2009. С. 55–57.
78. Коломоєць, Г. А., & Дикий, О. Ю. (2022). Вплив рухової активності на підвищення рівня фізичної підготовленості здобувачів освіти. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15, (11(157)), 81–84. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11\(157\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).19)
79. Коломоєць, Г., Пустолякова Л. (2025). Фізичне виховання та спортивна діяльність як засіб подолання ізоляції та побудови соціальних зв'язків між дітьми та шкільною молоддю. *Проблеми освіти*, (1(102)), 192–203. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-102.2025.13>
80. Коновальчук І. М. Використання інтерактивних технологій у формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи*. Збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І.В. Голубовська – Житомир: ФОП «Н.М.Левковець», 2022. С 162–166.
81. Круцевич Т., Пангелова Н., Москаленко Н. Фізичне виховання в закладах освіти: сучасний стан і реалії сьогодення. *Спортивний вісник*

Придніпров'я. 2023. № 1. С. 67–77. DOI: http://dx.doi.org/10.32540/2071-1476_2023-1-067

82. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики / О. В. Купенко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с. ISBN 978-966-657-833-7.
83. Купенко О. Гендерні аспекти соціальної стійкості територіальних громад : аналітичний звіт / О. Купенко, А. Костенко, Н. Світайло та ін. ; за ред. О. Купенко. Суми : СумДУ, 2022. 56 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89995>
84. Курило В. С. Фасилітація як метод формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти / В. С. Курило, О. Л. Караман. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 2 (180). С. 59–69. DOI: 10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69.
85. Курило В. С. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України : монографія / В. С. Курило, С. В. Савченко, О. Л. Караман. К. : Талком, 2018. 240 с. ISBN 978-617-7685-21-9.
86. Лавриченко Н.М. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації: педагогічні роздуми і нотатки [Текст] / Н. М. Лавриченко ; Ін-т педагогіки АПН України. К. : Інсайт-плюс, 2006. С.231–247. ISBN 966-95927-4-7.
87. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч. посіб. / М. В. Левківський. 4-те вид., стер. Київ: Центр учб. літ., 2011. 188 с.
88. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практ. посібник / А. В. Литвин. 2-е вид. Львів : ЛДУБЖД, 2018. 88 с.
89. Литвин А. Типологія поняття «умови» в науково-педагогічних дослідженнях / А. Литвин. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 5. С. 9-28 . URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_5_3
90. Лях Т. Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Лях Тетяна Леонідівна. Луганськ, 2009. 304 с.

91. Малечко Т. А., Коломоєць Г. А., Пустолякова Л. М. Вплив Нової української школи на формування мотивації до уроків фізичної культури. Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40751/Malechko-238-241.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
92. Мамаєв Д. Ю. Трансформація поняття «соціалізація» та її механізмів в історичному аспекті. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 7. С. 413–422.
93. Методичні рекомендації до курсу «Соціалізація особистості» / укладачі: О. Л. Остапчук, С. А. Котловий. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 48 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/24513/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82.%D1%80%D0%B5%D0%BA.%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>
94. Москаленко В. В. Соціалізація особистості : монографія / В. В. Москаленко. К. : Фенікс, 2013. 540 с. ISBN 978-966-136-043-2.
95. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-е, виправлене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2008. 688 с. ISBN 978-966-364-591-9
96. Москаленко Н.В. Фізичне виховання молодших школярів : [монографія] 232 / Н.В. Москаленко. 3-є вид., перероб. та допов. Дніпропетровськ: Інновація, 2014. 375 с. ISBN 966-96438-8-0.
97. Мудрик А.Б. Соціальна компетентність особистості: постановка проблеми і теоретичні аспекти дослідження. *Вісник чернігівського національного педагогічного університету* [текст]. 2. Вип. 94 / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка ; гол. ред. Носко М.О. Чернігів : ЧДПУ, 2011. (Серія : Психологічні науки). С. 26–29. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/612>

98. Мухіна В. В. Соціалізація студентської молоді педагогічного університету у позанавчальній діяльності засобами народного мистецтва : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / Мухіна Вікторія Вячеславівна ; Донбаський держ. пед. ун-т. Слов'янськ, 2021. 20 с.
99. Назаренко Г. А. (2005) Етнічна соціалізація, виховання культури міжетнічних відносин як пріоритетні завдання народної педагогіки у сучасних умовах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. № 24. С. 194–197.
100. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)]; заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с. ISBN 978-617-7724-74-1. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>.
101. Омельченко І. М. Психологічні основи діагностики соціального інтелекту у дошкільників із інтелектуальними труднощами легкого ступеня прояву [Текст]: навчально-методичний посібник; Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Київ: Вид-ць Цибульська, 2023. 230 с. ISBN 978-617-8324-09-4.
102. Омельченко С. О., & Пристинський В. М. (2009). Принципи моделювання педагогічної системи взаємодії соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, 3, 54–60 с.
103. Омельченко С. О., & Пристинський В. М. Соціалізація дітей і підлітків засобами освітньо-виховної оздоровчої роботи: навч.-методичний посібник / С. О. Омельченко, В. М. Пристинський. 2014. Слов'янськ: Вид-во ДВНЗ «ДДПУ». 208 с.
104. Опарін О. А. Методики фізичного виховання у валеології : навч. посіб. / О. А. Опарін, П. Є. Лівак, З. М. Діхтяренко, А. Г. Захаріна, Є. А. Захаріна, І. О. Корженко, А. В. Стешиц, Н. Б. Петренко; за заг. ред. проф.

- О. А. Опаріна. Харків : Факт, 2025. 448 с. ISBN: 978-617-8175-49-8.
105. Отравенко О.В. Здоров'язбережувальна компетентність як складова якісної професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2019. 4(327). Ч. 1. С. 100–107. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-4\(327\)-1-100-107](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-4(327)-1-100-107)
106. Отравенко О., Іванов К. Нові спортивні активності регбі 5 та доджбол у закладах освіти в аспекті здоров'язбереження. *SWorldJournal* Issue. 2023. 18 / Part 3. 55–61. DOI: 10.30888/2663-5712.2023-18-03-052
107. Отравенко О. Здоров'язберігаючі технології в умовах змішаного навчання закладів освіти. Collection of Scientific Papers «ЛОГОΣ», (December 9, 2022; Cambridge, UK), С.176–179. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-09.12.2022.48>
108. Отравенко О. В. Інноваційні методи навчання як основа якісної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. *Open educational e-environment of modern University*, special edition. 2019. С. 222–230. DOI: <http://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s21>
109. Отравенко О.В., Бугайова Л. П., Новицький Л. М. Педагогічні умови готовності майбутніх учителів фізичної культури до інновацій та лідерства в умовах Нової української школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* № 2(340), квітень, 2021. Ч.2. С.54–64. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2\(340\)-2-54-64](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2(340)-2-54-64)
110. Отравенко О. В. Вплив активної життєвої позиції на здоров'я та психофізичну готовність учнів, студентів і курсантів до фізкультурно-спортивної діяльності в закладах освіти / О. В. Отравенко, З. М. Діхтяренко, Е. А. Єрмоменко // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* № 2, 2025. С. 149–163. DOI: <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-2-149-163>
111. Отравенко О. В., Довгань Н. Ю., Ганчева В. І., Гончаренко В. І. Новітні

- технології навчання фізичній культурі учнівської молоді в умовах глобальних змін і викликів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 3 (351). С. 6–20. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3\(351\)-6-20](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-3(351)-6-20).
112. Отравенко О. В. Психофізична підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2025. № 109. С. 70–77. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-9>.
113. Отравенко О.В. Новітні підходи до формування здоров'язбережувальної компетентності учнів з ослабленим здоров'ям засобами фістболу та петанку. *Актуальні питання у сучасній науці*. №10(28). 2024. С.851–862. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-851-862](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-851-862).
114. Отравенко О.В., Талалай Б.В. Гейміфікація як засіб виховання цінностей олімпізму у підлітків. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»*, 2025. 484–489.
115. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навчальний посібник / С. С. Пальчевський. К. : Кондор, 2005. 560 с. ISBN 966-351-020-Х.
116. Пачковський Ю. Ф. та ін. Соціологія : підручник / Ю. Ф. Пачковський, Н. В. Коваліско, І. В. Городняк та ін. ; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. Ф. Пачковського. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 418 с. ISBN 978-966-613-897-5.
117. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с. ISBN 978-966-2741-65-0.
118. Петрочко, Ж. В. Соціально-педагогічні виховні технології у викликах часу. *Науково-теоретичний та інформаційний вісник НАПН України «Педагогіка і психологія»*, 1 (82). 2014. С. 17–24. ISSN 2304-0629.
119. Погонцева З.В., Деревянко В.В., Захарчук І.Р., В'яла О.М. Спорт заради розвитку («Щаслива та захищена дитина – активна та здорова родина і

- нація») : навч.-метод. посібник / О.В. Погонцева, В.В. Деревянко, І.Р. Захарчук, О.М. В'яла, О.С. Трофимов. Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. 268 с. ISBN 978-966-136-453-9.
120. Полякова О.М. До питання про правову соціалізацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2013, № 4 (30). С. 376–382.
121. Пристинська Т. М. Матеріали до розробки оздоровчої технології засобами стрітболу / Т. М. Пристинська // Педагогічні технології особистісно-орієнтованого формування в учнів загальноосвітньої школи культури здоров'я : теорія та практика : навч. посібник / за ред. В. Г. Григоренка. Слов'янськ : вид-во СДПУ, 2010. 346 с. С. 237 – 252.
122. Пристинська Т. М., Лакомов С. В., Лисецька О. Я. та ін. Обґрунтування шляхів підвищення мотивації школярів до занять фізичною культурою і спортом. Слов'янськ-Краматорськ, 2019. URL: http://www.ddpu.edu.ua/images/stories/news/2019/04_apr/10/10/2019.pdf#page=65
123. Пристинський В.М., Пристинська Т.М., Фролова О.О., Ярхо І.С. Підготовка педагога до реалізації професійних функцій щодо забезпечення здорового способу життя. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. № 2 (66) лютий 2019 р. С. 349–354.
124. Пристинський В. М. Інтерактивні педагогічні технології розвитку психофізичних функцій у дітей молодшого шкільного віку / В. М. Пристинський. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. 2012. Вип. 102. Т. II. С. 84–87.
125. Пристинський В. М. Освітньо-валеологічна спрямованість фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку / В. М. Пристинський, І. В. Макущенко. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2009. №1. С. 45–49.
126. Пристинський В., Пристинська Т. Освітні практики та технології у фізичній культурі і спорті в умовах сучасних викликів. Монографія; за

- ред. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2025. 810 с. URL: <https://pnotafk.ddpu.edu.ua/vd&fvsgro/index.htm>
127. Приступа Є. Українські народні ігри : монографія / Є. Приступа, В. Левків, О. Слімаковський. Львів : ЛДУФК, 2012. 432 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/10142>
128. Про освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
129. Про повну загальну середню освіту. Закону України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/463-20#Text>
130. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
131. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>
132. Про фізичну культуру і спорт. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3808-12#Text>
133. Професійна підготовка соціального педагога в контексті засад компетентнісно-зорієнтованої парадигми : колективна монографія / О. Гуренко, Н. Захарова, О. Ілішова, В. Котляр, Н. Михайленко, К. Петровська, А. Попова, С. Улюкаєв / за заг. ред. к. пед. н., доц. К. Петровської. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 248 с. ISBN 978-966-197-736-4.
134. Проектна діяльність у системі професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник / В. О. Радкевич, О. В. Бородієнко, Л. П. Пуховська, О. А. Самойленко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк. Житомир: «Полісся», 2020. 236 с. ISBN 978-966-655-962-6.
135. Раєвська Я. М. Особливості та напрями соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні [Електронний ресурс] / Я. М. Раєвська. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного*

- університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2020. Вип. 34. С. 184–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_sp_2020_34_20
136. Рибалко Л. Фізкультурно-оздоровча діяльність як запорука здоров'язбереження. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15, (3К(162), 2023. 343–347. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).71](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).71)
137. Рибалко Л. Здоров'язбережувальні технології як педагогічна і соціальна проблема. *Журнал Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі*: колективна монографія. 2019. 8–29.
138. Розвиток особистості у різних умовах соціалізації : колективна монографія / за наук. ред. Л. О. Калмикової, Г. О. Хомич. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 468 с. ISBN 978-966-194-237-9.
139. Собко С. Оздоровча рухова активність як генеруючий чинник здоров'я у життєвому шляху особистості. *Contemporary Problems of Improve Living Standards in a Globalized World*. 2018. С.429–433.
140. Сабко С., Мамчур А. Теоретичні основи позакласної діяльності як чинника формування мотивації підлітків до рухової активності. Кропивницький, 2018. URL: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3123/1/Теоретичні%20основи%20позакласної%20діяльності%20як%20чинника%20формування%20мотивації%20підлітків%20до%20рухової%20активності.pdf>
141. Садова І. Інклюзія у закладах загальної середньої освіти України: тенденції розвитку : монографія / І. Садова. Дрогобич : Посвіт, 2020. 448 с.
142. Савченко С. В., Курило В. С. Медіасоціалізація як складник соціалізації особистості в інформаційному суспільстві. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. № 1 (324). Ч. 1. С. 83–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2019_1%281%29__11
143. Сейко Н. А. Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та

- вищої освіти в Україні [Текст] : зб. наук. пр. / заг. ред. Н. А. Сейко ; Житомирський держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. Житомир : [б.в.], 2002. 330 с. ISBN 966-7603-78-4.
144. Семигіна Т. В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2015. № 1-2. С. 6–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2015_1-2_3
145. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. № 1. С. 70–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2019_1_8
146. Семигіна Т. (2016). Он-лайн технології у практичній соціальній роботі //«Інтернет-освіта-наука-2016», Десята міжнар. наук.-практ. конф. ІОН-2016, 11-14 жовтня, 2016 : Зб. праць. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 119–121. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/13401>
147. Семигіна Т. В. Теорії соціальної роботи : Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / заг. ред. І. Д. Зверева. К. ; Сімферополь : Універсум, 2012. С. 110–114.
148. Сидоренко Ж. В. Соціально-психологічні передумови постановки завдань стосовно психологічного здоров'я. *Соціальна психологія*. №2. 2010. С. 85–93.
149. Сидоренко Ж., Притуляк Д. Психологічні прояви стресостійкості підлітків в умовах війни в Україні. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія Психологічні науки*. 2025, 124–136. DOI: [https://doi.org/10.31558/2786-8745.2025.2\(7\).7](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2025.2(7).7)
150. Скляр П. П. Інноваційні підходи та особливості в підготовці фахівців соціальної сфери [Текст] : монографія / П. П. Скляр, Т. Є. Мальцева, С. І. Нетьосов ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2014. 246 с. ISBN 978-617-11-0025-1.
151. Слободяник О. Аналіз поняття «проект», «проектна технологія», «педагогічне проектування» у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних

- науковців. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308793.pdf>
152. Сороколіт Н. Цифровізація фізичного виховання в умовах війни та змішаного навчання / Наталія Сороколіт, Ольга Римар, Денис Кудрявець // *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2026. № 1. С. 351–360.
153. Сороколіт Н. Модернізація шкільного фізичного виховання в період незалежності України : монографія / Наталія Сороколіт. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2025. 364 с. ISBN 978-617-8135-37-9.
154. Сороколіт Н. Цифрові застосунки як інноваційні засоби підвищення ефективності уроків фізичної культури / Наталія Сороколіт, Василь Ткачук, Галина Маланчук // *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. 2025. Вип. 44. С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.15330/fcult.44.64-68>
155. Сороколіт Н. Сучасні підходи до формування культурної компетентності школярів засобами фізичного виховання / Сороколіт Наталія, Москаленко Наталія // *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2024. №1. С. 94–100. DOI: DOI:10.32540/2071-1476-2024-1-094. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/36018>
156. Сороколіт Н. Позакласний спортивно-масовий захід «Cool Games» як нововведення у розвитку фізичних якостей школярів / Наталія Сороколіт, Ольга Римар, Олена Ханікянц // *Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура*. 2024. Вип. 43. С. 43–49. DOI: <https://doi.org/10.15330/fcult.43.43-49>
157. Сороколіт Н. С. Нормативно-програмне забезпечення фізичного виховання в умовах Нової української школи / Сороколіт Н. С., Чопик Р. В. // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. пр. Київ, 2023. Вип. 5К(165). С. 130–133. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K\(165\).29](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K(165).29)
158. Сороколіт Н.С. Розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах нової української школи. *Фізичне виховання*,

- спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2022. Т. 2. Вип. 58. С. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-02-22-28>
159. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. І. Д. Зверевої. К. : Центр учбової літератури, 2008. 336 с. ISBN 978 966 364 577 3.
160. Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / за заг. ред. С. П. Архипової. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2014. 235 с. ISBN 978-966-9730-16-9.
161. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. К. : ТОВ «Задруга», 2017. 168 с. ISBN 978-966-432-212-3.
162. Соціальна робота в Україні: теорія та практика [Текст] : посібник для підвищення кваліфікації працівників соціальних служб для молоді: У 2 ч. / заг. ред. А. Я. Ходорчук ; Український держ. центр соціальних служб для молоді Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. В.Гнатюка. К. : УДЦССМ, 2001. Ч. 3 : Теоретичні засади та основні напрямки інформаційних технологій соціальної роботи / М. Г. Братасюк [та ін.]. К. : [б.в.], 2002. 172 с. ISBN 966-7815-15-3.
163. Соціальна робота [Текст]: [Навчальний енциклопедичний словник-довідник] / За науковою ред. д.с.н., проф. В.М.Пічі. Вид. 4-те, виправлене, перероблене та доповнене. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 61 с. ISBN 978-966-418-213-0.
164. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навчально-методичний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. 219 с. ISBN 978-617-7780-34-1.
165. Соціальний педагог у школі. Рекомендації для початківця: Потоцька, Юлія Вячеславівна, Зайкіна, Оксана Петрівна (2017). ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ», Київ. ISBN 978-617-7287-51-2.
166. Соціологія: словник термінів і понять. К. : Кондор, 2006. 372 с. ISBN

9664351409846.

167. Соціологія: підручник / за ред. В. Г. Городяненка. 2-ге вид. Київ : Академія, 2005. 560 с. ISBN: 966-580-115-5.
168. Тернопільська В. І. Управління соціальними проєктами: формування цілей та доцільність їх реалізації / В. І. Тернопільська, О. С. Бакуліна // Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 39. С. 309–312. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct39-51>
169. Тернопільська В. І. Особливості застосування освітніх технологій у формуванні мобільності студентів / В. І. Тернопільська, О. С. Бакуліна // *Pedagogical and psychological sciences: Collective monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2020. р. 370-385.
170. Тернопільська В. І. Актуальність питання соціальної політики в Україні / В. І. Тернопільська, О. С. Бакуліна // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 1(24). С. 191–194. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/4281>
171. Тернопільська В. І. Теоретичні засади реалізації ціннісного підходу у вихованні особистості. *Нові технології навчання*. 2016. Вип. 88. ч. 2. С. 118–121.
172. Теорія і практика психологічної допомоги та реабілітації: підручник. Вид. 2-ге, доп. / кол. авт. ; за заг. ред. Василя Осьодла. Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020. 484 с. ISBN 978-617-7187-42-3.
173. Теорія і практика інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Кривий Ріг : ФОП Чернявський, 2019. 170 с. ISBN: 978-617-7784-23-3.
174. Технології соціально-педагогічної роботи / за заг. ред. А. Й. Капської. К. : УДЦССМ, 2000. 372 с. ISBN 966-78-15-00-5.
175. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 574 с. ISBN 978-966-346-350-6.
176. Тверезовська Н. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови» / Н. Тверезовська, Л. Філіппова // *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–

92.

177. Туленков М. В., Лобанова А. С., Яремчук С. С. Системний аналіз у соціології : підручник / за заг. ред. М. В. Туленкова. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2023. 508 с. ISBN 978-966-423-784-7.
178. Українські народні рухливі ігри як засіб досягнення фізичної досконалості студентства / Кулік І.Г., Кудряшова Т.І. Кременчуцький державний політехнічний університет імені Михайла Остроградського. 2009. URL: <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-03/09kigpps.pdf>
179. Уйсімбаєва М. Проектна діяльність: теоретичні аспекти / М. Уйсімбаєва. *Витоки педагогічної майстерності. Сер. : Педагогічні науки.* 2014. Вип. 13. С. 258. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_13_51
180. Федорченко Т.Є. Соціально-педагогічні детермінанти девіантної поведінки школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.* Т. 2 №15. 2011, С. 226–236.
181. Фізичне виховання: проблеми та перспективи: монографія за загальною редакцією проф. Г. П. Грибана. Житомир: Рута, 2020. 384 с. ISBN 978-617-581453-6.
182. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. К. : Академія, 2002. 530 с. ІЗВМ 966-580-123- 6.
183. Холодний О.І., & Пристинський В.М. (2019). Формування здоров'язбережувальних компетентностей дітей та учнівської молоді у процесі фізичного виховання. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна. 202 с.
184. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти.* 2011. № 2. С. 11–15. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2797/ped.umovi.pdf>
185. Шевченко О. М. Соціально-психологічні особливості конфліктності у молодіжному віці. *Молодий вчений.* 2017. № 2. С. 81–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_2_22
186. Шинкарьова О. Д., Шинкарьов С. І. Дозвіллево-рекреаційна діяльність

- у фізичній культурі та спорті. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* № 1 (360), квітень 2024. Видавничий дім «Гельветика». С. 53–59. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1\(360\)-53-59](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1(360)-53-59)
187. Шинкарьова О. Д., Шинкарьова Н. Г. Оздоровчо-рекреаційна діяльність в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць.* Херсонський державний університет. Випуск 109, 2025. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-12>
188. Шинкарьова О. Д., Шинкарьова Н. Г. Використання українських народних ігор, розваг і забав у дозвіллево-рекреаційній діяльності. *Фізичне виховання та спорт.* Запорізький національний університет. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 1. С. 192–198. DOI: <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2025-1-25>.
189. Шинкарьова О. Д., Шинкарьова Н. Г. Організація дозвіллево-рекреаційної діяльності. Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти спеціальності А7 «Фізична культура і спорт». Полтава: Видавництво ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. 146 с.
190. Школа О.М. Оздоровчо-рекреаційна рухова активність як засіб збереження здоров'я студентів під час дистанційного навчання. *Спортивна наука та здоров'я людини.* Київський столичний університет імені Бориса Гринченка, 2026. № 1(15)2026. С. 200–208. DOI: <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2026.116>
191. Школа О.М., Фоменко О.В. Застосування оздоровчо-анімаційних технологій у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації рекреаційної діяльності школярів. *Педагогічна Академія: наукові записки. ГО «Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань»*, 2026. № 27. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1780>

192. Школа О.М. Інтерактивні технології навчання в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* № 2 (340), Ч. I, 2021. С.252–260. DOI: 10.12958/2227-2844-2021-2(340)-1-252-260.
193. Школа О.М., Отравенко О. В., Фоменко О. В, Сичов Д. В. Оздоровчі фітнес технології в навчанні: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностей А7 Фізична культура і спорт, А4 Середня освіта (Фізична культура) / уклад.: О. М. Школа, О. В. Отравенко, О. В. Фоменко, Д. В. Сичов. Полтава : Вид-во «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2025. 129 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11016>
194. Шмоніна Т. А. Сучасні підходи до розуміння поняття «педагогічні умови» / Т. А. Шмоніна, І. Г. Глухов // *Педагогічні науки.* Херсон : ХДУ, 2011. Вип. LIX. С. 65–69.
195. Юрків Я. І., Луканов Д. В. Труднощі соціально-психологічної адаптації вразливих верств внутрішньо переміщених осіб до нових умов життя. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2021. Вип. 1 (48). С. 469–473. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2021_1_96
196. Юрків Я.І. Інноваційні технології підготовки майбутніх педагогів до розвитку емоційного інтелекту у дітей. *International scientific journal «Grail of Science».* 2026. N 62 (February 2026). 1190–1198. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.20.02.2026.13>
197. Яблонська Т. М. Вікові та індивідуально-психологічні особливості як чинник самовдосконалення особистості. *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Психологія»,* ред. кол. Надія Скотна (гол. ред.), І. Галян (ред. розділу) та ін. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. Вип. 37. 284 с. С. 28–39.

198. Bar-On, R. (2006). The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13–25.
199. Bauman Z. *Liquid Modernity* / Z. Bauman. Cambridge : Polity Press, 2000. 240 p. DOI:10.5565/rev/athenea.10.
200. Bailey R., Hillman C., Arent S., & Petitpas A. (2013). Physical activity: An underestimated investment in human capital? *Journal of Physical Activity and Health*, 2013 Mar;10(3):289–308. DOI: DOI:10.1123/jpah.10.3.289.
201. Berger P. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge* / P. Berger, T. Luckmann. Garden City, NY : Doubleday, 1966. 240 p.
202. Biesta G. *Good Education in an Age of Measurement: Ethics, Politics, Democracy* / G. Biesta. Boulder : Paradigm Publishers, 2010. 160 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315634319>
203. CASEL. *What Is SEL? Core Competencies and Framework*. Chicago : Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, 2020. URL: <https://casel.org/what-is-sel/>
204. Coakley J. *Sports in Society: Issues and Controversies* / J. Coakley. 12th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2017. 568 p.
205. Darling-Hammond L. Implications for educational practice of the science of learning and development / L. Darling-Hammond, L. Flook, C. Cook-Harvey [et al.] // *Applied Developmental Science*. 2020. Vol. 24(2). P. 97–140.
206. Dikhtiarenko, Zoia, Korzhenko, Iryna, Steshyts, Andrii. Training of future physical education teachers and martial arts coaches – Combat Horting to the application of healthcare technologies (2022). *Physical culture, sports and physical rehabilitation in modern society*. Nataliia Khlus, Oleksandr Nestorenko (editors). Monograph. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2022, (pp. 22-77).
207. Dovgan, N., Kukushkin, K., Fedorchenko, T., Lavrentiev, O., Yeromenko, E., Sergienko, Y., Dikhtiarenko, Z. et ell. (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi,

- Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. Part 6. Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 272–357).
208. Durlak J. A., Weissberg R. P., Dymnicki A. B., Taylor R. D., Schellinger K. B. The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*. 2015. Vol. 82, Issue 1. P. 405–432. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>
209. Eisenberg N. Emotion-related regulation: Sharpening the definition / N. Eisenberg, T. L. Spinrad // *Child Development*. 2014. Vol. 85(6). P. 2119–2126. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00674.x>
210. Fend, H. *Entwicklungspsychologie des Jugendalters: Ein Lehrbuch für pädagogische und psychologische Berufe*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2003. 502 S. DOI: 10.1007/978-3-322-80943-8.
211. Fletcher T., & Nicholas S. (2013). Sport and social inclusion: International policy perspectives. *Journal of Sport Policy and Politics*, 5(1), 1–20.
212. Giddens A. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age* / A. Giddens. Stanford : Stanford University Press, 1991. 256 p. ISBN 978-0-7456-0889-1. ISBN 978-0-7456-0932-4 (pb).
213. Goodman R. The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) / R. Goodman // *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 1997. Vol. 38(5). P. 581–586. DOI: 10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x.
214. Goleman, D. P. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ for character, health and lifelong achievement*. New York: Bantam Books.
215. Harrar W. R. Ethical and legal aspects of clinical supervision / W. R. Harrar, VandeCreek I., S. Knapp // *Professional Psychology: Research and Practice*. 1990. № 21(1). P. 37–41.
216. Hartmann D., & Kwauk C. (2011). Sport and development: An overview, critique, and reconstruction. *Journal of Sport and Social Issues*, 35(3), 284–305. DOI: 10.1177/0193723511416986.

217. Hatfield, D. P., Lynskey, V. M., Economos, C. D., Nichols, E. R., Whitman, N. B., & Nelson, M. E. (2016). Crowdsourcing Innovative Physical Activity Programs: Active Schools Acceleration Project Case Study. *Trans J of the Am College of Sports Medicine*, 1 (1), 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1249/TJX.0000000000000724>.
218. Karaman O., Yurkiv Ya. Transformation of the higher education system in the conditions of the hybrid war in the east of Ukraine / *Educational Studios: Theory and Practice* : monograph / eds. S. T. Zolotukhina, I. M. Trubavina. Prague-Vienna : Premier Publishing, 2018. P. 9–19.
219. Karaman O., Yurkiv Ya. Deformation of Personality as a Consequence of a Hybrid Warfare // *Postmodern Openings*. 2019. Vol. 11, Iss. 1. P. 42–56.
220. Kachan O.A., Otravenko O. V. TRANSFORMATION OF HEALTH-ORIENTED PHYSICAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF STUDENTS' SOCIALIZATION: THE «SPORT FOR DEVELOPMENT» MODEL IN THE UKRAINIAN EDUCATION PRACTICE. *SWorldJournal* Issue 36 / Part 5. 2026. 66–76. DOI: 10.30888/2663-5712.2026-36-05-062. ISSN 2663-5712.
221. Kubitskyi S. O. Istoriiia sotsialnoi roboty v zarubizhnykh krainakh / S. O. Kubitskyi. Kyiv : Kondor, 2015. 232 p.
222. Kurylo V., Karaman O., Bader S., Pochinkova M., Stepanenko V. Critical thinking as an information security factor in the modern world. *Social and Legal Studios*. 2023. 3 (6), 67–74.
223. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. *Psychological Inquiry*, 15(3), 197–215.
224. Mead G. H. Mind, Self, and Society: From the Standpoint of a Social Behaviorist / G. H. Mead. Chicago : University of Chicago Press, 1934. 401 p.
225. Moreno J. L. Who Shall Survive? Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama / J. L. Moreno. Beacon, NY : Beacon House, 1953. 763 p.
226. National Institute for Strategic Studies. Problemy sotsializatsii molodi v

- Ukraini: analitychna zapyska. Kyiv : NISS, 2020. URL: <https://niss.gov.ua/>
227. OECD. Beyond Academic Learning: First Results from the Survey of Social and Emotional Skills. Paris : OECD Publishing, 2021. 236 p. DOI: 10.1787/92a11084-en.
228. OECD. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills. Paris : OECD Publishing, 2015. 144 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>
229. Otravenko O.V. (2022). Trends in the development of creative scientific potential in higher education applicants. *SWorldJournal*, 2(15-02), 40–45. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2022-15-02-006>.
230. Otravenko, Olena, V; Shkola, Olena M.; Zhamardiy, Valeriy O.; Pavliuk, Olena M.; Radchenko, Alina, V; Donchenko, Viktoriia I.; Myronenko, Svitlana G. (2024). Method of physical improvement of higher education students by means of functional training in the aspect of health-preservation. *Acta Balneologica*. 179(1). 2024. 40–48. DOI: 10.36740/ABAL202401107.
231. Olena Otravenko, Olena Shkola, Valeriy Zhamardiy, Olena Sokolenko, Olena Pavliuk, Oleksandr Hadiuchko (2022). Analysis Of The Current State Of Training Of Future Specialists In Physical Culture And Sports In The Conditions Of Distance Learning. *Journal of Positive School Psychology*. <http://journalppw.com> 2022, Vol. 6, 236 No. 8, PP. 6018–6031. ISSN 2717-7564.
232. Otravenko O. V. Formation of digital competence of future physical education teachers in innovative environment. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 3. Вип. 70. С. 180–184. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.33>.
233. Parsons T. The Social System / T. Parsons. London : Routledge & Kegan Paul Ltd, 1951. 575 p. ISBN 0-203-99295-4.
234. Popovych Ihor, Rodchenkova Iryna, Lukjanenko Mykola, Yurkiv Yaroslava, Bilous Ruslana, Shevchenko Nataliia, Hoian Ihor (2024). Anxiety as a multifaceted phenomenon within the motivational orientation of junior

- athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. Vol. 24 (issue 3), Art 63, pp. 521–532. DOI:10.7752/jpes.2024.03063.
235. Popovych Ihor, Pokhonkova Yuliia, Sokolova Hanna, Forostian Olha, Rodchenkova Iryna, Yurkiv Yaroslava, Korniienko Inokentii (2024). Impact of emotionality and locus of control on athletes' motivation for success achievement and failure avoidance in individual sports. *Journal of Physical Education and Sport*, Vol. 24 (issue 2), Art 35 pp. 292–302. DOI:10.7752/jpes.2024.02035.
236. Rebryna AA, Bazhenkov YV, AA Rebryna AA, Kolomoiets HA, Shamykh OM et ell. Improvement of morphofunctional status of students by modern means of motor activity. *Wiadomości Lekarskie*. 2026 (1), 176–183.
237. Sorokolit Nataliia, Bodnar Ivanna, Rymar Olha, Shevtsiv Uliana, Shymanova-Stefanyshyn Olha Digital Applications in Physical Education: Experience, Benefits, and Implementation Challenges // *Environment. Technology. Resources* : Proceedings of the 16th International Scientific and Practical Conference. Rezekne, 2025. Vol. 3. P. 329–335. DOI: <https://doi.org/10.17770/etr2025vol3.8535>
238. Smith J., Jones M. *The Role of Schools in Social Skills Development*. New York : Educational Publishing House, 2018.
239. Smith A., Johnson B. The Impact of Social Media on Adolescent Socialization: A Comprehensive Study. *Journal of Adolescent Research*. 2020. Vol. 35(2). P. 145–163.
240. Stegantseva N. Socialization of youth in modern educational environments // *Journal of Social Sciences*. 2020. Vol. 9(3). DOI:10.2991/iscfec-19.2019.46 DOI: <https://doi.org/10.2991/iscfec-19.2019.46>
241. Sztompka P. *Trust: a sociological theory* / P. Sztompka. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 214 p.
242. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education: All means all*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. 2020. DOI: <https://doi.org/10.54676/JJNK6989>

243. Weissberg R. P. Social and Emotional Learning: Past, Present, and Future / R. P. Weissberg, J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, T. P. Gullotta // *Handbook of Social and Emotional Learning: Research and Practice*. New York : Guilford Press, 2015. P. 3–19.
244. Williams J. Social Skills and Academic Achievement: A Correlational Study. *Journal of Educational Psychology*. 2015. Vol. 107(4). P. 1010–1023.

Опитувальник діагностики соціальної поведінки учні

*(адаптація методики PABSS -**Prosocial and Antisocial Behaviour in Sport Scale)*

Мета: Визначення рівня просоціальної та антисоціальної поведінки учнів у процесі фізико-спортивної діяльності.

Інструкція для учня: Друже! Прочитай кожне твердження та познач, як часто ти чиниш так під час уроків фізкультури, спортивних ігор або змагань. Відміть обраний варіант у таблиці. Тут немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, нам важлива твоя щирість.

№	Твердження	Ніколи	Іноді	Часто	Завжди
Блок 1	Просоціальна поведінка стосовно товаришів				
1	Допомагаю друзям, якщо їм важко виконати вправу				
2	Підказую друзям, як краще виконати вправу				
3	Підтримую інших, коли у них щось не виходить				
4	Намагаюся бути добрим другом у команді				
5	Ділюся м'ячем або іншим спортивним інвентарем				
Блок 2	Просоціальна поведінка стосовно суперників				
6	Вітаю суперників після гри, незалежно від результату				
7	Дякую супернику за гру				
8	Хочу, щоб усі гравці дотримувалися чесних правил гри				
9	Радію, коли інші гравці (навіть суперники) добре грають				
10	Підтримую тих, хто програв у змаганні				
Блок 3	Антисоціальна поведінка				

	стосовно товаришів				
11	Сміюся з однокласника, якщо він помилився під час гри				
12	Злюся і сварюся з друзями під час занять спортом				
13	Не хочу грати з тими, хто слабший за мене				
14	Ігнорую правила гри, коли мені стає нецікаво				
15	Звинувачую друзів у поразці нашої команди				
Блок 4	Антисоціальна поведінка стосовно суперників				
16	Я можу зіграти нечесно, якщо це допоможе моїй команді виграти				
17	Кричу або злюся на суперника під час змагання				
18	Дражню інших дітей, якщо вони програють мені				
19	Сварюся з тими, хто мене обіграв				
20	Намагаюся виграти навіть у нечесний спосіб				

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів

1.Нарахування первинних балів. Для всіх 20 тверджень використовується пряма шкала оцінювання.

Шкала оцінювання:

1 бал — Ніколи

2 бали — Іноді

3 бали — Часто

4 бали — Завжди

2. Розподіл за субшкалами. Для більш глибокого вивчення поведінки питання групуються у 4 субшкали (середній бал кожної обчислюється шляхом ділення суми балів групи на 5):

$$K = \frac{\text{Сума балів групи}}{5}$$

Просоціальна поведінка стосовно товаришів: № 1-5.

Просоціальна поведінка стосовно суперників: № 6-10.

Антисоціальна поведінка стосовно товаришів: № 11-15.

Антисоціальна поведінка стосовно суперників: № 16-20.

3. Розрахунок інтегральних показників. Для аналізу результатів розраховуються два окремі показники (середнє арифметичне):

Показник просоціальної поведінки (P):

$$P = \frac{\text{Сума балів питань №1-10}}{10}$$

Показник антисоціальної поведінки (A):

$$A = \frac{\text{Сума балів питань №11 – 20}}{10}$$

4. Таблиця інтерпретації результатів

Середній бал	Рівень просоціальності (P)	Рівень антисоціальності (A)
1,0 – 2,0	Низький (негативний): учень пасивний, рідко взаємодіє з партнерами, не виявляє ініціативи у допомозі товаришам та не демонструє поваги до суперників	Низький (позитивний): показник високого рівня вихованості. Учень не схильний до агресії, дотримується правил гри та поважає оточуючих
2,1 – 3,0	Середній. Ситуативний Прояви доброзичливості мають нестабільний характер; учень допомагає лише вибірково або за вимогою вчителя	Середній. Ситуативний Прояви недисциплінованості мають епізодичний характер; учень може порушувати правила або конфліктувати під впливом емоцій
3,1 – 4,0	Високий (Позитивний): Показник соціальної зрілості. Учень стабільно допомагає всім учасникам гри, активно співпрацює та підтримує команду	Високий (Критичний): Показник схильності до конфліктів. Учень часто порушує правила, агресує на суперників та зневажає інтереси інших.

**Опитувальник рівня соціальної підтримки фізичної активності
учнів (*адаптація методу Social Support & Peer Norms Scales for Physical
Activity*)**

Мета: Визначення рівня соціальної підтримки та суб'єктивного сприйняття учнями допомоги з боку оточення під час занять фізичною культурою та спортом.

Інструкція для учня. Друже! Прочитай кожне твердження та познач, як часто ти відчуваєш підтримку або вчиняєш так під час уроків фізичної культури та занять спортом. Відміть обраний варіант у таблиці. Тут немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, нам важлива твоя щирість.

№	Твердження	Ніколи	Іноді	Часто	Завжди
Блок 1	Підтримка з боку друзів та однокласників				
1	Друзі заохочують мене до активних ігор та занять спортом				
2	Однокласники пропонують мені разом потренуватися або пограти				
3	Друзі хвалять мене за успіхи на уроках фізкультури				
4	Мені приємно займатися спортом разом із моїми друзями				
5	Однокласники підтримують мене, навіть якщо я припускаюся помилок				
Блок 2	Підтримка з боку вчителя фізичної культури				
6	Вчитель фізичної культури хвалить мене за старанність				
7	Вчитель вірить у мої сили та підбадьорює під час вправ				
8	Педагог помічає мої навіть маленькі перемоги над собою				
9	Вчитель допомагає мені почуватися впевнено на заняттях				
10	На уроках фізкультури я відчуваю підтримку вчителя				
Блок 3	Підтримка з боку батьків				
11	Мої батьки схвалюють моє бажання займатися спортом				

12	Батьки цікавляться моїми досягненнями у фізичній культурі				
13	У моїй сім'ї позитивно ставляться до активного способу життя				
14	Мені подобається ділитися з рідними своїми спортивними успіхами				
15	Батьки підтримують моє залучення до спортивних секцій				
Блок 4	Особисте ставлення до фізичних активностей				
16	Я відчуваю впевненість у своїх силах під час виконання фізичних вправ				
17	Мені щиро цікаво брати участь у спортивних змаганнях				
18	Я маю велике бажання вдосконалювати свою фізичну форму				
19	Фізична активність дарує мені гарний настрій та енергію				
20	Я вважаю, що уроки з фізичної культури, заняття спортом є важливими для мого розвитку				

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів

1.Нарахування первинних балів. Для всіх 20 тверджень використовується пряма шкала оцінювання.

Шкала оцінювання:

1 бал — Ніколи

2 бали — Іноді

3 бали — Часто

4 бали — Завжди

2.Розподіл за субшкалами. Для детального аналізу розраховуються показники за чотирма компонентами (К). Середній бал кожного компонента обчислюється за формулою:

$$K = \frac{\text{Сума балів групи}}{5}$$

Підтримка з боку друзів та однокласників: № 1–5.

Підтримка з боку вчителя фізичної культури: № 6–10.

Підтримка з боку батьків: № 11–15.

Особисте ставлення до фізичної активності: № 16–20

3. **Розрахунок інтегральних показників.** Загальний рівень соціальної підтримки (S) розраховується як середнє арифметичне всіх 20 тверджень опитувальника:

$$S = \frac{\text{Сума балів питань №1-20}}{20}$$

4. Таблиця інтерпретації результатів

Середній бал	Рівень вираженості соціальної підтримки	Характеристика показника
1,0 – 2,0	Низький (слабкий)	Учень відчуває брак уваги та підтримки; соціальне середовище сприймається як байдуже або відсторонене.
2,1 – 3,0	Середній (ситуативний)	Підтримка має епізодичний характер; мотивація та заохочення залежать від конкретних обставин.
3,1 – 4,0	Високий (стійкий)	Соціальна підтримка є системною та постійною; учень відчуває впевненість, захищеність та високу причетність до колективу.

ДОДАТОК [B]

Опитувальник «Шкала самооцінки та соціалізаційного впливу»
(*адаптація методу М. Розенберга — Rosenberg Self-Esteem Scale, RSES*)

Мета: Визначення рівня самооцінки учнів та міри впливу соціального середовища на їхнє самосприйняття в процесі фізичного виховання.

Інструкція для учня. Друже! Прочитай кожне твердження та познач, як часто ти відчуваєш або чиниш так під час шкільного життя та занять спортом. Відміть обраний варіант у таблиці. Тут немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, нам важлива твоя щирість.

№	Твердження	Ніколи	Іноді	Часто	Завжди
Блок 1	Компонент самооцінки та внутрішньої стабілізації				
1	Я відчуваю, що я людина, яка заслуговує на повагу				
2	Я впевнений(а) у своїх				

	силах під час виконання нових вправ				
3	Я відчуваю, що маю багато позитивних якостей				
4	Я здатен(на) виконувати завдання не гірше за інших				
5	Я пишаюся своїми досягненнями на уроках фізкультури та спорту				
Блок 2	Соціально-інтегративний компонент соціалізації				
6	Мені легко знайти спільну мову з однокласниками в команді				
7	Я відчуваю себе важливою частиною свого класу				
8	Думка друзів про мої успіхи додає мені впевненості				
9	Я відчуваю підтримку колективу під час спортивних ігор та змагань				
10	Я вільно висловлюю свою думку під час занять та спілкування з друзями				

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів

1.Нарахування первинних балів. Для всіх 10 тверджень використовується пряма шкала оцінювання.

Шкала оцінювання:

1 бал — Ніколи

2 бали — Іноді

3 бали — Часто

4 бали — Завжди

2. Розподіл за субшкалами. Для детального аналізу розраховуються показники за двома компонентами (К). Середній бал кожного компонента обчислюється за формулою:

$$K = \frac{\text{Сума балів групи}}{5}$$

Самооцінка та внутрішня стабілізація: № 1–5.

Соціально-інтегративний компонент: № 6–10.

3. Розрахунок інтегральних показників.

Загальний рівень самооцінки та соціалізації (S) розраховується як середнє арифметичне балів за 10 твердженнями:

$$S = \frac{\text{Сума балів питань №1-10}}{10}$$

4. Таблиця інтерпретації результатів

Середній бал	Рівень сформованості самооцінки	Характеристика показника
1,0 – 2,0	Низький	Внутрішня невпевненість, наявність певних бар'єрів у соціальній взаємодії та самосприйнятті.
2,1 – 3,0	Середній	Ситуативна впевненість; самооцінка залежить від випадкових успіхів чи невдач.
3,1 – 4,0	Високий	Стійка позитивна самооцінка, здатність до ефективної соціальної інтеграції.

ДОДАТОК [Г]

Опитувальник «Психосоціальний вплив на фізичну активність учнів» (*адаптація методу Questionnaires on Psychosocial Influences on Physical Activity*).

Мета: Виявлення внутрішніх мотивів, ціннісних орієнтацій та рівня усвідомлення значущості фізичної активності учнями.

Інструкція для учня. Друже! Прочитай кожне твердження та познач, наскільки ти згоден(на) з ним. Тут немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, нам важлива твоя щира думка.

№	Твердження	Зовсім не згоден(на)	Скоріше не згоден(на)	Частково згоден(на)	Повністю згоден(на)
Блок 1	Емоційно-ціннісний компонент				
1	Мені дуже подобається займатися фізичною культурою				

2	Я отримую велике задоволення, коли багато і активно рухаюся				
3	Заняття спортом завжди дарують мені гарний настрій				
4	Мені подобається відчувати силу та енергію під час спортивних ігор, естафет				
5	Я завжди з радістю чекаю на нові фізичні активності				
Блок 2	Когнітивно-смысловий компонент				
6	Я знаю, що фізичні вправи допомагають мені бути здоровим(ою)				
7	Я розумію, що фізичні вправи сприяють моєму фізичному розвитку				
8	Я вірю, що заняття спортом допоможуть мені стати успішним(ою) у майбутньому				
9	Я розумію, що на фізкультурі важливо грати чесно і за правилами				
10	Для мене важливо знати, як правильно виконувати вправи				
Блок 3	Поведінково-вольовий компонент				
11	Я прагну з кожним заняттям ставати сильнішим(ою), швидшим(ою) та вправнішим(ою)				
12	Я дуже стараюся добре виконати вправу, навіть якщо вона важка				
13	Для мене важливо бути активним(ою) не лише на уроках фізкультури, а й у вільний час				
14	Я намагаюся завжди бути дуже старанним(ою) і уважним(ою) під час усіх фізичних активностей				
15	Я завжди намагаюся довести справу до кінця: дограти чи добігти дистанцію, навіть якщо втомився(лася)				

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів

1.Нарахування первинних балів. Для всіх 15 тверджень використовується пряма шкала оцінювання.

Шкала оцінювання:

1 бал — Зовсім не згоден(на)

2 бали — Скоріше не згоден(на)

3 бали — Частково згоден(на)

4 бали — Повністю згоден(на)

2.Розподіл за субшкалами. Обробка результатів передбачає розрахунок середнього бала за трьома основними компонентами. Середній бал по кожній шкалі (К) розраховується за формулою:

$$K = \frac{\text{Сума балів групи}}{5}$$

Емоційно-ціннісний компонент (питання № 1–5);

Когнітивно-смісловий компонент (питання № 6–10);

Поведінково-вольовий компонент (питання № 11–15).

3. Розрахунок інтегральних показників.

Загальний показник мотиваційно-ціннісного ставлення (S) розраховується як середнє арифметичне значення за всіма 15-ма твердженнями методики:

$$S = \frac{\text{Сума балів питань №1-15}}{15}$$

4.Таблиця інтерпретації результатів

Середній бал	Рівень мотиваційно-ціннісного ставлення	Характеристика показника
1,0 – 2,0	Низький	Недостатня зацікавленість у заняттях; слабе розуміння користі фізичних вправ; потреба у постійній допомозі та заохоченні.
2,1 – 3,0	Середній	Загальне розуміння користі вправ при вибіркового інтересі до занять; активність має нестабільний характер і часто залежить від настрою дитини.
3,1 – 4,0	Високий	Сформована стійка внутрішня мотивація; глибоке усвідомлення цілей занять; виражена старанність, наполегливість та активність.

Опитувальник «Оцінка командної взаємодії та соціальних навичок учнів» (адаптація методу Social Skills Improvement System (SSIS)).

Мета: оцінка рівня соціальної адаптованості, навичок спілкування та командної взаємодії учнів у процесі фізичного виховання.

Інструкція для учня. Друже! Прочитай кожне твердження та познач, наскільки ти згоден(на) з ним. Тут немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, нам важлива твоя щира думка.

№	Твердження	Зовсім не згоден(на)	Скоріше не згоден(на)	Частково згоден(на)	Повністю згоден(на)
Блок 1	Поведінковий компонент				
1	Я завжди дотримуюсь правил під час спортивних ігор та естафет				
2	Я вмію контролювати свої емоції, навіть якщо моя команда програє				
3	Я завжди чекаю своєї черги і не заважаю іншим виконувати вправи				
4	Я поводжуся ввічливо з учасниками іншої команди				
5	Я намагаюся уникати суперечок під час колективних ігор				
Блок 2	Комунікативно-взаємодіючий компонент				
6	Я охоче допомагаю товаришам по команді, якщо у них щось не виходить				
7	Я вмію домовлятися з іншими для кращого виконання спільних завдань				
8	Мені подобається працювати разом із друзями для досягнення спільної перемоги				

9	Я завжди підтримую своїх друзів по команді, якщо у них щось не виходить				
10	Я відчуваю відповідальність за спільний результат нашої команди				
Блок 3	Психосоціальний компонент				
11	Мені подобається брати участь у спільних іграх, естафетах та змаганнях				
12	Я не боюся бути першим у грі або вести свою команду за собою				
13	Я легко знаходжу нових друзів і товаришую з іншими дітьми, коли ми разом граємо, тренуємося чи змагаємося				
14	Я вірю у свої сили, коли ми виконуємо складні рухові завдання				
15	Я відчуваю себе важливою частиною свого класу та своєї команди				

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів

1. Нарахування первинних балів. Для всіх 15 тверджень використовується пряма шкала оцінювання.

Шкала оцінювання:

- 1 бал — Зовсім не згоден(на)
- 2 бали — Скоріше не згоден(на)
- 3 бали — Частково згоден(на)
- 4 бали — Повністю згоден(на)

2. Розподіл за субшкалами. Обробка результатів передбачає розрахунок середнього бала за трьома основними компонентами. Середній бал по кожній шкалі (К) розраховується за формулою:

$$K = \frac{\text{Сума балів групи}}{5}$$

Поведінковий компонент (питання № 1–5);

Комунікативно-взаємодіючий компонент (питання № 6–10);

Психосоціальний компонент (питання № 11–15)

3. Розрахунок інтегральних показників. Загальний рівень соціальних компетентностей (S) розраховується як середнє арифметичне за всіма 15-ма твердженнями:

$$S = \frac{\text{Сума балів питань №1-15}}{15}$$

4. Таблиця інтерпретації результатів

Середній бал	Рівень соціальних компетентностей	Характеристика показника
1,0 – 2,0	Низький	Спостерігається непевненість у колективній взаємодії та труднощі у дотриманні правил гри; дитина частіше обирає позицію стороннього спостерігача, має обмежений досвід конструктивного спілкування та потребує значної підтримки для успішної адаптації в команді.
2,1 – 3,0	Середній	Соціальні навички мають ситуативний характер: дитина може активно взаємодіяти, але іноді виникають труднощі у контролі емоцій або розподілі ролей; командна підтримка та самоконтроль виявляються нестабільно.
3,1 – 4,0	Високий	Дитина є активним лідером та надійним товаришем у команді; вона щиро підтримує друзів, вміє легко домовлятися з іншими та бере на себе відповідальність за спільний успіх. Для такої дитини характерна впевненість у своїх силах, чесність у грі та прагнення допомагати класу досягати спільних перемог.

Анкета «Авторська шкала соціалізаційного впливу спортивних заходів».

Мета: Виявлення суб'єктивного сприйняття учнями особистісних трансформацій та рівня сформованості соціальних компетентностей під впливом спортивної діяльності.

Інструкція для учня. Друже! Прочитай кожне твердження та познач, наскільки ти згоден(на) із ним, оцінюючи свій досвід участі у шкільних спортивних заходах. Познач обраний варіант у таблиці. Тут немає «правильних» чи «неправильних» відповідей, нам важлива твоя щирість.

№	Твердження	Зовсім не згоден(на)	Скоріше не згоден(на)	Частково згоден(на)	Повністю згоден(на)
Блок 1	Когнітивний компонент				
1	Я розумію, як спорт допомагає мені ставати більш відповідальним				
2	Я усвідомлюю, що участь у змаганнях розвиває мої лідерські якості				
3	Я усвідомлюю, що заняття спортом безпосередньо впливають на мою здатність приймати самостійні рішення				
4	Я розумію, що спортивні заходи сприяють моему вихованню та особистісному розвитку				
5	Я усвідомлюю, що спорт є простором для постійного самовдосконалення				
Блок 2	Мотиваційно-ціннісний компонент				
6	Мені важливо відчувати себе частиною спортивного колективу				
7	Я завжди намагаюся дотримуватися правил				

	«чесної гри» (Fair Play)				
8	Я прагну виявляти ініціативу під час командної взаємодії				
9	Командна відповідальність є для мене пріоритетом у грі				
10	Я дотримуюся спільних правил та інтересів своєї команди під час спортивної гри				
Блок 3	Емоційно-вольовий компонент				
11	Заняття спортом додають мені впевненості у власних силах				
12	Після спортивних заходів я відчуваю піднесення та гарний настрій				
13	Я вмю з повагою та витримкою ставитися як до своєї перемоги, так і до поразки				
14	Спорт допомагає мені краще контролювати свої емоції				
15	Під час змагань я вмю контролювати свій настрій і не піддаватися зайвим хвилюванням				
Блок 4	Комунікативно-поведінковий компонент				
16	У грі я завжди виявляю повагу до свого суперника				
17	Я вмю уважно слухати своїх друзів по команді та враховувати їхню думку під час гри				
18	Мені легко домовлятися з іншими гравцями під час спортивних змагань				
19	Я намагаюся уникати конфліктів та діяти узгоджено з іншими				
20	Я намагаюся бути ввічливим і з повагою ставитися до всіх учасників навіть у найгарячіші моменти гри				

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів

1.Нарахування первинних балів. Для всіх 20 тверджень використовується пряма шкала оцінювання.

Шкала оцінювання:

1 бал — Зовсім не згоден(на)

2 бали — Скоріше не згоден(на)

3 бали — Частково згоден(на)

4 бали — Повністю згоден(на)

2.Розподіл за субшкалами. Оцінка соціалізаційного впливу спортивних заходів розраховується за чотирма основними показниками. Середній бал для кожного компонента обчислюється як середнє арифметичне відповідей у межах відповідного блоку за формулою:

$$K = \frac{\sum_{i=1}^5 n_i}{5}$$

де:

K — середній бал за показником;

Σ — знак суми балів;

n_i — бал, отриманий за кожне з 5-ти тверджень компонента;

5 — кількість тверджень у кожному блоці.

Когнітивний компонент (питання № 1–5);

Мотиваційно-ціннісний компонент(питання № 6–10);

Емоційно-вольовий компонент (питання № 11–15);

Комунікативно-поведінковий компонент (питання № 16–20).

3.Розрахунок інтегральних показників.

Загальний показник соціалізаційного впливу розраховується за всіма 20-ма твердженнями анкети за формулою:

$$K_{\text{заг}} = \frac{\sum_{i=1}^{20} n_i}{20}$$

де:

$K_{\text{заг}}$ — загальний показник соціалізації;

Σn — сума балів за всіма 20-ма твердженнями;

20 — кількість тверджень

4. Таблиця інтерпретації результатів.

Середній бал	Рівень соціалізації	Характеристика показника
1,0 – 2,0	Низький	Спортивна діяльність сприймається лише як фізичне навантаження; соціальні навички не виражені.
2,1 – 3,0	Середній	Ситуативний прояв соціальних навичок. Учні демонструють готовність до співпраці переважно у сприятливих умовах. Їхня поведінка є нестабільною та суттєво залежить від особистих інтересів, емоційного стану або впливу оточення.
3,1 – 4,0	Високий	Учні виявляють стійку ціннісну орієнтацію на принципи «Fair Play», що проявляється у безумовній повазі до всіх учасників змагань. Їхні комунікативні якості мають проактивний характер: дитина не лише ефективно співпрацює, а й виступає стабілізатором мікроклімату в команді, демонструючи високу емоційну зрілість та відповідальність за спільний результат

ДОДАТОК [Ж]

Методика «Вивчення ціннісно-мотиваційного комплексу»

(К. Замфір у модифікації О. Реана).

Мета: визначення співвідношення внутрішньої, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Інструкція для учня: Друже! Прочитай перелік мотивів і оціни, наскільки кожен із них є важливим для твоєї участі у спортивних заходах та тренуваннях. Обери один варіант відповіді для кожного твердження. Тут немає «правильних» чи «неправильних» відповідей

№	Перелік мотивів	Зовсім не важливо	Мало важливо	Середньо	Важливо	Дуже важливо

Блок 1	Внутрішня мотивація					
1	Задоволення від самого процесу занять спортом					
2	Прагнення до самореалізації та особистого розвитку					
Блок 2	Зовнішня позитивна мотивація					
3	Грошова винагорода (призи, подарунки, нагороди)					
4	Прагнення до успіху, авторитету та визнання друзів					
5	Можливість отримати схвалення вчителів чи батьків					
6	Бажання стати лідером або капітаном команди, щоб вести інших за собою					
Блок 3	Зовнішня негативна мотивація					
7	Прагнення уникнути зауважень, критики чи покарань					

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів.

1. Наррахування балів. Оцінювання проводиться за п'ятибальною шкалою від 1 («зовсім не важливо») до 5 («дуже важливо»).

Шкала оцінювання:

1 бал — зовсім не важливо (мене це взагалі не цікавить);

2 бали — мало важливо;

3 бали — середньо (іноді це має значення);

4 бали — важливо (це суттєво впливає на мої дії);

5 балів — дуже важливо (це головна причина, чому я займаюсь).

2. Розрахунок показників. Розраховується середній бал за кожним компонентом:

Внутрішня мотивація: $K_{\text{ВМ}} = (n_1 + n_2) / 2$

Зовнішня позитивна: $K_{\text{ЗПМ}} = (n_3 + n_4 + n_5 + n_6) / 4$

Зовнішня негативна: $K_{\text{ЗНМ}} = n_7$

3. Критерії оцінювання мотиваційного комплексу.

Особливості інтерпретації ЗНМ: на відміну від внутрішньої та зовнішньої позитивної мотивації, показник зовнішньої негативної мотивації має зворотну спрямованість. Високі бали за цим показником свідчать про те, що діяльність учня зумовлена переважно страхом перед покаранням або прагненням уникнути неприємностей, що є ознакою несприятливого мотиваційного комплексу.

Високий рівень (3,1–5,0 балів): є бажаним для ВМ та ЗПМ (свідчить про активність та інтерес). Для ЗНМ такий бал є критичним і вказує на домінування страху.

Середній рівень (2,1–3,0 балів): свідчить про перехідний етап або ситуативну значущість мотивів.

Низький рівень (1,0–2,0 балів): є бажаним для ЗНМ (відсутність тиску) та небажаним для ВМ (відсутність інтересу).

4. Таблиця інтерпретації результатів.

Середній бал	Рівень	Характеристика внутрішньої (ВМ) та зовнішньої позитивної (ЗПМ) мотивації- 1 та 2 блоки	Характеристика зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ) - 3 блок
від 3,1 до 5,0	Високий	Свідоме прийняття цінностей. Свідчить про сформованість внутрішніх переконань, проактивність у команді та високу відповідальність за результат.	Негативний стан. Головним стимулом є страх покарання. Висока тривожність.
від 2,1 до 3,0	Середній	Ситуативний інтерес. Готовність до діяльності залежить від зовнішніх обставин чи настрою	Ситуативна залежність. Дитина іноді діє через побоювання зауважень
від 1,0 до 2,0	Низький	Фрагментарне оволодіння. Участь у діяльності має вимушений або випадковий характер.	Оптимальний стан. Учень не відчуває тиску. Участь у спорті добровільна.

ДОДАТОК [3]

Діагностика рівня емоційного інтелекту (за методикою Н. Холла, адаптований варіант).

Мета: визначення рівня сформованості компонентів емоційного інтелекту учнів (емоційної обізнаності, саморегуляції, мотивації та емпатії).

Інструкція для учня: Друже! Прочитай кожне твердження та познач, наскільки ти згоден із ним, оцінюючи свій досвід. Постав позначку у стовпчику, який відповідає твоїй відповіді.

№ /п	Перелік тверджень	Повністю не згоден	Переважно не згоден	Важко відповісти / нейтрально	Переважно згоден	Повністю згоден
Блок 1	Емоційна обізнаність					
1	Я зазвичай добре розумію, який у мене зараз					

	настрій (радісний, сумний чи я злюся)					
2	Я можу легко пояснити, чому я зараз посміхаюся або чому мені сумно					
Блок 2	Керування власними емоціями (самоконтроль)					
3	Я вмію стримувати себе і не кричати, навіть якщо я дуже сильно розсердився під час гри					
4	Якщо я засмутився через програш, я вмію швидко взяти себе в руки та заспокоїтися					
Блок 3	Самомотивація					
5	Навіть якщо мені трохи сумно, я все одно можу зібратися і виконати вправу до кінця					
6	Я можу продовжуват и тренування, навіть якщо я втомився, бо хочу досягти результату					
Блок 4	Емпатія					

7	Я відразу помічаю, коли хтось із моїх друзів або однокласники в чимось засмучений					
8	Я вмю підтримати друга, якщо в нього щось не виходить, бо добре розумію його почуття					
Блок 5	Розпізнавання емоцій інших людей					
9	Мені легко зрозуміти, у якому настрої вчитель або друг, просто подивившись на їхнє обличчя					
10	Я часто відчуваю, коли в команді панує веселий настрій або коли всі напружені					

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів

1. Нарахування балів. Оцінювання проводиться за прямою п'ятибальною шкалою: від 1 бала («повністю не згоден») до 5 балів («повністю згоден»).

Шкала оцінювання:

1 бал — повністю не згоден;

2 бали — переважно не згоден;

3 бали — важко відповісти / нейтрально;

4 бали — переважно згоден;

5 балів — повністю згоден.

2. Розрахунок середнього бала (К). Розраховується середнє арифметичне за кожним компонентом та загальний показник емоційного інтелекту ($K_{\text{заг}}$):

Емоційна обізнаність (Блок 1): $K_1 = (n_1 + n_2) / 2$

Керування емоціями (Блок 2): $K_2 = (n_3 + n_4) / 2$

Самомотивація (Блок 3): $K_3 = (n_5 + n_6) / 2$

Емпатія (Блок 4): $K_4 = (n_7 + n_8) / 2$

Розпізнавання емоцій інших (Блок 5): $K_5 = (n_9 + n_{10})$

Загальний показник: $K_{\text{заг}} = \sum n_i / 10$

де:

K — середній бал за показником;

\sum — знак суми балів;

n_i — бал, отриманий за кожне твердження компонента;

2 — кількість тверджень у кожному блоці.

10 — загальна кількість тверджень

3. Таблиця інтерпретації результатів

Середній бал	Рівень	Характеристика показника
від 3,6 до 5,0	Високий	Свідоме прийняття та розвиток емоційної сфери. Учні здатні до чіткої ідентифікації власних емоцій, мають високий рівень саморегуляції та вольового контролю.
від 2,6 до 3,5	Середній	Ситуативний прояв емоційної компетентності. Учні частково усвідомлюють власні стани. Поведінка може бути нестабільною в умовах змагального стресу.
від 1,0 до 2,5	Низький	Фрагментарне розуміння емоційних процесів. Труднощі у саморегуляції, обмежена здатність до розпізнавання емоцій інших, схильність до конфліктності.

Соціометричне опитування: оцінка групової згуртованості та психологічної довіри в колективі (адаптована форма).

Мета: оцінка рівня міжособистісної довіри, психологічної згуртованості учнівського колективу та визначення соціометричного статусу учнів в колективі.

Інструкція для учня: Друже! Прочитай кожне твердження та обери варіант відповіді, який найбільше тобі підходить. Постав будь-яку позначку у стовпчику від 1 до 5. Тут немає «правильних» відповідей, нам цікава твоя чесна думка про твою команду.

№/п	Перелік тверджень	Зовсім не згоден	Скоріше не згоден	Важко відповісти	Скоріше згоден	Повністю згоден
	Я відчуваю впевненість у своїх силах під час виконання будь-яких спільних завдань					
	Я можу повністю довіряти учасникам своєї команди під час змагань та естафет					
	У нашій команді кожен готовий підтримати іншого, незалежно від результату справи					
	Під час					

	наших спільних занять я почуваюся вільно і не боюся припусти- тися помилки перед іншими					
	Я відчуваю, що наш колектив діє як єдина згуртована команда, де кожен є важливим					

Методичні вказівки та ключ до обробки результатів.

3. Нарахування балів. Оцінювання проводиться за прямою п'ятибальною шкалою: від 1 бала («зовсім не згоден») до 5 балів («повністю згоден»).

Шкала оцінювання:

- 1 бал — зовсім не згоден;
- 2 бали — скоріше не згоден;
- 3 бали — важко відповісти;
- 4 бали — скоріше згоден;
- 5 балів — повністю згоден.

2. Розрахунок показників. Визначається середній бал за показником (К) за формулою:

$$K_{\text{заг}} = \sum n_i / 5$$

де:

- K — коефіцієнт згуртованості та довіри;
- $\sum n_i$ — сума балів за всіма твердженнями;
- 5 — кількість питань.

3. Таблиця інтерпретації результатів.

Середній бал	Рівень соціально-психологічної інтеграції	Статусні групи	Психологічна характеристика
від 3,6 до 5,0	Високий	Лідери, Популярні	Висока впевненість. Учень відчуває підтримку та є активним учасником взаємодії.
від 2,6 до 3,5	Середній	Прийняті	Позитивна інтеграція. Учень довіряє групі, проте іноді займає очікувальну позицію
від 1,0 до 2,5	Низький	Ізольовані, Відторгнуті	Слабкий рівень. Учень відчуває психологічну дистанцію та невпевненість.

Примітка (Ключ до інтерпретації низького рівня): Для диференціації показників низького рівня за соціометричним статусом використовуються такі критерії:

Група «Ізольовані» (бал 1,9 – 2,5): характерна пасивна включеність у діяльність колективу, відсутність ініціативи при збереженні загальної лояльності.

Група «Відторгнуті» (бал 1,0 – 1,8): характерна виражена психологічна дистанція, низький рівень довіри до партнерів та відчуття відчуженості.

УКРАЇНА

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЖМЕРИНСЬКИЙ ЛІЦЕЙ № 3»
пров. Острозького Князя, 3, м. Жмеринка, Вінницької обл., Україна, 23100
e-mail: zosh3zm@ukr.net, код ЄДРПОУ 26244136

Від 08.09.26 № 146

ДОВІДКА

про участь закладу освіти у науково-дослідній роботі

Адміністрація Жмеринського ліцею №3 Жмеринської міської ради підтверджує участь закладу освіти у проведенні науково-дослідної роботи, спрямованої на вивчення процесів соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, що здійснювалася в межах дисертаційного дослідження Качана Олексія на тему «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності».

У ході дослідження заклад освіти виступав як провідна експериментальна база, на основі якої здійснювалося впровадження, апробація та корекція авторської моделі соціалізації учнів засобами фізичної культури. Освітній процес ліцею забезпечив умови для системного спостереження за динамікою розвитку соціальних компетентностей, особливостями міжособистісної взаємодії, рівнем мотивації до фізкультурно-оздоровчої діяльності, а також для проведення порівняльного аналізу результатів експериментальних і контрольних груп.

Педагогічний колектив закладу освіти був безпосередньо залучений до реалізації дослідницьких процедур, що включали анкетування, опитування, інтерв'ювання та педагогічне спостереження. Отримані емпіричні дані стали основою для узагальнення результатів дослідження, їх наукового аналізу та підтвердження ефективності визначених психолого-педагогічних умов соціалізації учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

У межах реалізації інноваційних підходів до організації фізкультурно-оздоровчої діяльності Жмеринський ліцей №3 виступає не лише як учасник, але й як центр ініціювання, апробації та поширення сучасних освітніх практик, забезпечуючи їх організаційно-методичний супровід. Заклад освіти активно долучається до реалізації таких ініціатив, як «Цікава фізкультура», «Національний проєкт "Цікава фізкультура 2.0: перезавантаження"», онлайн-марафон «Разом до перемоги», флешмоб «Біла картка», Всеукраїнський челендж «Крила успіху», а також організовує та координує проведення національно-патріотичних рухових активностей, зокрема Національної руханки у вишиванках «Дякую ЗСУ». Зазначена діяльність сприяє створенню цілісного соціалізуючого середовища, розвитку соціальної активності, громадянської відповідальності та командної взаємодії учнів.

Участь Жмеринського ліцею №3 Жмеринської міської ради у науково-дослідній роботі забезпечила підвищення рівня організації фізкультурно-оздоровчої діяльності, сприяла впровадженню інноваційних педагогічних технологій та посиленню ролі фізичної культури як ефективного засобу соціалізації учнів у сучасному освітньому середовищі.

Адміністрація закладу освіти відзначає актуальність, наукову обґрунтованість і практичну значущість результатів дослідження, які можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу, розвитку соціальної компетентності учнів та формування культури здорового способу життя.

Довідку видано для подання до дисертаційної роботи та підтвердження участі закладу освіти у науково-дослідному дослідженні.

Директор закладу

Тамара БІЛАН

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЛІЦЕЙ МІСТО КИЇВ»**

вул. Січових Стрільців, буд. 77, м. Київ, 04053
тел.: +380992490349, e-mail: www.school.international@gmail.com
вебсайт: <https://radiance.com.ua> Код ЄДРПОУ: 45489175

01 квітня 2026 року № 13

ДОВІДКА

про залучення закладу освіти до науково-експериментальної діяльності

Адміністрація ТОВ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЛІЦЕЙ МІСТО КИЇВ» засвідчує участь закладу освіти в реалізації науково-дослідної роботи, спрямованої на вивчення особливостей соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, у межах дисертаційного дослідження Качана Олексія на тему: «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності».

У процесі співпраці заклад освіти було залучено до проведення дослідно-аналітичного етапу роботи, виконуючи функцію базової дослідницької установи для вивчення динаміки соціалізації учнів у природних умовах освітнього середовища. Це забезпечило можливість здійснення об'єктивного зіставлення отриманих результатів із даними експериментальних груп.

У межах дослідження в ліцеї було організовано проведення комплексу діагностичних заходів, що включали анкетування, опитування та педагогічне спостереження за особливостями взаємодії учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності. Особливу увагу було приділено виявленню рівня розвитку соціальних компетентностей, комунікативних умінь та мотиваційної сфери школярів.

Залучення ТОВ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЛЦЕЙ МІСТО КИЇВ» до дослідницької діяльності сприяло активізації інтересу педагогічного колективу до інноваційних форм організації фізичного виховання та розширенню уявлень про соціалізувальний потенціал фізичної культури як складової сучасного освітнього процесу.

У контексті модернізації фізкультурно-оздоровчої роботи заклад освіти також демонструє системну участь у реалізації інноваційних освітніх практик, зокрема долучається до таких ініціатив, як: «Цікава фізкультура», «Національний проект “Цікава фізкультура 2.0: перезавантаження”», онлайн-марафон «Разом до перемоги» та всеукраїнський челендж «Крила успіху». Участь у зазначених проєктах сприяє інтеграції сучасних підходів до фізичного виховання в освітній процес, розширює можливості для розвитку соціальної активності учнів, удосконалює їхній комунікативний досвід та підсилює мотиваційний компонент до занять фізичною культурою як важливого чинника соціалізації особистості.

Адміністрація закладу відзначає практичну значущість отриманих результатів, які можуть бути використані для підвищення ефективності освітньої діяльності, розвитку соціальної активності учнів та формування культури здорового способу життя.

Довідку видано для подання до дисертаційної роботи.

Директор
ТОВ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЛЦЕЙ МІСТО КИЇВ»

Дем'янова Людмила Леонідівна

ДОВІДКА

про участь закладу освіти у науково-дослідній роботі

Адміністрація Криворізької гімназії №4 Криворізької міської ради підтверджує участь закладу освіти у проведенні науково-дослідної роботи, спрямованої на вивчення особливостей соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності в межах дисертаційного дослідження Качана Олексія на тему «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності».

У процесі дослідження заклад освіти виступав як база для формування контрольної та експериментальної групи учнів, що дало можливість здійснити об'єктивне порівняння результатів упровадження експериментальної моделі соціалізації. Освітній процес у гімназії забезпечував природні умови для спостереження за рівнем розвитку соціальних навичок, особливостями міжособистісної взаємодії та мотивації учнів до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Педагогічні працівники закладу були залучені до організації та проведення діагностичних заходів, зокрема анкетування, опитувань і педагогічного спостереження, що дозволило отримати репрезентативні дані щодо рівня соціалізації учнів. Зібрані матеріали використано для порівняльного аналізу з результатами експериментальної групи та узагальнення ефективності запропонованих психолого-педагогічних умов.

Участь Криворізької гімназії №4 Криворізької міської ради у дослідженні сприяла підвищенню науково-методичного рівня організації фізкультурно-оздоровчої роботи, активізації інтересу педагогів до інноваційних підходів у фізичному вихованні та усвідомленню значущості соціалізуючого потенціалу фізичної культури.

Окрім участі в дослідно-експериментальній роботі, заклад освіти послідовно інтегрує сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої

діяльності, активно долучаючись до реалізації інноваційних освітніх ініціатив, зокрема «Цікава фізкультура», «Національний проєкт "Цікава фізкультура 2.0: перезавантаження"», онлайн-марафон «Разом до перемоги» та Всеукраїнський челендж «Крила успіху». Така діяльність сприяє збагаченню соціального досвіду учнів, розвитку їх здатності до ефективної взаємодії в колективі, підвищенню рівня залученості до рухової активності та формуванню стійких ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя в умовах сучасного освітнього простору.

Адміністрація закладу освіти відзначає актуальність, наукову обґрунтованість і практичну цінність результатів дослідження, які можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу та розвитку соціальної активності учнів.

Довідку видано для подання до дисертаційної роботи.

Директор
Криворізької гімназії №4
Криворізької міської ради

Оксана Олександрівна БАЛЄВА

**ОДЕСЬКА МІСЬКА РАДА
ОДЕСЬКА ГІМНАЗІЯ №46**

Космонавтів, 70, Одеса, 65078, тел. (048)766-27-85,
email: shkola-46@ukr.net, http://www. https://school46.mrvo.od.ua/ Код ЄДРПОУ 25428845

од. од. 2026р № 01-12/ *add*

ДОВІДКА

про участь закладу освіти у дослідно-експериментальній роботі

Адміністрація ОДЕСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ №46 ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ ради підтверджує участь закладу освіти у науково-дослідній роботі, присвяченій вивченню проблеми соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, що здійснювалася в межах дисертаційного дослідження Качана Олексія на тему «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності».

Упродовж проведення дослідження заклад освіти був залучений до експериментальної роботи як база для організації контрольної та експериментальної груп учнів. Участь гімназії передбачала спостереження за освітнім процесом, аналіз особливостей соціальної взаємодії учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності та проведення відповідних діагностичних процедур з метою порівняльного аналізу результатів дослідження.

У межах співпраці педагогічний колектив закладу освіти сприяв проведенню анкетування, опитувань та педагогічних спостережень, спрямованих на вивчення рівня сформованості соціальних навичок, комунікативної взаємодії, мотивації до фізичної активності та особливостей соціалізації учнів. Отримані результати використовувалися для наукового аналізу та зіставлення з даними експериментальної групи, що дозволило забезпечити об'єктивність і наукову достовірність дослідження.

Участь ОДЕСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ №46 ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ у дослідницькій роботі сприяла поглибленню співпраці між закладами освіти та науково-педагогічною спільнотою, а також розширенню практичних можливостей застосування сучасних підходів до розвитку фізичної культури й соціального виховання учнів.

Адміністрація закладу освіти відзначає актуальність проведеного дослідження, його наукову та практичну значущість для розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності у сучасній школі, а також для формування соціально активної, відповідальної та здорової особистості учнів.

У межах реалізації інноваційних підходів до організації фізкультурно-оздоровчої діяльності заклад освіти також активно долучався до сучасних освітніх ініціатив і проєктів, зокрема «Цікава фізкультура», «Національний проєкт "Цікава фізкультура 2.0: перезавантаження"», онлайн-марафону «Разом до перемоги» та Всеукраїнського челенджу

«Крила успіху». Участь у значених проєктах сприяє підвищенню мотивації учнів до рухової активності, розвитку їх соціальної взаємодії, формуванню командної культури та позитивного емоційного досвіду в освітньому середовищі, що узгоджується з ключовими положеннями дослідження щодо ефективної соціалізації учнів засобами фізичної культури.

Довідку видано для подання до дисертаційної роботи та підтвердження участі закладу освіти у науково-дослідному дослідженні.

Директор

Наталія ПЛОХОТНЮК

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ № 85 ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

вулиця Зубарева, будинок 29, м. Харків, 61172.

тел.(057) 723-54-46, E-mail: sch85@kharkivovita.net.ua

код ЄДРПОУ 24481145

02.04.2026 № 01-27/92

ДОВІДКА
про участь у дослідно-експериментальній роботі
комунального закладу
«Харківський ліцей № 85 Харківської міської ради»

Адміністрація комунального закладу «Харківський ліцей № 85 Харківської міської ради» підтверджує участь закладу освіти у науково-дослідній роботі, присвяченій проблемі соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, що здійснювалася в межах дисертаційного дослідження Качана Олексія на тему «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності».

Упродовж проведення дослідження заклад освіти був залучений до експериментальної роботи як база для організації контрольної та експериментальної групи учнів. Участь ліцею передбачала спостереження за освітнім процесом, аналіз особливостей соціальної взаємодії учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності та проведення відповідних діагностичних процедур з метою порівняльного аналізу результатів дослідження.

У межах співпраці педагогічний колектив закладу освіти сприяв проведенню анкетування, опитувань і педагогічних спостережень, спрямованих на вивчення рівня сформованості соціальних навичок, комунікативної взаємодії, мотивації до фізичної активності та особливостей соціалізації учнів. Отримані результати були використані для наукового аналізу та зіставлення з даними експериментальної групи, що забезпечило об'єктивність і достовірність результатів дослідження.

Участь комунального закладу «Харківський ліцей № 85 Харківської міської ради» у дослідницькій роботі сприяла розвитку міжінституційної співпраці, впровадженню сучасних підходів до організації фізкультурно-оздоровчої діяльності та підвищенню уваги до соціалізуючого потенціалу фізичної культури в освітньому процесі.

Адміністрація закладу освіти відзначає актуальність і практичну значущість проведеного дослідження для вдосконалення освітнього процесу, формування соціальної активності учнів та розвитку культури здорового способу життя. Поряд із дослідно-експериментальною діяльністю заклад освіти демонструє активну участь у впровадженні інноваційних освітніх практик, долучаючись до реалізації таких ініціатив, як «Цікава фізкультура», «Національний проєкт "Цікава фізкультура 2.0: перезавантаження"», онлайн-марафон «Разом до перемоги» та Всеукраїнський челендж «Крила успіху». Залучення учнів до зазначених форм діяльності сприяє розширенню їх соціального досвіду, активізації міжособистісної взаємодії, формуванню стійкої мотивації до фізичної активності та розвитку ключових соціальних компетентностей у контексті сучасного освітнього середовища.

Довідку видано для подання до дисертаційної роботи та підтвердження участі закладу освіти у науково-дослідному дослідженні.

Директор
комунального закладу
«Харківський обласний центр
Харківської області»

Наталія КУТНЯКОВА

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ № 181 «ДЬОНСУРІ»
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

вул. Бригади Хартія, 8/1, м. Харків, 61099
тел. 725-17-07, e-mail: dyonsuri@ukr.net
Код ЄДРПОУ 25609179

№ 76
Від 02.04.2026

ДОВІДКА

про участь закладу освіти у дослідно-аналітичній роботі

Адміністрація комунального закладу «Харківський ліцей №181 «Дьонсурі» Харківської міської ради» підтверджує участь закладу освіти у проведенні науково-дослідної роботи, спрямованої на вивчення процесів соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності в межах дисертаційного дослідження Качана Олексія на тему «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності».

У ході дослідження ліцей було залучено як базу для формування контрольної та експериментальної вибірки учнів, що дозволило здійснити порівняльний аналіз результатів впровадження експериментальної моделі соціалізації. Освітній процес закладу забезпечив умови для вивчення особливостей міжособистісної взаємодії, рівня сформованості соціальних компетентностей та мотивації учнів до фізичної активності.

Педагогічний колектив ліцею долучився до проведення діагностичних процедур, зокрема анкетування, інтерв'ювання та систематичного педагогічного спостереження, що сприяло отриманню достовірних емпіричних даних. Отримані результати використано для узагальнення та зіставлення з показниками експериментальних груп, що забезпечило наукову обґрунтованість висновків дослідження.

Поряд із виконанням завдань дослідно-експериментальної роботи заклад освіти активно впроваджує сучасні формати фізкультурно-оздоровчої діяльності, беручи участь у реалізації інноваційних освітніх ініціатив, серед яких «Цікава фізкультура», «Національний проєкт "Цікава фізкультура 2.0: перезавантаження"», онлайн-марафон «Разом до перемоги». Участь у зазначених проєктах забезпечує розширення можливостей для соціального розвитку учнів, стимулює їхню активну взаємодію в колективі, сприяє формуванню внутрішньої мотивації до систематичної рухової активності та актуалізує роль фізичної культури як ефективного засобу соціалізації в умовах трансформації сучасної освіти.

Участь комунального закладу «Харківський ліцей №181 «Дьонсурі» Харківської міської ради» у науково-дослідній роботі сприяла розвитку інноваційних підходів до організації фізкультурно-оздоровчої діяльності, а також підвищенню уваги до формування соціальних навичок учнів у сучасному освітньому середовищі.

Адміністрація закладу освіти підкреслює актуальність і практичну значущість дослідження, результати якого можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу та підвищення ефективності соціалізації учнів.

Довідку видано для подання до дисертаційної роботи.

Директор

Ольга СІН

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ» (ДДПУ)
вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька область, Україна, 84116
Тел./факс (062) 666-54-54
E-mail: sgpi@slav.dn.ua, www.ddpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 38177113

11.05.2026 р. № 01-10-804 на № _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Качана Олексія Анатолійовича «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота, в освітній процес ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Упродовж 2022–2026 навчальних років у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» здійснювалося впровадження результатів дисертаційного дослідження Качана О. А. «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності» у межах освітньої, соціально-виховної та фізкультурно-оздоровчої діяльності.

У процесі впровадження основну увагу було зосереджено на реалізації психолого-педагогічних умов соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, формуванні позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності, розвитку соціально-комунікативних умінь, організації командно-орієнтованої взаємодії та розширенні соціальної активності учнів через участь у проєктній діяльності та співпрацю з громадськими організаціями.

У межах впровадження результатів дослідження було проведено комплекс заходів, спрямованих на розвиток соціальної компетентності, емоційного інтелекту, навичок командної взаємодії, лідерства та громадянської активності учнівської молоді. Зокрема, реалізовано спортивно-масові заходи, інтерактивні тренінги, командні активності, тематичні фізкультурно-оздоровчі проєкти, спортивні челенджі, флешмоби, соціальні акції, вебінари та заходи в межах концепції «Спорт заради розвитку».

У процесі співпраці заклад освіти був залучений до проведення дослідно-аналітичного етапу роботи, виконуючи функцію експериментального майданчика для апробації моделі психолого-педагогічних умов соціалізації учнів у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності. Це дало змогу здійснити аналіз динаміки розвитку соціально-комунікативних умінь, емоційно-мотиваційної сфери та рівня соціальної інтеграції учнів в умовах сучасного освітнього середовища.

Результати впровадження підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов, що проявилось у підвищенні рівня соціальної активності учнів, розвитку навичок співпраці, покращенні міжособистісної взаємодії, формуванні позитивного ставлення до фізичної активності та зниженні проявів деструктивної поведінки у колективі.

Позитивний досвід впровадження результатів дисертаційного дослідження дає підстави рекомендувати їх до використання в закладах загальної середньої та вищої освіти з метою вдосконалення системи соціалізації учнівської молоді засобами фізичної культури і спорту.

В. о. ректора
М.П.

Світлана Омельченко

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Юридична адреса: вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь, Запорізька область, Україна, 72312,
Фактична адреса: вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000,
тел. (061) 286-23-60, (096) 21-61-372 E-mail: rectorat@mdpu.org.ua, www.mdpu.org.ua,
код ЄДРПОУ 02125237

12 ТРА 2026

№

01-15/1080

На №

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Качана Олексія Анатолійовича «Соціалізація учнів закладів загальної
середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової
діяльності», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
231 Соціальна робота, в освітньому процесі закладу вищої освіти

У період 2022–2026 років у закладі вищої освіти здійснювалося використання результатів дисертаційного дослідження Качана О. А. у процесі організації освітньої, виховної та фізкультурно-оздоровчої діяльності.

У ході впровадження було використано авторські підходи до соціалізації учнівської молоді засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, спрямовані на розвиток соціально-комунікативних умінь, формування позитивної мотивації до рухової активності, виховання лідерських якостей та підвищення рівня соціальної взаємодії в учнівських колективах.

Практична реалізація результатів дослідження передбачала впровадження командно-орієнтованих форм роботи, інтерактивних методик, спортивно-соціальних проєктів, рухових активностей, тренінгових занять, флешмобів, тематичних спортивних подій та інших форм діяльності, заснованих на ідеях концепції «Спорт заради розвитку».

Особливу увагу було приділено створенню освітнього середовища, у якому фізична культура розглядається не лише як засіб фізичного розвитку, а і як

ефективний механізм формування соціальної активності, емоційного інтелекту, відповідальності, навичок співпраці та конструктивної комунікації.

У процесі апробації результатів дослідження відзначено позитивну динаміку розвитку соціально-комунікативних умінь здобувачів освіти, підвищення рівня мотивації до фізкультурно-оздоровчої діяльності, покращення взаємодії в колективі та зростання рівня залучення учнів до соціально значущих ініціатив і командної діяльності.

Результати дослідно-експериментальної роботи підтвердили ефективність запропонованих психолого-педагогічних умов соціалізації учнів та доцільність їх використання в освітньому процесі закладів освіти різних рівнів.

Ректор

Наталя ФАЛЬКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

12.05.2026 № 10

На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Качана Олексія Анатолійовича «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти
засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності», поданого на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота

Матеріали дисертаційного дослідження О.А. Качана впроваджено в практику професійної підготовки здобувачів спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» факультету фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка упродовж 2022-2026 років. Основні положення дисертаційного дослідження автора спрямовані на вдосконалення процесу соціалізації учнівської молоді засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Обґрунтовані та впроваджені автором психолого-педагогічні умови, модель соціалізації учнів та елементи програми «Спорт заради розвитку», орієнтовані на формування соціальної активності, комунікативної культури, емоційної стійкості та навичок командної взаємодії, дозволили доповнити зміст освітніх компонентів «Теорія і методика фізичного виховання», «Креативні рухи у фізичному вихованні», «Креативна педагогіка», «Інноватика в системі фізичного виховання у початковій та середній школі», «Психологія фізичного виховання і спорту», «Педагогічна практика». Практична реалізація здобутків автора здійснювалася через залучення здобувачів факультету до проведення відкритих лекцій, спортивно-масових заходів, інтерактивних занять, тренінгів, командних ігор, рухових челенджів, проектної діяльності та соціально орієнтованих ініціатив, що сприяли активному включенню здобувачів освіти у колективну діяльність та формуванню позитивного соціального досвіду.

У результаті впровадження зафіксовано підвищення рівня розуміння здобувачами вищої освіти понять щодо мотиваційного ставлення учнів до фізичної активності, шляхів підвищення рівня їх соціально-комунікативних умінь, розвитку лідерських якостей, навичок взаємодопомоги, толерантності та відповідальності у процесі спільної діяльності, формування професійних компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури в аспекті методичних підходів до соціалізації учнів ЗЗСО. Отримані результати підтвердили ефективність використання запропонованих підходів до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності як важливого засобу соціалізації учнівської молоді та засвідчили доцільність подальшого використання запропонованих здобутків автора у системі освіти. Результати впровадження обговорені та схвалені на засіданні кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання (протокол №9 від 07.05.2026 р.).

Проректор з наукової роботи
к.пед.н., професор

Завідувач кафедри педагогіки, психології
та методики фізичного, д.пед.н., професор

Наталія НОСОВЕЦЬ

Сергій ГАРКУША

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

вул. Віктора Гонікова, 2, м. Лугань, 37500, тел. +38 (075) 926 68 84,
e-mail: mail@luguniv.edu.ua, web: luguniv.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125131

12.08.2026

№ 1/204-1

На № _____

від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Качана Олексія Анатолійовича «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти
засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності», поданого на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота, в освітній
процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Упродовж 2022–2026 років у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» здійснювалося впровадження результатів дисертаційного дослідження Качана О. А. «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності» у межах освітньої, виховної та фізкультурно-оздоровчої роботи зі здобувачами освіти.

У процесі впровадження було апробовано модель реалізації психолого-педагогічних умов соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, яка ґрунтується на формуванні позитивного емоційно-мотиваційного ставлення до фізичної активності, розвитку соціально-комунікативних умінь, організації командно-орієнтованої взаємодії та розширенні соціальної активності через участь у проєктній діяльності та співпрацю з громадськими організаціями.

У межах реалізації результатів дослідження проводилися фізкультурно-оздоровчі заходи, інтерактивні заняття, тренінги, спортивні фестивалі, командні ігри, тематичні челенджі, соціальні ініціативи та інші форми колективної рухової активності, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, лідерських якостей, навичок співпраці та соціальної відповідальності учнівської молоді.

Особлива увага приділялася впровадженню ідей концепції «Спорт заради розвитку», використанню інноваційних технологій фізичного виховання, командотворення, гейміфікації та інтерактивних методик, які сприяли підвищенню мотивації до фізичної активності, покращенню міжособистісної взаємодії та формуванню позитивного соціального досвіду учнів.

Результати впровадження підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов, що проявилось у зростанні рівня соціальної активності учнів, розвитку комунікативних умінь, покращенні психологічного клімату в учнівських колективах, підвищенні мотивації до участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності та формуванні навичок конструктивної соціальної взаємодії (протокол №9 кафедри теорії та методики фізичного виховання від 28.04.2026 р.)

Практичний досвід упровадження результатів дисертаційного дослідження засвідчив ефективність використання в системі загальної середньої та вищої освіти з метою вдосконалення процесу соціалізації дітей та молоді засобами фізичної культури і спорту.

Ректор

Олена КАРАМАН

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ»
вул. Студентська 16/34, м. Лиман, Донецька обл., Україна, 84404
тел. +38 099 059 37 71, e-mail: sportzaradirozvitku@gmail.com
Код ЄДРПОУ 43000192

Від 02.03.2021 №1/2021

Обласним інститутам
післядипломної педагогічної освіти

Українська федерація «Спорт заради розвитку» спільно з Донецьким інститутом післядипломної педагогічної освіти (м.Краматорськ) з березня по травень 2021 року, розпочинають Всеукраїнський проект «Цікава фізкультура».

Метою проекту - практичне впровадження та демонстрація модифікаційного інвентарю (понад 200 одиниць), тілесної перкусії та перкусійних інструментів (понад 150 інструментів), тренінгових вправ та інтерактивностей (понад 200 активностей), які спрямовані на мотивацію, релаксацію, взаєморозуміння, комунікацію, емпатію, довіру та впровадження гейміфікації і технології Віртуальної реальності в фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу освітніх закладів.

Просимо поширити інформацію про цей проект, серед педагогів вашої області та довести до відома всіх зацікавлених осіб. Також пройти опитування за посиланням:
https://docs.google.com/forms/d/1w2Cj_mFPnj5W1UOBWPr8lSxioz4o21PKI5XD3_jef3U/edit

Відео буде періодично публікуватися на каналі "Спорт заради розвитку" <https://www.youtube.com/channel/UCQ2lcxZ-jnWIrH-tI8YVPSA?reload=9> та в групі Українська Федерація «Спорт заради розвитку» в соціальній мережі Facebook <https://www.facebook.com/sportzaradirozvitku>

Президент Української Федерації
«Спорт заради розвитку»

Олексій Качан

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

вул. Митрополита Василя Липківського, 36, м. Київ, 03035, тел./факс: (044) 2482513
E-mail: info@imzo.gov.ua, <https://imzo.gov.ua>, код ЄДРПОУ 39736985

На № _____ від _____

Керівникам департаментів (управлінь)
освіти і науки обласних, Київської міської
державних адміністрацій

Керівникам закладів післядипломної
педагогічної освіти

Про реалізацію Всеукраїнського проєкту
«Єдина Україна» за концепцією «Спорт заради розвитку»

Українська федерація «Спорт заради розвитку» спільно з Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні за підтримки Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» розпочинають реалізацію Всеукраїнського проєкту «Єдина Україна» (далі – Проєкт).

Основною метою Проєкту є допомога в інтеграції та адаптації дітей та батьків/опікунів із числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та дітей з особливими освітніми потребами в місцеві громади засобами фізичного виховання та спорту з використанням концепції «Спорт заради розвитку».

Проєкт заплановано впроваджувати у 20 областях України, а саме: у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій областях (детальний опис Проєкту в додатку).

Запрошуємо до участі представників закладів післядипломної педагогічної освіти, консультантів, викладачів фізичного виховання та вчителів фізичної культури. На основі аналізу реєстраційної форми, будуть відібрані

ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти"

21/08-193 від 14.02.2023

БАЖЕНКОВ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ 14.02.2023 13:53

2B6C7DF9A3891DA104000005713BB00856D5D03

четверо найбільш вмотивованих педагогів до впровадження Проєкту у своєму регіоні. Регіональні тренери-координатори поширюватимуть ідею концепції «Спорт заради розвитку» на онлайн-тренінгах для вчителів/інструкторів фізичного виховання.

Реєстрація учасників Проєкту до 24 лютого 2023 року за покликанням: <https://forms.gle/a7u78cVUNJJuBT9s6>

Презентація Проєкту відбудеться орієнтовно 3 березня у м. Вінниці та 10 березня у м. Львові. Перед початком заходів відібраним учасникам Проєкту додатково буде надіслано лист з усіма необхідними організаційними моментами, під час відкриття будуть надані всі матеріали щодо реалізації Проєкту.

Довідки за телефонами: 099-059-37-71 – Олексій Качан; 097-842-32-67 – Галина Коломоєць.

Просимо проінформувати заклади освіти про можливість взяти участь у семінарі.

Директор

Євген БАЖЕНКОВ

097842367 Галина КОЛОМОЄЦЬ

***Інформація про реалізацію Всеукраїнського проєкту
«Єдина Україна» за концепцією «Спорт заради розвитку»***

Всеукраїнський проєкт «Єдина Україна» за концепцією «Спорт заради розвитку» стартує з лютого 2023 року. Метою Проєкту є допомога в інтеграції та адаптації дітей та батьків/опікунів із числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та дітей з особливими освітніми потребами в місцеві громади засобами фізичного виховання та спорту з використанням концепції «Спорт заради розвитку».

Проєкт передбачає:

- відбір та підготовку тренерів-координаторів, які допомагатимуть у втіленні Проєкту в зазначених областях. Загалом 80 тренерів-координаторів пройдуть 2-денний тренінг у змішаному форматі (м. Вінниця та м. Львові) та стануть сертифікованими тренерами програми «Спорт заради розвитку»;
- проведення онлайн-тренінгів для педагогів. Регіональні координатори проведуть дводенні онлайн-тренінги для педагогів із 20 областей, на яких пройдуть навчання 4000 осіб (3000 вчителів фізичної культури та 1000 вихователів дитячих садків та інструкторів фізичного виховання). Реєстрація за покликанням: <https://forms.gle/gQv7XJA3HpaеHWk6A>

Запрошуємо до участі та реєстрації заклади освіти, які вмотивовані до впровадження концепції «Спорт заради розвитку», через організацію у своїх закладах фізкультурно-оздоровчих занять. Реєстрація учасників від закладів освіти до 24 лютого 2023 року за покликанням: <https://forms.gle/2Q4WCdSvгFjPKtE48>

У кожній із зазначених областей буде визначено по чотири заклади загальної середньої освіти та два заклади дошкільної освіти, які стануть осередками у реалізації завдань Проєкту.

Задля втілення ідеї та проведення фізкультурно-оздоровчих занять, кожен освітній заклад отримає набір спортивно-ігрового інвентарю «Цікава фізкультура» та оригінальну брендovanу продукцію. Перевага для участі в Проєкті буде надана закладам освіти, у яких наявна вмотивована до впровадження інновацій шкільна команда, відбувається офлайн-

навчання/виховання, котрі відвідує велика кількість ВПО та дітей з особливими освітніми потребами, є безпечне укриття, велика кількість учнів.

У кожному закладі освіти будуть відбуватися фізкультурно-оздоровчі заняття за участі внутрішньо переміщених дітей та дітей з особливими освітніми потребами, а також їх батьків/опікунів за концепцією «Спорт заради розвитку». Такі заняття будуть проводитись 1-2 рази на тиждень впродовж 14 тижнів (4 місяців) за затвердженим графіком. У липні та серпні в кожній області відбудуться фізкультурно-оздоровчі фестивалі «Назустріч успіху» Проєкту «Єдина Україна», учасниками яких стануть представники з усіх шкіл області, залучених до Проєкту.

За неможливості організувати безпечні умови для реалізації Проєкту в Запорізькій, Донецькій, Луганській та Херсонських областях, визначені представники будуть залучені до онлайн-навчання та зможуть приєднатися до проведення фізкультурно-оздоровчих занять в інших регіонах України за місцем фактичного перебування. Реєстрація за покликанням: <https://forms.gle/4ZFwCjZryRWJ7F9u8>

До дводенного онлайн-навчання запрошуються студенти закладів фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за спеціальностями 014 «Середня освіта (фізична культура)» та 017 «Фізична культура та спорт». Після проходження навчання та отримання сертифіката тренера Проєкту усі будуть запрошені до проведення фізкультурно-оздоровчих занять в Дитячі точки «СПІЛЬНО – UNICEF Ukraine». Реєстрація за покликанням: <https://forms.gle/ziXAztFFWhhGXWUb9>

У зв'язку з безпековою ситуацією в Україні організатори залишають за собою право змінювати кількість областей та закладів освіти, котрі будуть залучені до Проєкту та вносити інші корективи задля досягнення максимальної його ефективності.

Охочим взяти участь в Проєкті прохання заповнити зазначені Google форми. Надалі на вашу електронну скриньку буде надіслано лист із запрошенням до участі у Проєкті, а за вказаним контактним номером телефону з вами скоординують подальші дії.

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ»
вул. Студентська 16/34, м. Лиман, Донецька обл., Україна, 84404
тел. +38 099 059 37 71, e-mail: sportzaradirozvitku@gmail.com
Код ЄДРПОУ 43000192

№ 46 від 08.02.2024 р.

Про проведення Національного проєкту
«Цікава Фізкультура-2.0 Перезавантаження»

На виконання «Концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України від 27.10.2021 № 1141/4088 «Про затвердження Концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти») Українська федерація «Спорт заради розвитку» розпочинає реалізацію Національного проєкту «Цікава Фізкультура-2.0 Перезавантаження» (далі проєкт).

Проєкт впроваджується за підтримки Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти» за сприяння Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та взаємодії з закладами-партнерами: КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Волинський національний університет імені Лесі Українки, «Чернівецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», Управління освіти Жмеринської міської ради, Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» міста Жмеринка, відділ освіти Добропільської міської ради, Комунальна організація «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Добропільської міської ради Донецької області», Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Роменської міської ради Сумської області, Державний заклад вищої освіти «Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка», Комунальний заклад вищої освіти «Дніпропетровська академія неперервної освіти», Комунальний заклад Вінницький обласний центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» та понад 1200 закладів освіти різних типів, які отримали золоту відзнаку «Заклад партнер».

Основною метою Проєкту є допомога в інтеграції та адаптації дітей та батьків/опікунів внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та дітей з особливими

освітніми потребами (ООП) в місцеві громади засобами фізичного виховання та спорту з використанням концепції «Спорт заради розвитку».

Проект спрямований на демонстрацію та практичне впровадження та застосування модифікаційного інвентарю (понад 200 одиниць), тілесної перкусії та перкусійних інструментів (понад 150 інструментів), тренінгових вправ та інтерактивностей (понад 200 активностей), оздоровчих технологій, кінезіологічних вправ, розвитку рухової компетентності, з залученням дітей з різним ступенем підтримки на уроках фізкультури з метою мотивації учнів до свідомого ставлення до свого здоров'я, релаксації, виховання в дусі взаєморозуміння, комунікації, емпатії, а також впровадження гейміфікації і технології віртуальної реальності у фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу освітніх закладів.

Цей проект має на меті допомогти вчителям фізичної культури та працівникам сфери фізичного виховання оволодіти необхідним інструментарієм та оздоровчими технологіями, які допоможуть їм зробити заняття з фізичного виховання ефективними та цікавими та надавати психо-соціальну підтримку та психологічну допомогу дітям під час військового стану.

До проекту запрошуються заклади дошкільної освіти, заклади загальної середньої та позашкільної освіти, а також заклади вищої, професійної, фахової передвищої освіти, які отримали золоту відзнаку «Заклад партнер» та всі зацікавлені заклади та педагоги.

Реєстрація на отримання золотої відзнаки «Заклад-партнер» буде активна впродовж 2024 року за покликанням: <https://forms.gle/uXDjobicuVZnrSN58>

Реєстрація педагогів, які хочуть взяти участь у проекті в якості вчителів та продемонструвати свій досвід та напрацювання за покликанням:

<https://forms.gle/thXWVTzpfXKJ3hQFA>

Організатори відберуть на конкурсній основі педагогів з усіх областей України та сформуують команду проекту. Всі педагоги-учасники проекту отримають відзнаки та нагороди від Української федерації «Спорт заради розвитку» та партнерів.

Проект буде реалізовуватись на базі Комунального закладу "Жмеринський ліцей №3" Вінницької області, на базі якого створений обласний експериментальний майданчик, за сприяння Департаменту гуманітарної політики Вінницької обласної державної адміністрації на 2024-2025 рік. Відкриття проекту відбудеться на День Єднання 16 лютого в онлайн режимі наживо на платформі YouTube канал «Спорт заради розвитку». Запрошуємо всі заклади доєднатись до цього офіційного свята. Всі зареєстровані заклади отримують почесні грамоти на заклад а педагоги сертифікати на 15 годин згідно з постановою КМУ № 800 щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників (план-сценарій заходу додається)

За графіком кожної п'ятниці буде проводитись відкритий онлайн урок фізичної культури наживо на платформі Zoom з паралельною трансляцією на YouTube канал «Спорт заради розвитку» за покликанням: <https://www.youtube.com/channel/UCQ2lcxZ-jnWIrH-tT8YVPSA> для всіх хто

пройшов реєстрацію на пошту буде надіслано запрошення та покликання на хмару з матеріалами занять.

Реєстрація за покликанням:

<https://forms.gle/dSp5zDRrV11dGvRv9>

Кожен урок буде анонсований за тиждень, вчителі можуть приготувати необхідний інвентар та підключитись до нашого відкритого заняття прямо зі свого спортивного майданчика або спортивного залу та разом провести Цікаву фізкультуру. Наприкінці кожного уроку, будемо проводити інтерактивні та тренінгові вправи, які не потребують інвентарю та обладнання. Завдяки цим вправам вчитель має можливість надавати дітям психологічну допомогу та психо-соціальну підтримку.

Перша частина проєкту буде реалізовуватись з лютого по травень 2024 року.

Орієнтовна структура проведення уроків фізичної культури та їх перебіг:

Анонс тем занять та викладення допоміжних матеріалів на хмарі

Вітання з різних областей України команди учнів з педагогами

Проведення онлайн наживо уроку та його елементів в тому числі підключення різних областей до проведення частин уроку

Проведення інтерактивних та тренінгових вправ на покращення психологічного самопочуття та надання психосоціальної допомоги.

Обговорення етапів проведення уроку та відповіді на питання

Анонс наступного уроку

Після закінчення проєкту буде видана монографія з усіма матеріалами та розробками уроків «Цікавої фізкультури 2.0» з урахування авторства педагогів, які будуть долучені та безкоштовно надіслана в електронному вигляді на пошту всім зареєстрованим та закладам партнерам.

Просимо поширити інформацію про проєкт серед педагогів вашої області та довести до відома всіх зацікавлених осіб. Також усі зацікавлені педагогічні працівники можуть долучитись до команди цього проєкту в якості повноцінних учасників з обов'язковим урахуванням академічної доброчесності та авторських прав з погодженням мети та завдань проєкту від організаторів.

Президент Української федерації
«Спорт заради розвитку»

Олексій Качан

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ»
вул. Студентська 16/34, м. Лиман, Донецька обл., Україна, 84404
тел. +38 099 059 37 71, e-mail: sportzaradirozvitku@gmail.com
Код ЄДРПОУ 43000192

Вих. № 46 Від «21» січня 2026 р.

**Запрошення до участі у
фізкультурно-оздоровчому челенджі
«Крила впевненості»**

Шановні колеги, педагоги, батьки та партнери!

Громадська організація Українська федерація «Спорт заради розвитку» широч запрошує вас та ваших учнів долучитися до 30-денного фізкультурно-оздоровчого челенджу «Крила впевненості», старт якого розпочинається 26 січня 2026 року.

Метою челенджу є підтримка психоемоційного стану дітей, розвиток мотивації до рухової активності, формування навичок саморегуляції, взаємодії та позитивного ставлення до фізичної культури в умовах сучасних соціальних викликів.

Челендж побудований у форматі щоденних символічних місій, що поєднують рухову активність, ігрові завдання, творчість та елементи емоційної підтримки. Кожного дня учасники виконують одне завдання, представлене у вигляді паперового літачка, та діляться результатами у спільноті проєкту.

До участі у челенджі можуть долучатися учні закладів освіти різного віку, педагогічні працівники, батьки та родини, а також освітні й громадські спільноти, зацікавлені у розвитку рухової активності, підтримці психоемоційного стану дітей та формуванні позитивного освітнього середовища засобами фізичної культури.

Усі учасники отримують електронні дипломи та відзнаки, а ті, хто успішно виконає всі 30 завдань, будуть нагороджені почесною подякою від Української федерації «Спорт заради розвитку».

Запрошуємо вас стати частиною цієї спільної рухової місії, яка допомагає дітям відчувати підтримку, впевненість і радість руху.

Реєстрація за покликанням: <https://forms.gle/s7pQ8RJ2DKfkhsfF9>

Всі матеріали за покликанням:

<https://drive.google.com/drive/folders/1FYdDxIfvBuULmupPxJlWnX0Zr06RN07o?usp=sharing>

З повагою,
Президент Федерації

Олексій Качан

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ»

вул. Студентська 16/34, м. Лиман, Донецька обл., Україна, 84404

тел. +38 099 059 37 71, e-mail: sportzaradirozvitku@gmail.com

Код ЄДРПОУ 43000192

Вих. № 48 Від «28» січня 2026 р.

**Запрошення до участі у Всеукраїнському
фізкультурно-оздоровчому челенджі
«Крила впевненості»**

Шановні колеги, педагоги, батьки та партнери!

Громадська організація Українська федерація «Спорт заради розвитку» з 26 січня 2026 року розпочала 30-денний фізкультурно-оздоровчий челендж «Крила впевненості», який об'єднує рухову активність, емоційну підтримку та розвиток дитини. До участі у челенджі долучаються учні різного віку, педагогічні працівники, батьки та родини, а також освітні й громадські спільноти з усіх регіонів України.

Лише за перші три дні реалізації челенджу до проєкту приєдналося понад 600 закладів освіти та педагогів і більш ніж 12 000 учасників з усіх областей України, що засвідчує його актуальність, масштабність та високу суспільну значущість.

До реалізації челенджу також долучилися партнери із закладів вищої освіти України: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

У зв'язку з широкою географією учасників та активною підтримкою освітньої спільноти офіційно повідомляємо, що челендж «Крила впевненості» набуває статусу **всеукраїнського**.

До челенджу можна приєднатися у будь-який день його проведення. Участь у проєкті спрямована на підтримку психоемоційного стану дітей, розвиток мотивації до регулярної рухової активності, формування навичок саморегуляції, взаємодії та позитивного ставлення до фізичної культури в умовах сучасних освітніх і соціальних викликів.

Усі учасники челенджу отримують електронні дипломи та відзнаки від Української федерації «Спорт заради розвитку». Учасники, які успішно пройдуть усі 30 днів челенджу, будуть відзначені почесними дипломами.

Запрошуємо вас стати частиною всеукраїнської рухової спільноти, що об'єднує освіту, родину й дитину навколо цінностей здоров'я, підтримки, радості руху та впевненості у власних силах.

З повагою,
Президент Федерації

Олексій Качан

Recommendation Letter for Oleksiy Kachan

Dear Selection Committee,

My name is Olesya Gladushyna, and I work as an Education Officer at UNICEF Ukraine. Since 2022, I have had an honour of working closely with Mr. Oleksiy Kachan on the nationwide project Sport for Development, which aimed to support the integration and adaptation of internally displaced children, children with special educational needs, and their families through physical education and sport.

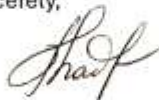
Oleksiy played a leading role in contextualizing the global Sport for Development concept for Ukraine, ensuring it addressed the specific needs of the most vulnerable children. His professionalism, creativity, and commitment were instrumental in transforming sport into a tool for inclusion, resilience, and community building.

Under his leadership, the project achieved remarkable results, reaching 4,557 teachers through trainings on applying the Sport for Development approach, organizing festivals that engaged more than 519,000 children and nearly 10,000 parents and caregivers, and conducting the national online marathon "Together to Victory," which brought together over 100,000 children from 2,034 schools. In total, the initiative reached around 1.3 million children and parents across all regions of Ukraine.

Thanks to Oleksiy's efforts, sport is now widely used not only to encourage healthy lifestyles and motivation for physical activity, but also to promote inclusion for children with disabilities and foster the integration of displaced learners into host communities. These outcomes have had a lasting impact on Ukraine's education system and contribute to advancing the country's progress toward the UN Sustainable Development Goals.

Therefore, it is my great pleasure to recommend Oleksiy Kachan for the Global Teacher Prize. I am confident that his vision, leadership, and dedication to inclusive education make him a highly deserving candidate.

Sincerely,

Olesya Gladushyna
Education Officer
UNICEF Ukraine

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

вул. Митрополита Василя Липківського, 36, м. Київ, 03035, тел./факс: (044) 248 25 13
E-mail: info@imzo.gov.ua, <https://imzo.gov.ua>, код ЄДРПОУ 39736985

На № _____ від _____

Керівникам департаментів (управлінь)
освіти і науки обласних, Київської
міської державних адміністрацій

Керівникам закладів післядипломної
педагогічної освіти

Директорам Центрів професійного
розвитку педагогічних працівників

**Про проведення Національного
онлайн-марафону «Разом до Перемоги»**

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» повідомляє, що відповідно до програми Всеукраїнського проекту «Єдина Україна» за концепцією «Спорт заради розвитку» (далі – Проект) по всіх областях України проводить різноманітні активності, в тому числі Національний онлайн-марафон «Разом до Перемоги».

Інформуємо, що запланований захід в Донецькій області, відповідно до листа ІМЗО від 28.11.2023 № 21/08-2102, буде проходити тільки в онлайн-форматі.

20 грудня 2023 року в Вінницькій області, відбудеться Національний онлайн-марафон «Разом до Перемоги» з метою популяризації здорового способу життя та єднання всіх учасників освітнього процесу.

Захід буде проведено на базі Комунального закладу Жмеринського ліцею №3 Вінницької області.

Марафон включас дві активності Всеукраїнську руханку з ментальною складовою та онлайн марафон.

Перед початком марафону о 09.30 в онлайн-трансляції відбудеться Всеукраїнська руханка, та практичні вправи щодо надання Психосоціальної підтримки та психологічної допомоги, до якої просимо долучитися всіх охочих.

ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
21.08-2132 від 05.12.2023
БАЖЕНКОВ СВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ 05.12.2023 10:43
директор
5E984D526F82F38F04000006ABE0001B23D7604

Кожен заклад, який зареєстрований отримає Грамоту учасника та іменний сертифікат на 6 години згідно постанови КМУ №800 щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Реєстрація закладу освіти для участі у онлайн руханці та практичних психосоціальних вправ до 20 грудня 2023 року до 09.00 за покликанням:

<https://forms.gle/fCpLG5ETtGvGKrAT8>

На марафон запрошуються тренери, згідно з додатком 2.

Початок марафону о **09:10** (сценарний план у додатку 1).

Також кожен заклад може доєднатись до Національного онлайн-марафону «Разом до Перемоги» та провести його в себе в закладі в офлайн режимі заздалегідь підготувати мапу України та пройти онлайн марафон в прямому ефірі. Вік учасників не обмежується, заклад може спрощувати або ускладнювати випробування на локаціях в залежності від віку учасників.

Кожен **заклад готує відео** та прикріплює його покликання в хмарі при реєстрації до початку марафону. Заклад який підготує відео отримує почесну грамоту за участь та іменний сертифікат на 15 годин згідно постанови КМУ №800 щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Відео-інструкція буде розміщена на YouTube каналі «Спорт заради розвитку». (опис відео-матеріалів у додатку 3).

Онлайн-трансляція відбудеться **наживо** за покликанням <https://www.youtube.com/@alexdrimmer/streams>

Реєстрація закладу освіти для участі у Національному онлайн-марафоні до 20 грудня 2023 року до 09.00 за покликанням:

<https://forms.gle/nPg643mTZs9Ynfy6>

Довідки за телефонами: 099-059-37-71 – Олексій Качан;

097-842-32-67 – Галина Коломоєць.

Директор

Євген БАЖЕНКОВ

097-842-32-67 Галина КОЛОМОЄЦЬ

Додаток 1 до листа ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Сценарій проведення заходу:

- 09.10 – 09.30 – Підготовка до заходу та проведення руханки
 09.30 – 09.45 – Всеукраїнська руханка офлайн-онлайн для всіх зареєстрованих учасників
 9.45 – 10.00 – Онлайн вправи, щодо надання дітям психосоціальної підтримки та психологічної допомоги
 10.00 – 12.00 – Проведення Національного онлайн марафону
 12.00 – 12.10 – Нагородження учасників, загальна фотосесія

Додаток 2 до листа ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Список керівників та педагогів закладів загальної середньої освіти та експертів-учасників відкритого заходу

Коломощ Галина Анатоліївна	Начальник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»
Качан Олексій Анатолійович	Керівник Проекту, викладач КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
Гусев Віктор Григорович	Завідувач відділу КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
Джебженяк Ляна Юріївна	Тренер-координатор, вчитель фізкультури Новгородівського опорного закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 7 Новгородівської міської ради Донецької області
Іжболдіна Ірина Анатоліївна	Вчитель фізкультури Добропільського навчально - виховного комплексу «Спеціалізована школа I-III ступенів № 4 з поглибленим вивченням окремих предметів - дошкільний навчальний заклад» Добропільської міської ради Донецької області
Третьяк Ксенія Едуардівна	Вчитель фізкультури Добропільського навчально - виховного комплексу «Спеціалізована школа I-III ступенів № 4 з поглибленим вивченням окремих

	предметів - дошкільний навчальний заклад» Добропільської міської ради Донецької області
Максименко Ольга Вікторівна	Вчитель фізкультури Ганнівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Добропільської міської ради Донецької області
Дубюк Ірина Анатоліївна	Вчитель фізкультури Навчально-виховного комплексу загальноосвітня школа I-III ступенів - ліцей м. Добропілля Донецької області
Березовий Максим Вікторович	Вчитель фізкультури Добропільського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I - III ступенів №3 - дошкільний навчальний заклад» Добропільської міської ради Донецької області
Білянський Віталій Валентинович	Вчитель фізкультури Іллінівського опорного закладу загальної середньої освіти з поглибленим вивченням іноземних мов Іллінівської сільської ради Краматорського району Донецької області
Кулініч Надія Валеріанівна	Вчитель фізкультури Білозерської загальноосвітньої школи I-III ступенів №15 Білозерської міської ради Донецької області
Завірюха Ірина Михайлівна	Директор Комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Жмеринської міської ТГ
Гулько Олена Володимирівна	Психолог Комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Жмеринської міської ТГ
Білан Тамара Леонтіївна	Директор Комунального закладу «Жмеринський ліцей №3»
Співак Оксана Михайлівна	Заступник директора з навчально-виховної роботи Комунального закладу «Жмеринський ліцей №3»
Панфілова Вікторія Олегівна	Вчитель фізичної культури Комунального закладу «Жмеринський ліцей № 3»
Григорук Оксана Віталіївна	Вчитель фізичної культури Комунального закладу «Жмеринський ліцей № 3»
Гнатюк Ольга Анатоліївна	Вчитель фізичної культури Комунального закладу «Жмеринський ліцей № 3»
Тризно Сергій Павлович	Вчитель фізичної культури Комунального закладу «Жмеринський ліцей № 3»

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ»
вул. Студентська 16/34, м. Лиман, Донецька обл., Україна, 84404
тел. +38 099 059 37 71, e-mail: sportzaradirozvitku@gmail.com
Код ЄДРПОУ 43000192

№ 49 від 20.03.2024 р.

Про проведення флешмобу
«White card» до Міжнародного дня
спорту на благо розвитку та миру та
Всесвітнього дня здоров'я

6 квітня у світі відзначається – Міжнародний день спорту на благо розвитку та миру (International Day of Sport for Development and Peace). 23 серпня 2013 р. Генеральна Асамблея ООН одногосно ухвалила резолюцію, у якій зазначалося, що «здоровий спосіб життя, фізична та інтелектуальна активність – запорука загального процвітання й добробуту». Також 7 квітня, світ відзначає Всесвітній день здоров'я.

Спорт на благо миру та розвитку – це ключове формулювання згаданої міжнародної події, що підкреслює важливість і необхідність такого виду загальнолюдської діяльності для суспільства, держави, урядових і неурядових організацій. Здоровий спосіб життя, фізична та інтелектуальна активність – запорука благополуччя та процвітання людини.

5 квітня Українська федерація «Спорт заради розвитку» пропонує провести флешмоб «White card» за підтримки Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти» за сприяння Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та взаємодії з закладами-партнерами: КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Волинський національний університет імені Лесі Українки, «Чернівецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», Управління освіти Жмеринської міської ради, Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» міста Жмеринка, відділ освіти Добропільської міської ради, Комунальна організація «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Добропільської міської ради Донецької області», Комунальна установа «Центр професійного розвитку

педагогічних працівників» Роменської міської ради Сумської області, Державний заклад вищої освіти «Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка», Комунальний заклад вищої освіти «Дніпропетровська академія неперервної освіти», Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди та 1500 закладів освіти різних типів, які отримали золоту відзнаку «Заклад партнер».

Основна мета флешмобу «White card» - єднання з міжнародною спільнотою та всією Україною з метою усвідомлення унікальної здатності спорту згуртовувати людей навколо ідей миру, дружби і розвитку. Кожний з нас може показати «білу картку» заради миру і спокою в світі.

До участі у флешмобі запрошуються заклади дошкільної освіти, заклади загальної середньої та позашкільної освіти, а також заклади вищої, професійної, фахової передвищої освіти, які отримали золоту відзнаку «Заклад партнер» та всі зацікавлені заклади та педагоги.

Реєстрація закладів, які хочуть взяти участь у флешмобі за покликанням: <https://forms.gle/t62QRVLAJfSNPdz7>

Всі зареєстровані заклади та педагоги отримують почесні грамоти на заклад та сертифікати на 15 годин згідно з постановою КМУ № 800 щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників (план-сценарій заходу додається).

Всім учасникам флешмобу буде надіслана монографія Концепція «Спорт заради розвитку» в національному проєкті «Єдина Україна». Особливості організації фізкультурно-оздоровчих заходів під час воєнного стану.

Просимо поширити інформацію про флешмоб серед педагогів вашої громади та довести до відома всіх зацікавлених осіб.

Президент Української федерації
«Спорт заради розвитку»

Олексій Качан

Сценарій проведення заходу

9.00-9.05 - Національна хвилина мовчання

9.05-9.10 - Руханка

9.10-9.15 – флешмоб «White card» – Мої найкращі спортивні досягнення

9.15-9.20 – Фото-трек

9.25-10.05 - урок Цікава фізкультура

Розміщення поста в мережі Facebook з фото та/або відео матеріалами з додаванням хештегів:

#WhiteCard

#УФСЗР

#Спорт_заради_розвитку

#sport_for_development

#BeyondSport#peace#sport

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

вул. Митрополита Василя Липківського, 36, м. Київ, 03035, тел./факс: (044) 248 25 13
E-mail: info@imzo.gov.ua, <https://imzo.gov.ua>, код ЄДРПОУ 39736985

На № _____ від _____

Керівникам департаментів (управлінь)
освіти і науки обласних, Київської
міської державних адміністрацій
Керівникам закладів післядипломної
педагогічної освіти

Про проведення фестивалю «Назустріч Успіху»
у Київській області

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» повідомляє, що відповідно до програми Всеукраїнського проєкту «Єдина Україна» за концепцією «Спорт заради розвитку» (далі – Проєкт) по всіх областях України проведено та надалі проводитимуться фестивалі «Назустріч Успіху».

Організаторами Проєкту є Українська федерація «Спорт заради розвитку» спільно з Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні за підтримки Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».

Основною метою Проєкту є допомога в інтеграції та адаптації дітей та батьків/опікунів серед внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та дітей з особливими освітніми потребами в місцеві громади засобами фізичного виховання та спорту з використанням концепції «Спорт заради розвитку».

20 листопада 2023 року у Всесвітній день дитини в м. Вишневому Бучанського району Київської області відбудеться фестиваль «Назустріч Успіху» з метою популяризації здорового способу життя. Захід буде проведено на базі Вишнівського ліцею "ІДЕАЛ" Вишневої міської ради Бучанського району Київської області.

Початок фестивалю о 09:10 (сценарний план у додатку 1).

На фестиваль запрошуються тренери, згідно з додатком 2, всі діти та їх батьки. Перед початком фестивалю о 09:30 в онлайн-трансляції відбудеться

ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
21.08.1965 від 07.11.2023
БАЖЕНКОВ СВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ 07.11.2023 17:21
директор
248197DDFA8977E504000006ABE00015F7E1604

Всеукраїнська руханка, та практичні вправи щодо надання психосоціальної підтримки та психологічної допомоги, до якої просимо долучитися всіх охочих.

Реєстрація учасників до 20 листопада 2023 року до 9:00 за покликанням: <https://forms.gle/TWAZBcwbCVe1sQp47>

За день до початку фестивалю на вказані при реєстрації електронні адреси прийде покликанням на онлайн підключення в програмі Zoom. Після проведення руханки о 10:00 відбудеться урочисте встановлення Національного рекорду «Єднання» щодо одночасного залучення дітей до рухової активності та проведення ментальних вправ разом з представниками ЮНІСЕФ.

Кожен заклад, який буде зареєстрований, отримає Почесну грамоту Національного рекорду та кожен педагог отримає сертифікат на 6 годин/0,2 ЄКТС згідно з постановою КМУ № 800 щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Після встановлення рекорду відбудеться розіграш брендової продукції та ігрового інвентарю в прямому ефірі на платформі Zoom.

Директор

Євген БАЖЕНКОВ

097-842-32-67 Галина КОЛОМОЄЦЬ

Додаток 1 до листа
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

Сценарій проведення заходу

- 09.10-09.30 – Підготовка до заходу, шикування для проведення руханки.
09.30-09.45 – Всеукраїнська руханка офлайн-онлайн для всіх зареєстрованих учасників.
9.45-10.00 – Онлайн вправи, щодо надання дітям психосоціальної підтримки та психологічної допомоги.
10.00-10.10 – Встановлення Національного рекорду «Єднання» щодо одночасного залучення дітей до рухової активності та проведення ментальних вправ до Всесвітнього дня дитини.
10.10-10.20 – Розіграш брендової продукції та ігрового інвентарю (рандомно).
10.20 – 10.30 Урочисте шикування, вітальні слова організаторів та гостей заходу.
10.30-13.00 – Проведення активностей.
13.10-13.20 – Нагородження учасників, загальна фотосесія.
13.20-14.00 – Відкритий простір рухової активності для всіх учасників.

Додаток 2 до листа
ДНУ «Інститут модернізації
змісту освіти»

Список керівників та педагогів закладів загальної середньої освіти та експертів-учасників відкритого заходу

Коломощь Галина Анатоліївна	Начальник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»
Качан Олексій Анатолійович	Керівник Проєкту, викладач КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
Гусєв Віктор Григорович	Завідувач відділу КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
Джебженяк Ляна Юрїївна	Тренер-координатор, вчитель фізкультури Новогродівського опорного закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №7 Новогродівської міської ради Донецької області
Філатова Ганна Сергіївна	Тренер-координатор, вчитель фізкультури Закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 9 м. Торецька Бахмутського району Донецької області

Кузнецова Катерина Олександрівна	Тренер-координатор, вчитель фізкультури Северодонецької загальноосвітньої школи I-III ступенів №14 Северодонецької міської ради Луганської області місто Северодонецьк
Іжболдіна Ірина Анатоліївна	Тренер-координатор, вчитель фізкультури Добропільської навчально-виховного закладу «Спеціалізована школа I-III ст. № 4 з поглибленим вивченням окремих предметів-дошкільний навчальний заклад» Донецької області
Малечко Тетяна Анатоліївна	Завідувач сектору Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»
Бесідовська Наталія Юріївна	Тренер-координатор, вчитель фізкультури Коцюбинського ліцею № 1 Коцюбинської селищної ради Бучанського району Київської області
Смульська Олеся Вікторівна	Тренер-координатор, інструктор фізкультури ЗДО № 20 «Золота рибка» Покровської міської ради Донецької області
Савчук Людмила Валентинівна	Ярівський ліцей Лиманської міської ради Донецької області
Землянська Ірина Юріївна	Спеціалізована школа №80 Печерського району міста Києва
Степанова Ірина Андріївна	Комунальний заклад "Михайлівський ліцей" Олександрівської селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області
Літвін Алла Олександрівна	Вчитель хореографії Вишнівського ліцею «ІДЕАЛ» Бучанського району Київської області
Ревуцька Анастасія Станіславівна	Вчитель фізкультури Вишнівського ліцею «ІДЕАЛ» Бучанського району Київської області
Ткаченко Сергій Олександрович	Вчитель фізкультури Вишнівського ліцею «ІДЕАЛ» Бучанського району Київської області
Дробітько Олег Володимирович	Вчитель фізкультури Вишнівського ліцею «ІДЕАЛ» Бучанського району Київської області
Лозицька Людмила Григорівна	Вчитель фізкультури Вишнівського ліцею «ІДЕАЛ» Бучанського району Київської області
Карасьов Валерій Петрович	Вчитель фізкультури Вишнівського ліцею «ІДЕАЛ» Бучанського району Київської області
Подейко Діана Юріївна	Педагог-організатор Вишнівського ліцею «ІДЕАЛ» Бучанського району Київської області

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ»
вул. Студентська 16/34, м. Лиман, Донецька обл., Україна, 84404
тел. +38 099 059 37 71, e-mail: sportzaradirozvitku@gmail.com
Код ЄДРПОУ 43000192

№ 51 від 22.04.2024 р.

Про проведення Національної
руханки в вишиванках «Дякуємо ЗСУ»
до Міжнародного дня вишиванки

Щорічно у третій четвер травня в Україні відзначають День вишиванки - міжнародне свято, яке покликане зберегти давні народні традиції створення та носіння етнічного вишитого українського одягу, справжньої національної святині, що символізує красу, міць, щасливу долю та родинну пам'ять. В цей день, 16 травня 2024 року, традиційний український одяг одягнуть люди в 70 країнах світу.

Українська федерація «Спорт заради розвитку» пропонує провести 16 травня Національну руханку в вишиванках «Дякуємо ЗСУ» (далі, Національна руханка). Учасники також можуть використати будь-яку українську символіку.

Захід проходитиме за підтримки Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти» за сприяння Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та взаємодії з закладами-партнерами: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Волинський національний університет імені Лесі Українки, «Чернівецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», Управління освіти Жмеринської міської ради, Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» міста Жмеринка, відділ освіти Добропільської міської ради, Комунальна організація «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Добропільської міської ради Донецької області», Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Роменської міської ради Сумської області, Державний заклад вищої освіти «Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка», Комунальний заклад вищої освіти «Дніпропетровська академія неперервної освіти», Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Комунальний заклад "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради

та понад 1600 закладів освіти різних типів, які отримали золоту відзнаку «Заклад- партнер».

Основна мета Національної руханки в вишиванках - єднання українців та міжнародної спільноти по всьому світу в їх підтримці ЗСУ та незламного українського народу, підвищення рівня рухової активності.

До участі у Національній руханці запрошуються заклади дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, а також заклади вищої, професійної, фахової передвищої освіти, які отримали золоту відзнаку «Заклад-партнер», а також всі зацікавлені заклади та педагоги.

Реєстрація закладів, які хочуть взяти участь у руханці, за покликанням: <https://forms.gle/mNgB9BzhxvfEw4y19>

Відео-трансляція буде відбуватись наживо на YouTube - каналі «Спорт заради розвитку» за покликанням:

<https://www.youtube.com/@alexdrimmer/streams>

Всі зареєстровані заклади та педагоги отримують почесні грамоти, дипломи, подяки на заклад та сертифікати на 15 годин згідно з постановою КМУ № 800 щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників (план-сценарій заходу додається).

Просимо поширити інформацію про руханку серед педагогів вашої громади та довести до відома всіх зацікавлених осіб.

Президент Української федерації
«Спорт заради розвитку»

Олексій Качан

Сценарій проведення заходу 16 травня 2024 року

- 8.50-9.00 – Підключення до онлайн-трансляції всіх учасників заходу
- 9.00-9.05 – Національна хвилина мовчання та Державний гімн України
- 9.05-9.10 – Привітання всіх учасників з Міжнародним днем вишиванки
- 9.10-9.25 – Національна Руханка в вишиванках «Дякуємо ЗСУ»
- 9.25-9.30 – Фото/відео учасників заходу

Розміщення поста в мережі Facebook з фото та/або відео-матеріалами з додаванням хештегів:

@UNICEF_UA
#Дякуємо_ЗСУ
#ЗСУ
#УФСЗР
#Спорт_заради_розвитку
#sport_for_development

Національний рекорд Єднання - 114 045 учасників.

Встановлено 20 листопада 2023 року.

Національний онлайн - марафон «Разом до перемоги»

- - 100 650 учасників

Встановлено 20 грудня 2023 року.

**Національний рекорд флешмоб «White card» - 226 766
учасників.**

Встановлено 5 квітня 2024 року.

**Національна руханка в вишиванках «Дякуємо ЗСУ» -
742 362 учасників.**

Встановлено 16 травня 2024 року.

